

amargi

3 Aylık Feminist Dergi
Kış 2013 Sayı: 31

Sahibi ve Sorumlu

Yazı İşleri Müdürü:
Fatma Nevin Vargün

Editörler:

Aksu Bora
İlknur Üstün
Pınar Selek
Sema Aslan

Katkıda Bulunanlar:

Demet Gülçiçek
Dicle Çakmak
İlkay Ertem
Meral Akbaş
Nilay Camcı
Ülkü Özakin
Zeynep Ceren Eren

Tasarım:

Tennur Baş

Kapak Fotoğrafi

İñigo Aragón,
Retablos Contemporáneos

Baskı: Mattek Matbaacılık
Adakale Sokak No: 32/27
Kızılay /Ankara
Tel: 0312 433 23 10

Yayın Türü:

3 Aylık Yerel Süreli Yayın

ISSN: 9771306759008

İletişim Adresi:

Bestekâr Sokak No:3/B
Kavaklıdere / Ankara
Tel: 0 538 4537645

E-posta: amargidergi@yahoo.com

Bu dergide yayımlanan
yazı ve fotoğraflar
sahibinden izinsiz kullanılamaz.

İÇİNDEKİLER

- 2 **Serpil Odabaşı**
3 **Amargi'den**
Feminist Tartışmalar
4 Kızlı Erkekli - Zeynep Direk
6 Ne Kadınlar Ne de Onların Hayatları Umurlarında - İfakat ve Fitnat
12 Muallim de Olsa Muharrir de, Go Home Feride - Melike Koçak
17 Kadınların Yazma Serüveni - Neslihan Cangöz
Dosya: Kimininki Alınganlık, Kimininki Hassasiyet!
21 Editörden
22 Duygular Siyaseti - Gülsüm Depeli
26 Çokuz, Hassasız - Pınar Öğünç
28 Adımı Görünce Neden Duraksadınız? - Şebnem İşigüzel
31 Ali'nin Özgül Ağırığı - Yıldız Ramazanoğlu
35 Alınganlığın da Bu Kadarı - Burçin Tetik
37 Politik Alınganlık - Demet Gülçiçek
40 Kusura Bakmayın Ama Bayıksınız, Küflüsünüz, Bayatsızsınız - Öykü Ulusoy
43 Tahakküm Beyle İncin Hanım - Dilek Çelebi
44 Yarım Kalmış Kadınlar - Gülşah Seydaoğlu
47 Size Değil, Ataerkiye Alındım - Dilek Şentürk
50 Yanarım Yanarım - Ebru Gedik Askan
52 Alınganın Ünlüsü - Bawer Çakır
55 Mükemmelin Peşinde Alıngan Bir Ölümsüz - Hatice Özgiden
Fikir Takibi
57 Yıkım - Simla Sunay
60 **Bunları Yaşadık** - Meral Akbaş
70 Sınırlar ve Duvarlar İnsanlığı Parçalar - Ayşe Gökkan
72 Diktatörler Her Yerde Aynı Karakterde - Zozan Özgökçe
74 Fotoğrafta Kadın da Var: Semiha Es Uluslararası Kadın Fotoğrafçılar Sempozyumu- Meral Akkent
76 İçeride Bir Tanık: Maryam Şahinyan - Ebru Tönel
78 Teknoloji Eğlenceli Bir Şeydir - Kadınlar Makinesi
Mektubunuz Var
80 Çünkü Adım Kadın - Ümit Manay
82 Taşrada Bayan Voleybol Takımı - Zeynep Ceren Eren
85 Türkiye'de Göçün Kadınsılaşması ve Sivil Toplum - Açelya Duman
87 Aynı Çatı Altında Eşitlik Bir Yalanmış - Zehra Tosun
90 İlk Gençliğim, Babamın Dişleri Arasında - Ayfer Feriha Nujen
95 Hayatta Olmam Ben Adam - Hüner Aydın
97 Hangisi Bizim Köy? - Derun İpek
100 **Dünya Alem** - Ülkü Özakin
104 Kadın Erkek Eşitliği Yanılsaması - Angela McRobbie
108 **Kitaplık** - Sema Aslan
110 Şairler Arasında Kadın Olmak - Kitapçının Günlüğü
111 Bir Benim Bedenim Benim Kararım Hikayesi Olarak "Genç ve Güzel"
- Alâra Çakmakçı
114 Jin, Yaşam, Tutsaklık - Çağla Karabağ
118 Sıradan İnsanlardan Olağanüstü Hikâyeler - Sema Aslan

SERPİL
ODABAŞI

Omzundaki
Pırpır
Benim

Kanatların
Yoksa
Balon
Patlat

amargi'den

Merhaba,

Türkiye için pek çok şey söylenebilir ama sıkıcı bir ülke olduğu değil herhalde! “Olmasaydı da olurduk” ve “kızlı erkekli” tartışmalarını geride bırakıp dersanelerin hayatın anlamını bulduğumuz yer olup olmadığını konuşmaya başlamışken dergiyi matbaaya gönderiyoruz; siz bu satırları okurken muhtemel ki dört tur daha dönmüş ve belki de kadınların yemeklere fazla tuz koymasının kamu sağlığına etkilerini tartışıyor olacağız. Bu arada kıdem tazminatının kaldırılması gibi tartışmalar kalabalığa karışmış olacak, kadınlara karşı işlenen suçlarda cezasızlık sadece kadınların problemi olmaya devam edecek, açılan kaç tecavüz davasında ne kadar ceza verildiği hakkında belki bir kadın milletvekili soru önergesi vermiş olacak, cevap alabilirse aldığı cevaptan o kadar utanacak ki bu bilgiyi kamuoyuyla paylaşıp paylaşmamakta tereddüt yaşayacak... O kendi kendini yiyip dururken televizyonlarda sekizer onar adam sıralanıp kızlı erkekli hayatın ahlak bozucu etkileri hakkında şehvetle konuşmaya devam edecek...

Bazen olur öyle zamanlar, sanki hiç geçmeyecek, sanki artık hep böyle kalacak... Asıl o zaman, tam da o zaman, inatla, sebatla, kararlılıkla devam etmek gerekir. Taş üstüne taş koymaya, mücadele alanları açmaya, ağlar kurmaya, yaralara dokunmaya, düşeni kaldırmaya... Gücünün yettiğinde, aklının erdiğinde, elinin ulaştığında. Karınca, kararınca. Belki de özgürlük o kadar uzakta bir hedef değildir; belki de akıntıya karşı durabilmekle, devam edebilmekle, “hayır” diyebilmekle ilgilidir. Hayır demenin bin çeşit yoluna bin birinciyi ekleyebilmekle. Bunu paylaşabilmekle.

İyi okumalar...

KIZLI ERKEKLİ

Zeynep Direk

“Bu iç düşman artık Aleviler ve Kürtler olamayacağına göre, dost düşman ayrımının yapılmasının tek yolu bu ayrımı toplumsal cinsiyeti kullanarak yapmaktır.”

Türkiye’de zaman zaman egemenin kim olduğunu şaşırduğumuz dönemler oldu, egemenliğin halkın olmadığı açıktı ama egemen esasında kimdi: Yargı mı, yürütme mi, ordu mu, yoksa derin devlet veya Ergenekon tipi bir örgütlenme mi? Bu aralar egemenin kim olduğu konusunda çoğumuzun kuşkusu yok, tek bir egemen var, otorite tek, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan. Zira her şeye o karar veriyor, karar vermemesi gereken işler hakkında bile nedense hep son sözü söyleyen o. Kimseyi dinlemeden ve kimseye fikir sormadan yapıyor bunu. Demokrasiden çoğunluk diktatörlüğünden başka bir şey anlamıyor. Öte yandan, halihazırda ciddi bir egemenlik krizi olmadığı da söylenemez. Cemaat ile başbakan arasındaki mücadelenin AKP’nin bölünmesine giden süreci başlattığını düşünenlerin sayısı çoğalıyor. Bu bölünmeyi ne engelleyebilir, düşünelim: Muhafazakârlığın dozunu arttırmak ve ayrıca muhafazakâr kamusal dille kendisini ayakta tutan sermayedarlara kentlerin içinde yeni rant alanları yaratmak. Özellikle de Anadolu kentlerindeki inşaat sektörüne elbette.

Bununla birlikte, ekonomik iktidarın ötesinde, muhafazakâr söylem şu anda kritik bir tarzda bir-

leştirici bir işlev de görüyor, içerden parçalanmaya yüz tutan dindar erkekler kardeşliğini kadınları aileye tâbi kılmak suretiyle pekiştiriyor. Üstelik AKP’li olmayan erkekler de bunu onaylar ve bu kardeşliğe katılmış buluverirler kendilerini. Kızları söz konusu olunca muhafazakâr olmayan erkeğe az rastlanır. Politik birliğin kurulmasının elzem olduğu yerde bir iç düşman bulmak şarttır. Bu iç düşman artık Aleviler ve Kürtler olamayacağına, her hangi bir etnik ve dinsel kesimin ötekileştirilmesini artık kimse kabul edemeyeceğine göre, dost düşman ayrımının yapılmasının tek yolu bu ayrımı toplumsal cinsiyeti kullanarak yapmaktır.

Toplumsal cinsiyet feminizm için çok önemli bir kavram. Hilde Lindemann’ın “Feminist Etik” yazısında söylediği gibi, feminizm aslında ne eşitlik ne de farklılıkla ilgili bir meseledir; feminizm öncelikle iktidar üzerine bir düşünüm yapmak suretiyle ve insanları ve kurumları değiştirmek için çaba göstererek başka bir dünyaya ulaşmaya gayret etmektedir.ⁱ Feminizm, kültür ve tarih aşırı diyebileceğimiz bir biçimde iktidarı kadınlar ve erkekler arasında asimmetrik bir biçimde dağıtan toplumsal mekanizmayı çözümlenmeyi ister. Bu mekanizmaya feministler bir sürü ad vermişlerdir: Kadınlara boyun eğdirilmesi, eril tahakküm, ataerkillik, sistemli kadın düşmanlığı, fallokrasi, kadınların ezilmesi gibi. Ama buna feminizm içinde “toplumsal cinsiyet” adı da verilebilir. Toplumsal cinsiyet bir tarihsel veya toplumsal “olgu” değil, öncelikle bir “norm” veya normlar sistemidir. Normlar reçete edilir veya zorla dayatılır. Kadın şöyle gülmeli, böyle oturmalı, şöyle davranmalı, şu saatte evinde olmalı, evlendiği zaman bâkire olmalı, erkeklerle evlenmeden önce aynı evi paylaşmamalı gibi. Toplumsal cinsiyet etkili bir norm olarak işlediği zaman farklılıklar üretir. Bizi yalnızca “kadın” “erkek” yapmakla kalmaz, “iyi erkek”, “kötü erkek”, “iyi kız”, “kötü kız” da yapar. Toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere varoluş biçimleri, yaşama tarzları önermekle kalmaz, bir iktidar ilişkisi de tesis eder. Hayatı boydan boya kat ederek kurumlarda kemikleşir ve kadınları erkeklere tabi kılar. Üstelik bu tabi olma ilişkisini doğallaştırarak meşrulaştırır.

İktidarlar her zaman kadın bedenini istedikleri şekle sokmaya çalıştılar, ama bugün olanın anlamı bundan daha fazla ve farklı bir şey. Egemenlik krizi en sert bir biçimde sürüp giderken egemen söylemin genç kızların ve kadınların nasıl ve nerede yaşaya-

“Toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere varoluş biçimleri, yaşama tarzları önermekle kalmaz, bir iktidar ilişkisi de tesis eder.”

cakları ile ilgili gündem belirleyici açıklamalar yapması, toplumu toplumsal ahlaki kullanmak suretiyle yeniden ikiye bölüyor. Bu bölünme elbette yeni bir hasım ile hısım, dost ile düşman bölünmesidir. Bugün egemenlik izlediği gerilim siyasetiyle bir grup kadını denetim dışı kalan, homojenleştirilemeyen, asimile edilemeyen “düşman” olarak konumlandırıyor. Evlere polis baskını yapılmasına kadar varan bir politika izliyor. Politik birlik bugün toplumsal cinsiyet sayesinde yeniden kurulmak suretiyle egemenlik krizinin aşılması sağlanmaya çalışılıyor.

Feminizm bugün çevrecilikle birlikte politik anlamda en önemli düşman sayılmaktadır. Zira alternatif politik yaşam biçimleri öneren fikirler feminist ve LGBT ve çevreci hareketlerden doğmaktadır. Yeni

düşman toplumsal ahlaki normların dışında yaşayan insanların tümü, kızlar ve kadınlar ve bunu kabul eden erkeklerdir. Yeni düşman devletin gerçek temeli olan evliliğe, imam nikahına ve klasik aileye prim vermeyenlerdir. Üremeyi amaçlamadan, ilişkilerini devlete kabul ettirmeye gerek duymadan meskenlerini paylaşanlar ve sevgili olarak yaşayan, sevişenlerdir.

Nasıl çiçekler açıyor, ağaçlar büyüyorsa, kadınlar da erkeklere, aileye, üremeye tabi olmadan yaşayabilir, sevişebilir ve haz alabilirler. Çiçekler ve ağaçlarla ilgili benzetme sevişmenin doğal olduğu gibi bir iddiayı içermiyor. Sevişmede de kültürel olarak şekillenen bir doğa vardır. Ve ihtiyacımız olan kültür bedenlerimizin hazlarını, bedenlerimizi nesneleştirmeden ve erkeklere tabi kılmadan geliştirecek bir kültürdür. Toplumsal düzenin ve iktidarın anlaşılmasız kılmak istediği ve karşısında dehşete düştüğü şey aslında bu kadar yalın.

i. Hilde Lindemann, “Feminist Ethics”, Russ Shafer Landau, *The Ethical Life: Fundamental Readings in Ethics and Moral Problems* (New York: Oxford University Press, 2010) içinde.

NE OLACAK

BU MEMLEKETİN HALİ? (6):

NE KADINLAR NE DE ONLARIN HAYATLARI UMURLARINDA

İfakat ve Fitnat

“Dev projeler içinde kayboluyoruz da ondan. Hayatımızı yok sayıyorlar. Küçük adımlar atsalar, daha çok insanın hayatına dokunacaklar. Burdan da anlaşılıyor zaten bu Bütünşehir yasasına hiçbirisinin doğru dürüst iltifat etmemesi.”

İ: Yerel seçimler de yaklaşıyor ortalık toz duman neye bakacağımızı bilemedik. Demokratikleşme paketi, barış süreci, iktidarın yatak odamızdan çekmediği eli...

F: Bir sürü dedikodu birikti ama bugün yalnızız.

İ: E ben senin kahveni severim sabah bi uğrayım dedim. Ne diyorsun sen bu partilerin haline?

F: Ben yaşlandıkça karamsarlaşıyor muyum, bilmiyorum ama eskiye oranla daha bir coşkuz, hiç coşku yok kadınlarla ilgili. Buna inan BDP’yi de dahil ediyorum. Onlar zaten yaptık bitirdik, her şey tamamdır gibi çok kendilerinden emin davranıyorlar. CHP’de de hiç ses yok. MHP’de zaten ses yoktu. AKP çok geriledi. Yani yerel seçimlerle, kadınla ilgili ne var son yıllarda? Sadece şiddet. Dayak yiyen, öldürülen... Bir de öldürülme biçimi gittikçe çeşit-

lenen bir tablo var. Yerel siyasette kadının adı yok bence. Yanlış mı düşünüyorum?

İ: Eh çok haksız sayılmazsın. Olsaydı zaten görürdük. Belediye yönetimlerinde sayıları çok az, nasıl yaşar, ne isterler hesaba katan da yok.

F: Tabii... Hiçbir yükselme olmadı son yıllarda da.

İ: İşte belediye başkanlarında on sekizden yirmi altına çıktı sayı. Sonradan buna meclis kararıyla başkan olan iki kadın daha eklendi. Yirmi sekiz oldular. Gerçi onun da üçü tutuklu.

F: Yüzde kaçtı?

İ: Binde dokuz.

F: Hale bak!

İ: Bu coşku moşku meselesi de, o kadar kendileriyle meşguller ki...

F: İçe kapanmışlar.

İ: Belki. Kadınların kılığı kıyafeti, doğurup doğurmadığı, kiminle nasıl yaşadığı, yatıp yatmadığı üzerinden siyaset yapma konusunda coşku tavan yapmış ama. Manşete taşıyacak bir şey hep var. Bundan medet uman taklitçiler de Başbakanın kuyruğunda... O vuruyor, öbürü öldürüyor. Bak, Meclis’te başörtülü vekil meselesi münasip bir biçimde hallolunca Başbakanın eli nasıl böğründe kaldı. Bu işin çözülmesine çok memnunum. Çok gecikmiş bir şey.

F: Tabii.

İ: Tabii şimdi Başbakan, “Başörtülü bacılarım benden ötürü değil, onlardan ötürü sizi yüksek siyasetin yüksek makamlarına getiremiyordum,” diyemeyecek. AKP’ye ne zaman laf edilse, “Tabanı başörtülü kadın, başörtülü koyamıyorlar, bu nedenle kadın koyamıyorlar,” diyorlardı.

Tabanda, parti meclisinde, kurucular grubunda, il teşkilatlarında dünya kadar kadın var. Meclis’te AKP’nin kadın vekil oranı yüzde on dört, belediye başkanlarının sadece 5’i kadın. Bakalım şimdi ne olacak?

F: AKP daha sıkışacak. Kendi içlerinde büyük bir savaş olacak. Çok zekice, tam seçime beş kala koydu. Şimdi CHP de çok karşı çıkacak durumda değil. Başörtülüler için diyorum. Meclise.

İ: Fitnatcım ya, başörtülü kadınlar tabii ki mecliste de, çalışma hayatında da olacak. Bak, bizim komşunun kızı Halide, okumak için az uğraşmadı. Kapıdan kovdular bacadan girdi, zor bela bitirdi üniversiteyi. Ama işe giremedi. Başörtülü olduğu için. Kamudan vazgeçti sonunda, bu dindar muhafazakâr kesimin iş yerlerine bile giremedi. Şimdi ne iş yaptığını soranlara “entelektüel ev kadınıyım,” diyor. Bunu AKP’nin söylemi üzerinden değerlendirecek değiliz. Kim yaparsa yapsın iyi bir şey yapmış olur. Yoksa AKP’nin

Hüseyin Türk

başörtülü kadınları falan düşünmediği açık. Bir tür sus payı; içerde başörtülü üç kadın... Bunu sembolik kılacak. Kadınların kamusal alanda olmasını falan istediklerinden değil. En demokrat, sol geçineni bile bugün kadınların bir şekilde temsilde, katılımımda eşitliğini sağlamadı. Bütün sosyal politikalarını kadını "ev içinde güçlendirme" iddiasına odaklamış Parti mi kadını sokağa çekecek? Hiç sanmıyorum. Eh zaten böyle bir iddia da yok! Partilerinden adalet beklentisi olan kadınların yanılması var. Buyrun 3 başörtülüden biri olma savaşına...

F: Aksine, vızıltı yapıyorlar, çıkıntı yapıyorlar diye düşünüyor.

İ: AKP'ye çok inanan bazı kadınlar "ama biz olabirdik başörtüsü engeli nedeniyle olamadık" diyor. Başörtüsü bir engeldi gerçekten, tabii tek engel değildi. Hele de Ak Parti önünde. AKP kadın oldukları için sokmayacak onları. Bırak başörtülülerini başörtüsüzleri koydu mu? Başbakan bu kadınlara, "aha başörtüsünü de soktuk daha ne istiyorsunuz, Allahtan belanızı mı?" diyecek. Bu kadar güçlü bir iktidar konumunda başörtüsü için bir şey yapmamışsın, kullanman gerektiğinde, biz başörtülü bacılarımızı yedirtmeyiz, ezdirmeyiz... Kendi ezecek de

ondan. Zaten kadınlara dair yapılan her şey bir lütuf olarak sunuluyor. Üstelik bunların bazıları kadınların hayatını cehenneme çevirecek şeyler.

F: Eskiden buna itiraz eden bir kadın yapısı vardı AKP'de, değil mi? Böyle bir çaba vardı. Öyle bir kadın grubu da yok şimdi. İyice asker gibi koşullandılar erke ve Tayyip başkanlarına.

İ: Dışarıda başörtülü muhalif bir grup var. Allahtan var! Bu meselelere, haklar özgürlükler falan eşitlik çerçevesinde baktığın zaman seni ayıran şey başının örtüsü, açıklığı, vesairesi olmuyor. Dolayısıyla partinin anti demokratik uygulamaları konusunda da ses çıkaran dışarıdan, hiçbir zaman partinin bir şeyi olmayacak kadınlar var. Bir de bu kadar güçlü bir iktidarın içersinde ses çıkarmak diye bir şey zaten sen bilirsin, hangi partide söz konusu?

F: Türkiye'de siyasetin işleyişi o...

İ: Bir de iktidardalar. Oradan dışlanacağını biliyor eğer ses çıkarırsa.

F: Fakat İfakatcim en güçsüz dönemleri gibi algılıyorum ben

İ: Kadınların mı?

F: Hayır AKP iktidarının. Geziden sonra bir sürü şey değişti. Kendi içlerinde de bir sürü sıkıntı var.

Yani sonun başındalar gibi. Yanılıyor muyum? Bu dönem onlar için çok kritik bir dönem. Bu dönemden itibaren geriye düşmeye başlayacaklar.

Bir defa Cumhurbaşkanlığı sorunu var, Tayyip artık durmuyor yerinde, o çekildiği an bu parti bölünecek. Cemaat kavgaları... İçerdeki rahatsızlıklar... Çok sancılı bir süreçler. Tayyip'in kendi iktidarından başı yeterince döndü. Gezide dumura uğradı. Bütün bunlardan kadın oylarının, kadın meselesinin ne kadar değerli olduğunun farkında mı, bilmiyorum.

İ: Çok farkında tam tersine aksi bir söylemi yükseltiyor. Adam üç yetmedi beş diyor yaa! Kızlı erkekli çıkardı, durumdan vazife çıkararak valiler, vatandaşlar iş başı yaptı. Ay Fitnat, başta Başbakan olmak üzere bu kamu görevlilerini hak ve özgürlüklerin taammüden gasbından yargılayacak mahkemeler yok mudur? Bu ne be, sığdırmadılar kızları hiçbir yere!

F: Onun için AKP'nin politikaları bu sene çok kritik. Yerel seçimlerde kadın temsiliyetimiz bu kadar olmuştur, şu kadar olmuştur gibi bir tavır içinde olmayacaklar. Allah ne veriyse ne olduysa gibi.

İ: Haklısın hemşire!

F: Yani kadın politikasında o ilk yıllardakilerden çok geride görüyorum ben. Sen daha çok geziyorsun, siyatik falan taktığın yok. Habire dolanıyorsun... Basını takip etmek yeterli olmuyor böyle şeylerde. İçinden de görmek lazım. Çok geriledi. Bir kadın politikaları yok gibi. Yani şimdiden açıklamaları lazımdı. Kadın toplantıları yapmaları lazımdı. Eskiden yaparlardı hatırlarsın, işte yerel seçimlerde şöyle bir iddiamız var. İşte şu kadar kadın temsiliyeti olacak bilmem ne. Kotayı da kabul etmiyorlar. Hani öyle bir şey yok. CHP'de de yok. CHP ne ediyor bu arada? Çok şaşkınlar ya çok gülüyorum o ne Allah aşkına? İstanbul Büyükşehir başkanlığı bir alem. Ankara'yı hiç önemsemiyorlar.

İ: Geçen gün kahveye gitmiştik bizim Şükûfe'ye. Torunu CHP'den aday adayı olmuş. Ne zaman açıklanacak bütün adaylıklar diye sordum. Bazı yerleri açıklamışlar ama kendi belediyesi olan bazı yerlerin başkan adaylarını açıklamayacaklarmış. "Aaaa niye?" dedim. Sonra birbirlerinin aleyhine çalışırlar, diyeymiş.

F: Hah, şahaneymiş. CHP'de öyle bir algı var. Yüksek seçim kurulunun son açıklama tarihine kadar Büyükşehirlerde bütün partiler hemen hemen bekliyorlar. İsveç'te sekiz ay önce belediye başkan adayları belli oluyor, İsveç Sol Parti'nin bir kongresine gitmiştik, o kongrede belirlediler. Düşün sekiz ay önceydi yanılmıyorsa. Orda oy kullandı üyeler, adayları belirlediler. Ne kadar şahane bir şey. Her-

Hüseyin Türk

"Mesela artık sinema istiyor kadınlar. Şimdi ona yönelik uygulamalar var. Bak, Batman salı günleri kadın kenti oluyor. Hem otobüs hem sinema kadınlara bedava."

kes kim aday onu da biliyor. CHP'de bir kadın şeyi var mı peki?

İ: Valla kota koyuldu. O da tartışmalıydı biliyorsun. Belediye başkanlıklarında yokmuş. Neyi, nasıl uygulayacaklar ya da uygulamayacaklar göreceğiz. Hatırlasana, kotayı koyduktan sonra bazı il teşkilatlarında ciddi kavgalar oldu. Seçilmiş bazı kadınları ordan alaşağı ettiler. Bazı kadınlara saldırdılar. Karakolluk olmuşlar. Çok tatsız şeyler. O nedenle bir yandan bu tüzükte getirdikleri şey önemli ama ne kadar uygulanacak, belirsiz. Hatırlar mısınız, CHP 2009 seçimlerinde Urfa'ya kadın aday koydu. Şimdi bu vitrine oynamaktan başka bir şey değil. Urfada ne yaparsa yapsın CHP biraz zor yani. Demek ki aday koymak da yetmez, nereye nasıl koyduğuna da bakmak lazım.

F: Tabii, tabii. Zaten kotayı da öyle gösteriyorlar ya. Seçilmeyecek yerden gösteriyorlar. Siyasi partilerin en büyük numarasıdır.

İ: CHP'de illere göre kota yok. O BDP'de yere göre kota koyma. CHP bazı yerlerde ön seçim yapacak, bazı yerlerde yapmayacak. Aslında bu kadar belirsizliğin olduğu bir yerde, işler tesadüflere kalıyor. Bu arada birçok belediye kapanıyor yine. 2008'den bu yana 1835 belediye kapatılmış. 2014'te 1394 belediyede seçim yapılacaktı. Kadınlar daha çok, küçük ilçe belediyelerinden, beldelerden seçime giriyorlardı. Dolayısıyla kadınlar için çok hayırlı olacakmış gibi görünmüyor. Allaha CHP dava açıp iç hukuk sürecini tüketiyor. Menemen' Seyrek'in eski belediye başkanı vardı, Nurgül Uçar. O da AİHM'e götürüyor. Kadın tek başına koskoca bir parti gibi çalışıyor. Bütün o kapanan belediye başkanlarıyla görüşüyor. Avukatlar buluyor. AİHM ile yazışıyor falan. Şimdi bak ilk kapatılan belediyelerin davası sonuçlanacak.

F: Kapatılmasına mı itiraz ediyorlar?

İ: Tabii! Katılım hakkını gasp ediyorlar. Kimse orada yaşayanların ne düşündüğünü sormuyor, seni kapat-tım, diyor. Oo oldu! Avrupa Yerel Özerklik Şartına aykırı dedi, şu dedi, bu dedi, sonuçta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davayı kabul etti.

F: MHP'den zaten bir şey beklemiyoruz. En azından bu konuda bir iddiası da yok, kimseyi konuşturmuyor yani. Erkek bir parti.

İ: Eskaza kadın adayımız olur, o da seçilirse diye bile düşünmüyorlar. Adaylara öneriler listesi yapmışlar, kadınları erkek kılığına sokmayı düşünmüyorlarsa tamamen erkeğe sesleniyor.

F: Asıl politika yok ortada. Yerel yönetimde ne yapacaklar? Şehirler berbat durumda. Ankara'nın sokaklarında yürünmüyor. Düşeceğim diye ödüm kopuyor.

İ: Susuzluktan ölüyoruz ayol. Birbirimize banyoya gitmeye başladık. Rezillik yani.

F: Hamama, hamama Şengül Hamamına...

İ: Evin bulaşıklarını ne yapacağız?

F: Hakikaten şehirler yaşamak için artık bir kabusa döndü. İstanbul başta olmak üzere. Şehir içinde ölümcül kazalar çoğaldı. Kaldırımlar korkunç, kahve içmeye birbirimize giderken bile kaldırımların üstü araba dolu. Valla caddenin üzerine geçiyorsun, yaşaman mucize.

İ: Kent planlamasını o kadar kendi kafalarına göre yapıyorlar ki! Baksana kentsel dönüşüm projeleriyle TOKİ konutlarıyla insanları yaşadıkları yerlerden söküp atıyorlar. Şehrin dışında yerlere hapsediyorlar adeta. İstanbul, Mersin, Diyarbakır sur içi...

F: Yüksek, yüksek ve şehrin çok uzağında biliyor musun? Benim ekonomik şiddete uğramış bir tanıdığım öyle uzak bir yere taşındı da. Resmen hapishaneye girdi kadın. Hani ucuz diye evler güzel ama kimse gitmediği için kiralari ucuz, bir buçuk iki saat, otobüs geç geliyor.

İ: Hem öyle hem de bakalım parası var mı her zaman o kadar otobüse binmeye? E Van'da TOKİ'deki kadınlar hayattan koştular. Para, zaman... Tabii git-tikleri yerlerde kabul görme sorunu yaşayanları hiç anlatmayım.

F: O da ayrı bir şey.

İ: Ah Fitnatcım, üstelik yerinde değişim lafları edenlerin de pek öyle yapmadığını oralara gittiğimde gördüm. Neyse, belki sana sonra oralari tek tek anlatırım. Yer demek rant demek olmuş. E demediler mi Gezi Parkı da büyük rant trafiğine kurban edilirken direnişle yapılan anlaşmalara çomak sokulduğu için çok kızdırdı, diye. Bir tür "şehrin sahibi biziz" diyorlar. Gücünün yettiklerinin nerede, nasıl yaşayacağını da belirliyorlar. Ankara'da herkesi ev sahibi yapacağız diye Allahın dağında yaptıkları konutları dağıttılar. Aylarca evlere su bağlanmadı. Ne devlet ne belediye sorumluluk aldı. İnsanlar kilometrelerce uzaktaki çeşmeden su taşıdılar. Eee yoksulun evine su ne gerek!

F: Şehirler cehenneme döndü. Entelektüel kesim, iyi kötü biraz parası pulu olan deniz kıyılarına küçük yerlere gidiyorlar. Oralari da batırıyoruz. Yani böyle bir garip şehirleşme de. Dikkat edersen siyasi partilerin daha insanca yaşanacak bir kent, kasaba oluşturma iddiası yok. AKP'nin, aksine daha hırslı, büyük projeleri var. Dev projeler...Dev projelere taktiler kafayı, çok sinirleniyorum o dev projelere.

İ: Dev projeler içinde kayboluyoruz da ondan. Hayatımızı yok sayıyorlar. Küçük adımlar atsalar, daha çok insanın hayatına dokunacaklar. Burdan da anlaşılıyor zaten bu Bütünşehir yasasına hiçbirisinin doğru dürüst iltifat etmemesi. Halbuki bir baksa büyüdükçe yönetim birimi insana erişim ya da insanın erişimi azalıyor. Memlekette demokrasi demek katılım demektir diyorlar sonra hiçbir şekilde katmadıkları bir anlayışla yönetiyorlar. CHP'nin de yaşadığımız yerlere, günlük yaşantımıza dair bir politikasını görmedik. Partinin yok ama bazı CHP'li belediyelerin çok iyi uygulamaları var neyse ki! Bak Bursa'da Nilüfer belediyesi çok iyi şeyler yapıyor. Orada feminist bir kadının ciddi çabalarını duy-dum. Sana sonra bu iyi uygulamaları anlatırım.

F: BDP ne yapıyor? Bir dönem yerel yönetimler için

çok kafa yordu. Nasıl iyi bir yerel yönetim yapılır? İşte dünyanın iyi örneklerini gezdi dolaştı, belediyeleri aldı. İlk başta bir kısmını uygulamaya çalıştı. Özellikle Diyarbakır'da falan çok güzel kadının günlük hayatını kolaylaştıran şeyler yaptı ama sanki orada da pil bitti gibi geliyor bana.

İ: Onlar bir yerel yönetim modeli getirdiler. "Demokratik, özerk yönetim anlayışı" diyorlar. Üç temel ayağı varmış. Biri cinsiyet özgürlüğü. Bu modelle seçim arasında doğrudan ilişki kuruyorlar. Fitnatcım, biliyorsun %40 kotaları var.

F: Hımmm... Biliyorum onu.

İ: Bu çok önemli. Diğer partilere örnek olur inşallah!

F: Tabii çok önemli.

İ: Fakat tabii izlemek lazım ne kadar uygulayabilecekler? En son BDP'de Demirtaş'ın istifa krizinin bu kadın kotası konan illerle ilgili olduğunu duydum.

F: Kendi içlerinde erkeklerin tepkisi var. Kürt erkekleri de birden demokratikleşmiyor ki hepsi kendi iktidarları derdinde, hoşlanmıyorlar kadınların gelmesinden. Mesela Diyarbakır Büyükşehir çok önemli. Ki alırlar sanırım. İlk kez Türkiye'de bir kadın Büyükşehir belediye başkanı olacak. Bugüne kadar Türkiye'de hiç olmadı.

İ: Aynen öyle. Bir de seçilme garantisi olan bir yerde. Kota koyması iyi. Kadın kotası uygulanacak yerler açıklandı. Diyarbakır Büyükşehir ve Hakkari ile birlikte 22 yerde kadın kotası var. Kadın kotası olmayan yerlerde de kadınlar aday olabilecek.

F: BDP'nin yüzde 40 kotası Meclis üyeliklerinde de var. Diğer partilerin meclis üyeliklerinde de bir derdi yok. Belediye başkanının erkek olduğu yerde kadın yardımcı yöntemi var. Onları uyguluyor olmaları çok önemli. Fakat yine de bir içe kapanış var. Sen daha çok gittin geldin.

İ: Evet, evet! Bunu ben de gözlemliyorum. Daha doğrusu söyledin ya Fitnat, belediyecilik anlayışıyla ilgili değişik çizgiler izlediler. Bir kere belediyeciliği çok önemsediler. Bununla ilgili de bayağı sıkı çalıştılar. 1999, 2004, 2009 dönemleri birbirinden farklı. Dışarıyla temas da...

F: Bak sana orada anti parantez, yaşlandım maşlandı falan, hafızam da zayıfladı ama '98'de başlayıp 2000'de tavan olan, 2005'e kadarki süreç HADEP'in imzasını taşır. Kürt siyasetinde kadın hareketinin bugün yüzde ellilere varan kota koymasının temeli HADEP sürecindeki kadın çalışmasında atılmıştır. Ondan sonra çok değişimlere uğradı Kürt siyaseti. Partilerin isimleri değişti, aynı gibi sanıyorlar ama çok şey değişti ve kadın siyaseti de çok değişti.

HADEP'tir o ilk temeli atan. Onun bıraktığı miras üzerinden devam ediyor bence.

İ: Doğru söylüyorsun. Bu politikaların varlığı oradaki kadın mücadelesinin eseri ve tarihi de çok yeni değil. Devam eden bir şey. HADEP'in o kurultay hikayeleri falan. Aynı zamanda feminist kadınlar vardı.

F: Ama biliyorsun onlar tasfiye oldu. DEHAP sürecinde onların önemli bir bölümü tasfiye edildi. Adına tasfiye denmedi tabii ama... Onlar çekildiler politikadan, onların yerine yeni, daha çok cezaevi çıkışlı kadınlar geldi. Onlar da farklıydı. Çünkü feminizm bir emektir. Ciddi bir emek ister.

İ: Şimdi Jinelojiden söz ediyorlar. Yerel yönetimler, taban örgütlenmesinde çok önemli bir yeri tutuyor. Ve 2009 yerel seçimleri öncesinde şu sözünü ettiğim modeli ortaya koydular. Belli bir birikime dayansa da onu hayata geçirme çabaları bence kendilerinin de öğrenme süreciydi aynı zamanda.

F: Tabii kadrolar değişiyor. Bütün siyasi partiler için geçerli. CHP'de o yaşlı kadro durur. Yani genç bir parti Kürt hareketi içindekiler. Sürekli devinim içerisinde değişiyor kadrolar.

İ: Sadece kadro değişmiyor şekerim, öncelikler, yaklaşımlar da değişiyor. Yere, zamana, koşullara, insanlara göre... Bazı yerlerde savaş kızıncıca yerel yönetim anlayışı, yurttaşlık falan, yerel hizmetlerde bir gerileme oluyor. Neye öncelik verilirse diğerinde bir gerileme oluyor. Savaş kızıştığı zaman kadın politikalarında da gerileme oluyor. Tabii milliyetçilik de yükseliyor.

F: Mutlaka

İ: Özellikle bölgede kadına yönelik şiddet artıyor ya da azalıyor buna göre.

F: Fakat şimdi bir barış sürecinde iyi kötü silahlar sustu. Yerellerin daha nefes alacağı bir süreç şimdi. Ama kadroların algısı ne durumda son süreçte onu bilmiyorum. Yani temizlik, çöp toplama, yerel hizmetlerde bir sürü aksama olduğunu, herkes şikayet ediyor yani.

İ: Evet aslında o aksaklıkların arkasında ne yattığına çok dikkatle bakmak lazım. Sadece yerel hizmet politikası değil mesele genel olarak istihdam politikalarını nasıl yürüttüğü, bütçe kullanımını nasıl gerçekleştirdiği...

F: O işten anlayan kadroların olup olmadığı, sırf kendi görüşüne göre bir kadrolaşma BDP'de de var yani. Sadece diğer partilerde yok. Hatta BDP'de daha sert bir şey var. Kürt siyasetinde çok daha fi-kirsel olarak yatkın insanlar. Yani ortada olan, de-

mokrat bir insandır ama hiçbir siyasete bağlı değildir o tür insanlara çok güven duymayabilir bu tür siyasetler. O yüzden bire bir kendisine bağlı biraz “asker” kadroları aldıkları için onların da şehircilikten ne kadar anladıkları problemlili bir şey. Onun için kalifiye eleman çalıştırma sıkıntısının orada da olduğunu düşünüyorum ben. Bölgede de şehirler büyüyor. İhtiyaçlar genişliyor, yeni nesil farklı isteklerde. Kürtlerde de artık yeni nesil eski nesil gibi değil ki. İşkenceyle, zulümle yaşamak istemiyorlar artık. İnternette her şeyden faydalanıyorlar doğal olarak. Ona hitap eden bir belediye algısı lazım.

İ: Şimdi böyle bir baktığın zaman çamaşırhanelerdi, tandır evleriydi...

F: Onlar da artık çağın gerisinde kaldı.

İ: Şiddete yönelik sözleşmelerdi. Onlar da aslında aynı şeyi söylüyorlar. Şimdi tandır evleri, çamaşırhaneler bir sürü yerde kapanmış. Çünkü ihtiyaç kalmamış.

F: Tabii kendi evinde çamaşır makinesi istiyor doğal olarak.

İ: Mesela artık sinema istiyor kadınlar. Şimdi ona yönelik uygulamalar var. Bak, Batman salı günleri kadın kenti oluyor. Hem otobüs hem sinema kadınlara bedava. Hangi ihtiyaca ve kimin ihtiyacına göre, kimlerle ne yapıldığı önemli. Öte yandan da devletin baskısı, bunları gerçekleştirebilecek destekleri, kaynakları edinebilmek, ne kadar yararlandıkları ciddi sorun. 2009 seçimlerinin hemen ardından BDP’li belediyeler başta olmak üzere bölgede yürütülen operasyonlarla neredeyse dışarda kimseyi bırakmadılar. Hem BDP’nin 2009 seçimlerinin başarısını hezimeteye çevirmek istediler. Hem bu iktidar da yerel yönetimlerden geldi ve yerel örgütlenmenin gücünü bildikleri için doğrudan oraları hedeflediler. Üstelik örgütlenmenin etkin gücü kadınlardı, önce kadınları topladılar. BDP’de belediyeçilik, yerel yönetimler, siyasetlerinin de barış sürecinin de demokratikleşmenin de önemli unsurlarından biri. Elbette yerel yönetim kendinden olmayana farklı davranır dışarsa, işte bugün sürekli ayrımcı politikaları istediği zaman tedavüle sokup istediği zaman çeken Başbakan’ın yaptığından farklı bir şey olmaz. Bence memleketin belediyesi olmak değil sadece kendinden olanın belediyesi olmakla sınırlı kalır. Bu da savunulabilecek bir şey olmadığı gibi ne barışa ne demokratikleşmeye hizmet eder.

F: Evet İfakatcim, kim kiminle barışacak ki zaten.

İ: Bu nedenle bütün partilerin belediye, yerel yönetim anlayışını, vaatlerini, uygulamalarını izlememiz

lazım. İzleyip, hayatımızın hesabını partilere sormamız lazım. Bak, Kadın Koalisyonu böyle bir şey yapıyor mu Şaziye’nin kızı orada, o söyledi.

F: Ayol yeni mi duydun? 2002’den beri yapıyorlar. Her seçim öncesinde siyasi partilerin karnesini çıkarıyorlar. Ben de gazetelerden, internette izliyordum.

İ: Anam sen de hiçbir şeyden geri kalmıyorsun. Fakat epeydir bu katılım meselesine fena takmışlar. Partilerin yerellerin yönetimine aday olurken kadınları, ayrımcılığa uğrayanları ne kadar hesaba kattıklarına, bunu nasıl yapmayı vadettiklerine, hangi yollarla katılımı sağlayacaklarına da bakıyorlarmış. Bir tür samimiyet sorgulaması da yapıyorlarmış. Tabii daha önce yaptıkları gibi aday adayı sayısına, bunun adaylık kriterleriyle bağına, aday sayısına, destekleyici bir şey olup olmadığına falan da bakıyorlarmış. Mesela para koyduysa kadınlar aday olamıyor. CHP parayı kaldırdı. Çok iyi bir şey yaptı.

F: Kesin kaldırdı mı? Emin misin?

İ: Ama şöyle bir şey yaptı. Geçen gün Elif’in kayınvalidesi söyledi komşuları bir kadıncağız aday olacakmış CHP’den, siyaset akademisine devam etmiş olma koşulu nedeniyle olamamış. Ona da 250 lira para istiyorlarmış, kadın emekli, verememiş o parayı, gidememiş akademiye.

F: Bir de güzelim Kadın Koalisyonu şeye de baksın, girişte 250 lira görünüyor ama sonra adaylığı netleştikten sonra büyük para harcıyor. Mesela Kürt siyasetinde bile adayın kendi cebinden para koyması bekleniyor. Yani bu yıllar önce de vardı. Bu o kadar önemli ki. Bir kendi ailesi, çevresinin destek olması gerekiyor. Böyle yakın bir grubun onun bütün çalışmalarına destek vermesi lazım. Bir de hakikaten parasının olması lazım. En sol partide bile aday olandan para beklentisi var. Bu bazı partilerde daha yükseğe çıkıyor. Çok para harcanan bir alan. Broşürünü basacak, araba parası lazım, benzin parası lazım, bir sürü şey lazım. O istenen 250’yi öp başına koy.

İ: Ay anaam ne çok şey var Fitnat, içim şişti. Acaba seçim yatırımı bizim şu yolu, kaldırımı yaparlar mı ki?

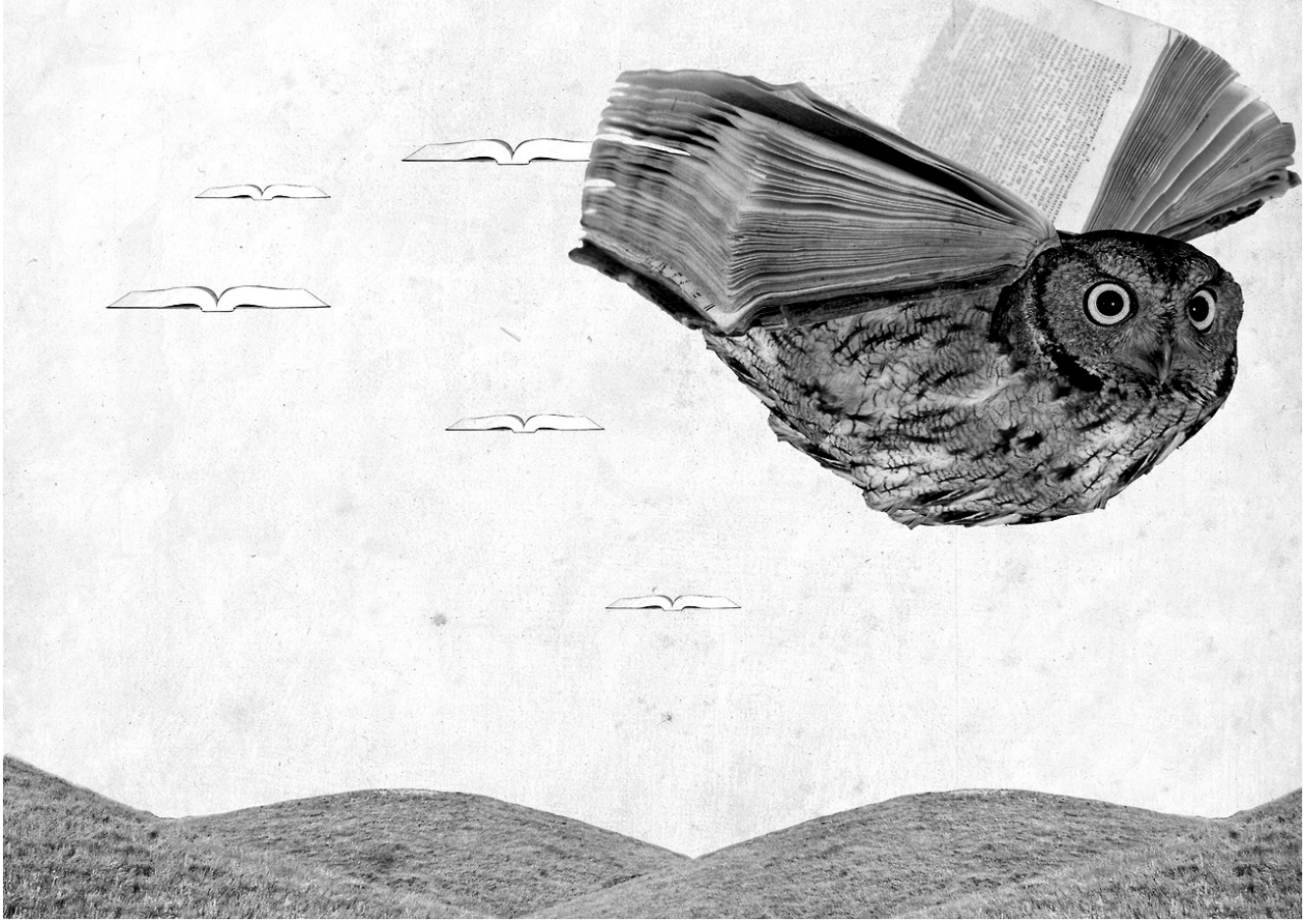
F: Ya Türkiye’nin başkenti. En büyük dileğim bakan mı yaparlar vekil mi yaparlar şu Ankara’yı Melih’ten kurtarsınlar. Yazık oluyor, çok yazık oluyor, artık olmaz.

İ: Acaba Cumhurbaşkanı yaparak kurtulabilir miyiz ki?

F: Yok artık o da fazla olur.

İ: Hadi ben kaçayım, kahven çok güzeldi.

F: Afiyet olsun!

Julia Geiser

MUALLİM DE OLSA MUHARRİR DE... GO HOME FERİDE!

Melike Koçak

“Biz erk’in diline ve bizim için kurduğu “makbul kadınlık”, “makbul yazar kadın / kadın yazar”lığa bir yerde, bir şekilde kendimizi kaptırmış olabilir miyiz? Erkeklik imgeleriyle uğraşırken kendi dilimizi kurmayı, dilin sunduğu özneleşme imkânlarını kullanmayı ihmal etmiş olabilir miyiz?”

“biz canlıların cehennemi gelecekte var olacak bir şey değil, eğer bir cehennem varsa, burada, çoktan aramızda; her gün içinde yaşadığımız, birlikte, yan yana durarak yarattığımız cehennem.

İki yolu var acı çekmenin. Birincisi pek çok kişiye kolay gelir:

cehennemi kabullenmek ve onu göremeyecek kadar onunla bütünleşmek.

İkinci yol riskli: sürekli bir dikkat ve eğitim istiyor; cehennemin ortasında cehennem olmayan kim ve ne var, onu aramak ve bulduğunda tanımayı bilmek, onu yaşatmak, ona fırsat vermek.”

Italo Calvino, Görünmez Kentler

Cinayetler, katliamlar, tecavüzlerin üzerinde teler, mayınlar, genelgeler, yasalar, baskılar, yasaklarla sınırlar çiziliyor, duvarlar örülüyor. Paradigmalar değişiyor, toplum mühendislerince şekillendirilme uğraşı 90 yıldır hiç bitmiyor. Bu kopkoyu, kekremsi cehennemin ortasında aklımız, kalbimiz, bedenimiz, dilimizle sınırlara ve duvarlara karşı koyarken “Güzin ablası kitaplar olan”, “Rahmin kadar konuş” dedikleri

“*oysa durmadan roman kahramanlarından*” “*hamile kal*” an kadınlar olarak yazıyla ilişkimiz üzerine yeniden düşünmemiz bir tercih değil, zorunluluk sanki.

Yazmak, bir yanıyla tanrılara ve ölüme kafa tutmak, tanrıların ve ölümün yap, ol dediğine başkaldırmak ve şahane suçlar işlemek; bir yanıyla öfke ve tutkunun cinsiyetsiz sevişmesinde yok olmak - dirilmek, eksilmek - tamamlanmak; bir yanıyla kendimizi durmadan gerçekleştirmek, bunu görmek / göstermek, bununla yüzleşmek, yıkmak - kurmak - yıkmak ise, içinde bulunduğumuz kaskatı dönemde en temelde bir direnme, karşı koyma, dayanma, baş etme aracı olarak yazıyla ilişkilene biçimlerimizin nasıl olduğunu ve olması gerektiğini sorgulamalı.

Dilin sunduğu özneleşme imkânlarını ne derece kullanıyoruz? “Erkekler yazar, kadınlar okur” mu hâlâ? Peki, “kadınlar yazar, erkekler denetler” mi? Erkeğin yazdığı kadın mıyız, erkeği de kendimizi de kendi kurduğumuzda yazan kadın mıyız? Biyolojik cinsiyetimizden ve toplumsal cinsiyet rollerinden ne derece azade bir dil kuruyoruz? “*İktidarın maskesini*” yazıyla “*düşürme*”nin peşinde miyiz, yoksa kullandığımız dille iktidarı yeniden mi üretiyoruz? Dilimiz bedenimizin sınırlarını ne kadar zorluyor, ihlal ediyor ya da tersi? Yazarken edebiyatın tekinsiz suları yerine; sakınlı, korunaklı, konforlu, sistem içre yataklarını mı tercih ediyoruz? Peki, sinemada da edebiyatta da kaybedenler, ıssızlaşanlar, aylaklar, tutunamayanlar neden hep erkekler? Biz erk’in diline ve bizim için kurduğu “makbul kadınlık”, “makbul yazar kadın / kadın yazar”lığa bir yerde, bir şekilde kendimizi kaptırılmış olabilir miyiz? Erkeklik imgeleriyle uğraşırken kendi dilimizi kurmayı, dilin sunduğu özneleşme imkânlarını kullanmayı ihmal etmiş olabilir miyiz? Yoksa erk’in diliyle sözleşmemizi çoktan bozduk, kendi yazı biçimlerimizi kendi dillerimizle kurduk, bozduk, kurduk... mu?

Bu soruları tartışmak, bu yazının boyunu / boyutunu aşılıyor gibi dursa da burada kıyılarında dolaşmak, açılacak yolları aramak, bulduğumuz, kıyısına yaklaştığımız yanıtlara yaşam alanları, fırsatları açmak... mümkün. Yoksa “makbul”un hapishanesinde muallim Feride’ler gibi muharrir Feride’lerin sayısı daha da artacak.

Makbul kadınlık -reçetesi erk - eklerce yazılmış-

Bu kadınlar yemekler pişirmeli, masa örtülerini çiz-

gilerinden katlamalı, sofralar kurmalı, toplamalı, bulaşıkları yıkamalı, çamaşırları asmalı, toplamalı, bebeklere mamalar yedirmeli, ekme kırıntılarını süpürmeli, örümcek ağlarını temizlemeli, sehpaaların tozunu almalı, çiçeklere su vermeli, kuruyan yapraklarını temizlemeli, balkonları foşur foşur yıkamalı, eğri duran tabloyu düzeltmeli, koltuğa uygun perdeyi seçmeli, misafirlerin geliş gidiş düzenini ayarlamalı, çocuğun öğretmeniyile düzenli görüşmeli, hiperaktivite ilacını almasını sağlamalı; kumaş pantolonlarını, dik yakalı gömleklerini giymeli, saçlarını çokça dağıtmamalı, kırmızı ruj sürmemeli, az konuşmalı, söze karışmamalı, itiraz etmemeli, verili olanı layıkıyla yapıp başarılı olmalı, çokça bağırmayan, gösterişli olmayan işlere imzalar atmaları; bilgisayar kullanmalı, en az bir dili anadili gibi konuşmalı, mümkünse master yapmalı, iş seyahatlerine gitmeli, mümkünse gittiği gibi gelmeli, elbette araba kullanmalı; bacaklarındaki kılları temizlemeli, manikürlerini düzenli yaptırmalı, köşesi kırılmış tırnakları törpülemeli, çenesinde çıkan kılı görür görmez almalı ya da tümünden epilasyon yaptırmalı, uygun gördüğü ya da görülmüş olana istediği, istendiği zamanlarda bacaklarını ömür boyu açmalı. Sonra çay demlemeli, televizyonun karşısına geçmeli, oturma odasındaki kanepede uyuyakalmalı. Sonunda makbul kadın olmayı başarsa da(!) salonlar elbette onun değil! Çok isterse, başka bir olasılık olarak ya da bir hobi olarak yemek masasının köşesine ilişip beyaz ekrana ya da boş kâğıda bakıp, ara ara pencereyi açıp yaktığı sigaranın dumanı eşliğinde çiziktirebilir! Bir öykünün, şiirin... ya da bir tezin peşinde. Ama edeplince!

Bu “makbul kadınlık” sözleşmesine attığı, atmak zorunda kaldığı imzayı henüz çekmemiş ve o sözleşmeyi yırtıp atmamış olan varsa eyvah! Tez davransın, şimdi anlatacaklarımıza kulak versin. Zira birileri epey zamandır sözleşmesiz yaşamakta.

Yazarak pışık! diyen kadınlar

“*Güzin ablası kitaplar olan*” ya da “*Rahmin kadar konuş de*” nen kadınlar olarak yazıyla okur ya da yazar olarak ilişki kurarken temel dertlerimizden biri sıkıntı evlerini, bunlara hapseden zihniyeti, sınırlar çizenleri, duvar örenleri çingiraklı dillerimizle yıkmak. Bu, çok net. Dil, biçim, yapı, anlattıklarımız... Hepsinde “isyan”, “direnme”, “yıkma - yeniden kurma - yıkma”nın, “sınırları ihlal etme”nin, “dönüştürme”nin mümkün’ünün peşine düşmek yazıyla daha sınırsız, dinamik, esnek ve güçlü bir ilişki-

yi zorlamak, bugün ve bugünden sonrasının olmazsa olmazları. Bunun için de dil ve beden ihlalleri; dil ve bedene dair verili olanları yıkmak, temizlemek, yeni soluklanma alanları açmak.

Lacan'a edebiyat içre bir yerden bir özet kıvamında -mümkünmüş gibi- göz ucuyla da olsa bi bakalım. Söyle söyle Lacan bize, dil, neden bir mahkûmiyet bize? Diyor ki: Pre-ödipal aşamadan ödipal aşamaya geçerken başlayan bu mahkûmiyet anında, eksiksiz ve mükemmel bütünlüğü, anneyi kaybettiğimiz anda biz kendimize, ben'imize mahkûmuz artık. Kaybettiğimiz boşluğunda hasret var. Onu bulma ve tamamlanmak için, tamam olduğumuz o ana dönmek için de tek aracımız dilimiz. O eksiklik, yokluk, arzu o dilde yaşar, var olur. Ne yazık ki bu da babanın dilidir. Hem bu tamamlanma çabasına hem bu çabanın taşıyıcısı dile hem de babaya mahkûmuzdur bundan böyle. Erkekler bu dili giyer, benimser, içselleştirir ve egemenlik kurmak için kullanırlar. Bir tamamlanma çabasıdır bu, eksik giderme, boşluk doldurma. Kadınlarsa erkek egemen dile, anlatıya, söyleme ulaşmaya çalışır. Bu, onlar için bütüne, tamam olana ulaşmaktır. Bunun sınırlarını çözmeye çalışır. Erkek güce sahip olan, belirleyendir. Kadın, bunun içerisinde var olacaktır. Bu bakışa göre, kadın tüm bunlara mahkûm olandır.

Burada da bir pışık!

Zira tam bu noktada, bir dayatmaya dönüşen mahkûmiyetinin bu haline kadın karşı gelir, gelendir. Dille / yazıyla ilişkisini bu dili reddetmek, yıkmak üzerine kurup kendi dilinin peşine düşen, bulan, kuran ve dolayısıyla kendi anlatımını, biçimini, yazısını da kuran(dır), olmalıdır. Teoride ya da pratikte "kadınlık"ta ya da "dil"de hapsolmayandır. Sadece erk'e, ataerkil toplumun kültürüne, geleneğine, dayatmalarına değil dilin, yazının, edebiyatın iktidar öğelerine de karşı gelen kadın yazar, ihlal ve yıkımın öznesidir.

Lacan'da kaybolmaktansa şiiirde kaybolmayı yeğleyen biri olarak: "*Kelimelerin azı dişini çekeceksin ki seni yemesin, kuyruğunu / keseceksin ki başkalarını hiç sevmesin.*" İmza: *Her şey Kontrol altında. / Bu adamın adı Her şey, göbek adı Kontrol ve soyadı da Altında idi. / Onun öğütlerini tutmadım. Kötü bir adam değil, sadece / anlayamıyoruz.*" İşte kadın yazarın / yazan kadının dille / yazıyla kuracağı en sahici ilişki, kelimelerin azı dişini çeken, kuyrukları kesen bir ilişkidir.

Böyle olsun olmasın yazan, yaratan kadının pek çok kültürde şeytanla ya da cadıyla ortaklaştırıldığı malum. Tam da bu ortaklıkla ilişkili olarak belki de özellikle "kadın" yazar için yazmak, tanrılara ve ölüme meydan okumak; başkaldırmak, direnmek. -Bu, kadının yazarken unuttuğu da olabilir mi?- O halde, şeytan ve cadılıkla kurulan ortaklaştırmayı başka bir yere taşımanın vaktidir: "*Katiller, sanatçılar ve teröristlerle*" ortaklaşmak!

Sınırları ihlal eden bir "yıkıcı karakter" olarak kadının yazıyla ilişkisi

Her alanda güdük bir ortalamanın dayatıldığı bugün, *katiller, sanatçılar ve teröristlerle* kesişim kümeleri kurmak demek kadınların yazıyla, yazmakla ilişkilerinde cinsiyetten dile, biçimden bedene, anlatımdan kurguya; iktidara.. "gelenek", "ahlâk", "uzlaş", "uyum", her ne adına olursa olsun çizilmiş, çizilmekte olan sınırları ihlal etmesinin, tüm bunlardan arınıp daha radikal ve avangard bir dilin, biçimin, üslubun peşine düşmesinin yollarını açmak, yeni yaşam alanları kurmak demek. İktidarın nesnesi olup kirlenmektense dilin öznesi olmayı tercih etmek!

Bu yüzden de işte, şimdi önce babayla sonra kendilerine çeşitli sebeplerle baba olarak dayatılanlarla; toplumsal ve tarihsel bağlamda yüklenenlerle bağları kopartıp, her tür sözleşmeyi iptal edip Benjamin'in "yıkıcı karakter"i olma vakti! "*İçerdiği alışıldık çağrışım biçimleri*"ni, "*kendinden evvel yazılmış olanı -kendisinininkiler de dâhil- tekrar et*"meyi reddedip en sahici yazmanın / yazının peşine düşüp şahane suçlar işlemenin de vakti! "*...edebi gelenekten kendisine dayatılan görevi yerine getirmeyi reddetmesi, 'küstahlık' değil, kendini geçmişe kölelikten kurtarma arzusunun göstergesidir. Geç kapitalizmin, kültürel üretim alanında, elbette sanayi üretiminde*

“Bugün evlerin, odaların, içinden sokaklara, kamusal alanlara çıkmak; rüyalar, kâbuslar, sanrılara sığınmadan hakikatin göz bebeğine bakarak onu dillendirmek değil midir kadının kalemle kuracağı ilişkide direneceği alanlardan biri? Tam da burasıdır. Ve başka bir mekân başka anlatı öğeleri! O zaman okumalar da özgürleşecektir.”

de olduğu gibi, arzuladığı şey tam da sanatçıları, bu gibi düşünmeden yoksun tekrar mekanizmalarına sıkıştırmak ve fiilen, standartlaştırılmış sanat eserleri üretmektir: Sonuç, her türlü hususi dürtünün bastırıldığına işaret eden ‘meta’ veya ‘ürün’ olur. Diğer yandan, sınırları ihlal etmek isteyen sanatçının ısrarla arzu ettiği şeyse, kişiliğin ve tüm insani çeşitliliğin her tür kalın çizgiden kurtarılmasıdır. Demek ki, sınırları ihlal eden sanatçı, kültürün onu metalaştırma ihtiyacı karşısında etkin bir isyan halindedir, ‘canlı bir şey, sürekli dönüşüm potansiyeli taşıyan bir şey’ yaratır -Pound ciddi edebiyatın karakterini böyle tanımlar. Sahici sanatçının suçu orijinalite suçundan ibarettir.”ⁱ

Sadece bu da değil, yazıyla ilişki kurarken yerleşik pek çok algıyı yapı bozuma uğratabilecek kurgunun, anlatı öğesinin peşinde olma vakti! “*Ev, oda, yatak gibi mekânların kadın yazarların romanlarında hep engellenmeyi, hapsolmayı, tutsaklığı simgelediklerini, buna karşın çatılardan kaçan, duvarları yıkan yazının bu romancıların kişisel tarihleriyle hesaplaşmalarının bir ürünü*”, “*yinelersem, tutsaklıkla özgürlük arasındaki köprü yazıysa eğer, bu kutuplar arasındaki yolculuk yazıda rüyalarla, kâbuslarla, sanrılarla anlatılır. Rüyalar çatısızken, sanrı ve kâbuslar klostrifikobiktir.*”ⁱⁱ Bugün evlerin, odaların, içinden sokaklara, kamusal alanlara çıkmak; rüyalar, kâbuslar, sanrılara sığınmadan hakikatin göz bebeğine bakarak onu dillendirmek değil midir kadının kalemle kuracağı ilişkide direneceği alanlardan biri? Tam da burasıdır. Ve başka bir mekân başka anlatı öğeleri! O zaman okumalar da özgürleşecektir.

Bugün distopyalar gerçek oluyor birer birer. Korkunç bir teklifin içinde eritmeye çalışılıyor. Sadece kamusal alanlarımız değil özel alanlarımız da zapt ü rapt altına alınıyor. Bedenlerimiz üzerinde her türlü araçla tahakküm kuruluyor. İlişkilerimiz mercek altına alınıp didik didik ediliyor. İşte, evde, sokakta, parkta her yerde bir cendereye sıkıştırılıyor. Cumhuriyetin ilanı ve 1940'lara kadarki süreçten bu yana toplum mühendislerinin en acımasızca çalıştığı ikinci dönemi mi yaşıyoruz yoksa? Bilmiyorum. Ancak kadının bedeniyle ve diliyle ilişkilendirirken tek çıkışının direnmek olduğunu biliyorum. Burada ayrıştırıcı, özcü, indirgemeci, tekçi, özneyi iktidar haline getiren bir varoluş ya da direniş değil sözünü ettiğim. Aksine çoğulcu, çoğaltan, kalemle direnmenin, yapıbozumun, yıkımın şiddetini okur ve yazar açısından artıran bir direniş.

Altını çizmemiz gereken, kadının yazarken geleceğin içerisinde söz alıp otoritelerce tanımlanmış ve belirlenmiş olanın varlığına varlığını armağan etmemesidir. Verili olanlar dışında bir yazının yollarını açmak için mücadele etmesi, yolun sonunda bulduğunun içerisine, kabına, kovuğuna yerleşmesi, hemen başka bir yolun peşine düşmesidir. Tıkanıkları gidermek, yıkarak – kurarak - yıkarak direnmek belki de bu esneklik sayesinde mümkün olacaktır. Kadın yazar / yazan kadın hem biyolojik cinsiyeti hem de toplumsal cinsiyetiyle; hem toplumla, tarihle hem de dille, yazıyla hesaplaşırken rahatsız edici, kışkırtıcı, yadırgatıcı, yabancılaştırıcı metnin izini sürdüğünde dil ve yazıda olduğu gibi ataerkil toplumda da yerleşik her ne var ise hepsine kafa tutmuş, meydan okumuş ve özerkliğini ilan etmiş olacaktır.

Şeytanla, cadıyla şimdi de *katiller, sanatçılar ve teröristlerle* ortaklaştığımız “kadın yazar”, Walter Benjamin’in “yıkıcı karakter”idir / olmalıdır belki de: “*Yıkıcı karakterin yalnız bir tek parolası vardır: Yer açmak. Ve de bir tek faaliyeti: Ortalığı temizlemek. Onun temiz havaya ve serbest alanlara ihtiyacı her türlü nefretin üstündedir. Yıkıcı karakter genç ve neşelidir. Çünkü genç tutar insanı yıkıcılık, kendi çağımızın bıraktığı izleri silip süpürdüğü için tutar; hatta keyiflendirir, çünkü süpürüp atma yıkıcı için tam bir indirgeme, kendi durumunun köküne inmek anlamına gelir.*”ⁱⁱⁱ O, “*kapitalizmin, zenginliğin, mülkiyetin kalelerini topa tutan şehirlidir. Rahatlık, huzur umurunda değildir. ‘Düşünü kurduğu hiçbir örnek yoktur yıkıcı karakterin. Gereksindiği şeyler de azdır, hele en az ihtiyaç duyduğu şey: Bilmek’tir, yıkılanın yerine neyin geleceğini bilmek.’ Yıkımın getireceği o bir anlık boşluk, ona yeter. Nasılsa o boşluğu ihtiyacı olan birileri dolduracaktır.*”

Hem reçetelere pışık diyen hem sınırları ihlal eden; ne muallim ne de muharrir olarak Feride olmayı kabul eden kadın yazarlardan mesela Sevim Burak dilin, anlatının sınırlarını da kadınlığın sınırlarını da toplumun, tarihin, anneliğin sınırlarını da ihlal etmiş, yıkımı - kurmayı - yıkımı sonsuz kere mümkün kılmışlardır. Sonra Leylâ Erbil, Tezer Özlü. Başka biçimde Sevgi Soysal. Belli açılardan Tomris Uyar, Latife Tekin, Aslı Erdoğan hemen aklıma gelenlerden. Ama tartışmasız ve illâ ki Sevim, Leylâ, Tezer, Sevgi. ‘80’lerden, ‘90’lardan bugüne kalemleriyle yakın temas ilişkiye geçerken bu kanala ek-

lemelenenler, başka başka kanalların peşine düşenler, makbul yazar kadın olma’yı baştan reddedenler elbette olmuştur; ama “kapitalizmin, zenginliğin, mülkiyetin”, “ünün, konforun, bilinmenin” kalelerini topa tutmak herkes için, hele son yirmi yılda çok da kolay değildir elbette. Bunların yanı sıra toplumun, iktidarların üzerimizde kurduğu gizli ya da görünen tahakkümü, kendi kendimize uyguladığımız otosansürler, edebiyat geleneğinin katı, ahlâkçı, gelenekçi tutumu ve dayatmaları, yazana, özellikle kadına alan açarkenki cimriliği; hatta kadınların çok fazla alanda sürekli mücadele etmek durumunda kalması... gibi sayılabilecek pek çok sebepten bu coğrafyada yazıyla radikal, avangard, yıkıcı bir ilişki kuramamış olabilir. Bugün aklın, kalbin, bedeninin ve dilin eski yeni her tür sınırının ihlal edilmesi, zorla içine dökülmeye çalışılan kapların reddedilmekle kalmayıp parçalanması da gerekiyor.

Böylesi bir ilişkilene sürecinde yazılanlar elbette, makbul olanın tanımlarının dışında kalacak, kabul görmeleri, yayınlanmaları kolay olmayacak. Ancak bu durum, yazıyla ilişkimizi ne zayıflatmalı ne de ilişkinin niteliğini ortalamaya çekmeli. Sadece yazarken değil yayınlarırken de sınırları zorlamalı, kendi alternatif alanlarımızı yaratmalıyız.

“*Çiçekli şiirler yazmama kıızıyorsunuz bayım / Bilmiyorsunuz.*”^{iv} Evet, onlar elbette hep kızacaklar. Biz, öfkeyle bilenip güzelleşmek, isyan etmek, direnmek, dayanışmak ve en çıplak halimizle var olmak için sınırları ihlal eden, duvarlara karşı duran bir yazının peşinde düşmeli; şeytan, cadı; katil, terörist, sanatçı ortaklaştırmalarını kurmalı, kurulu olanları güçlendirmeli, çoğaltmaktan geri durmalıyız.

Notlar

i. “Katiller, Sanatçılar ve Teröristler”, F. Lentricchia & J. McAuliffe, Ayrıntı Yayınları, 2004, s.35

ii. “Tarihçem Kâbusumdur! Kadın Romancılarda Rüya, Kâbus, Oda, Yazı”, Jale Parla. Kadınlar Dile Düşünce, Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet, Der: Sibel ırzık - Jale Parla, İletişim, 2005, s.192.

iii. “Yıkıcı Karaktere Selam”, Yıldırım Türker, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/yildirim_turker/yikici_karaktere_selam-1040477

iv. Şiir alıntılarının hepsi sessizce, usulca, yazarak direnip erkenden gökdenizine uçan Didem Madak’a aittir.

KADINLARIN YAZMA SERÜVENİ ya da WE HAVE COME A LONG WAY BABY*

Neslihan Cangöz

“Yazarlık endişesi yaratamama korkusudur, öncü olamama korkusudur. Kurallarını erkek öncülerin koyduğu bir mücadeleye girememek ve kazanamamak korkusudur. Kadın sanatçıyı cinsiyetinden dolayı uygunsuz bulan otoriteden duyulan korkunun beslediği endişedir.”

“Kalem simgesel bir penis midir?” Sandra M. Gilbert & Susan Gubar, feminist edebiyat eleştirisinin kurucu metinlerinden *The Madwoman in the Attic* adlı kitaplarına¹ bu provakatif soruyla başlarlar. Ve devam ederler: “Gerard M. Hopkins belli ki böyle düşünüyordu. Nitekim 1886 tarihli bir mektubunda şöyle yazmıştı: ‘Bir sanatçının en hayati niteliği ustaca icra etme, yapma niteliğidir ki bu erkeklere bahşedilmiş ve özellikle erkekleri kadınlardan ayıran bir yetenektir... [E]rkek vasıfları tanrı vergisi yaratıcı yetenektir”(3). Gilbert & Gubar’a göre 19. yüzyılda “erkek cinselliği, sadece kıyasla değil fakat fiili olarak edebi gücün özü” olarak görülmektedir (4). İngilizce *to father* fiilinin anlamının vücuda getirmek, icat etmek olmasından hareketle, Gilbert & Gubar, dünyayı vücuda getiren Tanrı gibi yazarın da kendi metnini vücuda getirdiği patriarkal kavramının Batılı yazın dünyasında yaygın olduğunu ve Edward Said’inⁱⁱ de gösterdiği gibi, yazar (ing. *writer*), ilah ve ailenin babası (lat. *pater familias*) kelimeleriyle bir tutulan müellif (yaratıcı yazar, ing. *author*) kelimesinin bu metaforu içerecek biçimde kurulduğunu ifade eder. Onlara göre patriarkal Batı kültüründe metnin yazarı, baba, ata ve kalemleri penisleri gibi üretme gücünün aracı olan estetik

patriarklardır. Erkek *author* aynı zamanda “yazın adamı”dır, kendinin ilahi eşi, her şeyin tek yaratıcısı Allah Baba (Father God) gibi baba, üstat, hükümrân ve maliktir.

Kozmik Yaratıcı ile dünyevi yaratıcılar arasında kurulan bu analogi elbette pek çok kadını yazma teşebbüsünden bile alıkoymuş, Gilbert & Gubar’ın deyimiyle yazmaya cüret edecek kadar “haddini bilmez” olanlarda ise, muazzam bir endişeye sebep olmuştur. Romanını “Bir Hanım” diye imzalayan Jane Austen’in 1818 yılında yayımlanan *İkna’sının*ⁱⁱⁱ (Persuasion) kahramanı Anne Elliot şöyle der: “Erkekler kendi hikâyelerini anlatabilmek konusunda bizden kesinlikle her açıdan daha şanslılar. Bizden çok daha eğitilmişler, kalem hep onların elinde olmuş” (245). Kalem eline almaya cüret etmiş kadınlardan Charlotte Brontë’ye dönemin saygın yazar ve eleştirmenlerinden Robert Southey’in yazdığı mektup bu cesareti yerle bir etmeye yöneliktir:

“Edebiyat bir kadın işi olamaz ve olmamalıdır. Esas görevlerine ayırdığı zaman arttıkça edebiyata, sadece kendini geliştirme ya da boş zamanları değerlendirme aracı olarak bile ayıracağı zaman azalacaktır. Bu görevler henüz sizden beklenmiyor, ama beklenecekleri gün gelip çattığında ünlü olmak için çok daha az istekli olacaksınız. Heyecanı hayal gücünde aramanız gerekmeyecek”^{iv}.

Tekcan’ın makalesinden öğrendiğimize göre uzun bir süre edebiyatla ilgilenmeyen ve kendini ev işlerine veren Brontë neyse ki “bir kadına yakışmayan korkunç hırsın” önüne daha fazla geçemez ve yazar. Ancak hem bir meslek olarak yazarlığın cinsiyetçi işbölümüne uygunsuzluğu, hem de o vakte kadar kalemin erkeklerin elinde olduğu bir dünyaya adım atmaktan kaynaklanan kaygıların kadın yazarlarda -Brontë’de olduğu gibi- bir öfkeye ve endişeye yol açması doğaldır. Gilbert & Gubar bu kaygıyı “yazarlık endişesi” olarak tanımlar (48). Harold Bloom’un Freud tarafından tanımlanan baba - oğul çatışmasını edebi şecereye uygulayarak geliştirdiği “etkilenme endişesi”nden^v oldukça farklıdır kadın yazarların endişesi. Bloom güçlü bir şairin kendinden önce yazmış şairlerle çarpışacağını, edebi bir ödipal çatışmanın içinde olacağını ve bir şairin ancak poetik babasının bir biçimde üstesinden geldiğinde şair olabileceğini ileri sürer. Hâlbuki o dönemin kadın şairinin/yazarının yüzleşmesi gere-

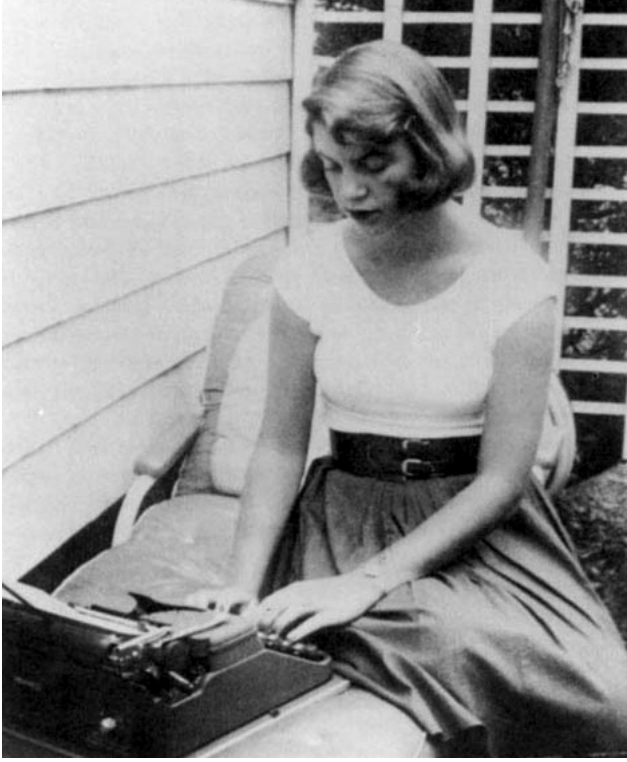

Charlotte Brontë

“Hem bir meslek olarak yazarlığın cinsiyetçi işbölümüne uygunsuzluğu, hem de o vakte kadar kalemin erkeklerin elinde olduğu bir dünyaya adım atmaktan kaynaklanan kaygıların kadın yazarlarda bir öfkeye ve endişeye yol açması doğaldır.”

ken öncülleri yine patriarkal otoritenin cisimleşmiş halidir ve zaten bu öncüller, onları yaratıcılıkları, özgürlükleri ve öznellikleri ile tezat oluşturan melek veya canavar rollerine indirgeyerek kendi tanımlarına hapsedmeye çalışanlardır. Dolayısıyla “yazarlık endişesi” yaratamama korkusudur, öncü olamama korkusudur. Kurallarını erkek öncüllerin koyduğu bir mücadeleye girememek ve kazanamamak korkusudur. Kadın sanatçıyı cinsiyetinden dolayı uygunsuz bulan *otoriteden* duyulan korkunun beslediği endişedir (49-52).

Bu tür bir “yazarlık endişesi”yle patriarkal bir toplumda yazan kadınlar, erkek takma adı kullanmak gibi birtakım stratejiler geliştirmiştir. Elaine Sho-

Sylvia Plath

walter İngiliz kadınların aşağı yukarı 1750 yılından itibaren edebiyat piyasasında, özellikle roman yazarı olarak ilerlemeye başladığını, ancak ilk kadın yazarların mesleki rollerinden tedirgin olduklarını ve 19. yüzyılın başında pek çok kadının kitaplarını imzasız olarak yayımladıklarını belirtir^{vi}. 1840'lı yıllarda romanlar yayımlamış kadınlar için ise “yazma isteğini, kadınlık durumlarıyla doğrudan çatışma halinde bir uğraş olarak gördüklerini açığa vuran belirtilerden biri de erkek takma adları kullanmalarıdır” tespitinde bulunur. Aynı stratejiyi bu topraklarda yaşamış kadın yazarların da kullandığını söylemek mümkün. Osmanlı döneminin ilk kadın romancılarından olan Fatma Aliye Hanım'ın ilk iki eserini ‘Bir Hanım’ diye imzaladığını (ki bu eserlerden biri Ahmet Mithat Efendi ile yazdığı *Hayal ve Hakikat* (1891) adlı romandır), ismini ancak tarihçi, hukukçu, devlet adamı babası Ahmet Cevdet Paşa'nın ve edebi babası Ahmet Mithat Efendi'nin dolaylı onaylarından sonra kullanmaya cesaret edebildiğini görürüz. Bir başka örnek ise Cahide Üçok'un eserlerini Cahit Uçuk adıyla yayımlamasıdır. Fatma Aliye Hanım'ın yaşam öyküsüne benzer biçimde, Cahide Üçok da dönemin önemli erkek yazarlarının onayını aldıktan (Şair-i Azam Hamid Bey'den kocaman bir aferin, Nâzım Hikmet'in övgü dolu tanıtım yazısı gibi) ve bir erkek yazar olarak meşruiyet kazandığını gördükten sonra cinsiyete

tini açıklayabilmiştir. Ali Çolak'ın *Zaman*'da yer alan yazısında yaptığı değerlendirmesinin tersine “Cahide Üçok'un, nereden baksan erkek adı olan ‘Cahit Uçuk’a dönüşmesinin ise yazarımızın küçük bir oyunu olmaktan öte bir sebebi” olduğu çok açıktır. Yine aynı yazıdan “Yazısını hazırlayıp dergiye vereceği sırada, yayımlanacağından emin olmayan Cahide, ‘ne olur ne olmaz, rezil olmayayım’ diye adını ‘Cahit’, ‘Üçok’ olan soyadını da ‘övünmesiz, alçakgönüllü, uçuk renkli’ anlamına gelen ‘Uçuk’a çevirerek” gönderdiğini öğreniriz.^{vii}

Yazarlık endişesinin 19. yüzyıl kadın yazarların romanlarında görülen etkisinin *öfke* olduğu konusunda pek çok feminist eleştirmen hemfikir. Örneğin Gilbert & Gubar, patriarkal toplumu açıktan eleştiremeyen 19. yüzyıl kadın yazarlarının, öfkelerini temsil edecek kaçık kadın karakterler yarattıklarını öne sürer. Bu öfkeli ve kaçık kadın, hem yazarın hem de uysal kadın kahramanının kabul etmiş görüldüğü patriarkal yapıyı tahrip etmeye uğraşacaktır. Aslında kaçık kadın, yazarın gerçekte ne olduğu ile ne olması istendiği arasındaki bölünmüşlüğü dile getirir. O, bir anlamda yazarın ikizi, endişesi ve öfkesinin imgesidir. Bronte'nin Jane Eyre ile Bertha Mason karakterleri, Emily Dickinson'un rahibe ile lanetli cadısı, Mary Shelley'in asil bilim adamı Frankenstein ile öfkeli, çocuksu canavarı arasındaki bölünme yazarların kendisini temsil eder. Gilbert & Gubar, Virginia Woolf'un hanımefendi Mrs. Dalloway ve çılgın Septimus Warren Smith, Doris Lessing'in Martha Hesse ve Lynda Coldridge karakterleri, Sylvia Plath'in şiirindeki alçıda bir azize ve “eski sarı” canavar imgelerinden hareketle, bu tür bir yazarlık şizofrenisinin 19. yüzyıl yazarları ile aynı soydan gelen bazı 20. yüzyıl yazarlarını birbirine bağladığını ifade eder^{viii}.

Benzer biçimde Showalter da kadın yazarların ayrı bir geleneği olduğu, 19. yüzyıl kadın yazarlara baktığında “bir düş gücü sürekliliğinin, belirli örüntülerin, temaların, sorunların ve imgelerin nesilden nesile geçip yeniden ortaya çıktığını görebileceğimiz” tespitini yapar^{ix}. Kadın yazarların romanlarında yeniden ve yeniden ortaya çıkan imgelerden biri de gizli ve kapalı odadır. Jale Parla benzer bir incelemeyi Adalet Ağaoğlu, Erendiz Atasü, Peride Celal, Aslı Erdoğan, Perihan Mağden gibi romancıların eserlerindeki belli imgelerden yola çıkarak “Tarihçem Kâbusumdur: Kadın Romancılar Rüya, Kâbus,

Oda, Yazı” başlıklı makalesinde* Türk edebiyatı için yapar. Parla, “Ev, oda, yatak gibi mekânların kadın yazarların romanlarında hep engellenmeyi, hapsolmeyi, tutsaklığı simgelediklerini, buna karşın çatılardan kaçan, duvarları yıkan yazının bu romancıların kişisel tarihleriyle hesaplaşmalarının bir ürünü olduğuna” dikkat çeker.

21. yüzyıla gelindiğinde artık kadınlara özgü bir roman geleneği olduğunu tartışmıyoruz bile. Kadın yazarların kendilerinden önce var olan, patriarkal edebi otoriteye başkaldırının mümkün olduğunu göstermiş, örnek alabilecekleri başka kadın yazarlar, yaşlanabilecekleri bir gelenek var. Üstelik Bloom’un edebi tarihin dinamiklerini baba - oğul çatışması üzerinden tanımlayan ziyadesiyle patriarkal paradigmasına karşı durmayı da kolaylaştırıyor bu gelenek. Öyle ya, muhterem Freud’a göre kız ve erkek çocuklardan sadece erkek olanının bir gün babanın yerini almasına izin verilir. Dolayısıyla bu paradigmayı tersine çevirme, Oedipus’un yerine Electra koyarak devam etme değil, edebi tarihi başka türlü değerlendirmek de mümkün oluyor. Kadın yazarların selefleri, tehdit edici güce sahip, öldürülmeleri veya reddedilmeleri gereken poetik “anneler” değil. Dolayısıyla birbiriyle konuşan, tartışan yapıtlar üretmek mümkün, üretiliyor da. Jean Rhys’in *Geniş Geniş Bir Deniz*’i, Bronte’nin *Jane Eyre*’i ile epey sert bir tartışmaya girmiştir mesela.

Diğer taraftan tüm bu değerlendirmeleri yaparken, tek bir kadınlık durumu olmadığı gibi, sınıf, ırk, cinsel yönelim, etnik köken gibi farklılıkları dikkate almaksızın, benzer deneyimlere sahip olduğu varsayılan, aynı evrensel standartlara göre değerlendirilecek tek bir “kadın yazar” kategorisinin olmadığını da not etmek gerekiyor. Mesela bu topraklarda Kürt veya gayrimüslim kadın yazarların sesleri daha az duyuluyor veya kendilerini tanırla diliyle yazan erkeklerin dünyasında fazlasıyla dışarıklı (öteki dememek için kırk takla attım ey okur!) hissediyor olabilirler mi? Yahut yeterince “büyük” bulunmayıp antolojilerin, ders kitaplarının, teorilerin dışında bırakılanların tümünü tek bir “kadın yazar” paketine sığdırabilir miyiz?

Doğrusu “Bir Hanım” yazardan bugünlere çok yol aldık ama soru(n)lar da hâlâ dağ gibi. Mesela edebiyat endüstrisini oluşturan yayınevleri, yayınevi sahipleri (Ayizi’ne selam olsun), dağıtımcılar, yazılı

ve görsel medya, eleştirmenler, kitap tanıtım yazısı yazarlar, editörler, yayın kurulları vb.’den oluşan bir erkek süzgecinden geçebilen yapıtlar bize ulaşabiliyor. Ama olsun, yapılacak şey belli. Son söz Marge Piercy’den gelsin. ... Şafaktan önce kalkarlar. / Otobüslerde yazarlar / Elbiseler dönerek geçerken / Çamaşırhanelerde yazarlar / Biri çoraplarını çalar. / Varsa bilgisayarda yazarlar / Yoksa kurşun kalemle, mum boyayla. / Tutkulu olanlar ölünce / İçlerindeki gerçek taşa şöyle yazar: / Birazcığını yapabildin / Azıcığını.

Notlar

* Lonetta Lynch’in söylediği “Çok fazla yol kat ettik bebeğim” mealinde bir şarkı.

i. Sandra M. ve Susan Gubar. *The Madwoman in the Attic*. New Heaven and London: Yale University Press, 2000.

ii. Said, otoritenin sadece itaate zorlama gücü anlamına gelmediğini, aynı zamanda bir şeyin kökeni olan ya da bir şeye varlık kazandıran kişi, peydahlayıcı, başlatıcı anlamına dikkat çekerek, “bu gücü elinde bulunduran kişi mecrasını ve bundan türeyen şeyleri de kontrol eder” der. Yazılı ifadede başlatma ya da iptida etme, uzatma yoluyla artırma, zilliyet ve süreklilik otorite sözcüğüne karşılık gelir (95). Said.W. Edward. *Başlangıçlar: Niyet ve Yöntem*. Çev. Ferit Burak Aydar. İstanbul: Metis, 2009.

iii. Austen, Jane. *İkna*. Çev. Serim As Özdemir. İstanbul: Kırmızıkeçi Yayınevi, 2013.

iv. Tekcan, Rana. “Sessiz Sedasız Yaşayanlar: Biyografide Kadın”. *Kadınlar Dile Düşünce: Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*. Der. Sibel Irzık, Jale Parla. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004. 145-156.

v. Bloom, Harold. *Etkilenme Endişesi*. Çev. Ferit Burak Aydar. İstanbul: Metis, 2008.

vi. Showalter, Elaine. *A Literature of Their Own: British Women Novelist from Bronte to Lessing*. Princeton: Princeton University Press, 1977, s.16-9

vii. Çolak, Ali. “Terzi Cahide Nasıl Yazar Cahit Uçuk Oldu?” (06.05.2006) 08.11.2013

<http://www.zaman.com.tr>

viii. S. Gilbert-S. Gubar; a.g.e., s.73-78.

ix. E. Showalter; a.g.e., s.11.

x. Parla, Jale. “Tarihçem Kâbusumdur: Kadın Romancılar da Rüya, Kâbus, Oda, Yazı”. *Kadınlar Dile Düşünce: Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*. Der. Sibel Irzık, Jale Parla. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004. 179-200.

dosya:

KİMİNİNKİ ALINGANLIK KİMİNİNKİ HASSASİYET!

Çok hassas bir dönemden geçiyoruz... Millî hassasiyetler bir taraftan, dinî olanlar zaten hep, erkeklik gururuydu takım ruhuydu... Çok hassasız sizin anlayacağınız. Dokunsanız patlarız.

Dosya konusunu “alınganlık” olarak saptadığımızda, onun yapışık kavramı hassasiyetle ne yapacağımızı da düşünmemiz gerekti. Neye hassasiyet deriz, neye alınganlık? Kiminki hassasiyettir de kim atarlandığında onunkinin alınganlık olduğunu biliriz?

Hassasiyet bir yaradan mı kaynaklanır? Mesela çok yaralıysan çok mu hassaslaşırın? O zaman milli hassasiyet hangi yaradandır? “Hassas bölgeler” neye hassastır? Hassas bölge karakolu hangi hassasiyetleri kollar mesela?

Alınganlık kadınlara mı özgüdür? İnsan şu dünyadan pek bir şey almadığında mı biraz alıngan olur?

Neyden alınırsınız en çok? Kimden? Gündelik zamanın yanbaşındaki o masal zamanını hatırlatan Ali gibi, en çok görülmemek mi yaralar bizi? “Kalbur zaman”ı hatırında tutma hassasiyeti paylaşılabilir bir şey midir?

Kadınların sadece latif değil, hassas da oldukları varsayılırken gururun bir erkeklik nişanesi sayılmasını neye yormalıyız?

Alınganlık kişisel bir şey midir? Kadınlar alınıp dururlarken, şahsiyetlerindeki bir zayıflığı mı gösterirler? Yahut mizah duygusundan yoksunluklarını?

İktidar olmak biraz da hassasiyetler yaratıp bunları besleyerek büyüme, biliriz. Peki hassasiyet politikasıyla muhalefet mümkün müdür?

Dosya yazıları böyle bir yerden başlıyor, Gülsüm Depeli’nin Duygular Siyaseti yazısıyla. Pınar Öğünç’ün Çokuz, Hassasız’ıyla devam ediyor. Bu iki yazı, Türkiye’nin halihazırdaki siyasal iklimini belirleyen bazı dinamikleri ortaya koyuyorlar; iktidarın ve muhalefetin iklimini. Sonra, bütün o alınganlıkların, kırgınlıkların, el değmez hassasiyetlerin nerelerde, nasıl kurulduğunu, nasıl işlediğini anlatan yazılar sökün ediyor arka arkaya. Öfkeli yazılar bunlar. Bazen mizaha sarılmış, bazen “bayıksınız, küflüsünüz, bayatsız” diye meydan okuyan bir öfke.

Bir bakın bakalım, size bir yerlerden tanıdık gelecek mi...

DUYGULAR SİYASETİ ya da BİRBİRİMİZİN CİĞERİNİ BİLMEK

Gülsüm Depeli

Kimlikler dönemeci sonrası toplumsal tanımlamada artık yeni bir kavramlar seti kullanıyoruz. Tarihin birikmiş bütün eşitsizliklerini ve baskılarını tanıyarak önlerinde utanç ve sorumlulukla eğilmeye gayret ediyoruz; Kürtler, Türkler, Aleviler, Ermeniler, Kadınlar, Başörtülü Kadınlar, Eşcinseller, özür sırasında kimseyi atlamamaya çalışıyoruz. Özür dilemek bir adım; bu yolla ulus-devlet programlaması sonucu ‘özne’liğimize nakşedilmiş ulus-kimliğini reddetmenin ve sökmenin, özgürleştirici, politik yollarını üretmeye çalışıyoruz... Öte yandan kim olarak özür dilediğimizi sorduğumuzda, görüyoruz ki birçoğumuzun tanımlı kimlikleri, Türk-Sünni Müslüman-Erkek-Heteroseksüel olarak çerçevelenen hegemonik gövdeye demirlemiş değil genellikle: Çoğunlukla bizler zaten Kürt, Ermeni, Alevi, Kadın, Eşcinseliz.

Bunun yanında, kimlikler üzerinden ortaya çıkan yeni toplum tasavvurunun ilişki biçimlerimizde yeni bir tezahür daha yarattığını gözlemek mümkün. Tarihsel acılarla hesaplaşma ve özür bağlamında kimlikler siyaseti aynı zamanda keskin bir duygular

“Birbirimize dönük politik duygu ölçme ve hatta törpüleme dilinden dolayı, yaratıcı, radikal, meydan okuyucu, cesaretli, cüretkâr, cevval, coşkun, hırçın, özgürleşici yerlerimiz çizik çizik!”

“Peki ya kadınlar!? Onlar kolektif acılar, baskılar, soykırımlar söz konusu olduğunda her daim mütevazılığı rehber ediniz, büyük acıların büyük metinlerinin cüssesi önünde, öğrenilmiş edepleriyle geri dururlar; kadınlığın kolektif acılarını öne çıkarmaktan imtina ederler: “şimdi sırası değil”dir.”

siyaseti üretti. Bu duygusal siyaset tonu bizim bir-birimizle ilişkimizi de belirliyor. Birbirimizden özür dilemekten bitap düşüyoruz kimi zaman... Birbirimizin gözlerinin içine ürkek bir ihtimamla baka baka, incitmekten ve bir o kadar da incinmekten korka korka titrek sözler dizeliyoruz. Olur da azıcık itiraz tonuna yükselir ise sesimiz, birilerinin duyarlık ve vicdan uyarısını dahi beklemeksizin, oto-duyarlık mekanizmalarımız devreye giriyor. Homofobik, ulusalcı, cinsiyetçi vs olmayasın sen sakın?! Bir bakışa sığın duygusal ithamlar, ayrımcılık imaları karşısında politik kudretimizi telaşlı bir öz-savunma ve mahcubiyet belirliyor: “Aşk olsun ama, ben öyle biri miyim!?” Peki bu *apologetic* dili doğuran yerden politik bir güçlenme çıkar mı?

Öte yandan bir parça tekinsizlikle de hemhal bu kırılğan yapımız. Yeni siyaset kodlarının ölçüm skalasında birbirimize eskisi gibi görünür değil miyiz ki yoksa artık? Sınıf, sol, sağ vb. tanımlayıcı politik kategoriler sadece kavramlarımızda değil tasavvurumuzda da erimeye başladığından, “insan hakları” ve

Maja Daniels, *Monette & Mady*

çokkültürlü demokrasinin nosyonları ile yer değiştirdiğinden beri, özgürlük ışıklı bir ufuk olmaktan çıkıp usule bağlanan bir prosedüre dönüştüğünden beri, birbirimizi tanımakta hayli zorlanıyoruz. Yeni politik tartım ve kestirim kanallarımız var; mesela artık bir de vicdan ve duyarlılık ölçeklerimize bakıyoruz birbirimizi tanımak için. Özgürleştirici demokratik mücadelede bir tür samimiyet testleri bunlar; gerçekten görüldüğün gibi misin? Bu birbirine politik olarak itimat etme sınavını sıklıkla yapmak adına, üstümüze turnusol döküp döküp, bir değişiklik oldu mu diye rengimize bakıyoruz. Bazen ileri de gidiyor, birbirimizin ruhunu avuçlayıp sıkıştırarak dayanıklılık testine meylediyoruz... Buradan politik bir coşku çıkabilir mi peki!?

Bilgiselden öte sert duygusal sınavlar bunlar... Ve elbette bu bir yanıla karşılaşma deneyimine içkindir; politik olarak değerlidir bu tür yüzleşerek öğrenme süreçleri. Ama zaman zaman birbirimize politik terbiye verme sınırına dayandığımız da oluyor sanki... Hele de kişisel, dost ve hatta yoldaş (ki benim için

hala romantizmi ve anlamı vardır bu sözcüğün) temaslarda vicdanla ve duyarlılık tonuyla eğiten, terbiye eden bir dil ile karşılanmak... Terbiye pedagojisi ile hareket ettiğimiz her durumda, iktidarın mikro şubesi haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız oysa ki... Bu yol ancak politik bir trajedi üretir. Çünkü bu yol, isyana ve direnişe doğru açılmak potansiyeli değil, mücadele formunu domestize eden, kontrollü bir şekilde yöneten ve denetleyen bir dile kapanmak tehlikesi taşır.

Duyguları katalize ederek tanıma ve bağlamı ihmal edilmiş ifşalar olarak görünürleştirme üzerine temellenen bir politik hareketliliğin ve bunun ortaya çıkardığı türde bir çatışmanın yaratıcı bir şiddet içermediği kanaatindeyim. Şiddet burada arzuya, mücadeleye, aşka içkin tanımlanmaktadır; Barthes'in tanımıyla bir yoğunluk biçimidir şiddet: şeker gibi. Ve fakat burada ifade ve arzu edilenin dışında, başka türlü bir şiddetin içindeyiz. Birbirimize dönük politik duygu ölçme ve hatta törpüleme dilinden dolayı, yaratıcı, radikal, meydan okuyucu,

cesaretli, cürekâr, cevval, coşkun, hırçın, özgürleşici yerlerimiz çizik çizik! Aynı soru yine gelip bulur bizi: Buradan politik olarak bir güçlenme deneyimi ve duygusu çıkarmak mümkün müdür gerçekten? Aksine, bu tür sınıyıcı ve eğitici dil ile karşı karşıya olduğumuz her durumda kendimizi politik olarak çıplak ve kudretsiz, peşin bir suçluluk duygusu ile kuşatılmanın eşiğinde hissetmez miyiz? Bu da bir tür erk baskısını örnekler; yeni türde biyoiktidar mekanizmalarının içimizi kurcalamaya başladığı hissiyle tiftikleniveririz; ama birbirimizi spekülâtif duygular sahnesinde göremeyiz ki!... Olabilir, bu tür kırılğan bir karşılaşma deneyimi sizlere tikel ve hatta kişisel gelebilir... Fakat artık bir insanı kırmakla bir kimliği kırmak arasındaki sınır da çoktan bulandı; ben bir kadındır, ben Kürttür belki, Alevidir, o da olabilir, ben lezbiyen bir kadındır ve aynı zamanda Kürt-Alevi ve hatta yoksuldur. Böyle bakınca kırılğanlık (*precarity*) bir yandan kategorik bir adlandırmadır, fakat öte yandan yeni politik temas formlarımızda tam da, bizzat ilişkinin cereyanında üreyen bir şeydir aynı zamanda: Bizler kendimiz birbirimizi yeni bir politik pedagoji gereği kıra kıra kırılğanlaştırıyor da olabiliriz yani... Burada dayanışma köklenir mi? Gündeliğin içinde üreyen kırılğanlıklar politik olarak güçlenme potansiyelini de kırmasın!?

Duygu adalet ölçüğünü kendi öznelliğinden ve deneyiminden devşirerek tanımlayan bir alan. Peki, tarihsel, sınıfsal, kimliksel eşitsizliklerin getirdiği adaletsizliğin duygular hesabını birbirimizden çıkarmaya kalkıştığımızda neler olur? Bildik örnekleri hatırlayalım: Bir Alevi'ye başörtülü kadınların yaşadıkları baskıları ve Kemalist baskı karşısında içselleştirdikleri kolektif korkularını anlamak gerektiğini söyleyebiliriz. Yeter ki aynı türde bir "duygu hakkıyla", Alevi de ya benim tarihsel acılarım, ya benim katliamlar yoluyla içselleştirdiğim siyasal İslam'a dönük korkularım! diye serzenişli bir haykırış koyvermesin. Hangi duygu meşrudur, hangi acı daha ağır çeker ölçümde? Kürtlerin yaşadığı acı ve baskılara karşı duyarlık ölçüğüyle sınınanın bir kent yoksulu, bir Ermeni, bir trans olduğunu düşünelim örneğin. Onlar da kendi yaşadığı acıyı ve kıyımı gösterecektir; eğer karşısındaki eğitici ve terbiyeci söylemin şiddetini cesaretli bir "edepsizlikle" kırabilme gücünü üretebilirse tabii kendinde. Kürtlerin hak mücadelesini tanımaya çağrılan Alevilerin kimilerinin ruhuna, Kürtlerin mağduriyetlerini teslimden de önce, onların cesaret-

Maja Daniels, Monette & Mady

"Birbirimizi nezaketli bir didaktikle değil de, neşeli bir cesaretle çağırsak..."

lerini kıskanan bir duygu hücum eder; utangaç bir kıskançlık, çekingen bir kalkışma arzusu...

Peki ya kadınlar!?! Onlar kolektif acılar, baskılar, soykırımlar söz konusu olduğunda her daim mütevazılığı rehber edinir, büyük acıların büyük metinlerinin cüssesi önünde, öğrenilmiş edepleriyle geri dururlar; kadınlığın kolektif acılarını öne çıkarmaktan imtina ederler: "şimdi sırası değil"dir. Gezi'de de öyle olmadı mı kısmen? Direnişte meydanları dolduran kadınlar, gündem ve mikrofon paylaşımı söz konusu olduğunda görgülü bir çekimsizlik sergilediler. Kimi taciz hikayelerini ifadeye dahi taşımadılar...

Kendi benlik sevgilerini ve cesaretlerini, tarihsel geçmişlerinin ağır ve travmatik yükü altından çekiptire çekiptire kurtaran, bu nedenle halihazırda mücadelede yorgun devam eden birçok kimlik grubu, karşılına dikilen yeni türdeki duyarlık ve vicdan sınavları karşısında daha da suskunlaşabilirler. Kurtardıkları cesaretlerini tekrar kırgın bulabilirler... Peki nasıl aşmayı düşünüyoruz bunu? Duygu paylaşım mekanizmalarını mı şeffaflaştırsak ki...? Şaka: hem geçişsiz, hem komik değil...

Sözün özü bütün politikanın, kimlik hassasiyetlerine, acıları anlama ve özür üzerine daraltılmasının, hem politik olarak güçsüzleştirici hem de olası

gerçek ve güçlü bir politik tutumu perdeleyici etki yaptığını düşünüyorum. Diğer bir ifadeyle, vicdan ve duygu siyaseti diye anabileceğimiz politik rota, politikanın teknik örgütlenmesi adına imkan sunucu değil, imkanları daraltıcı; en azından bizler için. Zira, hangi vicdanlı tutumda birleşeceğiz? “Vicdan” politik açıdan nereye çağrı yapar, neyi garanti altına alır, nasıl bir “öz” tanımlar? Hepimizin vicdanı özgürlükçü ve eşitlikçi midir; özcül, doğacı bir vicdan mı tanımlıyoruz? Çok vicdanlı, duyarlı sanatkar insanların Almanya’da Yahudilerin soykırımına nasıl göz yumduğunu anlatır örneğin Istvan Szabo filmlerinde... Hatırlar mısınız, bir zamanın DGM savcısı Nusret Demiral vardı; köpeğinin adı Goldi’ydi. Kendisinin söylediğine bakılırsa Goldi hastalandığında kendisinin mevcuttaki vicdanı sızlardı. Görüyorsunuz, onun da kendi meşrebince bir vicdanı vardı; vicdan alerjisi bende işte böyle başladı.

Gezi sürecinde bu kırılma meselesinin dildeki ve duygudaki bariyerlerinin aşıldığını görebildik aslında. Politik dilin o ruh biçim “öğrenilmiş nezaketinden” ve üstümüze ekilmiş kırılma duyarlıklarından bir parça kurtulmuştuk. Birbirimizle daha dobra ama kırmadan konuşabilecek gibiydik; omuza atılan sakın bir fiskeyle, dost acı söyler gülüşüyle, acı olanı tebessümle söyleme ferahlığıyla. Ama ne yazık ki olmadı; kimlikler kısa sürede birbirilerini yine muma çevirdiler! Geldi geçmişin acıları ve kapanmayan defterler... Karşılaştırılmaz acı birimlerini ısrarla karşılaştırırken, yine duyarlık, acı ve vicdan söylemleri devreye girdi. Hatırlayalım, örneğin Gezi direnişçileri Kürtlerin son 30 yıldır yaşadıkları baskıları ve zulmü bilmemekle suçlandılar; ama bu ancak kısmen doğrudur. Çünkü direnişin içinde Kürtler de vardı, çünkü direnişçiler sadece ulusalcılardan oluşmuyordu, çünkü Gezi’de, egemenlerin kutuplaştırıcı sığılıklarının dışında, başka bir dünyanın mümkünliğüne doğru bir *yaklaşma* vardı.ⁱⁱ Öte yandan, Gezi’de söylemde neredeyse topyekün ulusalcılar içine gömülen ve direnişten ölümler gelene kadar alanda görünürleşmeyen Aleviler vardı. Bir bakışta görünmediler, çünkü onlar kimlikler siyasetinin optiğine ve kimlik ölçerlerine uyumlu bir tanım çerçevesi sunmazlar; dinsel, etnik ve hatta dinsel pratikleri ve inançları açıdan homojenlik göstermezler. Politik geçmişleri ve angajmanları çoğunlukla kimlik değil sınıf mücadelesi ile karakterize olur. Bu nedenlerle, Gezi’deki Aleviler Kürtlerin tarihsel acılarını anlamayan “ulusalcılar” kategorisinde görmek

kısmen doğrudur, sadece kısmen. Acı ölçümlerinde ortaya çıkan bakışsızlık inciticiydi. Acı bir nicelik değildir çünkü. Somut-zaman mekânın değil, mekânsızlaşmış belleğin bir unsurudur; kuşaklararası gezinen bir hayalete benzer. Baskılar karşısında, varoluş sınırına dokunduğunda bir halkın ve bir bedeninin çektiği birim acı/travma aynıdır.

Yeri gelmişken, Gezi’nin yok mudur eleştirilecek yanı? Vardır; suya yazmak kabilinden sözlerle... Hani Gezi’den çoğulluk çıkacaktı tam. Çıka çıka bir nikâh çıktı; onu geçelim... Derken bir yeryüzü sofrası kuruldu. İlk gün güzeldi, ama devamında Ramazan boyunca her gün yeryüzü sofrası kuruldu. Ateistleri, başka inanç grubundan kişileri ve Alevileri egemen olanın inancında sınıadıklarını fark edemeyecek kadar “duygusuz, vicdansız, empatisiz” davranmış olmadılar mı acaba? Yeryüzüne serilmiş sofraya elinde bira şişesiyle ilişmiş bir çocuk vardı hani, daha sonra *facebook*tan özürler yazısı yayınladı... O çocuğa kendi diliyle özür dileme terbiyesi dayatan sofraya nasıl yeryüzü sofrasıydıysa! Her baskı biçiminin bir de ahlaki örüntüsü vardır elbet; bu örneğin de açık ettiği üzere “edep” bir ezme öğretisidir.

Duygular, onlar önemli elbette ama acı olanı hesaba dökerken birbirimizin sırf duygu dünyasını değil, asıl duygu-düşünsel ufkunu kanırsak. Birbirimizi nezaketli bir didaktikle değil de, neşeli bir cesaretle çağırsak... Çünkü, kimlik, kırılma ve duygular setini kontrollü tüketilebilirlik formuna tahvil eden, kimlikler siyasetinin duble yollarını içimizden geçiren egemen siyaset stratejilerine, meydanı bizzat kendi ellerimizle teslim etme lüksümüz yok.

Birbirimizden aldığımız destekle güçlenmek, mücadelemizi birlikte yükseltmek ufkumuz var ise, tarihsel acılarımızın hesabını birbirimizden çıkarmama konusunda sorumluluğumuz da olmalı. Elbette yüzleşmeli, sarsılarak değişmeli. Elbette görmeyi yeniden öğrenmeli. Yeter ki geçmişin hesabının üzerimize yıktığı duygular bizi güçten düşürmesin... Yürüyeceğiz daha.

Notlar

i. Özür dileyici, özür dileyen.

ii. Yaklaşma ifadesi Hazal Halavut’a (Gezi’nin Kalanı; *Amargi*, Güz 2013, sayı 30) ait. Gezi’nin ufkuna ve duygusuna çok yakışmış olduğunu düşündüğüm bu sözcüğü ben de kullanmak istedim.

ÇOKUZ, HASSASIZ, ÜSTÜMÜZE GELMEYİN İNCİNİR VE DE İNCİTİRİZ

Pınar Ögünç

Çoğunluk kelimesinin en mühim özelliklerinden biri çokluğu işaret etmesidir. Çoğunluk çoktur. Çok olmak başlı başına güçtür, siyasi iktidarlar çokluk üzerine inşa edilir. Hangi buluşturucu nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın, yalnızlık hissini emdiği, bir güven membaı olduğu için kalkandır. Psikolojik bir kalkan olduğu kadar, söylemeye lüzum yok, kavga da kalabalık olan taraf kazanır. Teker teker de gelmezler üstelik.

Çoğunluk çok hindir. Nicelik bakımından üstünlüğün toplumsal ve siyasi bir iktidara dönebilmesi için, normal koşullarda karşısında az kalana atfedebilecek bir hasleti de gasp eder. Çok hassastırlar. Bütün o kalabalık halleriyle pek alıngan, ziyadesiyle kırılğanlardır. Kendilerine özenle yaklaşılmasını isterler. Fark şuradadır ki, bunu rica değil, talep ederler. Güç biriktirmekten mülhem özgüvenle fütursuzca yükselen bu talepte bir tür tehdit de bulunur. “Bizim hassasiyetlerimize” hürmette kusur etmek yekten çıplak bir elektrik kablosuna dokunmak gibidir. Böyle anlaşılın, bu mesaj bilinsin isterler. Bu, evrenin kaidesi, azınlık ve çoğunluğun bir arada yaşayabilmesine dair bir karinedir. Bunu bilmek ve tartışmamak icap eder. O hassasiyetlere dokunulduğunda, bir biçimde incitildiğinde, çoğunluğun bir karşılık vereceğini bilmek sizin hatanızdır. Üzerine doğru bir şey geldiğini görünce gözün, dize minik bir çekiç darbesi indiğinde alt bacağın otomatik biçimde karşılık verışı kadar doğaldır çünkü bu. Bir çeşit refleks, bu tür primata ait bir içgüdü gibi. Artık bunu anlamıyorsanız evrene, insanlığa dair bilginizde noksanlık vardır. Siz bilirsiniz. Ve dahi siz kaybedersiniz. Böyledir.

Her vaziyete serpiştirilmesi kolay olduğundan en çok “belli hassasiyetler” kalıbıyla kullanım tercih edilir. Bizim belli hassasiyetlerimiz var! Akan sular durur. Burada tehdide bir de imtihan eklenmiştir üstelik. Üzerine titrenmesi gereken o hassasiyetlerin hangisi olduğunu, o salise hangisinin kastedildiğini, “toplumun geri kalanının” kendiliğinden bulup çıkarması gerekir. Böylelikle çoğunluk açısından defteri kapamaya da lüzum kalmaz; her an listeye yeni hassasiyetler eklemek yahut zaman içinde kiminde tadilat yapmak mümkün olur. “Belli hassasiyetler” herkesin bildiği sırdır. Tek tek saymamıza dahi lüzum olmayan yüce değerlerimizdir. Tamamıdır.

“Toplumun geri kalanı” dedik ama zaten bu aritmetik işleminde, pi’yi üç, “toplum”u çoğunluğun ta kendisi olarak almak gerekiyordur. Halk deniyorsa da böyle, kamuoyu, taban, vatandaş deniyorsa da böyle anlamamız icap eder. Hassasiyet denklemi tam da bu idrakten doğar zaten. Biz bir bütün olarak böyle düşündüğümüzden, hissettiğimizden, bunlara inandığımızdan o kadar eminiz ki, çatlak ses çok aşikâr, bu ahengi bozmak maksadıyla yükselmiştir. Eğer ki hepimizin hemfikir olduğuna katılmıyorsa, bizim de bir bildiğimiz vardır. Ahenk bozulmaz, ülke bölünmez. Lütfen hassasiyet gösterilmelidir. O, bildiğiniz lütfen değildir.

Adını koyacaksak, bu topraklarda en rağbet gören çeşidimiz “milli” hassasiyetler ve değerlerdir. “Milli” inşaatının çimentosu budur hatta. Ülkenin huzurunu bozmaya, ekonomisini çökertmeye, başarılarını engellemeye heveskâr harici düşmanlar için başka türlü çareler düşünülürken, “dahili bedhah” olarak tespit edilenlere yönelik mühimmatın mühimlerinden biri de hassasiyetler, hassasiyetlerimizdir. Onlara dokunulduğunu hissetmek müdahaleyi doğal ve haklı hale getirecektir. Kaşımamayı, tahrik etmemeyi salık veren bir yanı vardır. Bizi linç etmeye mecbur etmeyin, sonrasında başınıza geleceklerden biz mesul değiliz der gibidir. Demeden bunu anlatır. Tersinin pis olduğunu, misal çadır yakabileceğini, pencere taşıyabileceğini, mekân basabileceğini, sopayla saldırayabileceğini, ilgili makamlara şikâyet edebileceğini, suç duyurusunda bulunabileceğini, en azından ağzını burnunu kırabileceğini sessizce fısıldar. Zaman zaman bireysel yahut kitlesel tezahürleriyle bunların her birini yapabileceğini kanıtlamış olması, daha sonraki hassasiyetlerin de teminatıdır. “Vatandaş” kendini savunuyordur ne-

Martin Klimas, *Porcelain Figurines*

ticede. Bu da bir haktır o lügate göre. Karşı koymak, direnmek, eleştirmek, çoğunluğun bu hakkını kullanmasına mani olacağından hak ihlalidir, suçtur. Olmaz ya, diyelim oldu, mahkemede kendinizi böyle savunmak pek tabii mümkündür. Handiye tabiatın yasasında vardır bu. Anlayacaklardır.

Topluma lansmanı “genel ahlak” olarak yapılan ise tam tekmil bir hassasiyetler toplamıdır. Evrensel hukuk kaidelerine göre kişisel hak ve hürriyetlerin hudutları üzgünüz ki “bize ters” duvarına kadardır. Kamusal alanlar aile değerleri, dinin gerekleri, gelenek, görenek, anane koalisyonu olan “bize ters” duvarlarıyla çevrilidir; gerekirse evlerin kapısı zorlanır. Zorlanmaktadır. Muhabirlik itinayla teşvik edilir, mahalle baskısı mayalanır. Çünkü bu “genel ahlaksızlara” her şey müstehaktır.

Milli hassasiyetler başlığında farklı etnik ve inanç kimlikleri ön plana çıkarken, genel ahlakın hürmet talebi daha ziyade kadınlardan ve LGBT bireylerden olur. Ne yazık ki onların hayatlarına dair çoğunluğun birtakım tasavvurları vardır ve riayet etmeleri kendileri için hayırlı olacaktır. Tesadüftür, hassasiyetlerine dokunulunca mecburen tahrik olan ve kar-

**“Bizim hassasiyetlerimize”
hürmette kusur etmek yekten çıplak bir
elektrik kablosuna dokunmak gibidir.”**

şılık vermek mecburiyetinde kalan çoğunlukla, tipik tecavüzcünün robot resmi birbirini çok andırır. Giydiğiyle giymediğiyle, haliyle tavriyla bazı kadınların erkek tecavüzünü çağırıldığına, hatta tecavüzü hak ettiğine hükmeden kafaya göre, “belli hassasiyetleri” dikkate almayan da linçi çağırıyordur. Erkeklik gururuyla, çoğunluk gururu birbirine benzer. Çoğaldıkça erkekleşilir. Çoğunluk, kavgalı olduğu karısıyla barışmaya cebinde bıçakla gidendir.

Sayıları daha fazla olabilir. Lakin Türk olmayanlar Türk çoğunluğun, Müslüman olmayanlar Müslümanların, Sünni olmayanlar Sünnilerin, heteroseksüel olmayanlar heteroseksüellerin, kadınlar erkeklerin hassasiyetlerine dokunmadan, o sigortaları attırmadan yaşmalıdır. Bunun çıplak bir elektrik teline dokunmaya benzediğini unutmak, kendileri için iyi olmaz. Çarpar.

ADIMI GÖRÜNCE NİYE DURAKSADINIZ ?

Şebnem İşigüzel

“Alınganlık ve kıskançlık insanın zehiridir,” derdi babaannem.

“Şükür sizde yok.”

Göz ucuyla şöyle bir bakıp,

“Yani pek yok,” deyişi bile aklımda.

Akabinde kuzenimin ayaklanıp, “Ne yani ben alıngan mıyım? Ben kıskanç mıyım? Onlar benden daha alıngan, onlar benden daha kıskanç,” deyişi bile... Ögle ışığının doldurduğu huzur dolu evin salonunda bir gün bütün bunların hatıralarımız arasına karışacağını düşünürken o sırada ne yapmakta olduğumu bile nakşetmiştim zihnime: Babaannemin yün çilesini sarmasına yardım ediyordum. Ellerim gövdemden uzakta iki yana açılmış, bilmeyene nasıl tarif edilir bilemediğim şekilde, bir o tarafa bir bu tarafa sadece biz kadınların bildiği bir ritimle salınmaktaydı. Yün çilesinin geçip giden zaman gibi hızla tostoparlak yumağa doğru akıp gidişini izlemekteydim. Ellerimin yumuşakça dönüşüyle sarılmakta olan yün çilesinin konumuzla alakası şu: Kuzenimin bir sonraki fevri çıkışı, “Zaten ben yün çilesini iyi saramadığım için ona sardırıyorsun!”

O dediği bendim.

“Alınganın zihninde buluttan nem kapmak misali kendisine yönelik bütün düşünce ve davranışlar ‘şıp şıp’ diye damlar. O damlayıp duran ve hayatı çekilmez kılan musluğu güçlü kudretli bir özgüven sıkıp kapatabilir.”

“Ayol o en beceriksiz. Ama n’aparsın ki çok sabırlı.”

“Peki, ben neyim?” diye sormuştu kuzenim.

“Sen anan gibi alıngansın kuzum,” demişti babaannem.

Bugünkü gençlerin tabiriyle “atarlanan” kuzenimin nezdinde alınganlık sanırım ilk defa o vakit gözümde ete kemiğe bürünmüştü.

Sanırım önce kelime olarak sevmedim alınganlığı. Seslerini sevmedim. A’nın arkasına dikilmiş, bütün dünyanın kendisine şüphayle baktığını düşünen ve bunu izlemek için güvensizlikle yeryüzüne yükselmiş periskop gibi L’yi sevmedim. Alınganlığa can veren o idi: Kendine güvensizlik, bütün âleme şüphayle bakma, paranoyayla kan kardeşliği. O sinsi ve korkak L’den sonra gelen ve yerin dibine geçmiş gibi duran I’nın ezikliğinden hiç hoşlanmadım. Oysa “ışık” kelimesini ne kadar severim. Oradaki I’ların kimseyi umursamadan duruşunda güzellik vardır çünkü. Alınganlığın N’sine gelince... Kelimenin en ortasında kıvrılıverir ve sesleri birbirine bağlar, sanki bir alınganın kendisine yönelik öylesine bir bakışı zihninde “Gelmenden memnun kalmadı,” gibi manasız bir yoruma bağlaması gibi. G harfinin eğrilip

Lee Jin Ju, 2012

bükülmesini, büyüdüğünde kamburunu çıkarmasını oldum olası sevmem zaten. O da bir alınganın zihninde yaptığı en iyi şeyi yapıp meseleyi “alınmakta haklısın kardeş”e getiriverir. Alınganı inandırır. Kelimenin sonrası bir alınganın gerçekten her şeyin düşündüğü gibi olduğuna dair hissettikleriyle aynıdır, akıp gider.

Biraz karışık mı oldu?

İşte alıngan önce böyle düşünür.

Ya niye karışık olsun? Bir kelimenin harfleri, sesleri üzerinden meseleyi ne güzel özetleyiverdin. Bir romancıdan daha başka ne beklenir?

Özgüven diye buna denir ve bir alınganda zerresi yoktur!

“Her şeye alınıyordum. Dünyaya alınıyordum. Başımın üstünden geçip giden buluta, gece haneme doğmadan inatla bulutların arkasına saklanan Ay’a, yıldıza...”

Alınganın zihninde buluttan nem kapmak misali kendisine yönelik bütün düşünce ve davranışlar “şıp şıp” diye damlar. O damlayıp duran ve hayatı çekilmez kılan musluğu güçlü kudretli bir özgüven sıkıp kapatabilir.

Ama özgüven zor iş. Bunun yerine pervasız, umursamaz ve vurdumduymaz olmakta iş görür. Bana göre yani.

Ama bir dakika: İnsan bir alıngan olarak yaşayamaz mı? Bir alıngana dünya nasıl gözükür? Bir alınganın hayatı nasıl geçer? Evet, asıl yazı konusu bu olmalıydı. Ah biliyorum yazdıklarımı okumaktan vazgeçtiniz!

Bir ıslık çalarak özgüvenimi geri getiriyorum ve yazıyı okumanızı sağlayacak şeyi itiraf ediyorum:

Kuzenim değil asıl bendim iflah olmaz bir alıngan!

Aranızda “Aynı zamanda yalancı,” diyenler olduğunu biliyorum.

Bakın şimdi siz alınganlık yaptınız. Ben kendimi size kuzenimmiş gibi anlatmadım ki? Sadece hayal âleminde yaşadığımdan huyumu açık edemiyor, içime atıyordum. Yani alıngan olduğumu ben bile bilmiyordum ama babaannem tarifleyince kendimi aynada görür gibi oldum.

Her şeye alınıyordum. Dünyaya alınıyordum. Başımın üstünden geçip giden buluta, gece haneme doğmadan inatla bulutların arkasına saklanan Ay’a,

yıldıza... Alınganlığın çaresini yazmakta buldum. Yazarak dünyadan koştum ve böylece alınganlık edecek bir âlem kalmadı. *Venüs*'te roman kahramanını Nergis'in dediği "Aman şu âlemi içimize çekip dolduralım ki felaketin geleceği bir âlem kalmasın," misali, alınganlık gösterdiğim bir âlemi görmek istemeksizin, kendimi hayattan ve yaşamaktan mahrum bıraktım. Olmadı tabii. Masam, defterim, ellerim, tırnağımın ucu bile alınganlık sebebim oluverdi. Eşya ve tabiata da alınganlık edilir miymiş canım demeyin sakın. Bal gibi edilir.

Ve hatta en büyük alınganlık nerede baş gösteriyor biliyor musunuz? Twitter'da. Yüzünü görmediğiniz insanlar arasında her şeyi 140 karaktere sığdırmanın güçlüğü içerisinde herkes alıngan. Twitter, alınganlığın yuvası. Bak bu da güzel konuymuş, bunu da yazabilirmişim.

Neyse... Alınganlığı içimden söküp atmak duş kabının kireç lekeleriyle baş etmek kadar güçlü. Sonunda yine bir gün babaannemin sözüyle aydınlanıverdim. Başlangıçta anlattığım evin ışık dolu huzurlu salonundaydık. Ya da salon benim aydınlanmamla

ışık doldu, bilmiyorum. Ha bu arada bu defa ellerini yakarırcasına açmış, çileyi sardıran ben değil kuze-nimdi. Ben sanırım bu işi beceremediğimi düşünmekle meşguldüm. İşte o anda başka bir şey daha düşündüm: "Ya da babaannem kuzenime sabır dersi veriyordu. Bendenizin çilesi bitmiş, sabırlı olduğumu ispat etmiştim."

Babaannem içimden geçenleri okumuş gibi bakmıştı yüzüme. Ya da ben su katılmamış bir alıngan olarak böyle düşünmüştüm. Demek alınganlıkta iyimser bir şeyler bulabilirdik.

"Sizler, dünya hakkında dopdolu, son derece uç algıya sahip çocuklarsınız." Babaannemden aldığım çok şey vardı. Sanırım en fazla onun yazmak isteme arzusunu almıştım. Muhtemelen onun tarif ettiği şeker şurup meziyetlerim bundan sonra alınganlığımın önüne geçecekti. Baksanıza benden küçük bir cadıymışcasına söz ediyordu. Evet, bu iksir cümle bünyeme plasebo ilaçlar gibi etki etmişti. Demek uç bir algıya sahiptim. Gereksiz alınganlıklarım artık bitmişti. Evet, bu mutlu son oldu. Ama alıngan mıyım? Alınganım!

Birikim

SAYI: 296

AYLIK SOSYALİST KÜLTÜR DERGİSİ

GEÇEN AYIN BİRİKİMİ ÖMER LAÇİNER *Bir sorun olarak Recep Tayyip Erdoğan* •

TANIL BORA AKP, cemaat, dersane, kız-erkek • **SOSYALİZMİN KURUCU**

KAVRAMLARI ÖMER LAÇİNER *Özgürlük ve eşitliğin iç içeliği (I)* • **YEREL YÖNETİM - BELEDİYE** YÜKSEL TAŞKIN *Merkezietçi saldırı karşısında yerinden yönetim arayışı ve sol* • SEMA ERDER - NİHAL İNCİOĞLU *Yerel siyasette 2004'ten beri neler oldu?* •

ULUS BAYRAKTAR *Yerel yönetimler için adab-ı muaşeret ilkeleri* • UTKU BALABAN *Kentsel devrim ve devrimci belediyeçiliğin üç ölçeği* • ONUR ÖZTÜRK *Kentimizi biz yöneteceğiz, peki bizi kim yönetecek?* • BÜLENT DURU *Demokratik, ekolojik yerel yönetimlere ulaşmada Köylerin ve Köy Kanunu'nun tanıdığı olanaklar* • **İKTİDARIN EKONOMİ POLİTİĞİ** REFET S.

GÜRKAYNAK - SELİN SAYEK-BÖKE *AKP döneminde Türkiye ekonomisi* • ERBATUR ÇAVUŞOĞLU *Kadim ideoloji korporatizme*

AKP makyajı • **KÜRTLER** BAHAR BAŞER *Irak Kürdistan'ı ve Kürt diasporasına çok yönlü bir bakış* • **EDEBİYAT** BAHAR ŞİMŞEK

Ayhan Geçgin ile söyleşi: "İçinde her şeyin birbirini yankıladığı uğultuya yer açmaya çalışmak..." • DERViŞ AYDIN AKKOÇ

İnsanın geleceği yoktur: Yarınsız bugünlerde yaşamak • **TARİHÇİNİN SIRT ÇANTASI** MEHMET Ö. ALKAN *Osmanlı modernleşme ve merkezileşmesinin icadı ve mirası yerel yönetimler*

B i r i k i m Y a y ı n l a r ı

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han, Cağaloğlu 34122 • İstanbul • Tel: (0.212) 5162260 Faks: (0.212) 5161258 E-posta: birikim@iletisim.com.tr • web: www.birikimdergisi.com

Genel Dağıtım PUNTO ▶ t 212 496 10 50 f 212 551 30 13 • E-posta: punto@puntokitap.com • www.puntokitap.com

ALİ'NİN ÖZGÜL AĞIRLIĞI

Yıldız Ramazanoğlu

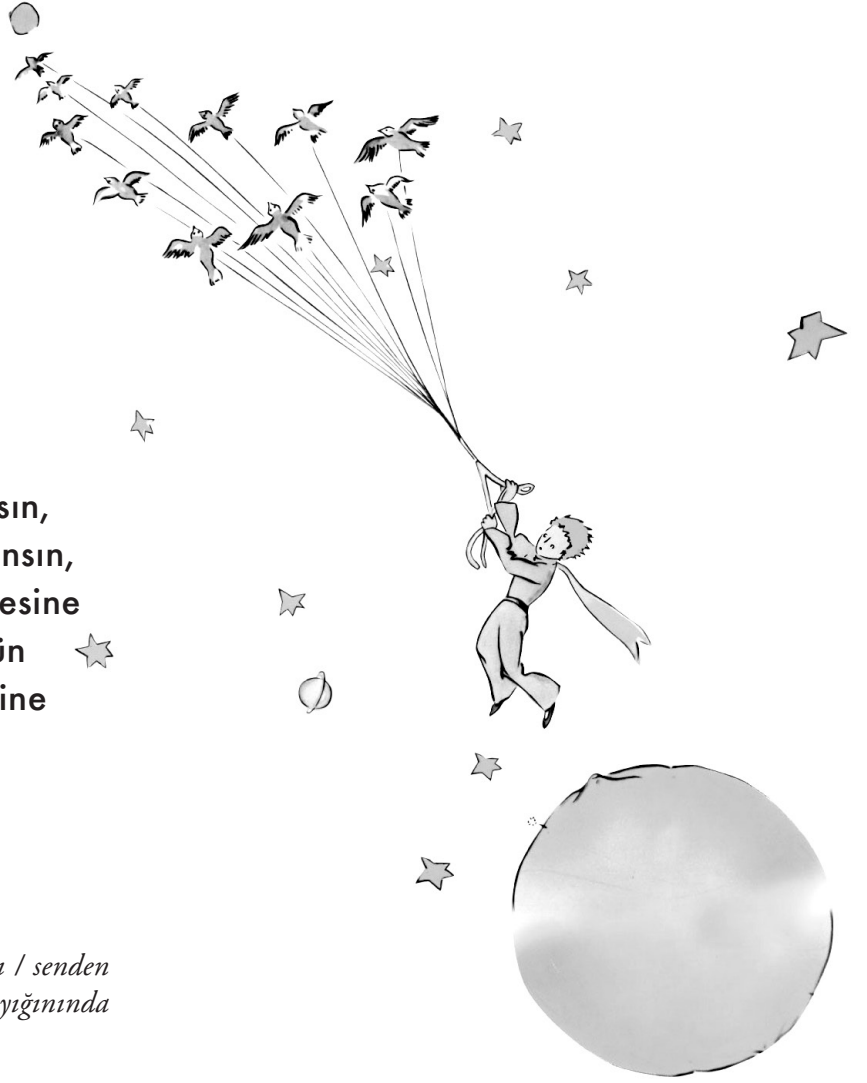
“Birileri onu dinlesin, dikkate alsın, öğrendiği sözcüklere heyecanlansın, bu güne kadar biriktirdiği hikayesine aşına olsun istiyordu. Yeryüzünün en büyük ihtiyacı dinleyecek birine rastgelmek.”

Ey yedi yaş / ey yola çıkmanın şaşılası anı / senden sonra ne varsa / çılgınlıklar bilgisizlikler yığınında geçip gitti
Furuğ Ferruhzad

Torunumun yüzünü gördüğüm anda yaşamın bambaşka bir evresine geçtiğimi anladım. Doğar doğmaz insanı bir daha bırakmayacak olan açlık duygusunu açığa vurmuş, incecik ağıtıyla bitkin kızımın kollarına bırakılmıştı. Dünyaya gelmenin şevki, şaşkınlığı, kırgınlığı bütün bedenini kaplamıştı ama benim ilgimi çeken yüzdü. Başka'nın belirişi diyebileceğimiz yeni yüze, canımdan bir parça olmasının ötesinde, insanın ilk dakikalarına şahit olmak heyecan vericiydi. O hem torunumdu hem de idrak manasında ilk insandı benim için. Kendi çocuklarımı narkozdan ayılana kadar görememiştim, bu onları ancak dünya kıyafetlerine bürünmüş ve yatışmış olarak görebilmem demektir. Yüzün tezahürü 'ilk söylem' gerçekten de Emmanuel Levinas'ın Başka'nın İzi yazısında anlattığı gibi. Ali'nin yüzü hiçbir kültürel süsleme barındırmayan bir sadelikle tamamiyle mutlak bir alandan kopup gelmişti. Tümüyle yabancı diye tanımlanan geldiği yer, onu hiç yoktan vareden Tanrının katıydı elbette.

Kendi çocuklarımda iş gücü ve telaşlardan gözlemleyemediğim birçok şeye, Ali'nin tezahür alanında varoluşunu inşa edişine mesela, yakinen muttali oldum. Hayatta kalmak, yürümek, konuşmak, müdahil olmak, inisiyatif almak için verdiği nice sonsuz mücadeleler. Burada sadece annesinin bir yurt dışı seyahati sırasında benimle birkaç gün kalan Ali'nin, üç yaşına merdiven dayamış bir küçük prensin hassasiyetlerinden, kırılğanlıklarından söz edeceğim.

İlk gün parklara gittik, gezip dolaştık ama ikinci gün bastıran sağanak yağmur bizi eve kilitledi. Çok sevdiğim bir doğa videosunu birlikte izlemeye başladık. Alelade bir ormanda usulca geziniyoruz ve arka planda akan derenin şırıltısı duyuluyor, olağanüstü bir yan flüt solosu eşliğinde. Ne görüyorsun dediğimde kuş dedi Ali. Nerede ki diye şaşıtıldığında yaprakların arkasında deyince bir düşünce aldı beni. Sonra gemi gidiyor bak dedi ellerini çırparak. Bu kadarı fazlaydı, göremediğimi anlayınca gözlüğümü uzattı sen de

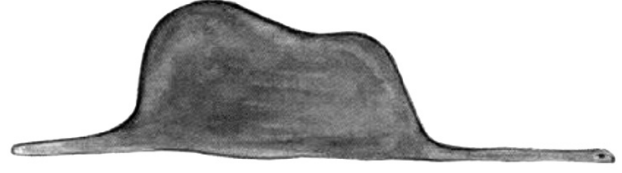

hiçbir şey göremiyorsun diyerek. İnsanın gördüğü bir şeyi başkalarının inkâr etmesinin yarattığı kırıl-ganlığı Küçük Prens'ten biliyorduk. Çizdiği şapkaya benzer çizginin 'fil yutmuş bir boğa yılanı' olduğunu herkesin kabul etmesini istiyor ve bunun böyle görülmemesine içerliyordu. Birinin gösterdiği şey dikkatlice bakıldığında görüntü bulanık da olsa, bir görünüp bir kaybolsa da eninde sonunda beliriyor zihinde bir şekilde.

Ali ile vakit geçirirken ilk kez ırk kavramı bütünüyle yıkıldı kafamda. Annesiz kalınca ağlamanın, takdir edilince sevinmenin, haksızlığa uğradığına inandığına yeise kapılmanın rengi, ırkı olabilir mi. Rum suresinin 22. ayetinde farklı yaratılışlardan bir zenginlik olarak sözedilir. Göklerin ve yerin yaratılışıyla birlikte anma etkileyici ve manidardır: "Göklerin ve yerin yaratılışı ile ırklarınızın ve dillerinizin farklı oluşu onun ayetlerindedir. Şüphesiz ki bunda bilenler için nice ayetler vardır." Peygamberimiz Veda Hutbesi'nde son kez vasiyet eder ırkçılığın eşitsizliğin, her türlü dünyevi hiyerarşinin ayaklar altına alınmasını.

Ali'nin oyuncakların hepsini elinin tersiyle itip büyük bir tutkuyla çaydanlık tencere ve düdüklülere sardırmasının bütünlüklü bir analizi yapılabilir belki ama bu ağır eşyaları kaldırarak içlerine su doldurup boşaltması ilginçti. Bir yandan kaslarını kuvvetlendiriyor öte yandan da bir hayatta kalma oyunu olarak yemek yapmaya çalışıyordu. Baştan beri hiç de cinsiyetli davranmamıştı ama gördüğü ilk kamyona aşık olması, sabahın erken vaktinde çöp arabasının sesiyle yataktan fırlayıp pencereye koşması, sonra iki kız büyütürken rastlamadığım beton arabası, cankurtaran, kepçe, treyler, otobüs tutkusu, yaratılıştan erkek ruhlu oluşunun ilk işaretleri olarak belirdi zihnimde.

İnsan insanı ne kadar kırarsa kırsın peygamberimizin 'başka insan cennettir' dediği gibi kopmak da mümkün değildir ötekenden büsbütün. Yalnızlık hakkının sonuna kadar korunması şartıyla. Ali kamyonlarını arabalarını yarıştırmaya, belli bir güzergâhta düzen tutturmaya çalıştığına ne kadar seslenirsem sesleneyim cevap vermiyordu. Sürekli uyarılmanın mütemadiyen haşır neşir olmanın insanı yok ettiği bir kırılma nokta var. Mahrem alana sahip olmak, kendiliğiyle baş başa kalmak bir ihtiyacın ötesinde, Sartre'in savunduğu insan olarak tek ve biricik varoluşu kurmanın ön koşulu.

"İnsanın gördüğü bir şeyi başkalarının inkâr etmesinin yarattığı kırıl-ganlığı Küçük Prens'ten biliyorduk. Çizdiği şapkaya benzer çizginin 'fil yutmuş bir boğa yılanı' olduğunu herkesin kabul etmesini istiyor ve bunun böyle görülmemesine içerliyordu."

Ali seslenmelerime hiç aldırmayınca çocukluğumu hatırladım. Misafirlerin eksik olmadığı, boş odanın kalmadığı zamanlarda masanın altına girerek oyun kurma ya da bir masal kitabı okuma zamanlarımı. Kalabalık koğuşlarda kalan mahkûmun bazen ranzasının etrafını çarşaf ya da battaniyesiyle kapatarak kendine özel bir yalnızlık bahçesi yapması gibi. Tecridin kötülüğünün zıddıydı bir bakıma. İnsan insanda sınanıyor ama insandan uzaklaşmadan tam olarak ne düşündüğünü, hissettiğini de bilemez, kendine doğru yol alamaz kolayına.

Eve misafirler gelince Ali önce sevindi sonra asabı leşti. İnsanlar birbirleriyle tokalaşır ve hal hatır sorarken onu unutmuşlardı. Dünyada kapladığı cüsenin henüz küçücük olması, içinde alemler gizli bir insan oluşunu unutturuyordu herhalde. Herkes konuşuyor gülüyor anlatıyor ve onun varlığına aldırıyorlardı. Uzun süre yok sayılmak, varlığının hiçe sayılması sebebinin sadece benim bile güçlüğüyle anlayabildiğim bir ağlama krizine yol açmıştı. Dışarıdakilere göre ise ne olmuştu ki durup dururken. Bu dünyada hiçbir şeyin beyhude olmayacağı açık. Birileri onu dinlesin, dikkate alsın, öğrendiği sözcüklere

heyecanlansın, bu güne kadar biriktirdiği hikayesine aşına olsun istiyordu. Yeryüzünün en büyük ihtiyacı dinleyecek birine rastgelmek. Michael Ende Momo karakterini oluşturarak bunu göstermeye çalıştı. Momo aslında cevap bile vermiyor, yol göstermiyor, sadece zaman hususunda bir tahdit olmaksızın muhatabını can kulağıyla dinliyordu bütün ruhunu vererek. İnsanlar izlenecek yolu anlatırken kendileri buluyordu zaten.

Ali insanlara zamanla mukayyet taahhütlerle kendini bağlamanın sıkıntılarını da sanki el yordamıyla keşfetmişti. Şunu ne zaman yapacaksın, bize ne zaman geleceksin gibi sorulara 'kalbur zaman içinde' diye cevap veriyordu annesinden dinlediği masallardan yararlanarak.

Sevdiği insanlarla yakınlaşınca her zaman umduğu gibi gitmiyordu işler. Modern dünyanın soyut insan sevgisi Ali'yi de kuşatacaktı sonunda. İnsanın kırıcı örseleyici doğasını görmüş ve fütursuzca ve bütün doğallığıyla anneannesine, teyzesine ve nice sevdiğine 'git buradan, seni istemiyorum' demeye başlamıştı bile. Biz gider gibi yapınca da bir dakika geçmeden gitmeyin diye ağlamaya başlayarak. Gelmesini dört gözle beklediği uzaktaki insanlar ona yaklaştığında, oyununu eleştirdiği, uyumaya zorladığı, telefonda çok konuştuğu, onunla yeterince diyalog kurmadığı, başöğretmen gibi şekil vermeye kalktığı durumlarda hoşnutsuzluğunu belli ediyordu. Kovulanlar şaşkınlık içinde nedenini sorduğunda 'davyandın' diyordu. Davranmak kötü davranmaktı ona göre, çok oylumlu idi içeriği.

Ali kelimelere karşı çok hassas. Sesten harfe harften kelimeye sonra cümleye geçmek emekle ama suyun akışı gibi de hızla gerçekleşiyordu. Dilini kullanmak için logi logi diyerek yaptığı alıştırmalardan, 'takdir' kelimesini kemaliyle kullanmaya nasıl geçtiğini anlamamıştık bile. Dolaplardan çıkarıp salona yığıldığı çaydanlıklar tavalara ve tencerelere bırakıp, öğrenme alanından uzaklaşıp, elinde biberon yatağa geçince, 'anneanne beni takdir ettin mi' deyivermesi inanılmazdı. Nelerden feragat ettiğinin, hayatı bırakıp nasıl da sadece hatırım için öğle uykusuna yattığının kesinkes bilinmesini, görülmesini istiyordu. Öyle ya iltifat olmadan marifet nereye kadar.

Bir ikindi sohbetimizde yuvada onu üzen, canını sıkıran bir şey olup olmadığını sormuştum. Biraz dü-

şündükten sonra evet dedi var canımı sıkıran bir şey. "Bil çocuk yanağıma şöyle bir şey yapıp acıtıyor." Ona söyle sen de bundan hoşlanmadığını, ısrarla devam ederse sen de bir kerecik ona yap da anlarsın acıdığını cevabım karşısında telaşla atılıp 'neyse neyse' demesi ibret-i alem. Sırrını paylaştığına pişman etmişim sanki. Bir anda canının yanmasından daha çetrefilli gelmişti ona kötülüğe aynıyla karşılık vermek. Annesinin ütöpik barış, uzlaşma ve paylaşma telkinlerine fazla mı kapılmıştı acaba. Yaşamın saldırıları, insanın pervasızlıkları karşısında kişiliği geri çekilme üzerine oluşmasındı sonra. İngborg Bachman'ın Malina'da anlatmaya çalıştığı iki kişi arasında başlayan faşizmin neresindeydi torunum.

İşi gücü hiç bitmeyen zamane anneanesi olarak Ali'yi alıp bir kadın buluşmasına götürdüm ister istemez. Ciddi oturumların ardından kadınlar bütün acılarını sırayla anarak masallardaki kadar büyük bir tencerede helva kavurup dağıttılar. Herkese "alır mıydınız!" diye sorarak tabakları dağıtan görevli, Ali yanımdaki sandalyede müstakil olarak oturmasına rağmen onu atlamıştı. Ali'nin yüz ifadesini, ellerini kavuşturup kalışını, sonra ağlamaya başlayışını unutamam. Sorun helva değildi, belli ki anneanesi ona yedirir. Muhatap alınmamak, adam yerine konmamak, atlanmak içini çok acıtmıştı. Bu dünyanın en büyük acılarından biriydi görülmemek, yok sayılmak. Ağabeyden rica ettim gelip ona da sorması için ama yanağının burulmasını, canının fiziki olarak yakılmasını affeden Ali, yok sayılmayı affetmedi bir türlü.

Bir sabah 'bana nasılsın der misin' dedi Ali. Bunun sorulması onu en çok mutlu eden şeylerden biri, sorulunca hemen iyiyim der, ama bazen de tekeri çıkan arabasından, yuvadaki öğretmenle kimi çatışmalardan, sokaktaki çocuklara karışıp gitmek istediğinden söz eder. Nice kadınlar var ki bir kez yuvada görüldükten sonra bir daha nasılsın denmemiştir. Öyle ya yemek veriliyor elbise alınıyor birlikte akraba ziyaretleri yapılıyor, kötü olacak, hal hatır sormayı gerektirecek ne olabilir ki. Oysa cânı yürekten sorulacak bir nasılsın sorusu bütün insani ilişkilerin can damarı.

Bir gün halıda oturmuş hayali telefon konuşması yapıyordu Ali, bir ustaydı anlaşılın muhatap.

Adamcım! Ben kapatayım, artık arabanın çatalotunu getir, bak kullanamıyorum senin yüzünden, ben

kapatayım ona göre diye azarlıyordu birini. Çatalotun ne olduğunu bilmiyorduk, tamamen kendi yarattığı bir kelimeydi ve adamın cevap vermemesi üzerine yere çarpmaya başlamıştı kamyonu. İnsanın çileden çıkma noktası, tahammül eşiği diye bir şey vardı ve onun sınırlarıyla karşılaşmayı öğreniyordu belli ki.

Aslında James Joyce'un Ulysses'de yetişkin insanın bir gününü anlatması gibi bir kitap da, küçük çocuğun dünya sergüzeştini deşifre etmek için yazılsa yeridir. İnsanın kırılganlıkları, eşikleri ve aşkınlıklarına dair bütün işaretler bu evrede billurlaşıyor çünkü. Sevaptır da üstelik, kelimeleri çok sınırlı, kendini ortalıkta dolaşan dile aktarmada zorlukları olan, henüz hiçbir günaha bulaşmamış bir masumun dili olmaya çalışmak.

Amcası geldi sonunda onu götürmeye. Askınlıklı pantolonu, şimşek makkuipli şapkası, kadife ceketiyle küçük bir adam gibiydi. İçi arzular, meraklar, dilek-

ler sabırlar ve üzünlüklerle kaynıyordu şimdiden. Dünyanın ne menem bir yer olduğunu anlamıştı çoktan. Yaşamın en kırılğan noktaları, sinir uçları, uzlaşmaz kutupları ruhuna kancasını atmıştı bile. Radikal kopuşlarla beklenmedik uzlaşmalar arasında salınarak devam edip gidecekti yoluna. Bunu görmek için üç yıl yetmişti bile. Annesini beklerken amcasının gelmesini Polyanna gibi buruk bir sevinçle karşıladı. Çok sevdiği amcasıyla belediye otobüsüne binecekti ki toplu taşıma araçlarında başka insanları görecektir onu en mutlu eden şey. Arkada kalan anneden koparken ağlayacak gibi oldu, bir kez el salladı sonra önündeki maceraya adapte oluverdi içimi ferahlatarak. Alınganlıklarını, özlemlerini hemen perdeleyip hayata karışıp gitme yeteneği yükseliyordu minicik adamda. Bütün masumiyetiyle onu annesine babasına götürecekti yolda yürümeye başladı. İnsanın paha biçilmez çekirdeği olarak bütün macerayı minicik kollarında, gamzeli ellerinde liyakatla taşıyordu.

feminist politika

20. sayı çıktı...

Dosya: Aşklarımız, eşlerimiz: Farklı ilişki biçimleri

- Bu sayımızda ilişki biçimlerini çoklaştırma, farklı seçenekleri tahayyül etme çabamızı sürdürüelim dedik. Dosyamızda, tek eşlilik, çok eşlilik, çok aşkıllık; bu farklı biçimleri kadınlarla ve / ya erkeklerle yaşamak; tek eşli ilişkilerin cinselliğin ötesine uzanan yalıtılmışlık halleri ve benzeri konuları tartışan, derinleştirme-ye çalışan yazılar bulacaksınız.

Sophie Fontaine

ALINGANLIĞIN DA BU KADARI

Burçin Tetik

“Şimdi, yıllar sonra hala ağlamadan anlatamıyor yaşadıklarını. Utanmasa herkese söyleyecek, öyle bir alınganlık içinde. “Kelimesini kullanmaya dilim varmıyor, ama başkası bana anlatsa tecavüz derdim” diyecek kadar alıngan.”

Çok alınganızdır biz kadın milleti. Öyle biraz falan değil, hep kafamızda kurarız, olmayan şeyler tahayyül ederiz, boşuna üzülmür, var olmayan şeylere kızarız. Sevgilimiz olan adamın başka kadınları nesneleştirerek konuşmasından alınırız mesela. Akşam bizimle aynı yatacağa girecek olan kişinin, metroda yanımızda otururken arkadaşıyla yan koltuktaki kadınla alakalı fantezilerini anlatmasına alınırız. Üstelik hem kendi adımıza, hem diğer kadınlar için, hem de bazı bazı insanlık adına alınırız. Dedim ya, hep alınganlıktan işte.

Amaç alınmak olunca, eh isteyen bir bahane bulup alınır. En son tecavüze uğradığına çok alınan bir kadın tanıdım örneğin. Tecavüzcü yakın arkadaşymış, aralarında etkileşimler eksik olmamış. Bir gün sevişmeye de karar verivermişler. Başta ben diyeyim heyecandan, siz deyin meraktan, her şey güzelmiş. Sonra sonra karışmış işler, arkadaşlıktan çıkmış iş, sevgililik de olamamış, her şey sarpa sarıvermiş. Tabii olayı bana kadın arkadaşım anlattığı için işin aslını kestirmek mümkün değil, belki de her şey ayan beyan ortadaydı da, kadın işte, tam anlayamamıştır. Anlamayınca da üzerine alınmıştır herhalde. Gel zaman git zaman, aradaki gerilim artınca, her sevişme

bir dolu kavgayı beraberinde getirmeye başlayınca, “İyi madem” demişler, “bitirelim bu işi”. Sevişme kararı almışlar artık, arkadaşlıkları onarılır diye umarak. Bir kış gecesi, beraber film izlerlerken erkek verdikleri karardaki hatayı anlamış. Öyle ya, daha birkaç güne kadar özgürce penetre ettiği beden yine yanbaşındaymış, değişen pek de bir şey yokmuş sonuçta. Arkadaşım bu kısmı ağlamadan anlatamadığı için pek aklımda tutamadım (kadın milleti işte, sulugöz de oluyor hem) ama geceye dair anıları kesik kesikmiş zaten. Yalnız hangi pijama altını giydiğini ve o pijamanın sadece birkaç santim aşağı indirildiğini hatırlıyormuş, bir de bitmesini beklediğini. Sonra uzun zaman ağzında acı bir tat kalmış. Çok anlayamamış sebebini. Kapısı her çalındığında yerinden zıplar, kalbi göğsünü delip çıkacak gibi atmaya başlar olmuş. Sık sık aynı kâbusu görmeye başlamış, kendisine tecavüz eden yaşlı bir adam ve o adamı sevdiği için onu üzmemeye çalışan bir kız çocuğu. Kâbuslarını anlattığı, kapı sesinden korktuğunu paylaştığı arkadaşları hiç anlamlandıramamış olanları. Zorlamak ve taciz kavramları hep uzaktakilere atfedilen, yakındaki bir insandan gelemeyecek eylemler olarak görülmüş. Eh, sonuçta kızımız ne dayak yemiş, ne yerlerde sürüklenmiş. “Hayır” demiş olması bir şeyi değiştirmez, pek tabii birkaç gün önce izin verdiği şeye o gün de vermesi boynunun borcu olmuştur. Zaten kim bilir kaç kişiye (izin) vermişti o güne dek? Ne kaybederdi ki bir de zaten daha önce (izin) verdiği birine yeniden (izin) verse? Hayır derken içinden evet dediğine eminim, işi gücü karşındakine köstek olmak, ne olacak. Şimdi, yıllar sonra hala ağlamadan anlatamıyor yaşadıklarını. Utanmasa herkese söyleyecek, öyle bir alınganlık içinde. “Kelimelerini kullanmaya dilim varmıyor, ama başkası bana anlatsa tecavüz derdim” diyecek kadar alıngan. Çok alınmış iradesi dışında sekse zorlanmasına!

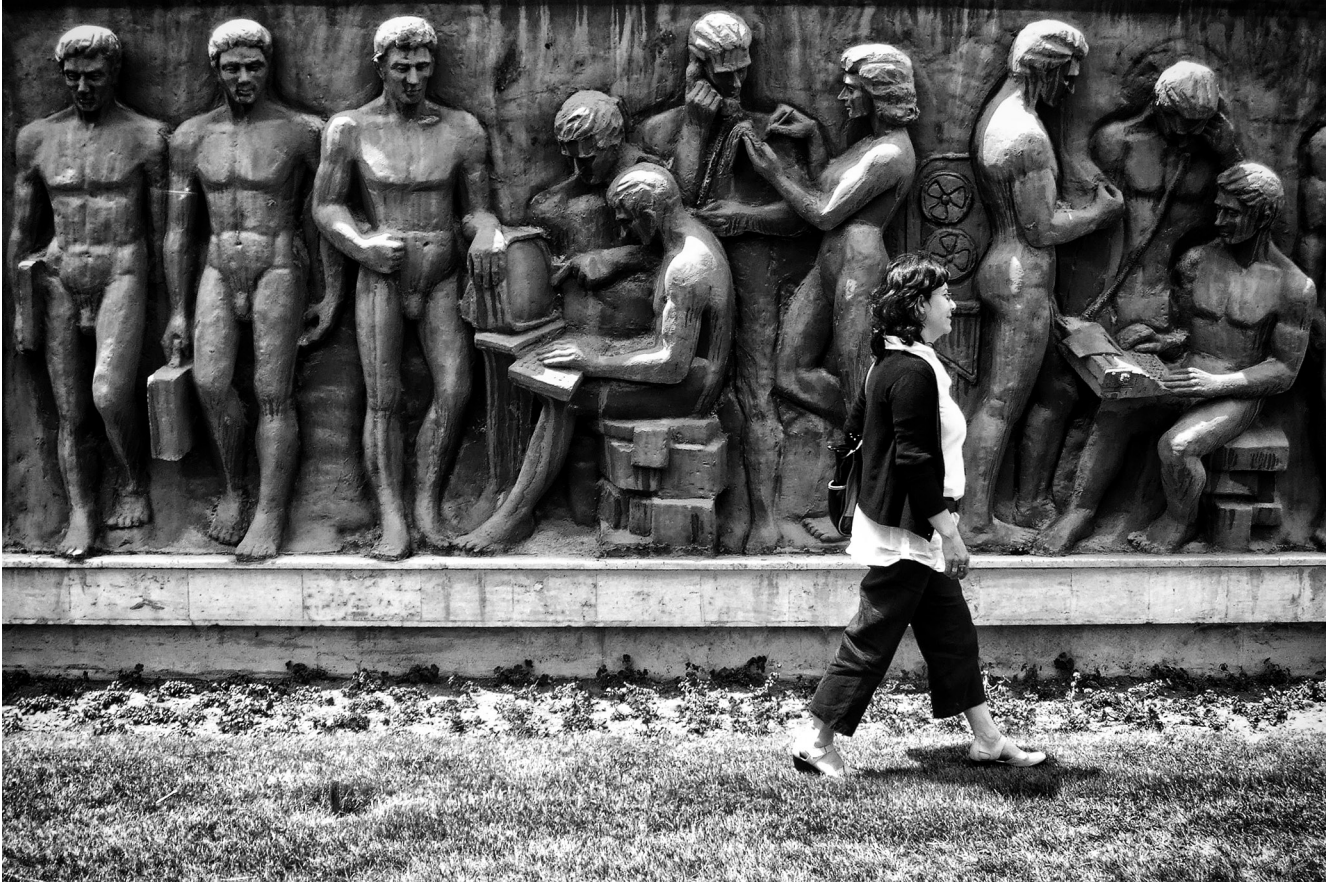
Çok alınganız gerçekten. “Bayan” diyenler yüzünden alınırız, başlarını şişiririz insanların. “Kız-erkek” diyenlerin bile lafını “kadın-erkek” diye düzelten gördüm. Böyle bir nem kapma hali işte. Halbuki errrkeğin karşısına bayan yahut kız kelimesini koymakta ne sakınca olacak? Basbayağı ayıp kadın demek, buna da alınılır mı? İnanmazsınız, geçenlerde yuvarlak hatlı bir tanıdığım sokak ortasında “Kilo versene” diye laf yemesine alındı. Lafı eden adam pek haklı, kendi kocaman göbeğine, terden sararmış gömleğine rağmen haklı. En nihayetinde erkek adam canım, göbeksiz mi olacak. Oysa bizim kız

gerçekten son zamanlarda kilo aldı, böyle giderse sevgili bulamayacak, kadın dediğin kendine dikkat etmezse olur mu hiç? Gel gör ki anlatamadım ona bunu, hatun safi alınganlık. Beden sınırlarından, tacizden bahsetti bütün gün. Yalan mı söyledi yani adam şimdi? Basbayağı alıngan bizimki.

Fakat yalan söylemeyeyim, vakt-i zamanında benim de bir şeylere alınmışlığım var. Artık daha olgun bir hanım olduğumdan alınmıyorum tabii, ancak bir partnerim vardı ki, çok alınganlığımı gördü zamanında. Kendisi oral sekse pek meraklıydı, yapmaya değil de kendisinde yapılmasına tabii. Her sevişme başlangıcında en temel vazifemi yapıp kafamı aşağılara eğmemi beklerdi. Gençlik bu ya, bir gün ben de aynı muameleyi kendisinden rica edecek oldum, bir hiddetlendi, bir köpürdü. Vajina demeyi de ayıp saydığından (eh haklı elbet, devlet erkânı gibi adamdı, ağza alınacak kelime mi şimdi bu?) “Oranı yalayamam!” diye dehşetle karışık bağırıvermişti. Sonra ben çok alındım. Alınacak şey olduğundan değil de, cinsimin zayıf yaradılışı sebebiyle. Yoksa hiç alınılır mıydı çifte standartlı sevişmelere, cinsel organımdan öğrenen bir adamın kifayetsizce kendi cinsel organını burnuma dayamasına? O ilk tartışmadan sonra demişti zaten, “Bıktım senin bu alınganlığından!” diye, hakkı vardı. Böyle böyle öğrendim. Zaman aldı, ama ne yapayım, toydum. Ayan beyan ortada gördüğüm doğruları söylemek, kimliğim ve bedenimle bir bütün olarak saygı görmeyi beklemek, karşımdakinin davranışından rahatsız olduğumda bunu konuşmak, dünyanın en doğal şeyleri sanıyordum. Meğer hepsi benim aşırı hassaslığım, paranoyaklığım, her mevzuyu abartma sanatım ve en çok da alınganlığımdan kaynaklanıyormuş. Tuhaf görümlü cinsel organıma rağmen bir de oral seks bekliyor, gerçekleşmeyince nedenini sorgulayarak tarihin en büyük alınganlığına imza atıyormuşum. Arkadaşlarım sokaktan geçen elin adamının tacizine karşılık verince “aşırı sinirli”, istemediği halde cinsel ilişkiye zorlandığında “abartıyor” oluyorlarmış.

Neyse ki artık eskisi gibi abartıcı, alıngan, sinirli bir kadın değilim. Eğitildim. Bazılarına rahatsızlık vermektense, kendi irademden ve bedensel sınırlarımdan ödün vermeyi öğrendim. Şimdi çok seviliyorum, biliyor musunuz?

Yalnız lütfen öyle hayretle bakmayın. Ne de olsa hala zayıf yaradılışlı bir kadınıym. Biraz alınıyorum.

Aslı Gönen, Remi Geçit, 2009

POLİTİK ALINGANLIK

Demet Gülçiçek

“Çok alıngan erkeklerle karşılaşmıyorum ama karşılaştığımda baya mutlu oluyorum. “Oha! Kendini sorguluyor!” diye düşünüyorum. Çünkü alınması gereken bir şey söylediğin halde hiç bir şekilde alınmayan o kadar çok adam var ki, alındığını görünce seviniyorum sanırım.”

Küsmeye alınmaca yok! Yok mu? Kadın işi midir alınganlık? Gündelikte nereye denk düşüyor? **İrmak**'la şöyle bir münakaşa ettik, nasıl bir şeydir alınganlık, iyisi-kötüsü var mı şu alınganlığın?

Her zamanki gibi başlayayım. Alınganlık deyince aklına gelenler? Bir imge, bir olay, bir tanım?

Alınganlık bende negatif çağrışım yapmıyor. Alıngan insanları seviyorum bile diyebilirim. Alındı, aman ne kadar “hassas” veya özgüvensiz gibi değil tersine çevrene duyarlılık ve kendine karşı sorgulama aslında. Seninle hiç ilgisi olmayan bir şeye alındıysan, bu hassasiyetinden, kendini sorgulama yetindedir. Alınganlık sadece tepkiselliğe neden oluyorsa sıkıntılı olabilir ama yaratıcı ve yapıcı bir tepkiye de dönüşebilir.

Sen alıngan mısın?

Ben alıngan bir insanım bence. Bunu tepkiselliğe dönüştürmüyorum ama artık. Bir şekilde kendimi sorgulamaya çabuk başlarım. Özellikle kadınların böyle olması ya da böyle tanımlanması toplumdaki konumuzla ilgili. Bir savunma mekanizması,

aynı zamanda bir saldırı da. Bir kadının alınması gereken bir sürü şey var hayatta, 'alınganlığı' sadece bir kurgu üzerinden tanımlamak doğru değil. Bir yere çıkıp konuştuğunda bir erkeğin ve bir kadının tavrı farklıdır örneğin. Erkeklerin de kadınların da erkekleri daha çok dikkate alarak dinlediğini hissediyorum birçok ortamda. Kadın söylediklerinin ciddi alınmadığını hissettiğinde alıngan olabilir. Haklıdır da alınmakta. Zaten ön kabulleri biliyor kendisiyle ilgili. Ben bir topluluğun içindeyken daha çok yaşıyorum bunu, daha çok alınıyorum. Ama bu da bir gelişme süreci belki.

Yani, alınganlık kadınların politik bir tepkisi olabilir dedin. Doğru tepki veremediği bir meseleyi alınarak ifade etmek mi bu? Lafını söylemeden?

Aslında benim alınganlığım pek öyle olmuyor. Herhangi bir ortamda bir şeye alındığımda bunu göstermekten çekinmiyorum ama kendimi daha doğru anlatabilmek için zaman yaratıp tartıp düşünüyorum. Kendini ifade etme yolu yani bence bu. Çünkü o anda gözlemediğin şeyler sana bir şey ifade ediyor ve onu kurcalaman gerekiyor. Yoktan var ettiğin bir şey değil alınganlık. Gerçekten alınman gerekiyor belki de. Kadınların daha alıngan algılanmasının nedeni de bu olabilir. Alınacak çok şeyimiz var çünkü. O yüzden eksik bir tepki değil, baya bildiğimiz tepki işte.

Alıngan insanları seviyorum diyorsun, kendini de alıngan bir insan olarak tanımladın. Nasıl oluyor alıngan insan? Nedir özelliği? Neye alınır? Ne yer ne içer?

Tam adını koyamıyorum, tek söyleyebileceğim karşımdaki insanın alıngan olmasını zekice buluyorum. Benim bir tavrıma alındıysa ve düzgün şekilde ifade edebiliyorsa neden rahatsız olduğunu, hayranlık duyuyorum.

Peki alıngan bir erkek olur mu? Salt kadınlara mı has bu duygu, senin tanımlamanla bu "teпки"?

Olabilir aslında, aynı hayranlığı hissediyorum erkeklerde gördüğümde de.

Peki alıngan erkekleri nasıl açıklayabiliriz?

Çok alıngan erkekle karşılaşmıyorum ama karşılaştığımda baya mutlu oluyorum. "Oha! Kendini sorguluyor!" diye düşünüyorum. Çünkü alınması gereken bir şey söylediğin halde hiç bir şekilde alınmayan o kadar çok adam var ki, alındığını görünce seviniyorum sanırım. Açıklama yapmak sıkıntı değil.

Lola Dupré, Exploded Louise Brooks

"Niye alınganlığımı gizleyim ki? Çünkü alınmama neden olacak şekilde davranıldım ve alındım!"

Sen kendi alınganlığını nasıl fark ettin? Veya nasıl sevdin?

Bu bir süreç aslında. Alıngan bir kadınsan başlarda doğru şekilde ifade edemiyorsun kendini. Ama daha sonra kendini ifade etmeyi öğrenmeye başlıyorsun. Benim için öyle oldu en azından. Aslında kendimi sorgulamaya başlamadan önce, köşeye sıkışmış alıngan bir kadın gibi hissediyordum ve öyle de algılanıyordum. Şimdi onu başka bir yere evrilttim. Alınganlığın da temelsiz olmadığını anlatabildim. Önce alınganlığımı gizlemeyi öğrendim, sonra bunu gizlememe gerek olmadığını.

Bir olay üzerinden gitsek? Alınganlığı masaya yatıralım.

Ben bir topluluğa gittim. Konuşmanın geneli erkeklerin baskın olduğu bir şekilde gidiyordu. Yoklama alınıyor, kurallar var falan, çok bürokratik. Bir konuşma geçti, devrimci sanat üzerine. Ben de "Devrimci sanat yoktur, sanatın kendisi devrimcidir" dedim. Sonra yazdığım bir yazıyı okudum. Çıkarken "Tatlım, çok hayal dünyasında yaşıyorsun sen" dedi bir adam. Aslında yaptığım şey çok heyecanlı bir şekilde, onların alışmadığı tarzda bir paylaşımdı. Ama bununla daha önce karşılaşmadıkları için çok garip-

sediler. Orada küçük kız çocuğu muamelesi gördüm bu davranışım nedeniyle.

Aynı şeyi söylecektim!

Heyecanlanacağımı bilmeme rağmen orada yazımı okudum, sesim titredi okurken. “Bunu bilmeme rağmen bu yazıyı size okuduysam bil ki küçük bir kız çocuğu değilim” dedim. Bana “Alıngan davranıyorsun” dedi. Bu gerçekten alınganlık mı şimdi? Ben o topluluğa gitmeyi bıraktım, çünkü alınganım onlar için ama asıl sebebi benim orada kendimi anlatamamış olmam. Kendimi ifade etme biçimimin bile önceden belirlenmiş olması.

Peki alınganlıkla küsmek arası bir fark var mı?

Ben küsmedim, mesafe koydum. Tepkilerle ilgili bu. Alınganlık aslında kuşatılmışlıktan geliyor.

Orada ne olsaydı alınganlık yapmazdın?

Aslında alınganlıkla ilgili bir sıkıntım yok. Orada alabileceğim tepkileri bilerek davranıyorum. Duygularımı gizleydim alıngan olmazdım. Hiçbir kadın konuşmuyordu benim dışımda. Onlar alıngan değil. Genelde onaylayıcı konumdalar. Net bir karşı çıkış gördüklerinde senin alınmana neden olacak şekilde davranıyorlar. Net bir duruş bile koysan yumuşak, tatlı kız çocuğu, alıngan oluyorsun.

Sen kadınlıkla alınganlık arasında ilişki kuruyorsun. Alıngan olmayan kadın var mı peki?

Bu toplantılara giden başka bir kadın arkadaşım vardı. Orada bir değişim yaratmayı amaçlamadı, sadece alacağını alıp gitmek istiyordu. Hiç değiştirmeye çalışmadı ve hiçbir şeye de alınmadı. Alıngan olmayan kadın var ama bence bu iyi bir şey değil.

Haydi biraz daha zorlayayım. Tepksini gösteren ama alıngan tanımlanmayan kadın var mı?

Mutlaka vardır, ben de bazı ortamlarda bunu böyle göstermeden atlatabiliyorum. Bunu politik doğru bir şekilde göstermeyebilirim ama saklanacak bir şey değil bence bu. Niye alınganlığımı gizleyim ki? Çünkü alınmama neden olacak şekilde davranıldım ve alındım! Ama bak şunlara şunlara alındım diye açıklamak lazım. Erkek dünyasında erkek gibi çözümlenmesi gereken bir şey değil bu bence. Niye bunu gizleyim ki, bu beni daha güçsüz kılıyor.

“Alınganlığın politliğini” tavrını başka kimseyle konuştun mu hiç?

Adamlarla konuştuğumda “Boşver, uğraşma” dediler. Ama bir kadın arkadaşla alınganlık ile tepki verme arasında kurduğum ilişkiyi anlattığımda “Sen de karşı iktidar kuruyorsun” dedi, negatif bir anlamda. Alındıktan ve tepki verdikten sonra karşıdakini susturmaya çalışıyordum. Ama bu çok normal. Karşı hegemonya da üretmeye çalışıyorum tabii ki. Bire bir aynı şey değil ama proleteryanın diktatörlüğü de kendi iktidarını yok etmek üzerine kurulur. Böyle bir hegemonya bence negatif değil. Çok tatlı tatlı olacak şeyler değil bu değişimler bence bir yandan. Alındıysam alındım, tepkimi gösteririm.

Alınganlık ne güzel, ne cici diye konuştuk hep. Peki kötü alınganlık var mı? İnsanları rahatsız eden, fazla derecede, uğraşması zor olan?

Sanırım bunu söylemeye hakkım yok. Benim alınganlığım bu şekilde, başka bir insanın hiç alakasız bir davranış üzerinden bir alınganlığı olabilir. Ama bunun nedenini bilmiyorsam, onun yaşadığı bana abes gelse de bunun nedenlerini anlamam lazım. Bir espriye çok alınan bir kadın, aman alıngan bu da gibi gelmiyor bana.

Geçen gün yine burada oturuyorduk iki erkek arkadaşla. Kendilerini rahatsız eden bir kadından bahsediyorlardı. Kadın hiç alınmadan kendisine söylenen her şeye gülüyormuş. Onlar da gittikçe dozajı arttırmışlar. Alınmasını istiyorlar aslında, ama alınmadığı için kadın dünyanın en garip yaratığına dönüşüyor. Onların hakaret olarak algıladığı kelimelere gülerken tepki vermiş kadın ve üstüne daha fazla kendiyi dalga geçmiş. Nasıl böyle bir kadın olabilir diye tepki veriyorlardı erkek arkadaşlar. O an anlatmaya pek takatim yoktu ama kadının tavrını sevmiş bile olabilirim. Sana verilen bir tepkiye alınmamak politik bir tavır olabilir aslında. Geçen gün dışarı çıktık, çok rahatım, herkesle dans ettim, çok da mutluydum. Ortamdaki birkaç kişi tarafından garip karşılandığımı fark ettim. Dışarı çıktığımda bardan değil büfeden bira almaya giderken “Alabilecek misin” dediler. Malum 10’dan sonra içki satılmıyor büfelerde. Ben de “orospuluk değil mi alırım” diye cevap verdim. Beni bu şekilde algılayan ve yargılayan bir insana alınmam zaten. Ona alınmak da yeniden üretmek oluyor aynı yargıları. Biraz karşıdaki insana göre şekillenen bir şey. Bu tartışmalardan çok uzaktaysa alınmaktan ziyade şaşırtmayı tercih ediyorum. Onunla ve kendimle dalga geçebilmeyi öğrendim.

KUSURA BAKMAYIN AMA BAYIKSINIZ, KÜFLÜSÜNÜZ, BAYATSINIZ!

Öykü Ulusoy

Metroda iki kız, erkek arkadaşlarına tanıdıkları bir başka kızın çok değişik diye tanımladıkları yaşamını anlatıyordu. Kızların bulaşıcı neşesi neyse ama öykü; sahiciliği ve güzelliğiyle ilkbahar gibiydi. Ve bütün gerçek öyküler gibi bu tanımadığımız kızın öyküsü de dinleyicileri kavrayıp içine alabilmişti. Erkekler şimdi gülümseyerek şaşırıyor bir yandan da akıllarının bir kenarında kendi güzel hayallerini kuruyorlardı. Bir başkasının yabancı fikirleriyle neşelenip, heyecanlanabilmek içlerinden birini tedirgin etmiş olacak. Kendine gelmek için konuşmaya başladı. Kimse kusura bakmasın ama, dedi. Bu da artık abartı. Bu çok fazla. Modern olacağız diye değerlerimizden vazgeçecek değiliz, dedi. Sonracığıma biz deyip çoğalttı ya, herkesi kattı ama ilkbahar öykülü kızı attı. Kadının da erkeğin de bazı görevleri var ben karşımdakinden bunların bilincinde olmasını beklerim dedi. İsim koydu, kötü isimler, isimlendirip utandırarak anlatıcılara da kadın olduklarını hatırlattı. Herkes de böyle bekler yani ne derlerse desinler, erkekler böyledir, dedi. Köhne fikirleriyle öteki erkekleri de hizaya soktu. Sonra gelenekselin sakın sularına dönmüş olmanın rehavetiyle herkes sıkıldı, öykü de çöp oldu, ne beklenirdi ki? Lafa 'kimsecik-

"Lafa 'kimsecikler kusura bakmasın' ya da 'afedersiniz de' diye başlayıp incelikli ve samimi ne söylenebilir?"

"Varlığının ötekinin yokluğuna bağlı olduğunu sanmak, hayal gücünden yoksun olanların mutsuz yanılgısı. Öteki olan, 'değişik' olan, varoluşunu gözdağıyla pekiştirmeye çalışmaz."

ler kusura bakmasın' ya da 'afedersiniz de' diye başlayıp incelikli ve samimi ne söylenebilir? Ötekinin sözünün edilmesine bile sinirlenerek, daha baştan neyin abartı olduğuna karar vererek sıradan ve yüzeysel olmayan ne üretebiliriz? İnsan düşüncesinden önce öfkesiyle var oluyorsa? Sarf ettiği her manasız söz için 'ama bu böyle bilinir'e sığınyorsa?

Hayatımızdaki hakim dili şekillendiren egemen söylem, sorulara karşı daha hassas, kuralsızlığa karşı daha çekingen, eleştirilere karşı daha alıngan olmak eğiliminde. Başka seçenekler ve seçimler söz konusu olduğunda hep çok imtinalı davranmak güçlülük mü sayılıyor yoksa erkekliğin şanından mı bu kendinden emin duruş? İktidardaki makbul laf kalabalığının kendine eleştiri getirilmesine ve egemenliğini tehdit eden davranışlarda bulunulmasına karşı, hiç hesapta yokken haksızlığa uğramış küskünlüğüyle tepki vermesi belki alışkanlıktandır. Ya da belki bu iktidarın anı yaşama, gününü gün etme biçimidir. Onun tatlı anları, bitmeyen bir yer kavgasından ibaret olduğundan; vakti de sandalye kapmacadaki bütün sandalyeleri gasp etme telaşıyla geçiyor olmalı. Yalnız egemen söylemin mikroplu ruhunu yaydığı

Aslı Gönen, *Kirk Yilda Bir Gibisin*, 2011

ve dikkatle bertaraf etmemiz gereken bir başka saçmalık var; o da işte bu kusuruna bakılmaması ve affedilmek temennisiyle başlayan cümleler. Bu cümleler, milli olsun dini olsun bağzı değerler 'ötekiler' tarafından sorgulandığı zaman; soruları soran ve farklı yanıtlar veren, farklı örnekler oluşturan ve başka ihtimallerin hayalini kuranlara karşı, özgün bir fikir beyan etmiş gibi yapmaya yarıyor. Barındırdığı kibar tehdit ve o doyum olmayan ferah içeriğiyle hem bir kestirip atma hali hem de bir hatırlatma notu. 'Sana kızdım ama çirkefleşmeden önce kendine gelmeni, olanı olduğu gibi kabullenmeni bekleyeceğim' demek 'kimse kusura bakmasın da bilmem ne'.

'Kimse kusura bakmasın da' demelerle başlayan cümleler hep sıradanı pekiştirir ve söyleyenine bir güvenli bölge yaratır. Konuşmacı artık düşünerek muhalefet etmek zorunda değildir. Mahalledeki oyunda çıkan anlaşmazlıktan, abisinin yanına kaçarak sıyrılan çocuktur o. 'Affedersin de yani' diyerek söze başlayıp da beni şaşırtabilmiş tek bir kişi bile hatırlamıyorum. Böyle kusurlu bulunursa af diliyormuş, aslında çok da vakurmuş gibi yapmaya çalışsa da aslında bu cümlede hisli ve gururlu erkeklik

konusuyor. Alaka gösterilmesini ve hatta 'aşkolsun ne kusuru bu senin hakkın!'larla asıl kendisinden af dilenmesini bekliyor. Bu cümlelerin bir kızgınlığı var, kavga ediyorlar sizinle. Sadece sessizliğinizi değil, saygınızı da sertçe talep ederek itiraz edebilecek olanları sindirmek istiyor. Aynı zamanda yok olalım istiyor. Abartı olup, uç olup gidelim, ufukta kaybolalım. 'Tamam abi zaten bize düşmez' diyelim sonra da terk-i diyar edelim.

Hak elde etmişleri, hak ve toplumsal alan fakiri olanlara karşı daha alıngan ve hassas yapan bir şeyler var. O da egemenliğin geçici olduğu korkusu ya da bilinci. Kimse kusura bakmasınclık muhalif değildir asla. Tacı kaptırma korkusudur. Kendini doğru ifade edebilmek gibi bir derdi yoktur ve dinlemeye de kapalıdır. Bayatlamış olanın iktidar kalma hırından doğar. Ama bunu yaparken de işte kimseyi heyecandıramadığından yeni olanın yarattığı merakı uyandıramadığından tehditle gerginlik çıkarmaktan medet umuyor, ne yapsın. Zira egemen olanın bütün varlığı bu sorgulama eleştirme hususunu unutturabilmesine bağlı. Dolayısıyla 'kusura bakmazsanız' hoyrat bir egemenliğin iç kırılımlar

sonucu yaşadığı tedirginliği de anlatıyor. Gücünü sürdürülebilir tedirginliğini. ‘Kimse kuşkulansın istemiyorum o yüzden de üzerime gelme bak bozuluyorum’ demek istiyor. Egemen olan sorgulandıkça küser. Seni ve beni, istediği gibi ‘biz’ olamıyorsak eğer; ‘bunun var olması mümkün değildir, bu abartıdır ve işte o kadar!’ diyerek inkar eder.

Oysa farklılıklar, varlıklarını ortaya koyarken ne böyle bir sınırla kabul görmeye çalışır ne de ziddini bulup yıpratarak savaş kazanma derdi içine girer. Varlığının ötekini yokluğuna bağlı olduğunu sanmak, hayal gücünden yoksun olanların mutsuz yanılığı. Öteki olan, ‘değişik’ olan, varoluşunu gözdağıyla pekiştirmeye çalışmaz. Çünkü o, aynı olmanın silikliğine tahammül edemeyen, belki biraz da mecburiyetten, başkalaşmış, başka renklere inanmış ve başka kurallar kabul etmiş; yolda, bütün kuralların değişebileceğini öğrenerek bugüne kadar gelmiş bir başka insan sadece. ‘Öteki’nin kendine güveni, sayıca çok olmaktan ileri gelmez; asla tek bir cevap olamayacağını hayatında yaşıyor olmanın sonucudur. Bu yüzden tehdit ederek, atarlanarak sürekli aynı sıkıcılıkla bıçak gibi keskin sınırlarını çizerek, ‘buralar bizden sorulur’ ya da ‘herhalde bildiğimiz bir şeyler var ulan!’ mottosuna sırtını dayayarak var olamaz. Ama çölün ortasında bir minik ama sevimli vahayı paylaştığımız insanların sözlerinde egemen anlayışın şekillendirici darbelerini görmek, belki bir başkasının daracık çerçeveli iktidar alanında yaşamının en bıkkınlık verici sonucu. Bu yüzden yapıcı ve yaratıcı olması beklenen tartışmalarda ne zaman biri, özellikle de kadınsa bu kişi, ‘kusurlu’ cümlelerin tuzağına düşüp de bu korkunçlu tekerlemeye başlasa, hali hazırda kabul görmekte olan, eski, bunaltıcı ve bayık birtakım düşünceleri dile getirirse kalbim fena kırılıyor.

Bütün bu; bayağı tartışmalarda hortlayan ve bize ait bile olmayan alınganlıklardan, hassas ayar tartı kadar saplantılı tutuculuktan, güvenli bölgede kalmak uğruna varlığımıza hiçbir faydası olmayan yıpratıcı fikirleri öne sürmekten ve maalesef hala ürkek olan akıl yürütmelerimizi ‘ama hassasiyetlerimiz’ diyerek baltalamaktan dikkatle kaçınmamız gerek. Affedersin de höt zöt.

Eğer yapıyorsanız lütfen vazgeçin insanları kusur aramamaları yönünde tehdit ederek konuşmaktan. Çünkü o cümleler bizim değil. Bırakınız eski olan

Aslı Gönen, *Hızın*, 2009

“Sadece sessizliğinizi değil, saygınızı da sertçe talep ederek itiraz edebilecek olanları sindirmek istiyor. Aynı zamanda yok olalım istiyor. Abartı olup, uç olup gidelim, ufukta kaybolalım. ‘Tamam abi zaten bize düşmez’ diyelim sonra da terk-i diyar edelim.”

ne varsa kendi garezinde boğulsun. İyi temellendirilmiş sorularla dolu bir akıl, varsa bir kusur, affettirir sanıyorum.

Virginia Woolf, Cambridge Üniversitesi’nin ilk kız öğrencilerine hitaben yaptığı konuşmadan şekillenen ‘Kendine Ait Bir Oda’da birtakım çimlere gelişigüzel basarak bir erkeği nasıl gücendirmiş olduğundan bahseder. Kadınların alınmadığı bir üniversitenin yalnız erkek öğretim görevlilerine ve erkek öğrencilerine mahsus çimlerinin üstünde eteklerini sürüyerek ve düşünerek geziniyor olması pek tabii bir idari görevlinin dikkatini çekmiş. Bu bey Virginia’yı ait olmadığı çimlerin üzerinde yakalayınca doğal olarak alınmış, belki biraz korkmuş ve üşümüş halde hassasiyetini dile getirmek için el ve kol hareketleriyle yazarımıza kurallara aykırı bir davranışta bulunduğunu hatırlatmış. Virginia anlatısına ve yürüyüşüne herkesin kullanımına açık olan yeşilsiz patikadan devam ederken beni de düşündürüyor. Sanıyorum idare amiriyle daha yakın mesafeden karşı karşıya gelmiş olsalardı, beyefendi telaşını ve sıkıntısını şu sözlerle açıklayacaktı. ‘han’fendi kusura bakmayın da bu çimlere basmanız yassak yani herkes (kadınlar demek istedi) basamaz buraya’.

TAHAKKÜM BEY ile İNCİN HANIM

Dilek Çelebi

Oysa tartışmanın hemen sonrasında dönseydi saçını okşasa, sırtını sıvazlasaydı affedecekti, ama bu kez dönmedi...

İncin Hanım her akşam mutfağı topladıktan sonra camı açıp, ışığı söndürüp, kollarını mermere dayayarak sigara içen kadınlardandı.

Ve Tahakküm Bey o anlarda İncin Hanımın yanına gelip bi sigara da bana ver beraber içelim demez, elinde kumanda, ayaklarını uzatmış televizyon seyredirdi.

Böyle bir akşamda İncin Hanım kendi içine seslenmekten sıkıldı. Sigarasını söndürdü; salona gitti ve Tahakküm Beye;

“Televizyonu kapat” dedi.

“Anlamadım” dedi Tahakküm Bey

“Televizyonu kapat, konuşmamız lazım”

“Şimdi olmaz, sonra...”

“Hayır şimdi konuşmamız lazım” dedi İncin Hanım

“Yine geldi heyheylelerin üstüne, sonra diyorum, yorgunum, televizyon seyredeceğim”

“Konuşmamız gereken şeyler var, yüzüme bak, beni dinle” dedi İncin Hanım.

Tahakküm Bey ses vermedi.

“Bu şekilde yaşayamıyorum, bunu kaldıramıyorum, kendimi yalnız hissediyorum, buna tahammül edemiyorum”

Tahakküm Bey susmaya devam etti

“Beni duyuyor musun?”

Sessizlik...

“Seninle konuşuyorum, daha önce de defalarca anlatmaya çalıştım, dinlemedin beni duyuyor musun?”

Tahakküm Bey o gece dünyanın en önemli maçını en yüksek sesle dinlemek istiyordu. Ses vermedi.

“Beni duymuyorsun!” diye bağırdı İncin Hanım ve mutfağa koştu. Eline aldığı bardakları yere atarak “bu sesi duyuyor musun?” diye bağırdı. Sıra tabaklara geldiğinde İncin Hanım durmadan aynı soruyu haykırıyordu: “bu sesi duyuyor musun?”

Tahakküm Bey ses vermedi.

İncin Hanım gözü yaşlı, kalbi ağzında, elleri titrek salona döndü. Tahakküm Bey gözü televizyonda: “Manyak mısın sen? Kafayı mı yedin? Ne oluyoruz?” dedi. Yerinden kıpırdamadı bile.

“Sana konuşmamız lazım diyorum; bu eve, senin beni yalnız bırakmana, her şeyi tek başıma üstlenmeye dayanamıyorum, beni gör artık beni duy, karşımda bir duvar gibi durma, yüzüme bak!” diye bağırdı. Tahakküm Bey “bizden olup olacak budur kızım” dedi; “beğenmiyorsan alır çocuklarını çeker gidersin” diye devam etti.

“Çözmeye çalışmayalım mı? Durumu düzeltmek için hiç mi bir şey yapmayacaksın? Benimle konuşmayacak mısınız? Yeni bir hayata hazır değilim ben. Seninle kalmak, beraber olmak istiyorum.”

“Rahat batıyor sana. İki kuruşluk maç keyfimin de içine ettin. Ne istiyorsun anlamıyorum ki... Akşama kadar çalışıp duruyorum. Neyin eksik? Ne istiyorsun sen ya?” diye bağırarak ayağa kalktı.

İncin Hanım ile göz göze geldiler. İki de kıpırtısız birbirilerine baktılar bir süre.

“Ben kendimi kaybettim. Bu ben değilim. Kendim olamıyorum. Bütün gün ev, çocuk, alışveriş... Yapmak istediklerim var; ama yapamıyorum” dedi İncin Hanım.

Tahakküm Bey “yapmak istediklerini çocuklar büyüyünce yaparsın şimdi yapmak istiyorsan kapı orda” diyerek işaret etti.

“Beni artık sevmiyor musun?” dedi İncin Hanım

“Ne saçmalıyorsun sen?” dedi Tahakküm Bey

“Beni sevmiyor musun?” diye yineledi İncin Hanım “Eee uğraşamayacağım seninle” diye bağırarak ayak-kabıllarını giydi, evin kapısını sertçe kapattı.

Sese uyanan çocuklar:

“Anne ne olur bağırmayın” diye ağlayarak İncin Hanıma sarıldılar. İncin hanım kendi öfkesini ertele-yerek çocukları avutmaya koyuldu. Sonrasında da mutfağa gidip kırdıklarını toparlaması gerekiyordu. O sırada Tahakküm Bey sigarasını içerek kafasını dağıtmak için alkol alabileceği bir yer arıyor ve içinden “şu kadın milleti ne kadar alıngan” diye düşünüyordu...

Jasper James, City Silhouettes

YARIM KALMIŞ KADINLAR

Gülşah Seydaoğlu

“Çok yorulduk yarım kalmaktan... Her şeyimiz yarım. Bitmemiş, olmamış, eksik... 12 Eylül öncesinde üniversiteyi gittik; ne okula gidebildik, ne okulu bırakabildik. Siyasete bulaştık; ne söz söyleyebildik, ne susabildik. Konuştuk dinlemediler, sustuk anlamadılar.”

“Gülmesi, ağlaması, koklaması, sevişmesi yarım bırakılmış kadınlarız biz... Kimsesiz, hayatsız, bütünsüz... Hayattan alınmış kadınlarız biz... Bu yüzdendir alınganlığımız, kırılğanlığımız, yorgunluğumuz. Başlayacak yeni bir hayatımız da yok hiçbirimizin... Bıraksın hayat bizi, bir tek şeyde bütün olalım. Belki de ölümdür o...”

Uzun zamandır gelmediği meslek örgütünde bir hafta sonu toplantısına gitmişti. Onun için bir hayat mektebi olan bu sivil örgüte yeniden gelmek, terk ettiği eski mahallesine dönmek gibi bir duygu yaşatmıştı. Yıllardır orda çalışan kadınları görmek de bir başka güzellikti. Sarıldılar, sitemleştiler, cıvıldaştılar.

- Sultan nerde kızlar?, diye sordu.
- Emekli oldu. Evde oturuyor.
- Gerçekten mi? O beceri ve birikimle evde mi oturuyor? İnanamıyorum size, dedi gözlerini kocaman devirerek...

Keyifle muhabbet ettikten sonra masalarına döndüler. Kadınlardan birisi başkanın istediği verileri toplarken bir yandan bilgisayarında '78 kuşağı devrimcilerine dair bir habere göz atıyordu. Diğeri ise

yazıları toparlarken akşam haberlerini tartışıyordu. Ne geçmişten, ne de bugünden kopmadan çalışırlardı her zaman. Kadınlar kendi işini sürdürürken o da toplantı için raporları düzenliyordu yandaki masada. Radyoda çalan şarkının sözlerine takıldı zihni bir an... Elindeki işi bıraktı.

“Biz böyle duygulara,
Bölük pörçük uykulara,
Yarım kalmış hikâyelere alışkın değiliz,
Giderken kalmalara, alevsiz yanmalara
Gururu aşk sanmalara alışkın değiliz”

- Ne diyor bu kadın ya?, diye söylendi karşıdaki masalarda çalışan kadınlara...
- Kadın olup da yarım kalmış hikâyesi olmayan biri var mıdır?, dedi kükreyerek Hilal.
- Hülya yüzünde her zamanki naif, kırılğan gülümsemesi ile,
- Varsa da ona kadın denir mi bilmiyorum, dedi.

Yaklaşık 25 yıldır ülkenin en güçlü meslek odalarından birinde birlikte yaşlanmışlardı Hülya, Hilal ve Sultan... Örgütün eli - ayağı, yaşayan belleği, sır küpü, bilgi bankasıydı bu kadınlar... Kaç merkez konsey gelmiş geçmişti ellerinden, gözlerinden, hayatlarından... Bazılarını hep daha birçok sevmişlerdi... Yöneticiden “başka” bir şeydi onlar... Ve ne hikmetse hep de o “başka” bir şey olanlar erkenden ölüvermişlerdi. Gidivermişlerdi hayatlarından.. Yakın zamanda kaybettikleri en sevgili “başka”nın cenazesinde yakalarına taktıkları ucu kıvrılmış fotoğraf asılıydı panolarında ikisinin de... Yanında kurumuş karanfillerle. Cenazedeki karanfiller değildi onlar. O “başka şey”in her 8 Martta bulunduğu şehirden siparişle gönderdiği koca çiçek demetlerinden çekilip alınmış karanfillerdendi... Her 8 Mart’ta, her 1 Mayıs’ta, her Newroz’da çalıştığı örgütlerin tüm kadınlarının cep telefonuna bir şiir dizesi gönderir, maillerine aşka dair bir şiir yazar ve kocaman bir demet çiçek gönderirdi hiç atlamadan... Hepsine aynı anda gönderilen bu çiçekler - şiirler her birini hem ortak hem de özel - biricik hissettirirdi. Şimdi de üçünün aynı anda gözünün takıldığı panodaki fotoğraf, her birinin burnunun direğini sızlatmış, yaşla dolan gözlerini yere yığıştı.

Hülya sesindeki o derin hüznle,
- Erkenden bıraktı bizi. Yaşanacak çok şey vardı, yarım kaldı... Her şey gibi, dedi...

“Hayattan alınmış kadınlarız biz... Bu yüzdendir alınganlığımız, kırılğanlığımız, yorgunluğumuz.”

- Hiçbir şeyin tadı yok artık... Ya da bize öyle geliyor... Biz de Sultan gibi emekli olmak istiyoruz. Hem de canı gönülden istiyoruz...
- Yapmayın kızlar. Erkenden emekli olmak da ne demek... Siz giderseniz bu örgüt kör - sağır olur, Alzheimer olur, bunar, belleğini kaybeder. Hem ne yapacaksınız evde?
- Bütün olacağız, dedi Hilal...

Mıhlandı kaldı:

- Ne demek bu?
- Çok yorulduk yarım kalmaktan... Her şeyimiz yarım. Bitmemiş, olmamış, eksik... 12 Eylül öncesinde üniversiteyi gittik; ne okula gidebildik, ne okulu bırakabildik. Siyasete bulaştık; ne söz söyleyebildik, ne susabildik. Konuştuk dinlemediler, sustuk anlamadılar. Ne iş kadını olabildik, ne ev kadını. Evlen-

dik karı olamadık, çocuk yaptık anne olamadık. İşe geldik yüreğimiz çocuğumuzda, eve gittik aklımız işimizde. Ağız dolusu gülemedik ayıp dediler, bağıra bağıra ağlayamadık diren dediler, doya doya koklamadık bağlanırsın dediler, kan ter içinde sevişemedik yakışmaz dediler...

Derin bir sessizlik sardı odayı... Kadınlara kocaman sessizce sarıldı ve çalıştığı masaya döndü... İşi gücü bıraktı ve düşündü... Çalıştığı sivil örgütlerde dinlediği hikâyeler geçti aklından bir bir:

Birkaç gün önce eşcinsel aileleri ile yaptıkları bir toplantıda dinlediği hikâyeleri düşündü... Ne kadar da benzer şeylerdi...

- Yıllarca her gece saatlerce kuran okudum, namaz kıldım, dua ettim. Sabah uyandığымda memelerim ve bir vajinam olsun diye... Ama dualarım kabul olmadı, demişti biri.

- Ben de aylarca sadece su içtim, ağzıma tek lokma koymadım, 60 kilodan 35 e düştüm. Anoreksiya olayım, adetim kesilsin, memelerim ve kalçalarım dümdüz olsun diye, demişti bir diğeri.

Oğlunun bir travesti olduğunu anladığında nasıl paramparça olduğunu anlatan dünya güzeli o anne geldi aklına...

-Ne oğlum vardı ne kızım, demişti anne. Benim için çok zordu ama ya onun yaşadığı hayat. Okulda ne kızlar tuvaletine gidebiliyordu, ne erkekler tuvaletine. Güvenlikten geçerken orta yerde kalıveriyordu. Ne erkek polis tarafından geçebiliyordu ne kadın polis. Bir dolu doktor gezdirdim evladımı. İlaçlarla uyuttular, hasta dediler. Arkadaşlarım komşular, her şeyi bilenler; çocukken üstüne pembe mavi yorgan örtmüştünüz ondandır, dediler, bozuk aile ilişkisindedir, dediler. Günlerce kendimi suçladım. Af dilemek için yatırlara, hacılara, hocalara gittim. Adaklar adadım yüzlerce... Evladım düzelsin diye. Neyse ki dileklerim kabul olmadı, yoksa onlarca koyun, kuzu kesmem gerekecekti. Sonunda doğru psikiyatristleri, benzer şeyleri yaşayan anne babaları buldum ve yanlış olanın ben olduğumu anladım. O andan sonra oğlumu öldürdüm mezara koymadan ve dünyalar güzeli bir kızım oldu şimdi. Ben yeni bir hayata başlayabildim. Ama ya çocuklarımız? Onlara hiç şans vermiyor hayat? Ne kadın olabiliyorlar, ne erkek. Ne evli, ne bekâr. Ne anne,

ne baba. Ne Müslüman, ne Hıristiyan, ne inanan, ne namuslu. İnsan olmalarına izin verilmiyor. Onlar bizim kızımız ya da oğlumuz değil... Onlar bizim çocuklarımız... Sizin de...

İşkence görenlerin tıbbi tedavisinin yapıldığı bir vakıfta gönüllü olarak çalışırken tanık olduğu bir olay geldi aklına... Saçları dizlerine kadar uzanan Fatma anne, derin işkencelere maruz kalmıştı. Ama onu paramparça eden, işkencede saçlarını kökünden kesmeleri olmuştu. Her türlü tedavi yapılmıştı; fizik tedavi, iç hastalıkları, psikiyatriye gönderilmişti. Her yerde yaraları sarılmaya çalışılmıştı. Ama bir türlü iyileşemiyordu, derin çöküntüden çıkarılamıyordu. Ne yapılsa eksik kalıyordu. Ta ki saçları bulunup yapıştirilincaya kadar. Ancak saçları takılınca tamam olmuştu... Ve hızla iyileşmişti.

Bir kadının kendini ne ile tamam hissettiğini anlamanın ne kadar derin bir şey olduğunu o zaman anlamıştı. Ve ne ile eksildiğini umarım zalimler anlamaz, öğrenmez diye düşünmüştü...

Bu eksilen bazen saçınızdır, bazen memenizdir, bazen sesinizdeki neşe, gözünüzdeki ferdir, bazen bedeninizdeki cenindir. Kürtaj meselesini konuştuğu kız öğrencilerden biri kürtaj olmak zorunda kaldığında yaşadıklarını anlatmıştı.

- Aslında hiç etkilenmeyeceğimi düşünmüştüm. Benim bedenim, benim kararım, istemedim aldırırım diye rahat davranıyordum. Hatta dalga geçmek için her ay kürtaj gününü doğum günü olarak kutlamıştık arkadaşlarla. Ta ki arkadaşlarımdan biri hediye olarak küçük bir mezar taşı getirene kadar. O an bedenim üzerindeki onca müdahaleye direneceğim derken acımı yarım yaşadığımı anladım. Kendi içimize dikiyoruz mezar taşlarını ve başında ağlayamadan gömüyoruz hayatlarımızı, demişti...

Bu hikâyeler ile zihni ve yüreği yarılmışken Hülya seslendi karşıdan:

- Gülmesi, ağlaması, koklaması, sevişmesi yarım bırakılmış kadınlarız biz... Kimsesiz, hayatsız, bütünsüz... *Hayattan alınmış kadınlarız biz... Bu yüzden alınganlığımız, kırılabilirliğimiz, yorgunluğumuz. Başlayacak yeni bir hayatımız da yok hiçbirimizin... Bıraksın hayat bizi, bir tek şeyde bütün olalım. Belki de ölümdür o...*

Julia Geiser

SİZE DEĞİL, ATAERKİYE ALINDIM!

Dilek Şentürk

“Bu isyanımın, tepkilerimin, itirazlarımın adı alınganlıkta eğer evet ben alınganım. Kimse kusura bakmasın, ben alınganım.”

-Dün çat kapı Necla'ya gittim, günü varmış. Kızı süslenmiş püslenmiş, bir görmeliydin

-...

-Çantasını alıp çıktı. Uzaktan bir hoş geldiniz dedi ya, bir de baktım gidiyor.

-...

-Arkadaşlarıyla buluşacakmış, Necla'ya sordum da o söyledi.

-...

-Ne de güzel olmuş ama canım benim, manken gibi. Çevresi de epey geniş...

-Evet evet gençlik güzel şey; Buket de güzel maşallah...

Söz alınganlık olunca fazla heyecan yaptım galiba, özür dilerim. Necla ve karşılık vermesem de bu diyalogda karşımda oturan Tülin'in kim oldukları konusunda bilgi vermeden sözleri aktardım ilk etapta. Çünkü bu cümleleri söylediği an Necla'nın adına,

Buket'in adına, tüm kadınlar adına çok ama çok "alındım" Tülin'e. Bu arada alınganlık sözü her zaman cidden alınganlıkmiş gibi gelmez bana. Sebepsiz yere olmuyor çünkü çoğu zaman. Ortada bir şey yokken niye alınsın ki insanlar. Altında kim bilir ne öyküler gizli, ne meydan savaşları mevcut. O yüzden ben alınmak eylemini tepki, isyan gibi düşünmüşümdür hep.

Gelelim Necla, Buket ve diyalogumuzda "alınganlığımı" depreştirdiğinden sözlerini yer yer cevapsız bırakmak zorunda kaldığım Tülin'e. Necla ve Tülin komşularım, Buket ise az önce okuduğunuz üzere Necla'nın kızı. Yirmili yaşların ikinci yarısında olsa gerek. Buket bundan yedi sene önce sevdiği bir gençle evlenmişti. Ancak evlilik kurumunun kadına yükledikleri zaten iki kere iki dörtken, üstüne bir de Buket'in çok genç yaşta bu yükün altında kalışı eklenince, yürümedi evlilikleri. Yanlış hatırlamıyorsam bir sene içinde boşandılar. Buket anne ve babasının yanına döndü. Ne bilsin Buketcik, annesiyle sabah kahveleri içen, her daim yüzüne gülen kapı komşuları Tülin Teyze'sinin kendisini takipte olacağını ve arkasından olur olmaz konuşacağını. Necla da ummazdı böyle bir şeyi Tülin'den, içtikleri su ayrı gitmiyordu zira. Ama Tülin hangi komşusuna uğrarsa uğrarsın, kahvesinden ilk yudumu alır almaz ne hikmetse Buket'i anmadan edemiyordu ne yazık ki.

"Sen niye alınıyorsun" diye sorduğunuzu duyuyorum şimdi. "Alındım" efendim çok "alındım". Tülin'i tanısanız siz de "alınırdınız" muhakkak. Annesinin gününde süslenip püslendiğini söyleyerek kurduğu ilk cümle ile hangi konuya giriş yaptığını, sözü nereye getireceğini pekâlâ bilecek kadar tanımaktayım cümleleri ve Tülin'i. İlk cümlede sessiz kalışımın sebebi odur. Sessizliğimden tedirgin olan Tülin konuyu bu şekilde açamayacağını düşündüğünden olacak ki bir "ev kızının", annesinin kabul günü varken üstelik çantasını alıp çıkmasını özellikle vurgulayarak "fedakâr annelik", "gamsız evlatlık" seçeneği ile deniyor şansını ikinci cümlesiyle. Necla'nın oğlunun da annesine yardım etmeden çoktan dışarıda soluğu aldığını, Necla'nın ona da sayısız fedakârlıklarda bulunduğunu atlayarak. Buket'in de Necla'nın arkadaşları arasında zaten sıkılabileceğini, bu davranışında her hangi bir yanlışın olmadığını düşünmeden. Kaldı ki tanıdığım kadarıyla Necla da böyle olmasını isterdi. Sonuçta

Julia Geiser

arkadaşlarıyla yalnız kalıp sohbet edeceği, dertleşeceği özel bir buluşma anı onun için de bu arkadaş toplantısı. "Çantasını alıp çıktı" dedi sadece Tülin. Yardım etmediğini, düşüncesiz olduğunu, annesini yalnız bıraktığını, gamsızlığını, hayırsızlığını söylemedi ama. Söylenmeyen bu sözler Tülin'in çok tanıdığım bakışlarında kendini açık ediyordu zaten. "Alınıyordum" Bu diyalogu benimle değil de bir erkekle yapmış olsaydı Tülin, kesinlikle benim gibi "alınmazdı" o erkek. "Çantayı alıp çıkmanın" asıl anlamından başka anlamlarının olabileceğine kafa yormazdı. Çünkü onu evde iş varken dışarı çıktı diye hiç kimse suçlamamıştır şimdiye kadar. Oysa ki bir kadın olarak bana sadece bu cümle ile ilgili kim bilir ne kadar dayatmalar suçlamalar yapılmış, duygusal şiddet uygulanmıştır. Ben bir erkek gibi düşünemem, benim geçmişimde ve şu günümde "çantasını alıp çıktı" cümlesiyle ilgili yığınla kadın öyküsü var. Bu yüzden sistemin Tülin'e söylediği bu sözler canımı yaktı ve "alındım." Soran, hadi beni destekle diye bakan gözleri arzu ettiği cevabı alamayınca başlatamadığı "tatlı" dedikodu hayallerinden asla vazgeçmedi Tülin. Annelik-kız evlatlık tuzağına düşmediğimi görünce "namus" seçeneğine

“Ben bir erkek gibi düşünemem, benim geçmişimde ve şu günümde “çantasını alıp çıktı” cümlesiyle ilgili yığınla kadın öyküsü var. Bu yüzden sistemin Tülin’e söylediği bu sözler canımı yaktı ve “alındım.””

başvurdu bu kez. Arkadaşlarıyla buluşmaya gittiğini söyledi üstüne basa basa. “Merak ettim de Necla’ya sordum, kız hesap vermeden gitti ne acelesi varsa!” diye de ekleyerek. Ancak bu sözleri ben: “Boşanmış bir kadının, evde oturmak yerine sokakta arkadaşlarla buluşması da neyin nesii. Laf söz olur diye de hiç düşünmüyor. Kim bilir, eve çağırmadığına göre erkeklerle sürüyor, namusuna sahip çıkmıyor.” şeklinde anlıyorum Tülin’in bakışlarından ve hafızamdaki kadın öykülerinden ötürü. “Alınıyorum” Buket’in, Necla’nın, kendimin tüm kadınların adına, hatta Tülin’in adına da alınıyorum. Çünkü Tülin’in bu halleri bana geçmişte ve şimdiki zamanda bu konuda her kadın gibi mağduriyetler yaşadığını hissettiriyor. Tülin de öfkelerini ne yazık ki böyle gideriyor. Üçüncü cümlesini de cevapsız bıraktığım Tülin yine “namus” üzerinden başka bir hamleyle direnmeye devam ediyor. Ne de güzel olmuş derken dili, gözleri gözlerime: “Aranıyor bu kız, boşuna değil bu süslenmeler bu güzelleşmeler, bulur yarın bir tane daha, onu da boşar. Kocasını da sokakta gezerken bulmamış mıydı zaten?” bakışlarını ulaştırıyor. “Alınıyorum” tüm kadınların adına. İçinde olduğum, yaşadığım öyküler geliyor aklıma, yeni-

den yeniden “alınıyorum.” “Çevresi de epey geniş” derken yine asla geniş çevreli olmanın güzel halleri hiç mi hiç gelmiyor aklıma da Buket örneği ile tüm kadınların “namuslarının” sorgulanışını görüyorum. Erkek için çevresi geniş olmak ona güç, hatır, kredi kazandırırken aynı sözcük Buket’e değdiğinde asıl manasından aykırı bir zemine düşmekte ne yazık ki. Ben öyle anlıyorum öykülerimizden ötürü. Alınganlık mı şimdi bu? Eğer öyleyse bir kez daha “alınıyorum” o halde biz kadınlar adına. Taşıyor sabrım. Bir hamle de ben yapıp konuyu değiştiriyorum, sözü alıp dilime, sıkılıp gidene kadar havadan, sudan, yaşamaktan, güzelliklerden şundan bundan konuşuyorum. Beni “alınanlığım” baş başa bırakıp, dedikodu zevkini yaşayamadığından “mağlubiyetini” alıp gidiyor Tülin.

“Alındım” Tülin’e. Aslında “alınanlığım” tam olarak Tülin’e değil. Bana Tülin aracılığı ile bu şiddeti uygulayan erkek egemen sistemin ta kendisine “alınıyorum” ben. Ama denildiği gibi “duygusal” olduğumdan, “alınan” olduğumdan, “korunacak, sulanacak bir çiçek” olduğumdan değil! Acizliğimden, özgüvensizliğimden hiç değil bu hallerim. Sözlerin altında yatan öykülerde canlı kanlı var olduğum içindir bu tepkilerim. Tekrarlanan bu öykülerde hep var olduğum içindir. Erkek egemen sistemin dayatmalarına aşinalığımdandır isyanım. Bana bir şeylerin hatırlatılıp yaramın deşilmesine itirazımdır “alınanlığım”. Bu isyanımın, tepkilerimin, itirazlarımın adı alınanlığa eğer evet ben alınanım. Kimse kusura bakmasın, ben alınanım. Sevgili Tülin sana değildir alınanlığım. Doğduğumuz günden itibaren dayatmalarla, baskılarla bize bu dili öğreten, bizim üzerimizden bu dili yaşatanlardır alınanlığım. Size değil ataerkiye alınıyorum ben dostlar.

YANARIM, YANARIM

Ebru Gedik Askan

“ Bir şeye kırılmışsam, üzülmüş dert etmişsem önce attığı mesajlara cevap vermiyordum ki susunca anlar, bu kızda bir haller var der diyordum, ama yok adam günlerce sessiz kalıyordu da yine geri dönüp arayan, “iyi misin?” diyen ben oluyordum. ”

Kendisine lise yıllarından beri “alıngan” denilmiş biri olarak, Amargi'nin tweetlerini görünce hemen üstüme alındım, gerçi bana “alıngansın, hemen bize kızıyor, yüzümüze bakmıyorsun” diyen bu arkadaşların sözlerine itibar etmez, hasetliklerine verirdim ben ama işte bu tweetler beni bir sarstı, bir sorayım dedim, 12 yıllık yegâne dostuma.

Hemen telefona koştum, hiç lafı uzatmadan sordum; “Söyle bakalım Ali Cüneyd ben alıngan, böyle afralı tıfırlı biri miyim? Aslında değilim biliyorum ama merak işte.” Sormaz olaydım, ne dertliymiş arkadaş, ters bir gününe mi denk geldim, yüksek lisansa başladı da kendisi, söylemesi ayıp canını çıkarıyorlar. “Ne demek alıngan değilim, ne demek? Ömrümü yedin sen, üniversite hayatımın neşesini kaçırdın. Aklım çıkıyordu seni kıracam, küstürceğim diye. Bir tribe başladın mı artık bitiyordu her şey, dünyayı gözün görmüyordu, dünyamı karartırdın o zamanlar.” demesin mi bu dost bildiğim adam. “Sus sus” dedim, “yazık sana verdiğim yıllarıma.” Telefonu kapatacaktım ama sustur susturabilirsen. “Amfide sana yer tutmadık diye küser, gider koca sınıfın en ucuna otururdun, senin sınav notuna bakmadık diye böyle gözlerin dolar, bir daha sohbeta katılmazdın, 10 dakikadan fazla bir yerde bekletmeyelim o hafta yüzümüze bakmazdın, kaç kere Kızılay'dan Kurtuluş'a kadar koştuğumu bilirim senin yüzünden...” diye sayıp döküyordu hala, “Aman bebem ağlıyor” dedim de kapatabildim telefonu. Sonra aldı beni bir düşünce, liseli yıllarıma kadar bir düşünüyem, ölçüp biçiyim dedim, ama hafıza da kötü olunca anca yakın bir tarihi hatırlayabildim de kendimde yine de suç

bulamadım. Ben kim alınganlık, atarlılık, naz niyaz kim? Peh! Siz de hak vereceksiniz okuyunca.

Ben bir zamanlar bir adam tanımıştım. Tanımaz olaydım, hiçbir kalıplaşmış kodum, bildiğim yol yöntemlerim; gizlediğim, ihtiyaç halinde kullanıma çıkardığım silahlarım onda işlemedi de, ben epey bir süre ne olduğumu, ne ettiğimi bilmez bir halde gezdim. Bir şeye kırılmışsam, üzülmüş dert etmişsem önce attığı mesajlara cevap vermiyordum ki susunca anlar, bu kızda bir haller var der diyordum, ama yok adam günlerce sessiz kalıyordu da yine geri dönüp arayan, “iyi misin?” diyen ben oluyordum. Dedim buna susma hakkı işe yaramayacak, bu kadının susmasının ne demek olduğunu bilmiyor, bari anlattım dedim, anlatmaz olaydım, ben anlattıkça beni iyice çileden çıkarıyordu, ben diyorum şunu şunu ettin, o diyor... Neyse özel şeyler işte. Okuduğunu da mı anlamıyor bu adam da hala gezelim tozalım, çalalım oynayalım diyor, diyordum. Ayy artık bir gün tepemin taşı attı da iş yerine bile gittim de bana “şimdi çok yoğun işim var” dedi görüşmedi bile benle. Ben tabii oldum sana patlıcandan hallice, mor. Sonra da “hayatım değişti, vaktim yok artık” deyip çekip gitti zaten.

Bu adamı kim büyütmüş, hangi memleketin suyunu içmiş, hayatına kaç kişi (özellikle de kadın) girmiş de bunca donanımlı, bunca soğukkanlı, bunca aşılmaz duvarlı olabilmiş? Yanarım yanarım da şöyle önünde iki gözyaşı dökmediğime yanarım. Ama bu silahı kullanmak çok zor benim için, kişilik olarak duygusalım, tamam tamam sulugözün tekiyim, bana baha-

Fideli Sundqvist

ne lazım ağlamak için ama her yerde ağlayamam ki ben. Öyle gurur yaptığımdan, ağladığımda güçsüz düştüğümü, rezil olduğumu düşündüğümünden değil. Şöyle hanım hanımcık, şöyle nazlı nazlı ağlayamam da ondan. Bir ağlamaya başlayınca salyalı sümüklü ağlarım, sonra bir de hıçkırık tutar, burnum şişer. Abartısız aynen böyle; alıp da koynuna teselli etmeyi bırak, aynı odada durulmaz hale gelirim. Ahh bir cesaret edeydim de şöyle içimi kurutta kuruta ağlayaydım, belki o zaman o adam “ehh sıkıldım” deyip kaçıp gitmezdi. Pek de sıkılığandı yavrum, böyle hep bir oyun, hep bir eğlence. Ben azıcık mızıtınca, hemen topunu alıp gitmeler. Şimdi yazarken düşündüm de bu adam, benim en büyük silahımı kullanıyormuş bana. Ahh asıl oymuş ya afralı tafralı. Bak şimdi çok kızdım.

Neyse ki eski defterler, kapandı gitti, örtüldü bitti. Bir daha karşıma çıkarmasın yaradan, şimdi pek bilgili, pek donanımlıyım, elimden kurtulamaz vallahi. Şey ne diyordum? (Evli-çocuklu halde eski defterleri karıştırmak tehlikeli.)

Benim asıl yandığım bir mesele var ki telafisi yok. Aslında var da bende tekrar hamile kalacak, çocuk yapacak ne istek ne cesaret var. 25 yaşındaydım, çömez idim, akılsız ama her şeyi bildiğini sanan idim. Dedim ki kocama; “Sen askere git, ben de o sürede boş kalmayayım (koca yoksa oyalanacak tek şey bebektir değil mi?) o sırada bebektir, doktordur eğlenir, oyalanırım işte.” dedim. Demez olaydım. Hayatımın en büyük şansını kaçırmışım da kurumda benden sonra hamile kalan arkadaşları görünce

anladım. Ayy ne var ki diyordum, eşe ne hacet, o görevini yaptı işte, ben okurum internette ne kadar anne çocuk blogu varsa, doktora da liste liste sorular hazırlar sorarım, ohh ayaklarımı uzatır geçiririm bu süreci. Ama öyle olmuyormuş işte, hamilelik dediğin; eşinin bunca vakit neyine sinir olduysan, neyi kendine dert edip ona söyleyememiş, içinde bırakmışsan çıkarma, onu şöyle bir etrafında döndürüp döndürüp durma vaktiymiş ya bilememişim. Yapanlardan dinledim, gördüm öğrendim. Karısı hamile kalmadan önce “çok kilo alıyorsun, onu yeme, bunu içme” diye karışan kocalar karısı “canım şöyle acılı Adana çekti” dedi diye, gecenin bir yarısı kebabçılara dil mi dökmediler, “ayaklarım şişti kendimi fil gibi hissediyorum” deyip ağlamaklı oldu (ağlamamış bile) diye karısına masajlar yapmalar, yeni ayakkabı almalar, “bebeğimiz bugün pek yoruldu” dedi diye Ankara’nın bir ucundan başka ucuna arabayla bırakmalar, olmadı taksi tutmalar. Ahh ah az beklemedim koca göbeğimle Meşrutiyet’te o otobüsleri, gelse ne olacak kuyruktan bana yer mi kalıyordu?

Kaçırdım bu otobüsü, bari bebeğimiz olunca naz yaparım, dedim. O zamanda hormonlarım sağolsun, lohusa depresyonunun dibini yaşatınca bana, alınganlık yapıp, “hassasiyet” gösterip nur topu gibi bir evlat verdim diye, hem de erkek, bir tek taşı kapamadım ya ben. Ah alacağın olsun hormonlar! O dönem ben doğum iznindeyken benim bir de ikramiyemi kesmesin mi Kurum personel şubesi müdürü. Haberi alınca, emzirdim bebemi, bıraktım anneme, koşturup gittim iş yerine, hukuk dedim, kanun dedim. Yok dediler, bizde böyle, işe başlayınca diğer ikramiyelerini almak istiyorsan... Dondum kaldım, oysa bebemi ne bırakıyorsun evde, alacaktım kucağıma, bak diyecektim, hemen akıtıverecektim göz yaşlarını, bebemin rızkı falan... Gerçi bu duygusal sahne tutar mıydı bilemiyorum, ikramiyemi kesen müdür de kadın olunca... Sineye çektim paşa paşa.

Neyse dedim, bir tanecik evladım, hem de erkek, anasına düşkün olur, onu nazlar, şımartır, şöyle bir “güzel annem” der, boynuma sarılır da ben de tüm yorgunluğumu, çektiklerimi unutturum dedim. Ama oğlan neredeyse 5 yaşına girecek daha ben istemeden, ben söylemeden öpmüşlüğü, sevdiğini söylemişliği yok. Bu veletlerin sürümleri değişti zaar, ne diyordu Freud Amca, erkek çocuk anasına âşık olur. Hani nerede, ben nerede yanlış yaptım? Ahh, ahhh. Bak gözlerim doldu şimdi. Gidip bir çikolata yiyeyim.

ALINGANIN ÜNLÜSÜ

Bawer Çakır

“İmza kampanyalarındaki isim sıralaması film afişinde kimin adı nasıl yazılacak tartışmalarından bile çetrefilli bir hale döner.”

*Alınganın ünlüsü
el örgüsü yünlüsü
gel deyince gelmez ama
çağırılmazsa düşer süngüsü
(Beyoğlu türküsü)*

Türkiye'miz, malumunuz, üç tarafı denizlerle, dört tarafı düşmanla çevrili, içi de alıngan mı alıngan insanlarla dolu bir garip coğrafya. Nüfusun büyük çoğunluğunun burcu başka başka olsa da yükselenler noktasında bir ortaklık mevcut: Hassas/kırılgan/alıngan... Yani yaradan ne tuhaf özellik verdiyse onunla müsemma bir burca düşüyor yıldız tablosunda evlerimiz.

Meslek grubu, dini inanç, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, maddi durum, etnik kimlik, siyasi görüş fark etmeksizin hepimiz alıngan, buluttan nem kapı, bir damlaya tsunami yaratan orijinal kimseleriz.

Derdini, meramını anlatma durumunun yerini kendini göstermeye terk ettiği 2000'li yıllarda da hepten devreleri yaktık. O kadar ki artık egolarımıza da birer nüfus cüzdanı çıkartabilir, seçimlerde oy kullanabiliriz. Çünkü onlar da artık birer birey olarak bu alemde varlar ve hatta bazı bazı bizden daha da fazla ön plandalar. Hatta ve hatta Atatürk bugün yaşasaydı egolarımıza da seçme ve seçilme hakkı verirdi.

Durumun artık çıldırma noktasına geldiği zamanlardan geçiyoruz. O kadar ki artık görünmek iste-

diği yerde görünmeyenin bileklerini sinirden dikine dikine kestiği, öfkeden kendini yediği, ille de ben! ben! ben! diye inlediği, Zerrin Özer'in o müstesna eserinde de dediği gibi “Bana hep bana bana, bana bana hep bana!” gibi bir delilik, kriz halindeyiz. Ah o gemide ben de olsayım'daki romantik istek kipi “orada ben niye yoktum lağğğğn!” noktasına sert bir iniş yapalı çok oldu.

Tabii insan annesine, babasına, kardeşine, sevgilisine ve dostuna bir noktaya kadar dayanabiliyor. O kadar anı, geçirilen güzel zaman filan derken dışını sıkıyor da bu hastalığa kapılmış gitmekte olan aydınlara, sanatçılara, aktivistlere filan pek o kadar da sinir dayanmıyor...

Herhangi bir organizasyonda ya da kampanyada çalıştıysanız bilirsiniz. Bazı basın açıklamalarına davet ettiğimiz ünlülerin Maksim'e çıkan Bülent Ersoy'dan aşağı kalmayan kaprisleri, tavırları saç baş yolduracak cinstendir. Kampanyaya zeval gelmesin, meram kitlelere ulaşsın filan diye diye sabreylediğiniz, etni cimcirmedığınız bu ünlülerle uğraşmak ciddi bir sabır sınavıdır. Bu sınavı verenin Sırat Köprüsü'nde ayaklarını köpeklerin kurulayacağını söyler bazı mühim kitaplar. Ancak her durumda el yükseltmeyi iyi bilen aydınlarımız, sanatçılarımız ya da kısaca ünlülerimiz sadece geldiklerinde, lütfedip davetinizi kabul ettiklerinde değil, davet edilmedikleri durumlarda da yine burnunuzdan getirmeyi iyi bilirler. Evet, ONLAAAĞĞRRR BURUNDAN GETİRMEYİ DE SİZDEN ÖĞRENECEK DEĞİLLER!

Onlar, yani Çağırılmayan Yakup'lar, siz onları değil de bir başka yazarı, aktörü, akademisyeni, şarkıcıyı filan çağırdığınız için yollanmayan o daveti fitil fitil burnunuzdan getirdikleri gibi annenizin minnoş memesinden emdiğiniz sütü de önce zıkkım sonra da zehir ederler.

Peki bunu nasıl yaparlar? Tabii ki çok profesyonelle... Çünkü intikam soğuk yenen bir yemektir ve onlar asla ocağın ateşini çok yakmazlar... Mesela...

Ne İnkâr Ne İtiraf Bu Yalnızca Sitem

Çağırılmayan Yakup'lar çağırılmadıkları mevzuyu ne kadar önemsediklerini, bu konu hakkında yıllardır çok emek vererek çalıştıklarını, bunun görülüyor oluşunun kendilerini ne kadar üzdüklerini söylemeye başlarlar yakınlarına. Adına Ali Kırca'nın fısıltı

Franz Falckenhaus

gazetesi dediği yayın organı bu “sitemleri” alır ve ilgili kurumlara ya da kişilere iletir. Kara haber gibi sitem de tez duyulduğu için adrese teslim ulaşır ışık hızıyla muhatabına. İlk adım başarıyla tamamlanır.

Artık top karşı taraftadır. Bir demet çiçek mi olur bir sonraki etkinlik için erken erken davet mi, maille ya da telefonla gönül alma mı? Orası organizasyondakilerin peygamber sabrına kalmıştır. Ki doğuştan ezik de olduğumuz ve ünlülerimiz olmazsa hiçbir hakkımızı alamayacağımızı düşündüğümüz için biz acıların çocukları hemmencecik telefona sarılır gönül alma sürecine başlarız. Bu süreç AKP'ninkinden bile kanırtan bir süreç olur. Sanki haberi ulaştıran, sitemi duyulsun diye 40 takla atan kendisi değilmiş gibi önce bir anlamazdan gelmeler, bir “ay yok canım aşkolsun. Ne önemi var” demeler, bi' lafları ağızda Çorum leblebisi yer gibi mırınlı kırınl gevelemeler... O esnada en az 30 saç teliniz dökülür. Ama unutmayın dava için saç döken de döktüren de şereflidir!!!

Tabii Hazreti Sabırlı Kişi ne yapar eder o gönlü alır. Zaten naz niyaz kısmı ortalama 10 dakika ya sürer ya sürmez. İki iltifata yelkenler indirilir, leblebinin

üstüne su içilip ağız çalkalanır ve ses tok çıkmaya başlar. Çağırılmayan'ın o esnada ağız kulaklarındadır. Sesinden anlarsınız. Sonrası çorap söküşü gibi gelir. Zira az önce size Bülent Ersoy kaprisi yapan kişi şimdi Ajdar'a bağlamıştır. Nerede olsa çıkar, sahne arkasında 4 şişe viski olmasa da olur... Ama havlu Denizli'den gelsin, lütfen.

Yazdım, Rafa Koydum Ama Eleştirme Gücenirim...

Ara başlıktan da anladığınız üzere bu maddedeki konuklarımız yazarlar, yazarlarımız... Hepsi birer Dostoyevski, birer Jane Austen, bir ne bileyim Virginia Woolf olan şahaneler şahanesi edebiyatçılarımız evlere kapanıp, başka ülkelere gidip aylarca harıl harıl yazdıkları şaheserlerini muhteşem kapaklarla, ciltlerle piyasaya sürer, tanıtım videosu hazırlar, imza gününden imza gününe koşarlar. Onlar motor takmış gibi oradan oraya koşarlarken içleri rahattır. Zira cennet ülkemizdeki kitap dergilerinde aleyhlerine asla bir yazı çıkmayacağını, köşeleri olan can dostlarının kitaplarını allaya ballaya anlatacaklarının bilincindedirler. Çünkü akli olan kitap yazmaya başlamadan önce mevkili/köşeli eş dost edinir ki ileride can sıkıcı durumlar ortaya çıkmasın. Genelde de çıkmaz da...

Önce bir arkadaş, sonra bir diğer arkadaş, sonra da işte alfabetik sırayla diğerleri romanın/kitabın ne kadar güzel olduğunu, okumalara doymadıklarını, şöyle tatlı, böyle sarsıcı olduğunu yazar... yazar... yazarlar... Billur edebiyat...

Her şey iyi hoş gider, satışlar volkanlar gibi patlar, gazetelerde fotoşoplu kusursuz fotolar çıkarken “densizin” biri, yaygın medyaya bağlı olmayan bir edebiyat dergisinde övüle övüle zepline dönmüş romanı alır, gerçekten okur ve hakkında uzun uzun bir eleştiri yapar. Yazı haliyle bu kadar övülen bir eseri eleştirdiği için bir şekilde dolaşıma girer ve o anda edebiyatçının evinde depremler olur. Ünlü, saygın, müthiş, şahane yazarımız eleştiriye okuduktan sonra bir an bile acaba haklı olabilir mi diye düşünmek yerine bu densiz yazarın kim olduğunu, hangi örgütle bağlantısını olduğunu, hangi ülkeden para aldığını filan araştırmaya koyulur. Bazısı ise dergiye haber salar, “bulun onu bana” diye çılgınlıklar atar, olmadı kocaman yayınevini araya sokarak densiz eleştirmen bozuntusuna haddini bildirir, bildirilmezse bedava kitaplar unutulur! Ekmek aslanın ağzında malum. Aslan da bu denklemde miyav demez *-hayatı Kaya-han şarkısı tadında yaşayanlara selam olsun!*. O densize haddi bildirilir. Yüce edebiyatçımız masalına kaldığı yerden devam eder: Eleştirmen! Eleştirmen! Söyle bana, benden daha iyi yazan bir yazar var mı bu ülkede? Eleştirmen yanıt verir: Yok!

Mutlu son.

Hiçbir Özelliğim Yok Ama Her Yerde Ben, Her Şeyde Ben...

En sinir olduğum tayfa bu arkadaşlar. Zira neci oldukları, ne yaptıkları gibi sorulara asla yanıt alamayacağınız, onun oğlu, bunun kızı, şunun eşi, öbürünün sevgilisi, berikinin dayısının kızının üst komşusu olan, “yeteneksizsin türkiye” elemelerine girse kapıdan kovulacak oldukça kalabalık bir gruplar ve her yeri işgal etmiş durumdalar.

Bu “hiçbir özelliğim yok ama süperim yaaa”cı arkadaşlar alınganlar içindeki en alıngan ve bir o kadar da çirkef olanlar. Hayatı bir performans, bir tiyatro eseri gibi yaşadıkları için her şeyi, her mimiği, her yapılmamış sohbeti, her gerçekleşmemiş buluşmayı, konuşmayı ayna karşısında tekrar tekrar denerler. Çünkü o tamtakır kuru bakır CV’lerindeki kalpleri kadar beyaz sayfanın göze batmaması sosyal hayatta

gerçekleştirecekleri insanüstü performansla bağlıdır. Haklarını yiyemem, işlerini çok iyi yapıyorlar. Bazıları ayakta alkışlanmayı, “oscar goes to bilmem kim” anonslarını fazlasıyla hak ediyor.

Bu guruhun en belirgin ve arsız özelliği ise hiçbir zaman davet beklememeleri. Davet edilmedikleri her yere nasılsa yancı olarak gidecekleri birini hep ama hep bulurlar. Olan bitenin içinde olmak, bunun içi 30 takla atmak onlara doğuştan yüklü gelmiş durumda. Lügatlarında “hayır, olmaz, imkansız” gibi kelimeler asla bulunmaz. Oldurmak konusunda hepsi birer sanatçıdır. 40 dereeden su getirir, Kaf Dağı’nı aşar ve fotoğrafın parçası illa ki olurlar. Hepsine aferinler, hepsine bravolar!

İmza Kampanyaları: Bizim Bir Türlü Bitmek Bilmeyen Büyük Çaresizliğimiz

Yukarıda üçlünün kaderlerinin bulunduğu en müstesna alan imza kampanyalarıdır. Bilmem kime şunu diyoruz, biz bilmemkimler olarak şuna itiraz ediyoruz, şuncukların hakları için en çok bizler hassaslanıyoruz içerikli imza kampanyaları hazırlanırken organizasyonu yapanların sıklıkla kapılarını çaldıkları yine bu ünvan sahibi kimseler olur. Ancak bu iş o kadar da kolay olmaz. Evet, sevgi dolu insanlardırlar, kuşlar, çiçeklerdirler, hassasiyet timsalidirler, ezilenin, ötelenenin, ayrımcılığa uğrayanın dostudurlar ama onlar DA bir yerde insandır ve bazıları bazılarını sevmezler. Bu nedenle imza kampanyalarındaki isim sıralaması film afişinde kimin adı nasıl yazılacak tartışmalarından bile çetrefilli bir hale döner. Alfabetik sıra yapsak A’dan sonra B geliyor ama onlar küsler, Y’den sonra Z gelirse sevimli olmaz gibi kaygılarla gençliği solduran o acıklı, sancılı süreç sonunda herkesin gönlünü yapacak bir formül bulunur. Yani öyle sanılır ama hep ama hep biri ya da birileri unutulur. Unutulan atın çiftesi HEP sert olur. Kırgın ve kızgın aydının kırılan kalbi onlarca maile, sayısız telefon görüşmesine döner... Sitemi sevgiden doğurtup isimlerini son dakikada 90’a çakılmış gol gibi listeye ekletirler, gerekirse baskı durdurulur, siteler yapım aşamasına döndürülür, basılan metinler geri çekilir ve o isim oraya ya-zı-lır...

Türkiyeli aydının/ünlünün hafızası filden farksızdır. Ne unuttur ne affeder! Gönlünü almayı, egosunu okşamayı unutmaz... Unutturmaz! Çünkü ünlü Türk düşünürü İbrahim Erkal’ın da dediği gibi “unutulanlar unutanları asla unutmazlar...”

MÜKEMMELİN PEŞİNDE ALINGAN BİR ÖLÜMSÜZ

Hatice Özgiden

Jim Jarmusch'un filmekimi'nde izleyicilerle buluşan ve kariyerinin en iyi yapımlarından biri olduğu söylenen filmi "Only Lovers Left Alive", yüzlerce yıldır yaşayan iki karakterinin hayatı sorgulamaları eşliğinde, hassasiyetlerimizi gözden geçirebileceğimiz bir fırsat sunuyor olabilir mi?

Bazı uzmanlara göre alınganlık, özgüven eksikliği olan kişilerde görülüyor; bazılarında ise alınganlık durumunu mükemmeliyetçilikle bağdaştırıyor ve alınganlığın megaloman olmakla da ilgisi var. Bu tanımlamalar çelişkili olduğuna ve henüz uzmanlar açısından da alınganlık özelliği gösteren insanlara yönelik ortak tanımlama bulunmadığına göre her birey alınganlık gösterebilir. Alınganlığın bireyin özelliği olabilmesi için tek bir karakter özelliğine bağlı olması gibi bir kural yok.

O zaman hepimiz biraz alıngan olabiliriz. Karşımıza çıkan olaylar, davranışlar ve kişilere karşı kırılabilirliklerimiz olabilir. Biraz alıngan olmaktan kimseye zarar gelmez. Ne de olsa fâni dünya! Ama ya yüzyıllardır yaşıyorsak? Yüzyıllardır karşılaştığımız tüm olay ve kişilere karşı tahammül sınırlarımız zorlanmışsa? Alınganlığımız bizi çevrelemişse? Bizi ne kurtarır acaba? Bu dünyadan çekip gitmek mi dersiniz?

İşte tüm bu sorularla bizi film başlar başlamaz yalnız bırakan Jim Jarmusch, *Only Lovers Left Alive* (Sadece Aşıklar Hayatta Kalır / 2013)'da yüzyıllardır yaşayan Adam (Tom Hiddleston) ve Eve (Tilda Swinton)'in gözünden bize bu dünyaya tahammülün sınırlarını gösteriyor. Adam ve Eve vampirdir. İki sevgiliden Eve Lübnan'da, Adam ise Detroit'de yaşamayı tercih etmiştir. İkisi de birbirinden farklı özelliklere sahip

şehirlerde yaşamalarına rağmen ortak entelektüel zevkleri, Adam ve Eve'in eşyalarında, evlerini düzenleyiş tarzlarında kendisini gösterir. Eve'in yaşama bakışı pozitifdir; ancak Adam için durum tam tersidir. Uzun yaşamında Adam'ın karşılaştığı savaşlar, ölümler, acılar, zulümler artık onun bu hayatın vazgeçmesine sebep olmuştur. Onu ayakta tutan şeyler müzik, elektronik ve Eve'dir. Adam, tanınmak için kendisini Detroit'te bir eve hapsedmiş gibidir. Bu şehri tercih etme sebebi de muhtemelen artık orada çok az kişinin yaşıyor olmasıdır. Dışarı ile bağlantısını sağlayan, kendisine ihtiyacı olan şeyleri alıp gelen Ian (Anton Yelchin) vardır ve o da Adam hakkında pek bilgiye sahip değildir.

Adam'ın yaşama dair alınganlığı insanlığın varlığıyla ilişkilidir. Ona göre insanlar hayatlarındaki güzelliklerin farkında değildirler. İnsanlar, birbirlerine ve çevreye zarar veriyorlardır. Sürekli birbirlerini yarılamayı görev addetmişler ve onlara zulüm etmişlerdir. Galileo, Newton, Darwin... Ve daha niceleri, yaptıkları çalışmalar, ileri sürdükleri fikirler yüzünden insanlar tarafından zarar görmüşlerdir. Adam, insanları "zombi" olarak adlandırır. Yaşamayı bilmeyen, sürekli birbirlerine ve çevreye zarar verenler bu türün, zombilerden bir farkı yoktur. Adam'ın kırgınlıkları, onu kendi ölümünü tasvir ettiği güne kadar getirir. Adam, kırılğan bir vazgeçen gibi görünse de estetik görünmediği için yaşadığı binanın dış cephesindeki elektrik kablolarından vazgeçip kendi elektiriğini üretecek kadar da naiftir.

Eve'in daha filmin başlarında Adam'ın yanına gelmesi ve Eve'in anı yaşamayı hayat felsefesi edinmiş kız kardeşi Ava (Mia Wasikowska)'nın da onlara katılımıyla Adam'ın ölüm planı rafa kaldırılır. Eve'in "Ölümsüzlüğün tadını çıkarmaya bak" öğüdü belki de Adam'ı vazgeçirmiştir. Eve'in böyle dediğine bakmayın; yine de kardeşi Ava kadar umarsızca yaşamamanın peşinde değildir. Zira Ava'nın 80 küsur yıl sonra yeniden başlarına açtıkları deritten dolayı ikili birlikte Lübnan'a döner.

İnsanların genelinin kısacık yaşamında yaptıklarından rahatsız olan Adam, masum mudur? Kendisi de bunun farkında olacak ki taze kan almak için doktor kılığında gittiği hastanede yaka kartına isim olarak "Dr. Faust" yazması kendisinin de uzun ömründe masum olmadığını ve bunu kabullendiğini gösteriyor. Ona kan torbalarını para karşılığında veren

doktorun *Dr. Faust*'u gördükten sonraki adlandırmalarında ise Adam, aynı zamanda bir *Dr. Strange-love* ve bir *Dr. Caligari* oluyor. Tanıdığımız sıra dışı, ruhunu şeytana teslim etmiş, insanlığı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya meyilli karakterler. Ve Eve'in *The Great Gatsby*'deki *Daisy Buchanan* ismini kullanışı... Bu takma isimler ikisinin de masum olmadığı; ancak bu uzun yaşam boyunca masum kalmanın zor olduğu ve buna rağmen alınganlık arttığı için dünyanın katlanılmaz bir yer olduğu sorgusu içerisinde Eve'in de dediği gibi, ahir ömrümüzde yaşama dair alınganlıkları bir kenara bırakıp zevk almaya bakmak gerektiğidir. Tam da Daisy Buchanan'lık bir durum.

İkilinin en yakın ve onlar gibi vampir dostları Christopher Marlowe (John Hurt), belki de en çok alınganlık göstermesi gerektir. 29 yaşında bir saldırıda hayatını kaybeden, bazılarına göre ise koruma altına alınan Marlowe, *Shakespeare* takma ismiyle oyunlar yazıyorsa eğer, sonsuz yaşamında kendi kimliği ile yazamayışı, üstüne bir de artık temiz kan bulamayışından dolayı zavallı bir sona mahkûm oluşu onu daha kırılğan yapmaz mıydı? Yoksa bir yazar için yazdıklarına duyulan hayranlık, gerçek isminin bilinmesinden önce mi gelir?

Filmde karakterler, vampir mitlerinin aksine insan vücudundan beslenmemektedirler. Bunun bir sebebi de kendilerini korumaktır. Ne de olsa insanlar kendilerine gereken önemi göstermeden yaşamaya devam ediyorlar ve onlar da tek besin kaynaklarının güvenilir olduğundan emin olmak zorundalar. Adam ve Eve, yüz yıllar boyunca yaşadıkları yalnızlıkta kazandıkları alınganlıkları, alınganlığı megalomanlık ile birlikte açıklayan uzmanlarınkine denk düşüyor. Adam'ın yaşamına son vermek isteğini -kendimizi bir an onun yerine koyduğumuzda- haklı görüyor olsak da aslında o, sadece mükemmelin peşinde gibidir. Evine getirttiği gitarlar (ki bunlar ya çok özel bir ağaçtan yapılma ya da özel birinin daha önce çalmış olduğu bir gitar oluyordu) ve kendi kurduğu düzene Eve'den başkasını kabul etmeyişi... Adam'ın mükemmelin peşinde oluşu, onun dünyaya karşı alınganlığını arttırıyor; ancak yüzyıllardır yaşayan birinin alınganlıklarını kim haksız görebilir ki! Mükemmelin peşinden gitmeyi bırakmayacağına kesin gözüyle bakılabilir; ancak herkes gibi Adam da çelişkiler içinde yaşayan biri olduğuna göre zor zamanlarda fikrini değiştirme ihtimali her zaman vardır.

YIKIM

Simla Sunay

Ashley Edwards

bir diktatör ne zaman diktatör olur

saraylarına yerleştiği

şehrin bütün duvarlarına adı yazıldığında,

a

dam vahdettin'in köşkünden dam çıkarıyor

geçmişten zaman satın alıyor

dev ayakları var, + yürüse

yürümüyor uçuyor ana, ana

alıp gidemedik,

öldü anamız

bir dükkânın vitrininde büyüdüğü eski ahşap evin yağlıboya

tablosunu gördüğünde

rami'de meyve ağaçları,

yokuş,

tekstil işçisi, güzel çalışkan kadınlar

inip çıkıyor

reklamlardaki beyaz gömlekli mavi etekli kadınlara

benzemiyorlar

yıkılınca Ah + dedemin güler yüzü

bir apartmana çıktılar

bir kadın evlenemedi, kızkurusu, evde kaldı

dediler

+ ssssssssonra evlendi, evlenmeyenyokülkesi

3 çocuk doğurdu, hepsi sidikli

kaçıp kaçıp otobüs garına yok oldu günlerce

aradılar onu kayın kayın kayın

mercimek çorbasını güzel yapardı ama + orospu, kaçıp kaçıp

otobüs garına

kasımpaşa'ya bakar rami, küfür ede ede

tersanede bir işçi düşer iskeleden, demir sıcak, tuzlabuzbedeni

şehrin içinde kalsaydı + tersaneler,

tuzla—buzadamları nasıl saklayacaklar

“yıkım kararını bekliyoruz”

dedi babam, babaannemi sardunyalarla kaplı suadiye

balkonundan çıkaramadılar

+ inat değil mi işte, ölüm çıkar buradan

tuzlabuz

haydarpaşa garı'nı kapattılar,

vagonlar dizidizi garın ağzında

evsizler soruyor,

ne olacak onca vagon?

eyüp'te ahşap oyuncak yapıyor ülkenin bütün heykeltıraşları

çocuklar oyuncaklara daha iyi bakıyor devlet başkanlarının

heykellere baktığından

insanlıkheykeli

onlar diktiler + biz yıkarız

biz yıktık + onlar diktiler

ucubeinsanlık

şehir değil, replika

venedik, dubai kırması

bir diktatör ne zaman diktatör olur
 tükürdüğünde,
 biz rumlardan öğrendik reçel yapmasını
 eğri giden bir danteli söker gibi
 eksik parçalı bulutlu komşuluk
 şehir üzülür mü insanları gidince
 ev ev eskidi şehir, dişleri düştü +
 içbahçelerini granit kapladılar
 sulukule'nin çingenesine 270 milyar lira borç
 taktılar
 tarlabası'nda çok çocuklu kürt kadınları sokağa
 attılar, kocaları kayıplı
 bu şehir batmakta olan bir gemi,
 önce zenginler ve zenginler
 mimar sinan'ın 500 yıllık piyale taşlarını söktüler +
 granit kapladılar
 + mimar sinan adına cami yaptılar
 VIP'li, otoparklı, zeminine granit kapladılar
 + fatih camisi'nin avlusunda 500 yıllık bir çınarın
 kellesini uçurdular
 hepsi bir adam konuşsun diye
 çınar bu, adamı lanetledi,
 halkını dinlemekten men edildi
 3 çocuk hibe edin bana,
 çocuklarımı verir miyim sana,
 granit kaplarsın sonra

Dani Sanchis

bütün sözlükler geçersizdir
 benim başörtülü bacılarım
 benim
 açık —kapalı açık —kapalı —açık kapalı
 musluktan kadınları olan ülkede,
 elden ele bir —tuğla— gibi taşıttı demokrasiyi
 ağaçtılar onlar ki,
 kanını sel'ecek bu şehir
 böğrünü kestikleri şehir +
 kestiği yeri yamayan obur
 zati fethedilmeyi bilen + şehir
 salih bozok villasını yıktılar,
 yerine selçuklu imparatorluğu'nu kurdular
 viyadük diplerinde ağbilerinin boğduğu kızlar,
 bu cinayetlerdir ki şehrin temeli
 tuzlabuz
 biberlegaz
 vakti evvel —asker üniformasını atmış— sivil
 giymiş bir adam +
 —kumandan, demesinler diye abartmış giyinmeyi,
 şık
 bir diktatöre ne zaman diktatör denir
 öldükten sonra, dikeceksin heykellerini ülkenin
 her yerine
 bronz, çatık ve asık,
 + siyah önlükleriyle kusacak çocuklar sert bakışlarını
 +
 ya da yıktılar çadırları,
 kask numarası yok keovboy'ların
 bir diktatör ne zaman diktatör olur
 mesele iki ağaç olduğunda,
 yaptıyaptıyaptıyaptıyaptı da
 bir çivi bile çakmadılar, 2 ayyaşlar —dedi
 dur Minute dur Minute
 gülümsee çekiyorum
 —laleler
 tencere tava,
 yemek yap,
 kocana,
 —kadın vurma—
 onları,
 pencerede,
 ihbar edecek seni birazdan komşun,
 + kutular kondu şehrin her yerine
 —açık kadın açık perdeli ev gibidir, içerisi görünür
 mercimek çorbasını güzel yapardı ama + orospu,
 kaçıp kaçıp otobüs garına
 tecavüz bebeğine devlet bakar, yavrum
 bir diktatöre ne zaman diktatör denir
 sürekli senden konuştuğunda

köyden şehre göç ettirirsin
 şehir ne
 şehir devletin kapanı
 babasını sattığının şehri
 “kendi endişelerini vatan davası haline sokup
 ortalığı gürültüye vermesinler”
 bütün sözlükler geçersizdir
 adalet=idam
 üniversite öğrencisi=terörist
 vatan
 vatan—taş
 atan çocukları, parkları dolduran beyaz maskeli —
 eczane malı
 22 yaşında
 19 yaşında
 23 yaşında
 başlarından başlarından yıktı, devirdi gençleri,
 “kendi endişelerini”
 —videosunu izledi bütün ülke
 bir genci
 döve döve...
 bir kadın yürüdü kırmızı bayrakla
 —yıkırmayız cumhuriyet’i
 insan yıkılır mı,
 park otel’in katları mıyım ben
 bıyıklı şehrin gökkuşağı merdivenleri
 zordur merdivenleri yıkmak +
 biri diğerine basar çünkü

sakallarıyla taşıdılar silahları
 barış anaların elinde diyor bir de pezevenkler —
 ulan
 Ah
 bir diktatöre ne zaman diktatör denir
 ağladığında,
 doldurmak için kanal istanbul’u
 çünkü dolmayacak karadeniz
 dolmayacak
 kesildiğinde
 silivri,
 tekirdağ’da ayçiçekleri
 adında dağ olan her yer güzeldir
 üzerinde leylâerbil kuşu +
 çengelköy’de ayvadır şimdi
 boğaz’dan başka, erguvan
 tutmayacak elini marmara’nın
 —babasını sattığının 3 rakamı
 köprü +
 havaalanı +
 tek bildiğim kuşların hava—yolu
 ve sandıktadır
 demokrasi
 bu yüzden özgür değil—
 sin
 bir diktatör ne zaman diktatör olur
 şehri bir gülle yapıp
 kuşları yıktığında,,

BUNLARI YAŞADIK

Hazırlayan
Meral Akbaş

**BİR O EKSİKTİ!!!
O DA KONUŞTU; TAM OLDU!!!**

Gün geçmiyor ki... diye başlayıp memleketin kafaları duvara vurduran 'kızlı erkekli' gündemini haber yapmaya niyetlenirken, meclisin başkanvekili ve AKP'nin Kayseri milletvekili Sadık Yakut da "kendi şahsi fikrini" söylemeden edemedi: "Eğitimle ilgili kız ve erkek çocuklarının ayrı ayrı okullarda okutulması adına Türkiye'de maalesef geçmişten bu tarafa yapılan bir yanlışlık, batıcılık adına çocukların aynı okullarda okutulması... Türkiye'de okullar açıp eğitim yaptırırken, maalesef şimdiye kadar kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim yaptırılmasını da büyük bir yanlışlık olarak değerlendiriyorum. İnşallah bu yanlışlık önümüzdeki dönem içinde düzeltilecek." Ama tabii çoğu zaman olduğu gibi bu açıklamaya yeni bir açıklama daha eklendi. Ne de olsa kendisine bir "söz söyleme alanı" açmıştı Yakut; durur muydu? Durmazdı! Durmadı! Zaten artık onu kimse tutamazdı! Tutamadı: "Düşüncelerimi alternatif olsun diye söylüyorum... Bu benim fikrim. Türkiye'de herkes fikrini özgürce söyleyebilir... Türkiye'de erkek liseleri vardı, kız liseleri vardı. Bunlar 28 Şubat cuntasının ortadan kaldırdığı uygulamalar, darbe hükümetlerinin ortadan kaldırdığı uygulamalar..." Yerimiz dar; hangi birine ne diyelim?! Bu memlekette herkes fikrini özgürce söyleyebiliyor muş muş muş... "Artık beni hiçbir şey şaşırtamaz dediğim halde her zaman yanılın hükümetin yeni yumurtası. Sürprizlerle dolusun sevgilim!" demiş bir Ekşi Sözlük yazarı [ooioo]! Aynen öyle! Aynen öyle!

Hani bir gün Gökhan Özen jet-ski'siyle kaybolmuştu ya denizde... Siz de kaybolursanız keşke bir anda...

Siz ve sonra Çatalca Çok Programlı Lisesi'nin müdür yardımcısı mesela; hani bir kız öğrencinin bir erkek öğrenciyle aynı sırada oturmasını kızın babasına şikayet eden ve kız öğrencinin intihara kalkışmasına sebebiyet veren... Cinsel istismar suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına çarptırılan ve 50 bin lira kefalet karşılığında karar kesinleşinceye kadar serbest bırakılan Fatih İlçe Milli Eğitim müdürü, Hakkari Üniversitesi'nde öğrencilere önce düşük not verip sonra da bu notları yükseltmek için bu öğrencilere cinsel ilişki teklif eden öğretim üyeleri var bir de...

Tabii ki bu da "alternatif" bir düşünce; herkesin fikrini özgürce söylediği bir memlekette (!) özgürce söylenen alternatif bir düşünce...

Unutmadan... "kızlı erkekli" meselesine dair kafaları duvara vurdurmayan cümleler için...

bkz. (1) Nükhet Sirman'la röportaj: "Öğrenci evleri alt konut piyasasının önemli girdisi"

www.goo.gl/1Gcaa5

bkz. (2) Aslı Çoban'la röportaj: "Muhafazakar demokrasinin vaadi: Korku, denetim, taassup rejimi"

www.goo.gl/18H6S2

NİKÂH SALONU OLMAZSA OLMAZ!

Üniversitelere yerleşkelerinde bir de nikâh salonu bulunması zorunluluğu getiriliyor! Dicle Üniversitesi Kapalı Spor Salonu'nda gerçekleştirilen ve 400 çiftin evlendiği nikâh töreni sonrası bu kararı alan hükümet yetkililerinden "büyükten küçüğe" yapılacak açıklamalar bekleniyor şimdi... Yapılacak açıklamaları beklemeden ilk adımı atan Dicle Üniversitesi, bünyesindeki kapalı spor salonunu nikâh salonuna dönüştürme çalışmalarına başlamış bile... Üniversitelerde gerçek-

leşecek toplu nikâh törenlerini teşvik etmek amacıyla milletvekillerine ayda en az bir kere “toplular nikâh şahitliği” yapma zorunluluğu getirilmesi de yine hükümetin gündeminde... Şimdi milletvekilleri gidecekleri bu törenlerde yapacakları konuşmaların derdinde... Başbakanın “Bir olur garip olur, iki olur rakip olur, üç olur denge olur, dört olur bereket olur...” cümlesinden sonra, “peki ya beş, altı, yedi olur ne olur?” sorusunun peşine düşen milletvekilleri hummalı bir telaş ve arayış içerisinde... Ne diyelim; kolay gele!

BOŞANMAK ÜZERE OLANLAR DA UNUTULMADI!

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı'nın müstakbel projesi, boşanmak isteyen çiftleri isteklerinden vazgeçirmeyi hedefliyor. Bu projeye göre, boşanmak isteyen çiftler başvurdukları mahkeme tarafından danışmanlık hizmeti almaları için Sosyal Hizmet Merkezlerine yönlendirilecek. Fakat bu danışmanlık hizmetinin amacı boşanma öncesinde, dava sırasında ya da boşanma sonrasında yıpranan, şiddet gören, hayatına devam etmekte zorlanan, ne yapacağını bilmeyen kadınlara yardımcı olmak falan değil! Amaç, evliliklerin devam etmesini sağlamak; aileyi korumak! Televizyon ekranlarında önce “Böyle Bitmesin” isimli diziyi başlayıp daha sonra “Evlilik Okulu” dizisiyle devam eden “aileleri kurtarma operasyonu” üniversiteleri de içine almış; Zirve Üniversitesi yaptığı yazılı açıklamada boşanma oranlarında yaşanan artışın önüne geçebilmek ve “daha sağlam” evlilikler için “Evlilik Okulu” isimli bir proje yürüttüklerini açıklamıştı. Belli ki medyanın ve üniversitenin bu örnek sağ(ır)duyusunu dikkate alan bakanlıklar da yeni bir proje geliştirmeye karar verdi. Adında “kadın” değil de “aile” olan bir bakanlığın kadından değil aileden, kadının hayat mücadelesinden değil ailenin zarla zorla ama yine de devam ettirilmesinden yana olmasında şaşılacak bir şey var mı? Yirmi bin evliliği kurtarmış olacaklarını söyleyen bir bakan için, yirmi bin sayısının büyüklüğü karşısında gözü dönen bir bakan için boşanmak istediği adam tarafından öldürülen Gönül Dilekçi'nin, Muhterem Göçmen'in “bir”icik hayatlarının ne manâsı olabilir ki?!

FEMİNİST KADINLAR YAN YANA!

Ankara Feminist Kolektif'in [AFK] kurulduğunu ve çalışmalarına hızla devam ettiğini henüz duymayana

duyurmak isteriz. “... Ankara’da feministlerin bir arada politika yürütmesi ve dayanışması amacıyla çıktığımız bu yolda, feminist hareketi güçlendiren eylemlerin ve söylemlerin yürütücülerinden biri olmayı hedefliyor, tüm feministleri aramızda görmeyi umut ediyoruz” sözleriyle yola çıkan Ankara Feminist Kolektif’e ulaşmak için: ankara.feminist.kolektif@gmail.com ve [facebook.com/ankarafeministkolektif](https://www.facebook.com/ankarafeministkolektif)

Kendi sözleriyle:

“Ankara’daki feministlerin bir arada politika yürütmesi ve dayanışması amacıyla yola çıkan Ankara Feminist Kolektif, aylardır süren hazırlıklar, toplantılar ve yapı tartışmaları sonucunda kuruldu. AFK, feminist hareketi güçlendiren eylemlerin ve söylemlerin yürütücülerinden biri olmayı hedefliyor. Tüm cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden kadınların bireysel olarak katılabileceği yapının temel işleyiş ilkeleri arasında yatay örgütlenme, rotasyon, ikna, yol verme, yargılayıcı olmama, dayanışma, hiyerarşiden uzak durma gibi feminist yöntemler bulunuyor. AFK düzenli olarak ayda iki kere feminist gündem ve etkinlik toplantıları yapıyor, hiçbir kurumdan mali destek almıyor, bütçesini yapı içerisindeki gönüllülerin desteğiyle oluşturuyor. Yapıya üye olmak için en az bir toplantıya katılma şartı gözetiliyor.”

Kolektifin son çağrısı, 25 Kasım Pazartesi günü saat 20:00’de Ankara Yüksel Caddesi’nde yapılacak gece yürüyüşü için... Hem sokakları hem geceleri, geceleri sokakları istiyoruz çünkü!

Bu vesileyle, Ankara’da 21 Kasımdan itibaren kadına yönelik şiddete karşı bir dizi etkinliğin gerçekleştirileceğini de belirtelim: “Herkes Sussun Kadınlar Konuşsun!” Forumu ve açık kürsü, radyo

programı, twitter eylemi, ritm, dans, nefes, vendo, kuduro, stencil, boyama atölyeleri, sergiler, konserler, kadın tiyatrosu... Etkinlik ve eylemlerden haberler bir dahaki sayıya...

“NEREDE NASIL KİMLE TAYYİP BUNLARDAN SANA NE?!”

“Başbakana rağmen dilediğimiz ve düşlediğimiz gibi yaşayacağız!” diyerek 17 Kasım günü sokağa çıkan, Taksim’de toplanan LGBTİ’ler ve kadınların ortak pankartında bu cümle vardı: “Nerede Nasıl Kimle Tayyip Bunlardan Sana Ne?!” Bir çok farklı kadın ve LGBTİ örgütünün katıldığı ve Başbakan Erdoğan’ın yaptığı cinsiyetçi açıklamaların protesto edildiği eylemde Kürtçe ve Türkçe okunan basın açıklamasının bir kısmı şöyle: “... Tayyip Erdoğan’ın her sözü biz kadınların hayatlarını tehdit ediyor. İsteddiğimiz yaşamları kurmamıza, özgürleşmemize ve güçlenmemize engel oluyor. Nerede, nasıl ve kiminle yaşadığımız Erdoğan başta olmak üzere kimseyi ilgilendirmiyor... başbakana ve bu sözlerin savunuculuğunu yaparak bizi denetlemeye çalışan kadın düşmanlarına ve homofobiklere sesleniyoruz: Boşuna heveslenmeyin... Kadın düşmanlığını “meşru” görmeyen, “ahlak” ve “namus” anlayışı kadın üzerinden belirlenmeyen, Erdoğan’ın kızılı erkekli yaşatmayız açıklaması ile “hassasiyetleri” zedelenen kadınlar olarak Başbakan’dan şikayetçiyiz. Kadın - erkek arasındaki eşitsizliği derinleştirdiği, erkek egemenliğini güçlendirdiği ve kadınların, eşcinsel ve trans bireylerin yaşamlarını tehdit altında hissetmesine neden olduğu için Anayasa ve uluslar arası sözleşmelerin kadınlara karşı ayrımcılığı ve şiddeti yasaklayan hükümlerini ihlal eden Başbakan hakkında suç duyurusunda bulunuyoruz.”

DUVARA KARŞI!

Mardin’in Nusaybin ilçesi ile Rojava’nın Qamişlo kenti arasında, sınırda yapımına başlanan duvarı protesto eden Nusaybin Belediye Başkanı Ayşe Gökkan, tek başına mayınlı araziye girerek oturma eylemi başlatmış; ardından ‘açlık grevi’ne girdiğini duyurmuş ve daha sonra eylemini ölüm orucuna dönüştürmüştü. 9 gün sürdürdüğü eylemini ilgili bakanlıkların duvarın örülmeyeceğine dair verdikleri taahhüt üzerine sonlandıran Gökkan’ın duvara duvarlara, sınıra sınırlara karşı söylediği sözler unutulmasın isteriz: “Sınırlar yüz kızartıcıdır, sınırlara da gerek yok, her tarafta sınırlar kalktı. Sınırların içerisinde duvar da örülmesi daha fazla bir yüz kızartıcıdır. Biz kadınlar biliyoruz ki, bu sınırlar ölçülerek kendi babasının malıymış gibi birbirleriyle paylaşmışlar. Demişler burası senin burası benim, kimse bu arsaları kimse işgal edemez demişler. Biz kadınlar olarak bu şekilde kabul etmiyoruz. Sınırlar olduğunda kadınlar bir ülkeden bir ülkeye geçtiği zaman işkence çekiyorlar. Dünyanın en büyük ticareti kanını satmakla olmuş. Bu da sınırlar yüzünden olmuş. Biz doğu kadınları olarak sınırları kabul etmiyoruz. Söz konusu sadece duvar da değil, Kürdistan’da, Mardin’de Süryani, Keldani, Arap, Yezidi, Asuri, Kürtler burada yaşıyor. Suriye’nin Kamışlı kenti Rojavası’nda halkın parçalanmasına izin vermeyiz. Sınırlarla bölgeler bölündüğünde halklar parçalanıyor, kadınlar ise parça parça oluyor. Bu yüzden bu parçalamayı kabul etmiyoruz. Bu yüzyılda biz kadınlar olarak kesinlikle sınırları kabul etmiyoruz!”

BİR SINIR İHLALİ OLARAK NAR TANESİ OLMAK!

“... Direnmek zor. Ama direndikçe insan güçleniyor, kendini seviyor, başkalarını seviyor, en önemlisi direndikçe gülüşünü yitirmiyorsun. Direnmenin ötesine geçiyorsun. Belki bunun adı da devrimdir. Bilmiyorum. Fakat bildiğim yeni yollar açıyor, hayatı yeniden kuruyorsun... Eskiden İstanbul’da... Şimdi yüzyıllardır tanıyormuşum gibi sevdiğim dostlarımla beraber... Gökyüzüne asılı bir sürü ev inşa ediyoruz, kapıları hep açık olan evler... Yol geçen hanları... Hep birlikte, her gün sınırları ihlal ediyoruz. Amaaa... Türkiye sınırlarını geçip sizin yanınıza gelemiyorum. Fakat tabii.. şimdi, hep birlikte bir sınır ihlali yapıyoruz. Özgürlük oyunu! Umarım bu oyunu daha az acıyla oynayacağımız günler gelecek...”

Bu sözler geçen seneki açlık grevlerinin 40. gününde Açlık Grevleri Postası olarak yayına başlayan ve ana-akım medyanın görmediği kesimlerin sesi olan Ötekilerin Postası’nın kuruluşunun 1. yılında düzenlediği Nar Ödülleri Gecesi’ne skype aracılığıyla bağlanan, hem yaptığı çalışmalar ve hem de dışlanan/görmezden gelinen toplumsal gruplardan yana tavizsiz duruşu sebebiyle Nar Çiçeği Ödülü’nü alan Pınar Seleğe ait. İnatla inanmalı o günlere, o günlerin gün olup geleceğine!

Ötekilerin Postası’nın düzenlediği gecede ayrıca Gezi Direnişi’nde polis şiddeti sonucu hayatını kaybeden 7 gencin ailesine Yaşayan Nar Ödülü, 419 haftadır Galatasaray Meydanı’nda kayıplarını arayan Cumartesi Anneleri’ne Nar Tanesi Ödülü takdim edildi.

SINIRIN/DUVARIN BÖYLESİ, MOR OLANI VAR BİR DE...

Hacettepe Üniversitesi’nden Eğitim-Sen’li Kadınlar, “Halkların Arasına Değil Kadına Yönelik Şiddete Karşı Duvar Örüyoruz!” çağrısıyla gerçekleştirdikleri eylemde mora boyadıkları okul duvarlarına kadınları ve onların hikâyelerini çağırdılar. Kadınlar da nasıl bir hayat hayal ettiklerini yazdılar mor duvara: “Eril gözlerin bakmamasını istiyorum!”, “Gece sokaklarda özgürce dolaşmak istiyorum!”, “İstedğim gibi giyinmek istiyorum!”, “Erkekten daha geç eve girdiğimde tepki görmek istemiyorum!”...

Eylemi yapanlar anlatsın şimdi:

“25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü öncesinde, 20 Kasım günü Nusaybinde halkların arasına duvar örülmesine ölüm orucuyla meydan okuyan Ayşe Gökkan’ın eylemini de akılda tutarak, Beytepe’de “Halkların Arasına Değil, Kadına Yönelik Şiddete Karşı Duvar Örüyoruz!” şiarıyla eskimiş bir duvarın üzerine beyaz strafolar yapıştırdık. Üzerini kadın arkadaşlarla birlikte mora boyadık. Sonra gün boyunca megafonla kadına yönelik şiddete dair çeşitli metinler okuduk ve Beytepe’de kadınları bu duvarda tanık oldukları, maruz kaldıkları şiddet hikâyelerini paylaşmaya davet ettik. Bunu yaparken “Erkek şiddetini ifşa ediyoruz, biz değil erkekler utansın!” gibi ajitasyonlar yaptık. Hacettepe’de engelli kadınlardan lezbiyenlere, hocalardan öğrencilere kadar pek çok kadın yoğun bir ilgi gösterdiler bu etkinliğe. Kadınlar post-itlere hikâyelerini yazdılar...”

Hacettepe Üniversitesi’nde bu daha başlangıç ve yeni yaratıcı feminist eylemler sırada belli ki... Mor ne güzeldir! Elinize sağlık!

“KADIN İSTİHDAMI PAKETİ”NE HAYIR DA HAYIR!

Kadınlar için istihdam değil, esnek çalıştırma ve güvencesizleştirme, ve doğuma teşvik paketi olarak eleştirilen “Kadın İstihdamı Paketi”ne kadın örgütlerinin “esastan itirazı var!” Doğum iznini 16 haftadan 18 haftaya çıkartan, bebekli kadınlara yarı zamanlı çalışma izni veren, doğum iznine giden kadın çalışanın yerine özel istihdam büroları eliyle geçici personel alınmasına olanak sağlayan istihdam paketini eleştiren kadın örgütleri düzenledikleri forumlarda, yayımladıkları basın açıklamalarında, yaptıkları eylemlerde itirazlarını dile getiriyorlar.

“Kadınlar ile somut bir taslağın tartışıldığı demokratik bir görüşme ortamı yaratılmaksızın hazırlanan İstihdam Paketi, kadın örgütlerinin çalışma ve önerileri doğrultusunda yeniden yazılmalıdır!” açıklamasında bulunan Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu, Kadın Emegi Platformu’nun içinde ortak mücadeleye devam edeceğini duyururken, Kadın Emegi Platformu’nun düzenlediği forumun sonuç bildirgesini açıklayan KESK Kadın Sekreteri Canan Çalağan da aynı meselenin, yasa taslağının kadın ve emek örgütleriyle hiçbir biçimde müzakere edilmeden, gizlice hazırlandığının altını çiziyor.

Kadın Emegi Platformu’nun 2 Kasım’da düzenlediği forumdan çıkan önerilerin bir kısmı şöyle;

- Çocuk bakım izinlerinin, hiçbir hak kaybı ya da kısmi zamanlı çalışma dayatması olmaksızın, erkeklerle eşit hak ve sorumluluklarla düzenlenmesi gerekmektedir.
- Kadınların da özgür zaman ihtiyacı olduğu unutulmamalı, iş ve iş dışında zamanları dikkate alınarak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kapatılan tüm kamu kreşleri açılmalıdır. Kadın-erkek olmasına bakılmaksızın, en az 50 işçi çalıştırılan kamu/özel işyerlerinde ücretsiz bakım evleri ve kreşlerin açılması zorunlu olmalıdır.
- İş yerlerindeki çalışma düzeni, kadınların ve erkeklerin çocuklarına bakma yükümlülüğüne uygun şekilde düzenlenmelidir.
- Kadın ve erkek işçilerin kendilerine ve ailelerine zaman ayırabilmeleri için yasal günlük/haftalık çalışma süreleri günde en fazla 7, haftada en fazla 35 saate indirilmeli, toplu iş sözleşmeleri ile daha altında süreler hedeflenmelidir.

- Kadın ve erkek emekçiler için; esnek değil, yarı zamanlı değil, güvenceli, eşdeğer işe eşit ücret ödenen işlerde çalışması güvence altına alınmalıdır. Özel istihdam büroları kapatılmalı; iş ve işçi bulma hizmetleri Çalışma Bakanlığı’na devredilmelidir.

TİYATRO BOYALI KUŞ ANKARA'DAYDI!

Feminist tiyatro Tiyatro Boyalı Kuş 20 Kasım’da Ankara Çağdaş Sanatlar Gösteri Merkezi’nde, 1930’ların operet, tiyatro, sinema ve dublaj sanatçısı Melek Kobra’nın yaşamını konu alan “Melek” isimli oyunu sergiledi. Melek Kobra 24 yaşında ve hayatının son anlarındayken Cerrahpaşa Hastanesi’nde kaldığı odasında geçen oyunun yazarı Rüstem Ertuğ Altınay. Rejisinin Jale Karabekir’e ait olduğu ve İstanbul’da sergilenmeye devam edecek bu tek kişilik oyunda Melek’i Yeşim Koçak canlandırıyor.

Selen Doğan’ın oyunun yönetmeni Jale Karabekir’le yaptığı röportaj için bkz.: “Melek Bugün Ankara’da” <http://goo.gl/ozPpAI>

BİR “OYUN”LA BAŞLAR BELKİ HER ŞEY...

2010 yılında kurulan ve alternatif tiyatro mekânlarından biri olan Kara Kutu Tiyatro’nun düzenlediği oyun yazma yarışması 18 Ocak 2014 tarihine kadar sizlerden gelecek metinleri bekliyor. Herhangi bir yaş sınırının ve konu sınırlamasının olmadığı yarışmada ödül alan yapıt bir yıl süreyle Kara Kutu Tiyatro’da sahnelecek.

Metinlerin gönderileceği adres: Tünel, Ensiz Sokak Şeref Apt. No: 4/4 Beyoğlu/İstanbul.
Ayrıca bilgi için bkz.: <http://kara-kutu.com>

Keje Güler Yazdı: VAN KENT KONSEYİ KADIN MECLİSİ ÇALIŞTAY'NDAN...

5-6 Ekim 2013 tarihinde Van'da bulunan siyasi partilerde, sivil toplum örgütlerinde ve bağımsız kadın kuruluşlarında çalışan farklı siyasi anlayışa sahip olan kadınlarla bir araya gelerek çalıştay gerçekleştirdik. Çalıştay'da siyasette kadına yönelik ayrımcılık, kadınların siyasal temsil ve katılımının önündeki engeller, yerel siyasette kadınların varlığı ve önemi, kadın örgütlenmesi ve dayanışması, kadınların siyasal katılımında medyanın rolü, kadınların siyasette temsili ve katılımının barış sürecine etkisi gibi çok ciddi konuları tartıştık...

Yerelde veya genelde yapılan bu tür çalışmalar şüphesiz çok önemli ve kıymetli. Çünkü bizi yöneten siyasi partide yer alan kadınları seçimden seçime görmekteyiz. Kadın kurumlarıyla, siyasi partilerde yer alan kadınları bir araya getirmek ise çok büyük bir sıkıntı. Mesela Eylem Pesen davasının izlenmesi için Van'dan seçilen kadın vekillerimize ulaşmaya çalıştık ama ulaşamadık. En son ilimizin AKPlı kadın vekilini erkekleri arkasına alarak kadın sığınma evini ziyaret ederken basın aracılığı ile izledik. Kadın arkadaşlar olarak Vekili aradık ne yazık ki telefonlarımıza da cevap vermedi. Bunun üzerine Van kent konseyi kadın meclisi olarak siyasi parti ve kadın kurumlarını bir araya getirmeye karar verdik. Tek tek siyasi partiler, kadın kurumları ve sivil toplum örgütlerini ziyaret ederek derdimizi anlattık. Olumsuz tek cevap iktidar partisinden geldi.

Böylece bir araya geldik ve Türkiye'de kadınların siyasal temsili ve katılımını konuştuk. Çalıştayda yerel seçim sürecinin izlenmesi, siyasi partilerin kadın aday sayısını artırması ve kadın erkek eşitliğini gözetmesi, kadınları da hesaba katan bir yerel yönetim anlayışının hâkim olması için çalışmalar yapılmasını kararlaştırdık. "Bizler, eşit yurttaşlar olarak yaşayacağımız bir kent için kadınların örgütlü mücadelesi ve dayanışmasının vazgeçilemez olduğu inancıyla birlikte hareket edeceğiz" dedik ve sonuç bildirgemize bunların altını çizerek yazdık.

Kadınların söz sahibi olmadığı yönetimlerde demokrasiden, eşitlikten bahsetmek mümkün olmaz. Bu tür çalışmaların önümüzdeki süreçlerde de devam edeceğinin inancını taşımayımdır.

KOCANIN SOYADI ÇÖPE!

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurarak eşinin soyadını kullanmak istemediğini belirten avukat Gülizar Tuncer'in bu isteği haklı bulundu; kocanın soyadını kullanma zorunluluğunu ayrımcı ve özel hayatın bütünlüğüne aykırı bulan AİHM verdiği kararda Türkiye'yi mahkum etti. Türkiye şimdi mahkemenin aldığı bu kararı dikkate almak ve gerekli iç hukuk/mevzuat değişikliğini yapmak zorunda.

Gülizar Tuncer davayı AİHM'e götürdüğünde, kendisine "dostane çözüm önerisi"nde bulunarak davayı düşürmesi karşılığında nüfus cüzdanında kendi soyadını kullanabileceği değişiklik ve 1000 Euro'luk ödeme öneren Türkiye'yi reddetmiş; yalnızca kendisi için değil aynı konumda bulunup da bu durumdan ötürü rahatsızlık duyan tüm kadınları etkileyebilecek bir karar alınması gerektiğini belirtmişti.

Ezgi Koçak yazdı: KA.DER ANKARA 7 KASIM TOPLANTISI

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER) Ankara Şubesi, kadın milletvekillerinin 24. dönem yaşama faaliyetlerini görünür kılmak, aynı zamanda da kadın milletvekillerinin çalışmaları ve (ya) söylemleri ve feminist siyaset arasındaki bağıntı(sızlık)ları görmek amacıyla yürüttüğü "Katılımcı Demokrasinin Kadın Milletvekilleri Üzerinden Gösterimi" adlı çalışmanın kapanış toplantısını 7 Kasım 2013 tarihinde,

kadın milletvekillerinin ve kadın ve LGBT örgütlerinin katılımıyla gerçekleştirdi.

Toplantı sırasında mevcut siyasal yapının bütününe hâkim olan patriarkal yapıya kadın vekillerin nasıl eklemlen(eme)diği, kadın örgütlerinin bu yapıyı dönüştürmek için verdikleri mücadele ve bu mücadele kapsamında kadın vekillerle kurulabilecek olası işbirliği olanakları tartışıldı.

Toplantı sırasında kadın milletvekillerinin, kadın ve LGBT örgütlerinin beklentileri ve talepleriyle ilişkilenebilmelerinin en önemli nedeni örgütler ve kadın vekiller arasındaki politik dil ve duruş farkı oldu. Bu nedenle Ka.Der Ankara'nın yerel ve ulusal karar alma mekanizmalarında kadınların temsil hakkının yanı sıra katılım hakkının da önemini, yukarıda bahsedilen çalışmanın devamı kapsamında daha da güçlü bir biçimde çizecek olması oldukça önemlidir. Zira kadın vekillerle söylemsel ve çalışma ortaklığının ancak kadın katılımının mevcut yapılanmayı dönüştürücü etkisiyle sağlanabilir.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG DERNEĞİ'NDEN AİLE KONFERANSI: BAŞKA BİR AİLE MÜMKÜN!

Heinrich Böll Stiftung Derneği, 9-10 Kasım 2013 tarihinde İstanbul'da bir konferans düzenledi. Aile kurumunun yapısının ve aile politikalarının dönüşümünün tartışıldığı konferansta "İdeal aile algısı nasıl oluşuyor", "Aile, Emek ve Hukuk", "Aileye Yönelik Sosyal Politikalar", "Alternatif Aile Modelleri", "Şiddet ve Aile", "Ailelerin Ötekileri, Öteki Aileler" başlıklı paneller yapıldı.

KADINLAR GEZİ DİRENİŞİ'NDE VARDIR!

Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni'nin son sayısı "Psikiyatri Gezi Direnişini Konuşuyor" dosyasıyla yayımlandı. Suzan Saner ve Şahika Yüksel de "Gezi'nin Kadınları"yı yazmışlar: Gezi Parkı'nda Kadınlar Vardır! Kadınların yapılan toplantılarda yine unutulduğunu/görmezden gelindiğini ya da tam aksine fetişleştirilerek var olan toplumsal/politik ortamdan soyutlandığını dile getiren Saner ve Yüksel, kadınların "mücadele içinde yine mücadele" vermek durumunda bırakıldıklarını belirtiyorlar en önce: "Kadınlar yine direniş içinde direnişteydi. Hep kendilerini hatırlattılar." Ama işte ve belki de inadına Tayyipsiz ve tacizsiz hava sahasını ilân eden, feminist çadırlar/tartışma ortamları kuran/yaratan, cinsiyetçi ve homofobik olmayan muhalif bir dilin nasıl olabileceğine dair kafa yoran, yeni sloganlar bulan ve bu sloganları yazan/yayan, çocuklarının yanında saf tutup Anneler Zinciri oluşturan yine kadınlardı! Buldukları yeri bir var olma alanına dönüştüren -ve sanki buna hep mecbur edilen-, bunu da bazen örtük bazen çok apaçık biçimde deneyimledikleri cinsiyetçiliği teşhir ederek, görünürleştirerek yapan kadınlar...

Yazının tamamı ve bültendeki diğer "Gezi Yazıları" için bkz.: <http://goo.gl/h5i4vg>

Esra Güleç yazdı: ENGELLİLİK VE KADINLIK KİMLİKLERİNDEN FEMİNİZME UZANAN BİR YOL

25-28 Ekim tarihlerinde belki de bu yıla kadar gerçekleşmemiş bir buluşma gerçekleşti. Toplum tarafından hem kadınlıkları hem de fiziksel ya da zihinsel farklılıkları yani engellilik durumları üzerinden ötekileştirilen engelli kadınlar ile diğer feminist örgütlenmeler arasında kopuk olan bağın sağlamlaştırılması, engelli kadınların feminist örgütleri feminist kadınların da engelli kadınları tanınması için bir buluşma düzenlendi.

Bu zamana dek engelli kadınların neden feminist örgütlenmelerden uzak kaldığını konuştuk uzun uzun. Feminist örgütlenmelerin bu konudaki eksikleri neydi; bunları tartıştık. Aslında o kadar çok ortak sorunumuz vardı ki... Ama birbirimizin bundan ha-

beri yoktu. Engelli kadınlar bu güne dek hep karma engelli örgütlerinde kendilerini var etmeye çalışmışlar, fakat yaşadıkları sorunlara karşı çözüm bulma konusunda hep engellilik kimlikleri üzerinden sorunları değerlendirmişlerdi. Yaşanılan sorunların yalnızca engellilik değil kadınlıkları üzerinden de yaşanıyor olduğu gerçeğini fark etme şansları olmamıştı. İşte bu etkinlikte bizler tam da bu konuda bir araya geldik. Birbirimizi özgürleştirmeye ihtiyacımız vardı ve bunu gerçekleştirmek için birbirimize dokunduk, birbirimizi dinledik.

Engelli kadınlarla diğer kadın örgütlenmeleri arasında ciddi bir kopukluk vardı. Bu kopukluğun nedenini sorgulayarak engelli kadınlar ve feminist örgütlenmelerden kadınlar olarak birbirimizi daha da fazla tanıma şansı bulduk. Birbirimizin sorunları arasındaki bağın, ortak mücadele noktamızın kadınlık olduğunu biraz daha anladık.

Bunun yanında farklı engel gruplarından kadınlar olarak da birbirimizi tanımıyor, sorunlarımızı bilmiyorduk. Bir görme engelli bir bedensel engellinin yaşayışını, sorunlarını, avantaj ve dezavantajlarını tanımıyor ve bilmiyordu. Aynı şekilde bir bedensel engelli de bir görme engellinin yaşayışını, sorunlarını, avantaj ve dezavantajlarını bilmiyordu. Bu etkinlikte

birbirimizi tanıdık. Birbirimize kendimizi anlattık. Feminizmin sorunlarımızı çözümlenmemiz yönünde ne kadar faydalı olabileceğini gördük. Birçok engelli kadınla feminizmi, toplumsal cinsiyeti tartıştık ve bu yönde birbirimizi değiştirip dönüştürdük.

Bu etkinlikte üç atölyemiz vardı. Dört ayrı gruba ayrıldık. Atölyelerde engelli kadınların örgütlenmesi, engelli kadınların karma engelli örgütlerinde yaşadığı sorunlar, engelli kadınlarla diğer kadın örgütleri arasındaki bağ ve sorunlar gibi başlıklar üzerine konuştuk. Birbirimizin güçlü ve zayıf yanlarından bahsettik ve zayıf yanlarımızı nasıl güçlendirebileceğimizi, güçlü yanlarımızla nasıl bir mücadele verebileceğimizi konuştuk. Engelli kadınlar olarak öncelikle erişilebilirlik sorununun bizim örgütlenmemizde çok önemli bir faktör olduğunu konuştuk. Bunun yanında ekonomik yetersizliklerin de hayatımızı kısıtlayan faktörlerden biri olduğunu, örgütlenme pratiklerimizin önüne geçtiğini dile getirdik. Aynı zamanda engelli kadınlar olarak toplumsal cinsiyet farkındalığı konusunda da yetersiz olduğumuzu fark ettik ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinç düzeyimizi yükseltmeye karar verdik. Bunun yanında hak temelli mücadele ve örgütlenme konusunda olan yetersizliğimizin de zayıf yanlarımızdan biri olduğunu belirledik ve bu konuda da birbirimizi güçlendirmeye karar verdik. Son olarak, toplumun bize karşı olan önyargıları ve kalıp yargılarının da bizi örgütlenme konusunda olumsuz etkilediğini, bizim kendi içimizde de kalıp yargılar oluşturduğumuzu, bunun da bizi zayıflattığını, bu yargılara karşı mücadele ederek güçlenmemiz gerektiğini konuştuk.

Örgütlenme pratiklerimizin bu tür faktörlerden dolayı olumsuz etkilendiğinin bilincine vardıldıktan sonra örgütlenmemizin önündeki olumsuzlukların daha kolay ve daha rahat bir biçimde ortadan kaldırılacağına inandık ve bundan sonraki çalışmalarımızda birbirimizi daha da güçlendirebileceğimiz konusunda farkındalık yaratarak ayrıldık birbirimizden...

Kadın Koalisyonu yazdı:

EYLEMLE ÖRGÜTLENMENİN BİRLİKTE YÜRÜDÜĞÜ BİR MODEL ARAYIŞI

Kadın Koalisyonu, kadınların siyasal ve toplumsal katılımını hedefliyor. Bu hedef doğrultusunda 2002'den beri didiniyor, örgütleniyor, örgütüyor. Eylemler ku-

rulmak, kurarken tartışmak, tartışırken düzeltmek, yola devam etmek... Koalisyon, bir ağ örgütlenmesi. Böylece iktidar ilişkilerinin kendisini sorgulayabilen, bunları yeniden üretmekten uzak duran bir ilişki biçimi inşa etmeye çalışıyor- bir yandan yerel seçimlere doğru yol haritası oluştururken bir yandan da bu yaygın örgütlenme modelini yaratmaya, gerçek kılmaya çalışıyor. Yolunu, yöntemini bilginin ve deneyimin sağladıklarıyla ve daha çok da eylem anında pratik ederek oluşturuyor.

Yol haritasında yer alan dört eksendeki çalışmaları, her biri birbiri ile ilişkili, aynı zamanda ayrı, Koalisyon'daki kadın gruplarının insiyatifinde yürüyor. Bu gruplar hem yerel odakları olan hem ülke genelinden kadınların yer aldığı yapılar biçiminde örgütleniyor. Yol haritasında yer alan küçük grup çalışmaları, ittifak örgütlemeleri, kamuda katılım hakkını izleme, seçim izlemesi ise bu örgütlenmelerin dört ayrı koldan yürüyeceği çalışmalar. Her grup kendi çalışma planını yapıyor. Örneğin, kamuda katılım hakkı izleyen grup 23-25 Ekim'de Ankara'da ikinci kez toplandı. İzlenecek kurumları, izlemenin adımlarını ve programını netleştirdi.

Bir süredir programı oluşturulmaya çalışılan seçim izlemesi ise istişare görüşmelerinin, ön çalışmaların yapılmasının, çeşitli bilgilerin toplanmasının ardından 7 Kasım'da yapılan basın açıklaması ile kamuoyu ile paylaşıldı. Siyasi Partilere bazı soruların yanıtlarının istendiği mektuplar yollandı. Henüz partilerden yanıt yok! Eşitliğe direnen, kadınlar aleyhine çalışan ya da politikaları, yaptıkları kadınlar aleyhine sonuçlar yaratan partilerin ifşa edileceğinin, cinsiyet eşitlikçi, özgürlükçü politika ve uygulamaların görünür, bilinir kılınacağı ilan edildiği basın açıklamasında nelere bakılacağı ise şöyle ifade edildi:

“Siyasi partilerin, kadınların adaylıkları ve seçilmeleri için hangi mekanizmaları geliştirdiklerini, ne kadar ve nerelerde kadın aday gösterdiklerini tespit ediyoruz. Programlarında yerel yönetimlerde cinsiyet eşitliğini hedefleyen hangi düzenlemelere yer verdiklerine, katılım hakkını hayata geçirecek neler getirdiklerine, kadınların katılımı ve katılımalarının önündeki engelleri kaldıran hangi düzenleme ve önerilerinin olduğuna, ayrımcılığa uğrayanların katılımına dair neler vadettiklerine bakıyoruz. Eleştiri ve taleplerimizi dikkate alacaklar mı, bunun

için herhangi bir yöntem öngörmüşler mi diye bakıyoruz. Seçim kampanyalarını dışlayıcı, ayrımcı, cinsiyetçi unsurlardan arındırıp arındırmadıklarını takip ediyoruz.”

Kim zaman sessiz ve derinden kimi zaman bağıra bağıra ilerlemeyi bu yolculuğun gereği olarak görüp paylaşımlarını Koalisyon'un web sitesinden, elektronik gruplar ve sosyal medya aracılığı ile yapmayı planladı.

www.kadinkoalisyonu.org

Siirt KAMER'den

Sara ve Dilek yazdı:

Merhabalar..

Bir şeyler yazmak istedik Siirt'ten. Biraz kendimizden biraz da olan bitenden.

Nasıl bir yer Siirt, hayat burada nasıl yaşanıyor?

Siirt çok eski bir yerleşim yeri. Birçok kadim halkı barındırmış, birçok inanca ev sahipliği yapmış, tepeler içerisinde küçük bir şehir.

Hatta bununla ilgili bir de şarkımız var, pek bir halı;

Siirt etrafı tepe, ağaçlar sere serpe

Yeşil fıstık altında yar hem güzel hem körpe...

Bu küçük şehir zaman içerisinde büyük göçlere ev sahipliği de yaptı. Birçok insan köylerinden, ilçelerinden gelip yerleşti Siirt'e. Ya da Arap halkının (tabii Siirt içerisinde olanın) deyimiyle “Veleye” ye.

Peki bizler kimiz, neler yapıyoruz burada?

Bizler KAMER'de çalışan iki kadınız. Kendimizle başladık yolculuğumuz. Fark ettik kendimizi, çevremizi, olan biteni. Sonra sorgulamaya başladık ve hala de-

vam ediyoruz. Bir adım ileri gittik sonra. Dar zamanlarda ve sokaklarda binlerce kadın ve çocuk ile tanıştık. Tanık olduklarımızı ekledik kendimiz ile olan yolculuğumuza.

Bazen daha 15 inde bir çocuk gelinle tanıştık. Görüşürken “ben kadını ama” diye cevap veren. Ki biz de biliyorduk onun bir kadın olduğunu başına taktığı beyaz tülbentinden. Bazen de engelli çocuklar doğurduğu için çevresi tarafından dışlanan ve yine hamile olan kadınlar ile tanıştık. “Benim doğurduklarım hep sakat ya! O yüzden alay ediyorlar benimle” diyen.

Bazen de “ben engelliyim ya. Onlar gibi anlamadığım için bırakmıyorlar konuşayım” diyen genç kadınlarla.

Kimi zaman da “şimdi bu niye var?” diyerek kulakları duymayan ufaklık torununun başına vuran kadınlarla tanıştık.

Sonra sürekli hatırladık. Hiç unutmamak gerektiğini bilerek. Bir yerlerde bir şeyler yaşanıyor. Kendini ortaya tüm varlığı ile koyamayan, savunmaya ve saygıya ihtiyacı olan küçük hayatlara, bedenlere, ruhlara nasıl dokunulduğunu öğrendik. Ama belirtmek gerek. Üstelik en kalın çizgiler ile. Yaşanılan hiçbir şey bu ile, bölgeye, kültüre ait değil sadece. İnsanın olduğu her yerde ve zaman da taciz-tecavüz yaşanabilir.

Ne oluyor, neden oluyor?

En güvende olması gerektiği yerlerde bir çocuğa bunlar nasıl bu kadar sessiz ve ıssız yaşatılabilir? “Sorumluluk” kavramı çok uzak bir yerlerde. Olması gereken yerde hiçbir şey yok. Ta ki iş işten geçip bir “son dakika” haberi olana dek.

Tabii sonrasında bir sürü gürültü kopuyor. Ve biraz zaman geçince unutuluyor yaşatılan, sessiz kalınan, görülmeyen-belki de görülmek istenilmeyen- çirkinlik ve suçlar.

Ama şunun çok iyi farkında olmak gerekiyor: “unutmamalıyız”. Kim tarafından, ne şekilde olursa olsun bir çocuğa yaşatılan şiddetin karşısında durmak gerekir. Çocukların tüm hayat alanlarında onları herkese ve her şeye karşı koruyacak kurumlar ve yasalar olmalı. Onlara yönelik hiçbir suçta “ama” kelimesi asla geçmemeli. Bir tek “ama”lı cümle olabilir: “AMA O BİR ÇOCUK”...

Hakları, kişiliği, varlığı, bedeni ve ismi olan bir çocuk.

Onların hakları için çıkarılan yasalar ve kurulan kurumlar sadece tabelada ya da kağıt üzerinde kalmamalı. İşlemeli ve de vücut bulmalı.

Çocuğa yönelik taciz-tecavüz sadece bir zaman diliminde ve de mekânda kalmıyor. Sen büyüdükçe o da seninle büyüyor ve seni takip ediyor. Yani “karar” verilirken uzak zamanlar da göz önüne alınmalıdır.

Küçük bir kız çocuğu ya da küçük bir oğlan çocuğunun ileride büyüyeceği de hesaba katılmalı. Onların da bir hayatı, dahil oldukları başka dünyalar olacağı asla unutulmamalı.

KAMER olarak kadına ve çocuğa, onların kişiliklerine ve de hayatlarına sınırsız saygı ve de bilinç ile yaklaşıyoruz. Çocuklara ve kadınlara yönelik hiçbir şiddete şu veya bu gerekçeyi asla sunmuyoruz.

Bu da bizim taviz vermediğimiz ve de vermeyeceğimiz duruşumuzdur.

Saygılar...

AYRIMCILIĞA KARŞI ORTAK MÜCADELE...

Geçen sene Kaos GL tarafından düzenlenen Ayrımcılık Karşıtı Sempozyum’un ikincisi 9 ile 14 Aralık tarihlerinde, Türkiye’nin ve dünyanın farklı şehirlerinden gelen, sosyal haklar alanında çalışan uzmanlar, akademisyen ve aktivistlerin katılımıyla Ankara’da gerçekleştirilecek. İlkinde ayrımcılık ve eşitsizliği üreten muhafazakâr politikaların tartışıldığı sempozyumda bu sene öğretmenler, ebeveynler, eğitimciler, psikologlar, sendikacılar, LGBTİ ve heteroseksüel öğrenciler ile eğitim alanında çalışanlar “Eğitimde Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığı”nı tartışacak.

SINIRLAR VE DUVARLAR İNSANLIĞI PARÇALAR, KADINLARI PARAMPARÇA EDER

Ayşe Gökkan

Nusaybin Belediye Başkanı

Nusaybin, Mezopotamya'nın Kuzeye bakan penceresi ve Botan dağlarının sıfır noktasında başlayan ovasıdır. İpek yoluyla güney Kürdistan'a sınırla sıfır noktasında Rojava'dır. Kürdistan'ın yaşadığı acıların kazandırdığı en tecrübeli kentidir.

Kadın direnişine bağlı politik kadının öncülük ettiği Nusaybin kadın kotası, kadın kenti ve kadının en çok gerillaya katıldığı kenttir. Tüm bunlar birleşince ayağa kalktığında önüne geçilmez, akar. Tüm bu yüzakı özellikleriyle Nusaybin, duvar gündemini asla içine sindirmedi, sindiremezdi. Sınırdaki yaşamın yeniden parçalanmasına izin vermezdi.

Ekim ayının Botan'dan akan gece soğuğu ve gündüz sıcağı kentin kış hazırlıklarına hız kazandırmıştı. Duvar gündemiyle herkesin gözü bir buçuk yıldır Rojava'nın kadın devriminin heyecanı ile sınıra döndü. Duvar fizikken görünmüyordu. Halktan duyan

herkes "qey dewletê serê xwe xwar ku diwar ava bike" diye sordu ama devlet yetkilileri bunu duymuyordu. Sınıra sıfır noktasındaki okuldan çıkınca çocuklar habercilerin kameralarıyla oyun oynuyorlardı. Askerlerin tüm uyarılarına rağmen çocukça saflığıyla söyledikleri "asker bak kuşlar sınırı geçti çek silahını durdurabilir misin" diyorlar kahkahadan bayılarak. Tüm bu komediler devleti durdurmaya yetmedi. Belediye olarak devletin tüm yetkililerine yazılar yazdık, sorduk: "hangi kurum karar verdi ve yapımını ihale etti?" Bu sorular basında da, resmi yazılarda da havada kaldı. Tıpkı halkın "qey dewletê serê xwe xwar?" (devlet kafayı mı yedi) sorusu gibi. Her çalışma başladığında araçları çıkarıyorduk. Bir gün ara verip ertesi gün tekrar çalışıyorlardı.

Tel örgülü duvara tırmandık. Duvar inşaatı durmadı. Devlet 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nı duvar örerek geçirdi. Artık Cumhuriyetin adı duvar olur. Yine araçlar çalışırken yerel hizmetten sorumlu olarak gittik. Araçlar durmadı ve "siz ne dersiniz deyin, bu duvar yapılacak" der gibi devam ettiler. "Eğer durdurmasanız buradan gitmeyeceğim" dedim. Ama aldırmadılar.

Yazdığımız resmi yazılara yanıt gelmedi. Bölge mahkemesine başvuralım mahkeme sonucu belli olsun dedik. Devlet yetkilileri bütün bunları duymadı ve böylece ben, orada kalma kararı aldım. Gece boyunca ciddiye almadılar. Soğuktan ve korkudan kaçacağımı sandılar. Gece yarısına kadar battaniye ve odun verilmesine izin vermediler. Kadınlar sabaha kadar bekledi. Sabah yine kalkacağımı sandılar. Hem Rojava tarafına askeri tankları kuzey tarafına da polis tomalarını ve araçlarını yerleştirdiler. Mayınlı alan anonslarını aralıksız megafonla hem polis hem de askeriye uyarı yapıyordu. Kadınlar için ayrıca cinsiyetçi baskılar yaptılar. Her konuşmaları aşağılama içerikliydi. Gece boyunca köpekleri sınıra bırakarak garip sesler çıkarıyorlardı. Sürekli el feneriyle takip edip taciz ediyorlardı. Tuvalet gitmek istediğimde engellemeye kalktılar. Ben de bana karşı kullandıkları her yöntemi ellerinden aldım. Su içmemeye başladım ve ölüm orucuna girdiğimi beyan ettim. İlk dört gün su dahi içmedim; midem de benimle anlaşmış gibi su kabul etmedi.

Halka daha çok baskı uygulanmaya başladı; halk da sınıra yürümeye başladı. Düz arazide tel örgülerin arasından gece soğuk gündüz sıcak, halk tam

bir direnişe başlamıştı. Devletin güvenliği kendisinden dolayı kaygılanmaya başlamıştı. Öfke artıyordu. Kontrol etmeleri zorlaşıyordu. Kadınların öfkesi yükseliyordu. Devlet yetkilileri telefon trafiğiyle yönetiliyordu. Tüm askeri ve polis güvenliği panikten seferber olmuşlardı. Amansız bir çatışma başlamıştı. Kent protesto yürüyüşleriyle, STK, belediye, çocuklar, öğrenciler, resmi kurumlar ayaktaydı. Devlet 24 saat ambulans ve sağlıkçı bekletiyordu. Ben tarafsız bir sağlık heyetinin beni takip etmesini talep ettim. Devletin sağlık ekibini kabul etmeyeceğimi, ölüm orucunda olduğumu bildirdim. Avukat aracılığıyla resmi başvuruda bulundum, devlet yetkilileri iyilik yapıyormuş gibi davranıyordu. Süresiz refakatçi vermeleri gerekiyordu vermediler. Ama çevreme bandaj çektiler. Mayın arazisini gerekçe gösterdiler. Gece mayın tarama uzmanları getirip belli yollar açıp işaretlediler, heyetlerin ziyaret etmesini engellediler. Sanki ben canlı bombaydım. Her an herkese patlayacaktım gibi bir atmosfer yarattılar. Halk tüm öfkesine rağmen beni düşündü, devlet de bunu kullandı. Sınır gelenlere gaz bombası atarak beni tehdit olarak kullandı. İyi olduğumu, bu utancı kabul etmeyeceğimi hem aileme hem de süresiz-dönüşümsüz açlık grevine giren arkadaşlara anlattım. Ailem çok metanetliydi; üç nesil kayıp veren bir aileydi. Ama devlet beni hep yalnızlaştırmaya çalışıyordu. Bir akşam “bak herkes evine gitti, sen de git. Tek başına burada böcekler ve haşereler arasında kalacaksın. Sen bir hanımefendi belediye başkanıydın. Bu sana yakışmaz.” dediler. Benim cevabım ise şuydu: “Bir halkı utanç duvarı arasına sıkıştırmanız bir insanlık ayıbıdır. Hanımefendiliğin sizin köleleştirmek istediğiniz kadınlara yönelik yarattığınız zorlama bir tanım olduğunu biliyorum”. Bu onları iyice çıldırtmıştı. Her seferinde benim halkın gözünde bu eylemde basitleştirdiğimi bir kadının böylesi bir eyleme girişmesinin toplumda itibarsız ve yakışsız olduğunu anlattılar. Oysa ben Nusaybin’i tanıyordum. Polislerin mahallelere girmesine izin vermediklerini biliyordum. Benle halk arasına onlarca araçtan duvar örmeleri sınır dışında bir şey yapamadıklarının ifadesiydi. Fiziken onları görmesem halkın sesi Kürdistan’ın Kuzeyini ve Rojava’sını inletiyordu. Devlet ne söylerse tersi doğruydu.

Tabipler Odası ve sağlık emekçileri, sağlık heyeti benim için çok üzülüyordu. Bana ölüm orucunda tuz ve şekerli su içmem ve B vitamini almam gerektiğini anlatmaya çalıştılar. Dünyadaki resmi ölüm orucu-

nun metnini getirdiler. Benim ölüm orucunun dışında ağır bir uygulamayı kendime uyguladığımı, bunu yapmamam gerektiğini anlatmaya çalıştılar. Ben ise hepsine bu utanç duvarını kabul etmediğimi, benimle değil, yetkililerle konuşmaları gerektiğini söyledim. Diploması trafiği ve telefonlar sıklaşmıştı. Doktor heyeti endişeliydi. Ben onları teselli ediyordum. Güneşten D ve B vitamini alıyordum. Karıncalar da beni dezenfekte ediyorlardı. Her utanç duvarına karşı duruşu düşündüğümde bedenimin inançla güçlü salgılar yaydığını hissediyordum.

Cezaevindeki tutsaklar yıldızlardan battaniye gönderdi. Kuzeydekiler gün boyu kentte protestoları yükseltiyordu. Başta Demokratik, Özgür Kadın Hareketi (DÖKH), barış anaları, Belediye emekçileri, STK, çocuklar, gençler, öğrenciler ayaktaydı; onlarca kişi açlık grevi başlattı, kadınlar her gün kitlesel yürüyorlardı. KESK’li kadınlar sınırları aşan balonlar uçurdular. Türkiyeli, feminist, sosyalist kadınlar, kadın barış girişimi ve örgütler, İHD, SES, Tabipler Odası, Mazlum-Der, kuzey Kürdistan’a akıyordu. 3. Dünya Kadın Yürüyüşü uluslararası sekreteryası, Filistinli, Tunuslu kadınlar, İsveç, Almanya belediyele-ri, duvarı yerle bir ettiler.

7 Kasım 2013’te yüz binlerle Türkiyeli, kuzey Kürdistanlı ve Rojevalı duvarı yerle bir etti. Artık duvar hükümet nereye giderse yüzüne çarpacak. İflas etmiş olan devlet sistemi, bir kez daha ne kadar itibarsızlaştığını ve halktan nasıl korktuğunu gizledi. Duvar insanlığın yüzkarasıdır, duvar ve sınırlar bir insanlık suçudur, 21. yüzyılda insanlığın alınına damgalanmış bir kara lekedir; duvar ırkçıdır, ayırımcıdır; duvar düşmanlıktır, duvar utançtır, ayıptır; duvar ve sınırlar, kadını paramparça eden taciz ve tecavüz sistemidir.

Gelek spas ji hemû kesên ku pişgirî danⁱⁱ.

Diware şerm e rûreşî ye, mohra reş e, nijanperestîye, neyartîye diwar hemû kesan, civakan, bawerîyan, nasnaman perçe dike, jinan perçe perçe dike.ⁱⁱⁱ

Notlar

i. Devlet aklını mı yemiş ki duvar inşa ediyor?

ii. Destek veren herkese çok teşekkürler.

iii. Utanç duvarı yüz karasıdır, kara lekedir, ırkçılıktır, düşmanlıktır. Duvar herkesi, toplumları, inançları, kimlikleri parçalıyor. Kadınları paramparça ediyor.

DİKTATÖRLER HER YERDE AYNI KARAKTERDE

Zozan Özgökçe

“Monia geçiş sürecindeki ülkelerde yapılan araştırmalardan örnekler vererek rejimlerin kadınların bedensel ve duygusal bütünlüklerine ilişkin uygulamalarına ve saldırılarına değindi.”

11-12 Kasım günlerinde Tunus, Cezayir, Mısır, Libya, Lübnan, Filistin, Suriye, Fas, İspanya, Fransa, Danimarka, İsveç, Ürdün, Türkiye ve Kıbrıs gibi Akdeniz’de kıyısı olan ülkelerde kadın çalışmaları yapan hak örgütleri ve kadın örgütlerinden yaklaşık 120 kadının katıldığı iki günlük konferans ve atölye çalışmaları Ürdün’ün başkenti Amman’da gerçekleşti. VAKAD adına katıldığım bu konferansa Türkiye’den İHD’li Selma Güngör’de katılmıştı. Konferans başlığı ‘Kadına Yönelik Şiddet, Suçlar ve Cezasızlık’ idi.

Son yıllarda Akdenizde kıyısı olan özellikle Suriye, Filistin, Mısır, Tunus gibi ülkelerde demokratik geçişler, reformlar ve ekonomik krizler oldu. Bu süreçlerde kadınlara karşı işlenen tecavüz, cinsel taciz, cinsel saldırılar cezasız kaldı ve bu tür saldırılar kadınlara karşı bir çeşit savaş aleti gibi kullanıldı. Özellikle çatışmalara ve gösterilere katılan kadınları marjinalize ve terörize edilmek istendi. Avrupa’daki kadınlar da yükselen işsizlik, yoksulluk, sağlığa ve eğitime ayrılan bütçelerdeki kesintiler ve istikrarsızlıktan dolayı zor durumda kaldılar. Kadın haklarına saygıdaki ve kadın erkek eşitliğindeki sorunlar eril geleneklerin de etkisiyle derinleşti. Bu konferansın amacı da bu yaşananlar konusunda ortak duyarlılık geliştirmek ve kadına yönelik şiddet konusunda

tartışabileceğimiz, birlikte mücadele edeceğimiz bir platform oluşturmaktı. Konferans Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (*The Euro-Mediterranean Human Rights Network (EMHRN)*), Amman İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi (*The Amman Center for Human Rights Studies (ACHRS)*), İnsan Hakları için Mizan Hukuku Grubu (*Mizan Law Group for Human Rights*) ve Kızkardeşlik Global Enstitüsü (*Sisterhood Is Global Institute/Jordan (SIGI)*) tarafından ortaklaşa organize edilmişti.

Ortak dayanışma ve savunuculuk geliştirebileceğimiz bir ağ oluşturmayı gerçekleştirmenin çok önemli olduğu ön kabulü ile konferansta 3 oturum ve 4 atölye çalışması yapıldı. İlk oturum daha çok hoşgeldiniz konuşmalarını içermekte olup genel çerçeveyi anlatmaya yönelikti. Tabii hal böyle olunca ‘eşitlikçi!’ davranılarak iki erkek, iki kadın konuşmacı konuştu. Konuşmacılardan İbrahim Laafia AB Ürdün Delegasyonundandı. Dolayısıyla ilk oturum diğer oturumlara göre daha fazla diplomasi kokuyordu ki basının ilgisi bayağı fazlaydı.

İkinci oturumu Mısır’dan Amal Abd Hadi modere etti, Tunus’tan Dr. Monia Ben Jemia geçiş sürecindeki ülkelerdeki (Mısır, Cezayir, Tunus ve Libya) kadınların bu süreçte yaşadıklarını örneklendirerek anlattı. Önceki diktatör rejimlerde kadınların ne yaşadıklarını ayrıca geçiş sürecindeki kalkışmalarda kadınların neleri başardıklarını, neler yaşadıklarını anlattı. Monia geçiş sürecindeki ülkelerde yapılan araştırmalardan örnekler vererek rejimlerin kadınların bedensel ve duygusal bütünlüklerine ilişkin uygulamalarına ve saldırılarına değindi. Yaşadığım coğrafyada da gördüğüm uygulamaların harfi harfine aynı olduğunu bir kez daha anladım. Erkek aklı çatışma süreçlerinde kadınların bedenine saldırıyı bir savaş silahı olarak görmektedir. Kadınların, özellikle mücadeleye katılan kadınların bedenlerine yönelik saldırının tarafların birbirine üstünlük sağlamayı amaçlamalarından kaynaklandığına değinen Monia bu cinsel saldırılar sonucu hamile kalan kadınların kürtaj olamamasını da detaylı bir şekilde anlattı. Monia’nın ardından İspanya’dan Magali Thill, Kıbrıs ve İspanya’daki ekonomik kriz sırasında kadınların ev içinde ve ev dışında yaşadığı şiddet konusunda bir sunum yaptı. Avrupa’daki ekonomik kriz sürecinde kadına yönelik şiddetle mücadele yöntemleri ile ilgili sunum yaparak önerilerini sıraladı. Bu oturumda doğuda ve batıda şiddetin boyutlarının değişebildi-

ğini ancak şiddet kullanma yöntemlerinin nasıl da benzeştiğini bir kez daha anladım. Türkiye’de de her ekonomik daralmada kadınların nasıl iş yaşamından koparıldığını ve eve hapsedildiğini verilerle de görebilirken, Avrupa’da durum biraz daha acımasız işlemektedir. Kapitalist sistemin kadınları Avrupa’da çok feci bir şekilde korkunç dişlerinin arasında nasıl una çevirdiğini çarpıcı bir şekilde bize aktarmış oldu. Magali Thill’in sunumuna paralel ve tüm Avrupa’yı konu eden bir sunumu da Marsha Scott yaptı. Marsha kendisini tanıtırken feminist olarak tanıttı.

İkinci oturum kadına yönelik şiddetle mücadelede uluslararası ve bölgesel mekanizmalar konuluydu. Konuşmacılar daha çok uluslararası ve bölgesel sözleşmelerden ve mekanizmaları nasıl kullanabileceğimiz konularında konuşmalar yaptılar. İstanbul sözleşmesi, Roma Sözleşmesi, 1993 Deklerasyonu, CEDAW, 1325 kararı gibi mekanizmaların öneminden bahsedildi.

Bu oturumda söz aldım ve özetle ‘4 parçaya bölünmüş ve Türkiye’nin işgali altındaki Kürdistan’dan geliyorum. 30 yıldan fazla süren bir savaş içinde, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana işgal altındayız. Kadınlar bu süreçte istismar edildi, tacize ve tecavüze maruz kaldı. Burada bahsedilen 1993 deklarasyonu,

CEDAW, İstanbul Sözleşmesi çok önemli evet. Türk hükümeti sürekli İstanbul Sözleşmesi ile gurur duyuyor ama Başbakan da dahil her fırsatta bu sözleşmeyi ihlal ediyor. Biz burada var edilen bu sistem içerisinden bakıyoruz. Devletler her daim birbirini koruyor. Devletlerin kurduğu mekanizmaları zorlamak önemli ancak aramızda güçlü bir mekanizma örme liyiz. Kürdistan’da bir ihlal yaşandığında hepimizin sesi çıkmalı. Tunus’ta, Libya’da bir ihlal yaşandığında hepimizin sesi çıkmalı. Gerçek dayanışma budur. Sessizlikten kurtulup harekete geçmeliyiz.’ dedim.

Daha sonra atölye çalışmalarına geçtik. Atölye çalışmaları kadın örgütleri arasında ağ kurma, kadına yönelik şiddetle mücadelede izleme ve belgelendirme, lobicilik/savunuculuk, cezasızlıkla mücadele etmek için mekanizmalar kurma konularında olmak üzere dört grup şeklinde yapıldı. Atölye çalışmalarından çıkan sonuçlara göre de bir taslak deklarasyon metni çıkarıldı.

Konferansın ikinci günü hazırlanan taslak üzerine herkes yorum yaparak önerilerde bulundu. Aynı coğrafyadan gelen ben ve İHD’den Selma ise metinde Filistinli ve Suriyeli kadınlara yönelik işlenen savaş suçları ile ilgili olan maddeye Kürt kadınlarının eklenmesini ve metne Türkiye’de LGBTT bireylere karşı işlenen suçlar nedeni ile ‘cinsel yönelim’ ibaresinin eklenmesini önerdik. Tüm öneriler yapıldıktan sonra metnin üzerinde organizasyon yapan kuruluşların çalışacağını ve taslağın tekrar görüşlerimize email aracılığı ile yönlendirilmesi kararını aldık.

Evlerimize döndükten sonra deklarasyona bizim önerdiğimiz Kürt kadınları ve cinsel yönelim ibarelerinden Kürt kadınlarının maddeler içerisine yerleştirildiğini ancak cinsel yönelimin yerleştirilmediğini görünce tabii ki itiraz ettim. Bakalım çoğunluğu Arap ülkelerinden olan kadınlar cinsel yönelimi deklarasyona koyacaklar mı? Bunu hep birlikte göreceğiz. Tabii bu öneriyi yaptıktan sonra moderasyonun yorumu bu maddeyi koyma yönünde idi. Ancak genel eğilim olarak konulabileceğine dair inancımız oluşmuştu. Bu yönde tartışmalar devam edecektir.

Son olarak konferans boyunca farklı farklı ülkelerden konuşan her kadının anlattıkları benim için yeni değildi. Erkek aklının ürünü olan diktatörlüklerin tüm uygulamalarının dünyanın her miliminde aynı karakterde olduğunu bana tekrar öğretti.

FOTOĞRAFTA KADIN DA VAR

SEMİHA ES

Uluslararası

Kadın Fotoğrafçılar

Sempozyumu

Meral Akkent

“Bu sempozyum pek çok anlamda “ilk” oldu. Türkiye’de ilk defa yapılıyor olmasının yanısıra, dünyada da bu kapsamda bir uluslararası sempozyum bilgisine biz düzenleyiciler olarak ulaşamadık. Açıkcası bu durum bizi de oldukça şaşırttı ve kadın fotoğrafçıların dışlanma süreçleri üzerine düşündürdü. Sempozyumun bu bağlamda da yankılarının olmasını ve tartışılmasını bekliyoruz.”

Semiha Es - Uluslararası Kadın Fotoğrafçılar Sempozyumu, 21. yüzyılda kadın fotoğrafçıların fotoğraf dünyasındaki yerlerini ve katkılarını irdelemek amacıyla, İstanbul Kadın Müzesi’nin (İKM) “Kadın Kültür Mirası” etkinlik programları çerçevesinde İstanbul Kadın Müzesi (İKM), Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu, Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (KOÇ-KAM) ortak çalışmasıyla Türkiye’nin ilk gezi ve savaş fotoğrafçısı Semiha Es (1912-2012) anısına 28-30 Kasım 2013 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlendi.

19.Yüzyılın devrim niteliğindeki buluşu fotoğraf, son iki yüzyıllık insanlık deneyimini derinden etkiledi. Susan Sontag’ın ifadesiyle fotoğraf, bize yeni bir

görsel kod kazandırdı; neyin bakılmaya değer olduğu ve neye bakmaya hakkımız olduğu konusundaki algımızı dönüştürdü. Pek çok başka alan gibi bu yeni görsel ifade alanı da yakın zamana kadar cinsiyetçi bir bakış açısıyla şekillendi, kadınlar “bakan”dan veya “bakışı şekillendiren”den ziyade “bakılan” konumuna sıkıştırıldılar. Öte yandan biliyoruz ki pek çok kadın, fotoğraf üzerinden kendini ifade etmek ve fotoğrafın hakim bakışını dönüştürmek için büyük mücadeleler verdi, hatta fotoğrafı cinsiyetçi bakışın tahakkümüne direnmenin bir aracı olarak kullandı.

Semiha Es - Uluslararası Kadın Fotoğrafçılar Sempozyumu iki soruyu birlikte sormayı hedefliyor: İki yüzyıllık fotoğraf tarihi süresince kadınların fotoğraf dünyasındaki konumu ne oldu? Fotoğrafa hakim bakış (*dominant photographic gaze*) toplumsal cinsiyet perspektifinden nasıl sorgulandı, alternatif tahayyüller nasıl ifade buldu?

Sempozyuma farklı ülkelerden konuşmacı olarak devlet şiddeti, bellek, cinsellik gibi sosyal politikayla çok yakından ilişkili konularda çalışan ve bazıları da ülkelerinde aktivist olarak etkin rol oynayan fotoğrafçılar davet edildi. Bu fotoğrafçıların çalıştıkları devlet şiddeti, bellek, cinsellik gibi alanlar, Türkiye’deki siyasal ve kişisel yaşamla da yakından ilişkili. Bu konuların görselleştirilme yöntem ve stratejilerindeki çeşitliliğe Türkiyeli fotoğrafçılar, akademisyenler ve sivil toplum aktivistleri ile birlikte bakmak, Türkiye’deki sosyal barışa katkı sağlayan yöntemleri zenginleştirecektir.

Sempozyuma; *Ami Vitale, Yunghi Kim, Diana Blok, Vera Lentz, Heidi Levine, Mitsu Maeda, Shadi Ghadrian, Lucia Nimcova, Lucy Azubuike, Tzeli Hadjidimitriu, Eman Mohammed Darkhalil, Fatou Kande Songhar, Lynsey Addario, Nomusa Makhubu* olmak üzere farklı ülkelerden 14 kadın fotoğrafçı ile Reuters’den *Ayperi Ecer Karabuda* ile MAGNUM-Firecracker’dan *Fiona Rogers* katıldı.

Türkiye’den *Ahu Antmen, Laleper Aytek, Silva Bingaz, Melisa Önel, Sebla Selin Ok, Bikem Ekberzade, Serra Akcan, Gülşin Ketenci, Şenay Öztürk* ve *Şehlem Sebik*’in yer aldığı sempozyumda *Feride Çiçekoğlu, Gamze Toksoy, Zeynep Devrim Gürsel, Asena Günal, Ayşe Gül Altınay* moderatör olarak görev aldı. Ayrıca genç kadın fotoğrafçılardan *Begüm Koçum, Cemre Yeşil, Dilara Arısoy, Pınar Gediközer, Larissa Araz,*

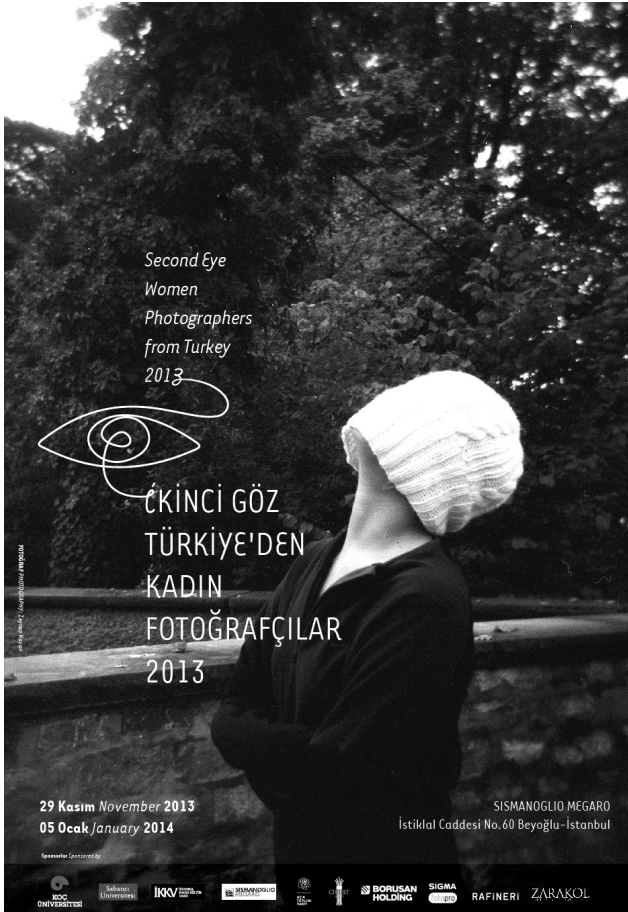
Zeynep Kayan, Senem Sinem, Sevim Sancaktar, Gözde Türkkan ve Seza Bali de sempozyum katılımcıları arasındaydı.

Sempozyumun paralel etkinliği olarak düzenlenen fotoğraf sergileri 29 Kasım'da Yunanistan Başkonsolosluğu'nun İstiklal Caddesi üzerindeki sergi mekânı Sismanoglu Megaro'da ziyarete açıldı. Türkiye basınının ilk kadın gezi ve savaş fotoğrafçısı Semiha Es'e armağan olarak düzenlenen "Semiha Es" fotoğraf sergisi, Semiha Es'in Türkiye fotoğraf tarihine olan katkısını; Türkiyeli 26 kadın fotoğrafçının katılımıyla gerçekleşecek olan "İkinci Göz Türkiye'den Kadın Fotoğrafçılar" başlıklı fotoğraf sergisi ise Türkiye'de 1980 sonrasında ciddi bir bilimsel ve sanatsal birikim oluşturan kadın sanatçı potansiyelini görünür kılmayı; günümüze değin yoğun bir üretim içinde olan kadın fotoğrafçıların ve fotoğrafı sanatsal bir ifade biçimi olarak kullanan kadın sanatçıları tanıtmayı; fotografik ifadenin öznelleşmesi sürecindeki katkılarını ortaya koymayı hedefliyordu.

Ahu Antmen ve Laleper Aytek'in küratörlüğünde hazırlanan sergiler 5 Ocak 2014 tarihine kadar ziyarete açık olacak. Ayrıca sergide yer alan eserler toplu halde kitap olarak yayınlanacak.

Caz piyanisti ve besteci Ayşe Tütüncü, İstanbul Kadın Müzesi sürekli sergisinin fotoğraf kategorisindeki dört fotoğrafçı anısına, hikayelerinden esinlenerek bestelediği eserini ilk kez "İkinci Göz Türkiye'den Kadın Fotoğrafçılar" sergisinin açılış kokteylinde Sismanoglu Megaro'da çaldı. Müziğin temasını ilk profesyonel Müslüman kadın fotoğrafçı Naciye Hanım (1881-1970), Türkiye'nin ilk profesyonel Ermeni kadın fotoğrafçısı Maryam Şahinyan (1911-1996), Türkiye basınının ilk kadın gezi ve savaş fotoğrafçısı Semiha Es (1912-2012) ve Türkiye basınının ilk profesyonel kadın foto muhabiri ve aynı zamanda ilk profesyonel Rum kadın fotoğrafçı Eleni Küreman (1921-2001) oluşturuyor.

Bu sempozyum pek çok anlamda "ilk" oldu. Türkiye'de ilk defa yapılıyor olmasının yanısıra, dünyada da bu kapsamda bir uluslararası sempozyum bilgisine biz düzenleyiciler olarak ulaşamadık. Açıkcası bu durum bizi de oldukça şaşırttı ve kadın fotoğrafçıların dışlanma süreçleri üzerine düşündürdü. Sempozyumun bu bağlamda da yankılarının olmasını ve tartışılmasını bekliyoruz.

İçeride Bir Tanık: MARYAM ŞAHİNYAN

Ebru Tönel

Tanık olmak... Nasıl bir şey tanık olmak? Yaşamak mı bir başına, yoksa çok mu fazlası? Birçok yanıtı var bunun elbette... Sanırım bir de ortak, buruk bir imgelemi. Her birimiz, bir anından yaşama, yaşantımıza tanık olmaya başladık, tanıklığımızı sürdürüyoruz. Belki bir gün anlatacağız, yahut hiç konuşmayıp yalnız içimizde kendimizle bırakacağız... Ya da tanıklığımız adımıza, bizden kalanlarla anlatılacak... Zaten söylemiş olacağız...

Şimdi onlardan birini yapmayı deneyeceğim. Maryam Şahinyan'ı anlatacağım. Bu hiç kolay değil. Ama ondan kalanlarla belli ölçüde mümkün... Söylenmiş... Ve hissettiren... Hâlâ yaşatan Maryam'ı, tanıklığını... Daha yaşatacak olan...

Maryam Şahinyan, bir stüdyo fotoğrafçısı. 1911 yılında bir yüksek bürokrat torunu olarak Sivas'ta doğdu. 1915'le birlikte yaşamı değişti, Ermeni olması ailesinin sahip olduğu ayrıcalıklı sınıfsal konumun önüne geçti, aile tüm mal varlığını Sivas'ta bırakarak İstanbul'a göç etmek zorunda kaldı. İstanbul'a göç Maryam'ın hayatını değiştirdi. Şahinyan ailesinin büyük çaplı maddi sıkıntıya düşmesi Baba Mirhan'ı yeni iş arayışına soktu. Evvelen Mihran'ın dönemin burjuva gençleri arasında popüler olan hobisi fotoğrafçılık, ailenin İstanbul'daki geçim kaynağına dönüştü. 1933 yılında Şahinyan ailesi Beyoğlu'ndaki Foto Galatasaray'a ortak oldu. Bu ortaklık, Maryam'ın hayatını şekillendirecekti. Ailesinin maddi sıkıntıları devam ettiği için Sainte Pulchérie Fransız Lisesi'ndeki ortaöğrenimi tamamlayamayan Maryam, sonrasında babasına yardımcı olmaya başladı. Kısıtlı imkânlar erkek kardeşlerin eğitimi için kullanılıyordu. Bu nedenle onun ailenin ekonomisine katkı sağlaması gerekti. Kısa za-

manda babasından stüdyo fotoğrafçılığının inceliklerini öğrenen Maryam 1937 yılı itibarıyla ailenin ekonomik yükünün tamamını üstlendi. Ta 1985'e kadar Foto Galatasaray'da çalıştı. Hiç evlenmedi, çocuk sahibi olmadı.

Maryam, kelimenin gerçek anlamıyla içerideydi, Foto Galatasaray'da... Tüm ömrünü orada geçirdi, tüm tanıklığını orada sürdürdü. Ânı donduran ve saklayan, "sonsuz" eyleyen, o büyümlü aletin, kameranın başındaydı. 1935'ten 1985'e kadar, tam 50 yıl. Akan yaşama, değişen her şeye değişmeyerek tanıklık etti. Aynı stüdyo dekorunu, I. Dünya Savaşı'ndan kalan aynı körüklü kamerayı kullandı. Siyah iş önlüğü ve kolçaklarını hiç çıkarmadı.

Ve dışarı; akan, değiştiren zaman, Beyoğlu, İstanbul, Türkiye... Foto Galatasaray'ın konukları dışarısını, içeriye, Maryam'a taşıdı. O da her bir kareyle aldı, sakladı... Tanığı oldu... Bir bellek kutusu gibi... Stüdyo kapandığında 200 bin filmlik bir arşiv bulunuyordu. Evet, 200 bin kare; binlerce an, insan, hikâye... Dışarı...

Maryam'ın arşivi 90'lı yılların başında bir depoya koyuldu. Yaklaşık yirmi yıl sonra, ona koruyuculuk eden Yervart Tomasyan'ın girişimi ve sanatçı Tayfun Serttaş'ın yaklaşık üç yıllık çalışmasıyla, bir kitap ve sergi olarak gün ışığına çıktı. Serttaş, her bir fotoğrafı teker teker inceledi ve "iki yıl boyunca neredeyse her gün yeni bir kareye hayran olarak" bir seçki düzenledi. Foto Galatasaray'ın kayıt defterleri kayıp olduğu için arşivdeki fotoğraflardakilerin kim olduğuna dair ne bir isim, ne de not bulunuyor. Bu nedenle Foto Galatasaray bir açık arşiv sergi olarak oluşturuldu. Kişisel tanıklıklar, Maryam'ın tanıklığına eklenebilir, çoğaltılsın diye...

Serttaş, Maryam'ın arşivi için "böyle çeyiz dizer gibi her biri tek tek numaralandırılmış, aralarına pelür kâğıtlar serilmiş, yarım asır boyunca dokusunda tek bir değişiklik olmayan arşiv görmedim" diyor. Her bir fotoğraf için böylesine titizlenmek, bugünün hikâyeleri arasında bizlere tuhaf gelebilir. Sıyrılmamız, bir kez daha düşünmemiz gerekir. Ancak öyle, o fotoğraflara bakarak, onun fotoğrafçılığa ve insanlara olan sadakatini anlayabiliriz...

Maryam'ın fotoğrafları, içinde zamanı barındırsalar, onunla birlik görünseler de zamana inat ediyor. Her

Maryam Şahinyan

dönem duru, kişilikli. Siyah-beyaz olmaları bunun bir sebebi olabilir. Öte yandan onun inançlarına bağlı, kapalı yapısı da fotoğrafların bir yerinde, saklı gibi... Beyoğlulu şık kadın ve erkekler, gayrimüslim aileler, düğün, nişan çiftleri, tiyatrocular, sanatçılar... İstanbul'a değen herkes, içeride, Maryam'ın stüdyosunda, bugün ise bizlerle.

Fotoğraflardan kadınların, özellikle gayrimüslim kadınların izlerini sürmek mümkün. Hepsi Maryam'ın kadınlığına, bağlılığına dayanarak gelmiş, sonra içeride dışarının zorlu dünyasına güvenle karşı koymuş gibiler... Stüdyoda kazakların altında saklanan haçlı kolyeler göğüslerin üzerine çıkartılmış, saçlar dökülmüş, omuzlar açılmış.

50 yıllık tanıklık, bizim tanıklığımızla sürüyor, sürecek... Fotoğraflar her bakışa farklı imkânlar, hikâyeler sunar. Çoğalttıkça çoğalır, çoğaltır...

Bir de dört silik vesikalık fotoğraf var Maryam'dan... Hüznü belki... Bir başına... Sağlam... Onun kamerasının ardında olmayı seçişinden, bunu tüm koşullara rağmen sürdürmüş olmasından, dirayetinden...

Çoğalıyor...

TEKNOLOJİ EĞLENCİLİ Bİ ŞEYDİR!

Kadınlar Makinesi

“Günümüzde kullandığımız Wi-Fi ve Bluetooth teknolojilerini ilk bulanın ünlü Hollywood yıldızı Hedy Lamarr olduğunu öğrenmek bizi oldukça şaşırttı.”

Kadınlar Makinesi, “kadınlar teknolojiden anlamaz” önyargısını kırmak, kadınların bilişime olan ilgilerini arttırmak, bilişim ve teknolojiye hatta bu konularda soru sormaya karşı duydukları çekinmeleri azaltmak ve teknoloji, matematik, bilim, mühendislik alanlarına katkıda bulunan kadınları tanıtarak kadınların da bu alanlarda gayet başarılı olduklarını aktarmak için kurulmuş bir topluluk.

Çeşitli disiplinlerden gelen kadınlarız. Konu özellikle teknoloji ve bilim olunca ne yazık ki kaba bir tavırla karşılaşıyoruz. Mecbur değilseniz (yani evde tadilat işlerini yapacak bir erkek yoksa) elinize bir kere bile tornavida değmeden büyümeniz çok olası. Tamir etmek erkeklerin, korumak kadınların işi gibi görülüyor. Hayatımızın neredeyse her yanında olan teknoloji ile de böyle bağ kuruyoruz. Belki komik gelecek ama bir metin belgesini yatay ya da dikey olarak kullanabilmek bile büyük sorun(!) olabiliyor. Kaldı ki bilgisayar söküp takmak, program yazmak, sistem kurmak.. bunlar çok daha büyük sorunlar oluyor. Bu sorulara verilen yanıtın niteliği ya da veriliş şekli sizin bir daha sormanızın önünü kesebiliyor. Eğer çevrenizde duyarlı bir erkek yoksa genelde böylesi sorulara üstten bakan, ‘bunu mu yapamadın’ şeklinde yanıtlar almanız çok olası! Biz öyle değiliz, öyle olmamaya çalışıyoruz en azından. Ne yapacağımızı da oraya gelenlerin ihtiyaçları üzerinden planlamak istiyoruz.

Kadınlar Makinesi bir kurs değil, Kadın matinelere gibi kadınların rahatça gülüp oynadıkları, rahat ettikleri yer. Rahatlıkla sorup, rahatlıkla ‘saçmalayabilecekleri’ bir yer yani en azından biz bir araya gelen kadınların istedikleri şey bu: Rahat rahat öğrenmek! Bir kursta öğrenebileceklerimizden daha çoğunu ortama hakim olan hava sayesinde hayatımızın içine alabiliyoruz

Kadınlar Makinesi henüz çok yeni bir oluşum aslında. İnsanlar bu topluluktan yeni yeni haberdar olmaya başladılar. İlk toplantımızı Ağustos’ta yapmıştık, bugüne kadar toplam üç toplantı gerçekleştirdik. Bu toplantılarda neler yaptığımızı ve neler yapacağımızı kısaca anlatalım.

İlk toplantımızda GNU/Linux ve özgür yazılım üzerine sohbet ettik, günlük hayattan örnekler vererek inceledik. Kadınlar Makinesi’nde hedefimiz insanları sıkmadan ve gereksiz teknik bilgilere boğmadan sohbet havasında toplantılar yapmak. O yüzden sıkıcı bir şekilde sunumu yapıp toplantıyı bitirmek yerine sohbet havasında tartışarak, herkesin konuya dahil olmasını sağlamayı amaçlıyoruz.

Toplantıları iki farklı türde yapmayı planlıyoruz. Mesela ilk hafta sunum yaptıysak diğer hafta teknik bir atölye yapacağız.

Aramızda teknolojiyle yeni yeni tanışmaya başlamış kadınlar da var, bilgisayar, yazılım ve teknolojiye uzun süredir gönül vermiş kadınlar da.

İkinci toplantımızda, bugüne kadar belki zamansızlıktan belki de gözleri korktuğu için teknolojiyle çok alakası olamamış arkadaşlarımızın bu konuda ne tür sıkıntılarla karşılaştıklarını belirlemeye çalıştık ve uzun zamandır teknolojiyle, bilgisayarlarla ve yazılımla iç içe olan üyelerimizin, hayatımızı kolaylaştırmak için teknik atölyeler düzenlemesine karar verdik.

Elbette ki ilk günden GNU/Linux kurmayı ya da kod yazmayı öğretmeye kalkarak gözünüzü yıldırmak niyetinde değiliz. Teknik derken, kadınların günlük hayatta bilgisayar kullanımlarını kolaylaştıracak ufak tefek bilgilerden bahsediyoruz. Mesela laptop fanı temizlemek, kasanın içindeki donanımları tanımak, gizliliğimizi korumayı sağlamak, anti-virüs yazılımı yüklemeyi ve torrent kullanmayı öğrenmek

gibi pratik bilgiler bunlar. Yani anlayacağınız bebek adımlarıyla ilerlemeyi düşünüyoruz. Buna bir nevi teknolojiye giriş ya da “Teknoloji 101” diyebiliriz. Temelleri sağlam atacak olursak, üzerine inşa ettiğimiz bina da sağlam olacaktır. Temel dersleri geçtikten sonra ise talepler doğrultusunda “GNU/Linux nasıl kurulur”, “Wordpress ile nasıl web sitesi yapılır” gibi daha ileri seviye bilgi gerektirecek konulara geçmeyi hedefliyoruz.

Sunum kısmına gelecek olursak; burda öncelikle ufak bir bilgi paylaşmak istiyoruz. Toronto Üniversitesi Psikoloji Bölümü hocalarından Penelope Lockwood’un yaptığı bir çalışmaya göre “Kadınlar rol modellere, erkeklerden daha fazla ihtiyaç duymaktarmış”. Bunun sebebi, kadınların başarılı kadın örneklerini gördükleri zaman, gelenekselleşmiş cinsiyet bariyerlerini yıkabileceklerini ve kendilerinin de büyük başarılar imza atabileceklerini farketmeleriymiş.

Biz de buradan yola çıkarak bilgisayar kullanımı haricinde, teknoloji, bilim, matematik ve mühendislik dallarına katkıları olan kadınları tanıtan sunumlar da hazırlamaya karar verdik.

Mesela son toplantımızda, tarihteki ilk bilgisayar programını yazan Ada Lovelace’ın hayatıyla ilgili bir sunum gerçekleştirdik. Ada Lovelace ilk bilgisayar programını, teknolojiyle iç içe olduğumuz günümüz dünyasında değil, kadınların mühendislik ya da bi-

limle ilgili fikir dahi yürütmesine fırsat verilmeyen sadece iyi bir anne ve iyi bir eş olmalarına önem verilen 1800’lerde yazmıştı. Elbette bu hepimizi çok etkiledi ve sanıyorum ki hepimizi bir parça olsun gaza getirdi.

Daha sonrasında yeni sunumlar için araştırma yaparken yukarıda bahsettiğimiz dallara katkıda bulunan çok ilginç kadınlara denk geldik. Mesela günümüzde kullandığımız Wi-Fi ve Bluetooth teknolojilerini ilk bulanın ünlü Hollywood yıldızı Hedy Lamarr olduğunu öğrenmek bizi oldukça şaşırttı. İnanın bu örnekler hiç de az değil. Bu da aslında kadınların teknolojiye ve bilime olan katkılarının azımsanamayacak ölçüde olduğunu gösteriyor.

Maalesef 21. yüzyılda olduğumuz halde erkeklerin kadınlara hatta kadınların kendilerine olan önyargıları hala değişmedi. İnternette, kültür ve eğitim seviyesi Türkiye geneline göre oldukça yüksek olan mecralarda dahi, kadınlar alay konusu olabiliyor. “Torrent kullanabilen kız varmış” türünde ve seviyesinde espiriler yapılıyor.

Bizler artık bu önyargıların değişme zamanının geldiğini düşünüyoruz. Kadınların zeka açısından erkeklerden asla geri olmadıklarını (hatta daha da ileri olduklarını :P), sadece teknolojiye (belki de toplum yapıları sebebiyle) yeterince ilgiyi gösteremediklerinin bilincindeyiz. (Marilyn Monroe’nun IQ’sunun 168 olduğunu biliyor muydunuz?)

Kadınlar Makinesi olarak bir başka hedefimiz de diğer kadın gruplarıyla ortak çalışmalar yaparak kadınlara karşı olan önyargıları bir parça da olsa azaltmak ve teknoloji dünyasında hakettikleri yerlere gelebilmelerinin önünü açmak olacaktır.

Yakında blogumuz yayın aşamasına geçecek. Oradan toplantılarımıza ait notları okuyabilir, yapılan sunumları indirebilirsiniz. Ayrıca Facebook ve Twitter hesaplarımızdan etkinlik duyurularımızı takip edebilirsiniz.

En yakın zamanda sizleri de aramızda görmek dileğiyle.

Adreslerimiz:

<http://www.facebook.com/kadinlarmakinesi>

<https://twitter.com/kadinlarmakines>

MEKTUBUNUZ VAR

ÇÜNKÜ ADIM KADIN...

Ümit Manay

“Ne zaman bilgisayarımı açsam, kadın cinayetleri haberleriyle karşılaşıyorum. Bu, bir LGBT birey olarak bana korku veriyor. Çünkü biliyorum ki, ikinci hedef, bizleriz. Yani LGBT bireyler.”

Yıllar geçti, kadınlar öldürüldü, öldürüldü ama bu ülke kadının adını koyamadı.

Ne zaman bilgisayarımı açsam, kadın cinayetleri haberleriyle karşılaşıyorum. Bu, bir LGBT birey olarak bana korku veriyor. Çünkü biliyorum ki, ikinci hedef bizler, yani LGBT'leriz.

Bereket simgesi olarak görülen, doğurgan, üretken ve anaç kadın modeli, yerini, fiziksel açıdan kendisinden daha güçlü olan erkeğe bırakalı çok oldu. Anaerkil bir toplum yapısından belki bir zamanlar söz edilebiliyorduydu da, bugün artık ataerkil toplum tarafından baskılandığımızı, öldürüldüğümüzü biliyoruz. Değil mi ki “Bereket Tanrısı” tasviri, penisi iktidar haline getirir ve emeğin fiziksel güç kullanılarak / zorbalıkla kazanılacağına işaret eder. Ataerkil aile yapısını besleyen fikirlerden biri de bu fiziksel güç / zorbalık yanılsamasıdır. Ataerkil aile yapısı ya da “patriyarka” dediğimiz şey, erkeğin her konuda haklı ve üstün olduğu düşüncesine dayanır. Kadın, bu yapıda sindirilmiş, gücünden mahrum edilmiştir.

Kadın cinayetleri, cesaretini patriyarkadan alıyor. Türkiye, ülkeler genelinde kadın cinayetleri sırasında pişkin bir şekilde ilk üçte! 2012 raporu şöyle: Ocak'ta 14, Şubat'ta 13, Mart'ta 12, Nisan'da 21, Mayıs'ta 17, Haziran'da 15 kadın hayatını kaybetmiş. Kadınların öldürülme nedenleri: Boşanma, ayrılma, reddetme, kıskançlık... Cinayet hikâyeleri devlet kayıtlarında görünmüyor. Ama bir gazete haberini takip ederek, utanç verici bir hikâyeye tanıklık edebiliriz:

Yasak aşk yaşadığı gerekçesiyle yedi ay önce ailesi tarafından taşlanarak cezalandırılan (recm) ve önceki gün tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitiren 35 yaşındaki Şemse Allak'ın cenazesinin yasa gereği ailesine verileceği belirtildi.

Mardin'in Yalımlı beldesinde yaşanan recimden sonra Allak'a sahip çıkan ve masraflarını üstlenen Diyarbakır'daki Kadın Merkezi (KA-MER), dün basın toplantısı düzenleyerek cenazenin aileye verilmesine tepki gösterdi.

Allak'ın cenazesinin Diyarbakır Devlet Hastanesi Morgu'nda bekletildiğini belirten KA-MER Koordinatörü Naime Kardeş, “Ailesine haber verilecekmiş. Onlar almazsa, kimsesizler mezarlığına gömülecekmiş. Allak, ölmesi için taşlayanlarca gömülecek, çünkü yasa böyle emrediyor” dedi. (RADİKAL /10 Haziran 2003)

Şemse Allak aslında yasak aşk yaşamadı... “Namus” kavramının kurbanı oldu.

İnsanları “aşk” değil “namus” öldürüyor...

Sadece Şemse Allak'la yetinmedi bu canavar...

2009 yılında Güldünya Tören'i kucağındaki yavrusuna bakmadan ağabeylerine kurban etti.

İnfaz kararı o kadar içselleştirilmiş bir nefrete dönüşmüştü ki... Ağabeyleri hastanede buldukları Güldünya'yı ilk seferinde öldürememişken, ikincisinde -hastane odasında hem de- öldürebildi! Güvenlik neredeydi? Cinayeti kimse görmedi mi? Bu sorular aklımda gecelerce döndü...

Sonrasında kadına şiddete dikkat çekmek amacıyla birçok sanatçı bir araya gelerek “Güldünya Şarkıları” albümünü çıkardı. Albümde yer alan birçok şarkıyı biliyorsak da en dikkat çekici olanlarından biri, sözlerini Aylin Aslım'ın yazdığı ve Sezen Aksu'nun yorumladığı “Güldünya” idi:

Seni gönderene söyle

Köydeki büyük meclise

*Söyle daha çocuk yaşta üstüme çıkan herife...
Eğer böyle ölürsem iki elim yanınızda
Hayaletim gezer düşer peşinize.*

Aylin tüm öldürülen kadınların hesabını soruyordu şarkıda...

Güldünya ölümsüzleşti şarkılarla...

Ve 2012 yılına geldiğimizde, iki kadın daha arka arkaya öldürüldü.

İlk cinayet Adıyaman'ın Kâhta ilçesinde gerçekleşti. 16 Yaşındaki Medine Memi, erkeklerle konuştuğu gerekçesiyle babası ve dedesi tarafından kolları arkadan bağlı vaziyette 2 metrelik bir çukura ve bilinci açık bir vaziyette diri diri gömüldü.

Baba ve dede mahkemede susma haklarını(!) kullandılar.

Hemen arkasından Ağrı'dan bir haber geldi: 16 yaşında görücü usulüyle evlendirilen ve kocasından şiddet gördüğü ve kış günü sokakta doğum yapmanın verdiği acıyla baba evine geri dönmek isteyen Melek Karaaslan!

Babasının, durumu namus meselesi yapması üzerine Melek Karaaslan koca evine geri gönderildi.

Koca, şiddet uygulamaya devam etti ve Melek aklını yitirdi.

Ama aklını yitiren Melek'e acımadılar ve onu tuvalete hapsederek yaşamaya zorladılar.

Melek hayata gözlerini yumdu.

Şemse Allak gibi ona da kadınlar sahip çıktı...

Van Kadın Derneği'nden (VAKAD) Esen Günayşınları dile getirmişti;

"Melek'in uyuyan bedenini yıkayacak olan kadın hoca tek yıkayamam deyince ve diğer kadınların biz

yapamayız sözleri üzerine, Melek için yapmamız gerektiğini düşünerek ben ve Sema cenaze aracına bindik. Vücudu aylarca bir tuvalette kapalı tutulmanın, ışıktan, yiyecekte uzak kalmanın ve bir sandalyede sürekli oturmanın etkisiyle küçücük kalmış ve yaralar bağlamıştı belki, otopsi yapılmıştı bedenine... Ama Melek'in masum yüzü hâlâ oradaydı.

"Köyde cenaze namazı kılındıktan sonra mezarlığa gittik. Melek'in tabutunu taşıyıp üzerini toprakla örttük. Fark ettim ki Melek yaşarken Melek'ten habersiz olan herkes üzerine toprağı el birliğiyle attılar. Melek'in mezarının bir tarafında köylü kadınlar ve ortalarında Melek'in annesiyle, evli kız kardeşi ağıtlar yakıyordu. Yanlarına gittim. Hepsi 'sen Melek'in bedenini görmüşsün, Melek nasıldı' diye sordular, yutkunamadım..."

"En çok Melek'in ölünceye kadarki kimsesizliği dokundu yüreğime. Melek hastanedeyken kimse yanında kalmamış. Annesi hayvanlarımı bırakmam demiş, erkek kardeşi ben lokantada çalışıyorum işi bırakmam demiş. İnsan yürekli bir kaç hastane çalışanın uğraşısıyla abisi Melek'i Ankara'ya götürmeyi kabul etmiş. Ama Ankara da çare olamadı Melek'e..." Melek kadınların omzunda kadınlığını sırtına yükleyip Kürt coğrafyasının uçsuz bucaksız kurak topraklarıyla buluşurken, ona yapılanlar hangi vicdana sığabilirdi?

Namus neydi? Kadının iki bacağına arasına sıkışmış et parçası ölüm sebebi olabilir miydi?

Hem erkek dediğimiz cins de oradan gelmiyor muydu?

Bütün verdiğim örneklerde kadınların katilleri "erkek"!

Erkek egemen zihniyet ve cinsiyetçi bakış açısı daha ne Medineler ne Melekleri öldürecek, bunu yaşananlardan yola çıkarak tahmin edebiliyoruz.

Kadınların rahimlerine ve kaç çocuk doğuracağına karar veren devlet, kadınlar öldürüldüğünde, işkençe gördüğünde kocalarına, babalarına ya da ailelerine kendi eliyle teslim ediyor.

Bir LGBT birey olarak işlenen cinayetler adına kendimden ve insanlığımdan utanıyorum.

Evet, toplumun bana yüklediği bir rol var. O rolün adı da 'erkek' ama şunu belirtmeliyim ki kadın öldürmek ya da dövmek erkeklikse, "Ben Erkek Değilim"!

Ez ne Mêrim!!!

TAŞRADA BAYAN VOLEYBOL TAKIMI

Zeynep Ceren Eren

Evden dışarı çıkıp bir adım atıyorsun, sonra sağa bir adım, bir adım daha, son bir tane daha attın mı, işte evinin önüne gelmişsin tekrar. Bu eve de taşra diyoruz. Peki, koskoca kadın voleybol takımı ne yapar, bu evin neresine, ne kadar sığar? Programımızın bu sayıdaki konuğu işte o taşradaki kadın voleybol takımının kaptanı. Demirlispor'dan Türkan. Kaptanla taşra hayatını, on üç kadınla ahalinin imtihanını konuştuk.

Takımınızdaki birçok oyuncu daha önce büyükşehir takımlarında oynadı, haliyle birçoğunuz için taşrada “bayan” voleybol takımında oynamak yeni bir deneyim diyebiliriz. Antrenmanların başlamasıyla sizler de ilçeye yerleştiniz, artık sezon bitene kadar orada kalacaksınız. Hayat nasıl akıp gidiyor orada? Bir gününüz nasıl geçiyor? 16 ve 17 yaşındaki iki oyuncumuz dışında bütün oyuncularımız dışarıdan transfer oldu. Takımın yaş ortalaması oldukça genç olmasına rağmen çoğumuz İstanbul, Ankara ve İzmir takımlarında oynadık. Ağustos ayında kasabaya taşındık. Hepimiz iki katlı bir lojmanda beraber kalıyoruz. Akşam saat ona kadar giriş yapmamız gerekli. Gündüzleri iş hanı olan bir bina burası. Dış kapıda güvenlik kamerası bulunuyor. Bizim günlerimiz birbirini tekrar eden günler gibi. Pazartesi, Salı, Perşembe ve Cuma günleri günde çift antrenman yapıyoruz. Çarşamba tek antrenman, cumartesi maç ve pazar off günümüz. Sabah antrenmandan geliyoruz, kahvaltı, uyku, tekrar antrenman. Şimdilik evde eğlence eksik olmuyor. On üç kızın ne dedikodusu, ne derdi, ne de keyfi bitmiyor. Fakat acil ihtiyaçlarımız dışında dışarıya

çıkmayı pek tercih etmiyoruz. Tek bir bulvar var burada bankalar, marketler ve bazı dükkanların bulunduğu. Hepsi küçük esnaf. Benim ilk gözüme çarpan her sokakta birden fazla kahvehane bulunmasıydı. Bizim lojmanımızın tam karşısında ve çaprazında da var mesela.

Antrenmanların dışında ilçede vakit geçirebiliyor musunuz? Kahvehanelerle çevrilmiş olmak pek rahat olmasa gerek?

Açıkçası ilçede vakit geçirebileceğimiz iki kafe dışında pek yer yok. Çok küçük bir yer olduğu için herkes tarafından tanınıyoruz. Çok rahat hareket ettiğimiz söylenemez. Bakışlar farklı bir kere. Daha önce de kadın voleybolcularla yaşamış insanlar olmalarına rağmen hep bir yabancı, hep bir turist gözüyle bakıyorlar. “Niye geldiniz?” der gibi. Dar eşofman ya da uzun tayt giymemeye, insanlarla göz göze gelmemeye çalışıyoruz. Ben kendi adıma bazen inatlaşıyorum o ayrı! Biri baktıkça ben daha çok bakıyorum. İnsanlar yani ne bu inceleme, ne bu merak! Yazın daha zor oluyordu, 45 derece sıcakta koşmaya giderken uzun eşofman giyemiyorduk tabi. Kısa şort devrimi gerçekleştirdik diyebilirim.

Kısa şort devrimi nasıl oldu? İlçenin genç kızları, kadınları tarafından, hani tek tük de olsa benimsemi mi mesela?

Yani açıkçası çok başarılı olduğu söylenemez. Biz kimseyi dinlemeden giydik bütün yaz. Bunun dışında sadece küçük takım kızlarının da dışarıda diz altı şort giydiklerini gördüm. Burada şöyle bir ayrıntı paylaşabilirim. Mesela ev annemizin eşi “Kolsuz tişört giy, neden sıcakta uzun giyiyorsun?” diyormuş. “Bizim aile çok rahat, kızım da istediğini giyer ama ben kendim rahatsız oluyorum.” diyor ev annemiz. İnsanların bakışları baskı oluşturuyor, küçüklüğünden beri hep “Başkaları ne der?” korkusu var.

İlçedeki insanların size karşı bakış açıları nasıl? Sizlerle nasıl ilişkiler kuruyorlar?

Karşımızdaki tekel dışında sohbet ettiğim bir esnaf olmadı. Geleli dört ay oldu. Herhangi bir markete girdiğimizde tek söyledikleri “Voleybolcu mu bunlar?” Bir kere de önemli bir maçtan sonra gazetede gördük resmimizi, “Yenmişsiniz.” dedi biri. Soğuk soğuk bakıyorlar. Bir alamadılar içlerine. Bu cümle bence her şeyi anlatıyor. Yoğun bir taraftar ilgisi var. Ama onlar da galibiyete odaklı. Geçenlerde yenildiğimizde sağlam küfür yemişiz tribünden, bir

arkadaşım söyledi. Ama şenlik gibi geçiyor maçlar haklarını yememek lazım. Sadece çok müdahale yetkisi görüyorlar kendilerinde. Maçtan önce konuşma yapmak isteyenler falan bile oluyor!

Kadınlar da izlemeye geliyorlar mı maçlarınızı, yoksa tribün daha çok “erkek” bir yer mi?

Eşit bir dağılım söz konusu değil tabi ki... Erkek nüfusu yoğunlukta salonda. Ama eşiyile gelen, kızıyla gelen de var. Yöneticilerimiz hep eşleriyle geliyor mesela. Şu ana kadar bir sorun çıkmadı oynadığımız maçlarda. Gelen seyirci karşı takımını rahatsız edecek en ufak bir kötü söz söylemiyor, bu gerçekten oldukça önemli. Sonuçta futbol seyircisi dediğimiz kesim değil bizi desteklemeye gelenler.

Peki, özel olarak kadın voleybol takımını nasıl karşıladılar? Bildiğim kadarıyla kadın voleybol takımının çok da uzun bir tarihi yokmuş orada, yani birbiriniz için daha yeni sayılırsınız.

Evimizi çekip çeviren, yemeğimizi yapan, bizim bütün derdimizi çeken bir ev annemiz var burada; sabah dokuz akşam dokuz, bazen hasta varsa sabaha

“Kısa vadede kadın voleybol takımının ilçeye pek bir yararı olmaz bence. En az bir beş-altı sene sorunsuz sezonlar geçirilmesi gerekli. Yani sorunsuz demek erkek arkadaşla samimi görüntüler vermeme, basında gece elbiseli, erkekli fotoğrafının çıkmaması, sosyal medyada yazdığına, koyduğu resme dikkat etmen demek. İnsanların kadın voleybolcuların da birer insan, birer genç kız olduğunu anlamaları ve bunu kabul etmeleri gerekli. Belki o zaman hayatlarına dahil edebilirler ve başkalaştırmaktan vazgeçerler.”

kadar bizimle. İlk eve girdiğim gün çok çok sıcak karşıladı beni. Sanki o takımın kahramanı, kurtarıcısı gelmiş gibi. Beklemediğim bir tepkiydi açıkçası. Enerjisi ve iyi niyetiyle bizim her şeyimiz. Onun voleybol takımımızı insanlara anlatması, konu komşuyu bilgilendirmesi çok büyük bir avantaj tabii bizim için. Geçenlerde küçük kızlardan biri akşam yedide antrenman servisi beklerken, karşı kahveden biri bakışlarını dikmiş bizimkine, kız bir susmuş iki susmuş, en sonunda “Bir şey mi var da bakıyorsunuz!” demiş. Adam gayet kendinden emin “Yasak mı lan sana bakmak!” demiş. Evimizin annesinin bunu duyup apar topar aşağı inip “Kimin derdi var!” diye bağırması bizi nasıl koruyup kolladığını yeteri kadar anlatıyor sanırım. Bir kere de benim arabama vurmuşlar park halindeyken. Birden neredeyse kırk adam sardı etrafımı. Cidden korkunca yakın bir tabloydu. Yine süpermen gibi yetiştirdi ev annemiz. “Kim vurdu benim kızımın arabasına!” diye bağırmasıyla kalabalık dağıldı hafiften. Tanıyorlar sonuçta kadını, orada doğmuş, kocası, akrabaları var. Bunlar önemli şeyler küçük yerlerde. Tanınınca namuslu oluyorsun. Tanımadıklarına yapıyorlar her şeyi. Bizi de tanımak istemediler bir türlü...

Yani sanki erkekler değil de, kadınlardan daha çok misafirperverlik gördük diyebilir misin?

Tamamen böyle söyleyebiliriz... Diğer yandan ev annemizin komşuları geliyor arada eve. Meraklı gözlerle baka baka bitiremiyorlar. Dediğim gibi bir türlü oturtamıyorlar kafalarında. Mesela karşımda oturmasına rağmen “Nereli bunlar?” diyor canım teyzem. Sanki ben Türkçe bilmiyorum.

Kadın voleybolcuların sezon boyunca beraber kaldığı evler hep böyle kontrol altında mı? Giriş çıkış saatleri var mıydı diğer büyükşehir takımlarında oynarken? Erkek oyunculara da aynı kurallar uygulanıyor mu?

Büyük şehirlerde bu uygulama sadece altyapı evlerinde var. 14-18 yaş grubu için. A takımlarında herkesin aynı tesiste kaldığı bir klüp yok diye biliyorum. Evler en fazla üç kişilikti benim oynadığım klüplerde. Klüp evi olsa da giriş çıkış saatlerim şimdiye kadar denetlenmedi. Burada da daha çok güvenlik açısından böyle bir önlem var. Fakat erkek oyunculara Türkiye'nin hiç bir yerinde bu uygulanmaz. Uygulanamaz. Onlar erkek. İstediklerini yaparlar, bir şey olduğunda da erkek adam der geçerler maalesef.

Peki, sizin yerinizde erkek voleybol takımı olsaydı, sizin şu an yaşadığınız hayattan farklı bir hayat yaşarlarmıydı?

Tabii, çok daha rahat olurlardı. Mesela erkek arkadaşı olanlar var. Kuytu köşe bulmaya çalışıyorlar. Halbuki herkesin her şeyden haberi var, yöneticiler bile biliyor. Ama “insanlar ne der?” olayı çok farklı. Erkek olsan dönüp bakmazlar. Hatta çok daha yakın bir ilişki bile kurulur diye düşünüyorum. Her gün önünden dört kere geçtiğimiz bir lokanta var mesela. Sahibi hep kapıda, bir kere bize selam vermişliği yok. Günah sanıyorlar herhalde! Bir de hava karardıktan sonra pek tenha oluyor sokaklar. Her hafta bir olay çıkıyor zaten, erkek olduğunda kendini koruman daha kolay gibi.

Siz karşılaştığınız zorluklarla nasıl baş ediyorsunuz, ne tür stratejiler geliştiriyorsunuz burada yaşarken?

Benim kendi adıma insanları değiştirmek için bir çabam yok artık. Eskiden en azından selam vermeye, almaya çalışıyordum. Baktım sonuç yok. Mümkün olduğu kadar bire bir göz temasından kaçınıyorum. Bakmak bile onlar için bir şey ifade ediyor çünkü. Kurduğum diyaloglar kısa ve öz oluyor. Saçıma başıma pek özen göstermiyorum. Makyajı sadece pazar günleri evime giderken yapıyorum!

Gelecekte orada nasıl etkisi olacak kadın voleybol takımının sence?

Kısa vadede pek bir yararı olmaz bence. En az bir beş-altı sene sorunsuz sezonlar geçirilmesi gerekli. Yani sorunsuz demek erkek arkadaşla samimi görüntüler vermeme, basında gece elbiseli, erkekli fotoğrafının çıkmaması, sosyal medyada yazdığına, koyduğun resme dikkat etmen demek. İnsanların kadın voleybolcuların da birer insan, birer genç kız olduğunu anlamaları ve bunu kabul etmeleri gerekli. Belki o zaman hayatlarına dahil edebilirler ve başkalaştırmaktan vazgeçerler. Kültürün ve bakış açısının değişmesi zamanla olacak şeyler bence ama en azından voleybol diye bir sporun kadınlar tarafından başarılı bir şekilde yapıldığını görmek ufaklık da olsa bir değişime yol açmıştır diye düşünüyorum. Koşullara ayak uydurmak insanın doğasında var. Biz de buradaki insanlara, hayata, kurallara adapte olmaya çalışıyoruz, ekmek parası sonuçta. Onlar da bizle yaşamayı öğrenecekler yavaş yavaş. Sonuçta biz hazirana kadar buradayız, gitmeye niyetimiz yok. En azından etraftaki esnafa diyaloglarımızın kelimedenden cümleye geçiş yapacağı umudundayım...

TÜRKİYE'DE GÖÇÜN KADINSILAŞMASI ve SİVİL TOPLUM

Açelya Duman

“Başta turizm sektörü olmak üzere çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren Rus dilli göçmenlerin, gelecekte çok daha görünür olacağını şimdiden tahmin etmek zor değildir. Ancak devlet kademesinde, bu yeni göçmenlerin varlığı daha yeni telaffuz edilmeye başlanmıştır.”

Marina Sorokina ve İrina Balcı

Kadın temelli göçün, dünyadaki ve Türkiye'deki en iyi örneklerinden birisi eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen Rusça konuşan kadın göçmenlerdir. Bavul ticareti (*chelnochny biznes*) vesilesiyle 1990'ların başından itibaren, öncelikle İstanbul/Laleli ve Karadeniz sahil şeridinde küçük çaplı ticaret yapmaya başlayan kadınlar, zamanla Türkiye'nin en aktif göçmen gruplarından birisini oluşturmuşlardır. Bugün Antalya'daki yabancı göçmenlerin ezici bir çoğunluğunu Rus dilli kadınlar oluşturmaktadır.

Antalya, son 10-15 yıldır, Rus dilli kadınların kesintisiz devam eden zincirleme göçüne (*chain migration*) sahne olmaktadır. Ülkelerindeki ekonomik yetersizliklerin büyük itici gücü ve Türkiye'de kolay ulaşılabilen iş olanaklarının çekiciliyle birçok kadın göçmen Antalya'yı göç varış noktası olarak seçmektedir. Turist vizesiyle gelip Antalya'da hayat kuran ya da gerekli ikamet izinlerini çıkar(a)mayan göçmenlerin

sayısıyla ilgili net rakamlar olmasa da Antalya Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi verilerine göre, Antalya'da yaşayan 46.389'u resmi ikametli, yaklaşık 100.000 yabancıların çoğunluğunun Rus dilli kadın göçmenlerden oluştuğu düşünülüyor. Ek olarak, 2012 yılı içerisinde Antalya'da yabancılarla yapılan 4.576 evliliğin 1.414'ü Rus vatandaşlarıyla olmuştur. Geri kalan grup içinde de çok sayıda eski Sovyetler Birliği ülkelerine mensup Rus dilli kişiler vardır.

Başta turizm sektörü olmak üzere çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren Rus dilli göçmenlerin, gelecekte çok daha görünür olacağını şimdiden tahmin etmek zor değildir. Ancak devlet kademesinde, bu yeni göçmenlerin varlığı daha yeni telaffuz edilmeye başlanmıştır. Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırlarındaki merkez belediyelerin öncülüğünde, çeşitli girişimler olsa da bu önemli sosyal olguya yaklaşım maalesef yetersizdir. Klasik devlet dilini kullanarak, Antalya'da yaşayan göçmenleri 'yabancılar ya da misafirler' kisvesi altında değerlendirmek, yıllardır devam eden bu göç süreci için son derece eksik kalmaktadır. Çünkü bu şehri, yeni yaşam merkezleri olarak algılayan göçmenlerin geri dönme niyetleri yoktur. Antalya'da kök salmaya başlayan bu insanlar, şimdiden Rus kökenli yeni bir göçmen nesli oluşturmaya başlamışlardır. Antalya'nın ve dolayısıyla Türkiye toplumunun bir parçası olmak isteyen, bu büyük grubu hala yabancı ya da misafir olarak nitelemek doğru değildir. Bu yanılmanın, özellikle ikinci kuşak göçmenler için gelecekte çeşitli uyum sorunlarına sebebiyet vermesi de muhtemeldir. Genel geçer göç pratiklerini incelemeyen, göç olgu-

sunu açıklamaya çalışmanın tatmin edici olmayacağı aşıkârdır. Göç ve sosyal uyum konuları üzerinde çalışan uzmanların görüşleri alınarak kapsamlı bir göç politikası oluşturmak çok daha verimli olacaktır. Öte yandan, yeni yürürlüğe giren göç yasasının Türkiye'deki göçmenlerin durumunu iyileştirmede ne kadar etkili olacağını da zaman gösterecektir.

Devletin ve devlet kurumlarının, göçmenlerin Türkiye'deki yeni yaşamlarının iyileştirilmesine dair yardımlarda yetersiz kaldığı durumlarda; bu eksikliği göçmenlerin kendi girişimleriyle kurulan sivil toplum kuruluşları gidermeye çalışıyor. Kadın göçmenlerin çoğunlukta olduğu Antalya Rus toplumunda, kadınların sivil toplumun gücünü kullanarak toplumda aktif rol almaları takdire şayandır. Sivil toplum bilincinin çok yeni olduğu bir ülkede, kadınlardan oluşan göçmen bir ekiple yol almanın ne kadar zor olabileceğini az çok herkes tahmin edebilir. Ancak tüm bürokratik ve pratik uygulamadaki aksaklıklara rağmen Rus dilli kadın göçmenler, kendilerinin ve kültürlerinin varlığını Antalya'ya tanıtmaya ve kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Özellikle, Marina Sorokina başkanlığındaki *Antalya-Rusya Dostluk ve Kültür Derneği* ve İrina Balcı önderliğindeki *Rus Sanat ve Kültür Derneği* adlı kuruluşların yürüttükleri çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Kadın başkanların ve yöneticilerin idaresindeki bu dernekler, resmi kurumlarla ve yerel yönetim birimleriyle mümkün olduğunca sıkı ilişkiler kurmaya gayret etmektedirler ve faaliyetleri yerel medyada sıkça yer almaktadır. Yıl boyunca bu derneklerin öncülüğünde ya da katılımlarıyla hazırlanan seminerler, paneller ve kültür günleri düzenlenmektedir. Hem Rus dilli göçmenlerin dayanışmasını sağlamak, hem de şehirdeki Rus realitesini Antalyalılara tanıtmaya amaçlı bu girişimler çok önemli olsa da göçmenlerin ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap verememektedir.

Antalya'da yaşayan Rus göçmenler, oturma ve çalışma izni çıkartmakta, Türk vatandaşlığına geçmekte, iş bulmakta, diploma denkliği sağlamakta ve hukuki destek almakta büyük zorluklar yaşamaktadır. Türk bürokrasisinin hantallığı ve danışma mekanizmalarının yetersizliği sebebiyle göçmenler çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Genel kanı, Rus göçmenlerin büyük bir dil sorunu yaşamadığı yönünde olsa da özellikle resmi makamlarla ilişkilerde aksaklıklar ortaya çıkmaktadır ve bu konudaki eksikleri giderebilmek için başvurulabilecek resmi ve yetkili birime ulaşmak

neredeyse imkânsızdır. Türkiye'deki resmi Rus mercilerinin yardımları olsa da birçok alanda yaşanan sorunlar karşısında onlar da yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, tüm Türkiye'de görülen kadına karşı şiddet, Rus dilli kadın göçmenlere de ulaşmaktadır. Eşlerinden veya partnerlerinden ekonomik, psikolojik ya da fiziksel şiddet gören ve çocuklarıyla tehdit edilen Rus dilli kadınlar, nereye başvurabileceklerini bilmemektedirler. Polisten korkan ve beraber yaşadıkları kişilere özellikle de ekonomik yönden bağımlı olan bu kadın göçmenlerin, geleceklerini garanti altına almakla yükümlü bir devlet mekanizması da ne yazık ki bulunmamaktadır. Son çare olarak, Rus dilli kadın göçmenlerin öncülüğünde kurulan derneklere başvurmaktadırlar ancak bu derneklerinin imkânları da oldukça kısıtlıdır. Çoğunlukla kültürel ve sanatsal faaliyetler düzenleyen bu sivil toplum kuruluşları, Rus dilli göçmenlere yardımda maalesef işlevsiz kalmaktadır. Bürokratik yetersizliğin yol açtığı ve bireysel düzeyde görülen bilgi eksikliği, bu noktada kurumsal düzeye de taşınmaktadır. Öte yandan, göçmenlerin Türkiye'deki yaşamını kolaylaştırmayan kanunlar sebebiyle de kayıt dışı işçi ve ticaret oranı artmaktadır; çünkü Ruslarla çalışan yerli işadamları uzun ve meşakkatli bürokratik süreçle uğraşmak yerine illegal yolları seçmektedir.

Türkiye'de yaşayan Rus dilli göçmenler, bürokrasi önünde bireysel ve kurumsal kademede zaman zaman çaresiz kalsalar da kültürel değerlerini sürdürmekte daha rahat oldukları söylenebilir. Rus dilli sivil toplum kuruluşlarının düzenli yürüttükleri kültürel ve sosyal faaliyetler, hem göçmenler arasındaki dayanışmayı pekiştirmekte hem de aidiyetlerini korumada göçmenlere yardımcı olmaktadır. Bu kuruluşlar, Türkiye'de yetişen Rus dilli yeni kuşağın sosyalizasyonuna katkı sağlıyor; düzenlenen çeşitli etkinliklerle ikinci kuşak göçmenler, Rus kültürünü ve ritüellerini yaşatma şansı buluyor. Diğer taraftan, sözü edilen etkinlikler sayesinde Rus kültürü, Türkiye toplumuna da tanıtılmış oluyor.

Günümüzün hızla değişen sosyoekonomik ve siyasi konjonktürü uyarınca uluslararası göç dinamikleri hiç olmadığı kadar yoğun ve karmaşık bir düzlemde seyretmektedir. Kadınlarsa bu kaotik göç süreçlerinin etkilerini en derinden hisseden gruplardan biridir. Yıllardır, göç yollarının üstünde olduğu söylene gelen Türkiye'nin bu görece yeni göç dalgasıyla, yani göçün kadınsılaşmasıyla nasıl baş edeceği hala büyük bir soru işareti olarak ortada durmaktadır.

AYNI ÇATI ALTINDA EŞİTLİK BİR YALANMIŞ:

TBMM 24. Dönem Kadın Milletvekilleri

Zehra Tosun

Yerel seçimler yaklaşırken, kadınların seçimle gelen mekanizmalarda yer almasına dair tartışmalar da canlandı. Kadınların karar mekanizmalarında yer alması kadar, oralarda nasıl yer aldıklarının, kadınların sorunlarını ne kadar görünür kıldıklarının ve cinsiyet eşitliği için ne şekilde mücadele ettiklerinin de önemli olduğu, kadın özgürlük mücadelesi içinde yer alan hemen herkesin mutabık olduğu bir görüş. Buna karşın, temsil oranlarının ötesine geçen; seçilmiş kadınların eril siyaset ile feminist siyaset arasında nerede ne şekilde konumlandıklarına veya gel-gitlerinin odağına ayna tutacak çalışmalar son derece sınırlı.

Sınırlı bilgiye sahip olduğumuz siyasi yapılardan biri de TBMM. %14,3 temsil oranı, kadın vekillere yönelik Meclis'teki cinsiyetçi saldırılar ve başörtülü kadın vekiller, geriye dönüp bakıldığında TBMM'nin 24. döneminde kadın vekillere dair hatırlanacak belli başlı meseleleri olacaktır kuşkusuz. Peki sadece bu kadar mı?

Bu sorunun peşinde, KA.DER Ankara'da bir grup kadın, 24. dönem TBMM'de yer alan kadın vekillerin cinsiyet eşitliği için neler yaptıklarına yakından bakmak istedik. Amacımız eril siyasetin çatısı TBMM'de kadın vekillerin cinsiyet eşitliği adına yaptıklarını ve yap(a)madıklarını görünür kılmaktı. 24. Dönemin 3 yasama yılı içerisinde kadın milletvekillerinin çalışmalarını, cinsiyet eşitliği ile ilgili konulara dair genel kurul konuşmalarını da içerecek şekilde bir kitapta bir araya getirdik.

Mevcut tabloya kısaca göz atalım. Önce Meclis'in görünen yüzü: Kadın milletvekillerinin partilere göre dağılımına bakıldığında bağımsızlar içinde kadın milletvekillerin oranı %33,3. BDP grubunda % 31,03; CHP'de %14,17, AKP'de %14,07 ve MHP'de % 5,76 oranında kadın milletvekili yer alıyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin 26 kişilik kabinenin tek kadın bakanı. 24. Dönemde TBMM'de 43 il kadın milletvekili ile temsil edilmiyor.

Mecliste 17 ihtisas komisyonu bulunuyor. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) dışındaki 16 komisyonun tümünün başkanları erkek. Komisyonlardaki kadın dağılımına bakıldığında, KEFEK'in, çeşitli siyasi yapılanmalar içerisinde sıkça rastladığımız ve genellikle bir dışlama mekanizması olan "kadın kolu"nun TBMM versiyonu olduğunu açıkça görüyoruz. 35 üyesi olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu'nda kadın milletvekili yer almıyor. 40 üyeli Plan ve Bütçe Komisyonu'nda iktidar partisinden 1 kadın üye bulunuyor. Kamu kaynaklarının nasıl dağıtılacağına ilişkin görüşmelerin yapılp karara bağlandığı, bu nedenle de kadınlar açısından son derece önemli olan bu komisyonda muhalefet partilerinden temsil edilen kadın üye yok. Diğer komisyonlarda kadınlar yok diyebileceğimiz kadar az sayıda yer alıyor.

24. Dönemde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'na (KEFEK) 73 Kanun Teklifi, 1 Kanun Hükümünde Kararname (Aile ve Sosyal Politikalar Bakan-

lığı'nın Görev ve Yetkilerine İlişkin) yönlendirilmiş. Kadınları doğrudan ilgilendiren bu 74 Kanun içerisinde esas komisyon olarak Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nda görüşülmesi için yönlendirilen Kanun Sayısı 0. Meclis Başkanı tarafından KEFEK, tüm bu kanunların görüşüleceği tali komisyon olarak belirlenmişken; ilgili kanunlara göre Adalet; Plan ve Bütçe; İçişleri; Sağlık, Aile, Çalışma Sosyal İşler Komisyonları bu kanunların görüşüleceği esas komisyonlar olarak belirlenmiştir. Bu durum bize, KEFEK'in diğer ihtisas komisyonlarından ayrı bir statüde tutulduğunun ve TBMM içinde işlevsiz hale getirildiğini gösteriyor.

KEFEK'ten görüş istenen 74 Kanun Teklifi'nin 49'u erkek milletvekilleri, 22'si kadın milletvekilleri, 3'ü kadın ve erkek milletvekilleri tarafından Meclis'e sunulmuş. Bu sayılar ilk bakışta erkek milletvekillerinin kadınlarla ilgili Kanuni düzenlemeler konusunda daha aktif olduğunu düşündürse de erkek milletvekilleri tarafından sunulan Kanun Teklifi sayısının erkek milletvekillerine oranı 10,56 iken; kadın milletvekilleri tarafından verilen Kanun Teklifi sayısının kadın milletvekillerine oranı 28,57. Kadın vekillerin, erkek vekillerin yaklaşık 3 katı oranında kadınlarla ilgili Kanun Teklifi sunduğunu görüyoruz. Bu bilgi, kadınların bu mekanizmalar içerisindeki varlığının ne derece önemli olduğunun da ispatı.

BDP milletvekilleri Selma Irmak ve Gülser Yıldırım tutuklu oldukları için 24. dönem yasama faaliyetlerine katılamamıştır. Selma Irmak ve Gülser Yıldırım, BDP'li kadın milletvekilleri tarafından Genel Kurul'da okunan mektupları aracılığı ile bazı konulara ilişkin görüşlerini bildirebilmiştir.

"Mecliste 17 ihtisas komisyonu bulunuyor. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) dışındaki 16 komisyonun tümünün başkanları erkek."

"Kadın vekillerin 24. dönemdeki yasama faaliyetleri, çeşitli konulara cinsiyet eşitliği perspektifi ile yaklaşılması, cinsiyet eşitliği meselesinin gündeme taşınması ve Meclis'in cinsiyetçi uygulamalarına müdahale edilmesi noktasında çok kıymetli örnekler içeriyor."

Kadın vekillerin 24. dönemdeki yasama faaliyetleri, çeşitli konulara cinsiyet eşitliği perspektifi ile yaklaşılması, cinsiyet eşitliği meselesinin gündeme taşınması ve Meclis'in cinsiyetçi uygulamalarına müdahale edilmesi noktasında çok kıymetli örnekler içeriyor. 24. Dönem kadın milletvekillerin cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerini de daha çok kadına yönelik şiddet ve istihdam bağlamında gündeme getirdiklerini görüyoruz. Kadına yönelik şiddet, cinsiyet eşitliğinden ziyade daha çok hak ihlalleri bağlamında gündeme getirilmiş.

Az sayıda kadın milletvekili seçim bölgelerindeki yerel sorunları gündeme taşımış. Gündeme getirilen konuların tarım, hayvancılık, ulaşım gibi genel hizmetler temelinde olduğu görülüyor. Yerelde kadınların yaşadığı sorunlar neredeyse tamamen BDP'li

kadın milletvekilleri tarafından gündeme getirilmiş olup, bunlar tutuklu kadın siyasetçiler ile toplanma ve gösteri hakları ihlal edilen kadınlara ilişkindir.

Muhalefet partilerine mensup kadın vekiller genel kurulda yaptıkları konuşmalarda daha çok şiddetle mücadele eden örgüt ya da platformlara atıfta bulunmuşlar.

İktidar partisi mensubu az sayıda kadın milletvekilinin cinsiyet eşitliği ile ilgili konularda konuşmuş olduğunu; bu konuşmaların tamamına yakınının da hükümetin kadınlara yönelik çalışmaları hakkında olduğunu görüyoruz. Hükümetin kadınlarla ilgili olumlu yöndeki çalışmaları muhalefet partilerine mensup milletvekilleri tarafından da zaman zaman ifade edilmiştir. Bu kapsamda en sık gündeme getirilen konu Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi'nin imzalanmış olmasıdır. Muhalefet partilerine mensup kadın milletvekillerinin, hükümetin olumlu yöndeki çalışmalarını hükümetten ziyade Fatma Şahin'e atıfta gündeme getirilmiş.

Ağırlıklı olarak muhalefet partilerinin kadın milletvekilleri, birkaç örnekte de iktidar partisi vekilleri TBMM'deki cinsiyetçi söylem ve uygulamalarına müdahale etmiş. Muhalefet partilerinin kadın milletvekilleri Meclis'in eril yapısına dair genel eleştirilerde bulunurken, iktidar partisi milletvekilleri daha çok kadın milletvekillerine veya erkek vekillerin eşlerine yönelen cinsiyetçi saldırıları eleştirmişler.

Kadınların eşit temsil ve katılımına ilişkin görüşler genellikle konuyla ilgili istatistiklerin aktarımı ve parti içi bazı düzenlemelerin aktarımıyla sınırlı kalması, kadınların düşük temsili ve katılımının sonuçları ile bu sorunun çözümüne ilişkin öneriler yeterince gündeme taşınmaması dikkat çekicidir.

Kadın milletvekillerinin önemli bir bölümü kadınları tanımlarken kadınlarımız, hanım kardeşler, hanımlar, anneler gibi ifadeler kullanıyorlar.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu'na ilişkin muhalefet partilerine mensup kadınlar tarafından sunulan öneriler ile kadına yönelik şiddet, istihdam ve ilgili diğer konularda sunulan araştırma önergelerinin hükümet tarafından reddedildiğini görüyoruz.

6284 Sayılı Kanun'un Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nda değil de Adalet Komisyonu'nda görüşülmüş olması muhalefet partilerine mensup kadın vekiller tarafından çok eleştirilmiştir. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun TBMM'deki yeri ve etkinliği konusundaki endişeler ifade edilmiştir.

Kadın milletvekilleri sıklıkla şiddet meselesinin siyasetler, üstü partiler üstü olduğunu ifade etmişler. Bu ifade, şiddetin önlenmesi noktasında bir ortaklık çağrısı olsa da bu durum şiddetin diğer alanlardaki hak ve özgürlükler meselesi ile olan ilişkisinin ve politik dinamiklerinin dikkate alınmadığını düşündürüyor.

Kadın milletvekillerinin kadına yönelik şiddet ve çeşitli hak ihlalleri gibi eşitsizlikle doğrudan ilişki kurulabilen konularda daha fazla görüş bildirdiği; ancak cinsiyet eşitsizliği ile ilk bakışta ilişkili görünmeyen konulara cinsiyet eşitliği perspektifiyle yaklaşılmadığı görülmektedir. Örneğin kentsel dönüşüm ile ilgili tartışmalarda; kadınların kentin ücra köşelerine sürülmesinin sonuçları, kadınların kentle olan sınırlı ilişkisinin iyice sınırlandırılması, kentsel hizmetlere ulaşım önündeki engellerin katlanarak çoğalması, dönüşüm sürecinde kadınların ihtiyaçlarının yok sayılması, kadınların gündelik alışkanlıklarının ve sosyal ilişkilerinin alt-üst edilmesi gibi kentsel dönüşümün kadınların hayatına doğrudan etkilerine değinilmemiştir.

24. Dönemde LGBT bireylere yönelik ayrımcılık ve şiddet meselesinin gündeme taşınması ve bu konuda bir araştırma önergesi sunulması son derece önemli bir gelişme. 24. Dönemde CHP ve BDP kadın milletvekillerinin hak ihlalleri bağlamında LGBT bireylerin sorunlarını gündeme getirmişlerdir. Ancak LGBT bireylere yönelik hak ihlallerin genellikle tek başına gündemleştirilmediği; kadınlar, engelliler, "azınlıklar"la birlikte sayıldığı görülüyor.

Kısaca özetlediğimiz bu tablo; kadın milletvekilleri ile feminist örgütler arasındaki bağlantısızlık, cinsiyet eşitliği meselesinin şiddet ve istihdama indirgenmesi, kadınların yerel sorunlarının görünür olamaması gibi problemleri açık bir şekilde ortaya koyuyorken; çalışmanın bütünü bize TBMM'nin sadece kadın temsili ile değil; yapılanması, işleyişi, dili başta olmak üzere her yönüyle bir mücadele alanı olduğunu gösteriyor.

İLK GENÇLİĞİM, BABAMIN DİŞLERİ ARASINDA

Ayfer Feriha Nujen

*Bu anlatı Ali Arıkan'ın aziz hatırası ve
Ötekileştirilmiş arkadaşlarıma ithaftır...*

Babacığım, canım babacığım... Cumadan cumaya bir telaş namazlarda inançlarını, tanrıyı yoklayıp duran babacığım... Sabrın kulu, kölesi olan babacığım... Kendini sabırlı, dindar sanan babacığım... Biliyorum, onu ne kadar çok aradıysan da, sen de bulamadın. Ne ekmeğini yedim, ne de suyunu içtim doyasıya... Kendimi hep emanet edilmiş bir eşya gibi hissettim bana verdiğin odada. Bu yatılı okullar aramıza girdiğinden beri çoğu zaman yüzünü unuttuğum da oldu. Yine de beni bağışlamamı dilerim... Bunları sana anlatabilmek için çok içtim. Anlatacaklarımı unutacak kadar hem de. Cesaretin densizlikten geldiğini senden öğrendiğim için belki de bu halim. Babacığım, canım babacığım... Tanrıya isyan ediyorum diye, bana isyan eden babacığım... Biliyor musun, sanki bazen hiç nefes alamıyorum. O küçük, bahçeli evin eski ve heybetli ağaçlarla dolu arka avlusunda henüz beş yaşında doluşırken de gelirdi bütün bunlar aklıma. O zaman da nefes alamazdım. Beni başka bir avludan bu avluya taşıdığını bilirdim. Bilirdim, hep bir yabancı olarak kalacağımı bu evde. Bilirdim, planlanmamış bir çocuk olduğumu ve bu geleceğe dair planları olan bu ailenin geleceksiz bir projesi olduğumu. Yine de babamdın. Babam... Babacığım...

Sen kırk yılın marangozu, insan yetiştirmeyi ağaç yontmaya benzettin hep. Benim Hz. İsa'mdın. İsa nelere çareydi baba, sen bana baktıkça zihnime yaralar açtın oysa. Bana yaptığın o tahta bebeğe bu yüzden benzedim belki de. Yüzü gülmez, sarılsalar kolları hiç kavuşmazdı... Benim gibi. Benim de ona benzediğim gibi. Ben tanrıya isyan ederken, utanç duyan babacığım... Oysa sen de biliyordun, bu dünya bir tasarım hatasıydı. Bu dünya tanrının en büyük hatasıydı. Gülmeyen yüzümün altında hep bir cenaze töreni vardı. Bu beden bana, içinde işkençe gören bir ruh için yaratılmış zindandı. Ben babacığım, ben tanrının bir tasarım hatasıydım. Senin hiç günahın yoktu. İçimde çılgınlıklar atan bir Mecnun vardı. Onu kimse duymuyordu babacığım... Leyla'yı arayan Mecnun değil babacığım, Leyla'nın içinde sıkışıp kalan Mecnun... Leyla'nın ta kendisi babacığım...

Bunca koşup sarılana sarılamadımsa korkumduydum. Dışı Leyla, içi Mecnun oluşumduydum... Sarılırken kırmaktan korktuğumduydum. Bırakamam korkusundan, kırarsam onaramam korkusundan... Ah babacığım... İnsanı ölüme yaklaştıran tanrıya az da olsa eğildin sen. Bize bunca çektiren tanrıyı bizden hep üstün tutsun sen. Babacığım, bağışla beni... Bağışla, ben o yetiştirdiğin Leyla değilim aslında. İçimdeki Mecnun dışıma çıkmak istiyor, biraz anla. İçimdeki Mecnun, dışımdaki Leyla'yı hiç sevmiyor baba. Kızıyor ona, "beni rahat bırak!" diyor. Anlıyor musun baba? Bu aynalarda gördüğüm ben değilim asla. Bu aynalarda gördüğüm, içimde sıkışıp kalmış bir adam babacığım. Benim o adam. Kendimde kendime yer bulamıyorum babacığım, artık kendimden dışarıya çıkmak istiyorum, kendim olarak babacığım.

Babacığım, canım babacığım... Bağışla. Senin istediğin gibi hem zeki, hem inançlı olamadım. Ben yalnızca mantıklı olmaya çalıştım. Eşine ve evine bağlı bir kız çocuğu yaratmak istedim. Olmadı, yapamadım. Bu ilkel bir gelenektir, doğrusu buna inananlar vaktiyle seni de incitmişti. Bu, bana hep böyle gelirdi. Sadıktım, doğru. Sadakat güzel duyguydu, edinmiştim bu da doğru. Etik, ahlaklı... Zaten bu yüzden bunca mutsuzdum. Tabulara bunca vurup yıkmak isterken, kırıldım durup durup. İncindim babacığım, çok incindim. Biliyor musun babacığım, öyle incindim ki, kalbimin en yumuşak yeri acıdı. Şimdi o çok acıyan yerim açıldı. İçinde ne varsa gör işte, ortalığa saçıldı. Bunlar da senin içindi babacığım.

Adelaide Ivánova, *autotomy* (...)

ğim. Sen Lût Kavmi'ni lanetleyen ayetten söz ederken öldüm ben. O günden bu yana yirmi yedi yaşım taptaze bir ölü içimde. Babacığım, canım babacığım... Nasıl söylenir böyle şey, bunu öğrenemedim. İstemezdim senin büyük hayal kırıklığın olmak. Hiç istemezdim, seni böyle sonsuz bir kedere uğurlamak. Babacığım, canım babacığım bağışla... Senin biricik Leyla'n Mecnun'u değil, bir başka Leyla'yı seviyor! Doğurgan, ama içinde bir erkek olarak yaşıyor... Ah, babacığım ah, bir başka çocuğu edinseydin de yine böyle mi olurdu bu? Kendimi bunca kilitledimse odalara... Pencereleri kapadım, perdeleri çektimse hep bundandı. Onca eğitimin üzerine ehlileşememiş kalbim, işte bunlar hep bundandı babacığım.

Sen, o dev aynalarda tıraş olurken, ben sana bir oğlan çocuğu baktım. Gururlandım babacığım. Uzayan saçlarım bana keder verdi hep. Ölümü hatırlattı, yalnızlık verdi. Ah babacığım... Pürüzsüz yüzüm lanetliydi kavlimce... Bu kadınlığın içinde bu adamlık... Ah babacığım, sen de bilirsin ki, evcilik oynayan kızlar lanetlemişlerdi beni, sevmezlerdi misket oynadığım için haylaz oğlanlarla. Kimse bilmedi, ama asıl o oğlanların içinde yaban kalırdım. Ah babacığım, nasıl da kızardı annem pantolonla-

"Bunca koşup sarılana sarılamadımsa korkumandı. Dışı Leyla, içi Mecnun oluşumandı... Sarılırken kırmaktan korktuğumandı. Bırakamam korkusundan, kırarsam onaramam korkusundan... Ah babacığım..."

rım dizlerinden yırtılınca, ben o oğlan çocuklarıyla kızlara böyle yan yan bakınca... Daha o zamanlar buymuş olacağı. Utanırım söylemeye, ama çok acı çekerdim babacığım, göğüslerimi bağrımda taşımaktan. Çok acı çekerdim babacığım, yüzüne bakmaktan kaçtığım insanlarla karşılaşınca. Kalbim eriyip içime akınca...

Kendimi tam unutmuşken, kendime tam alışmışken; aynalarda bu kadın kalıbını görünce... Sevdiğim kadınlara uzaktan bakınca... Kanayınca bacaklarımın arası... Babacığım, canım babacığım. Öyle büyük acılar duydum ki, unuttum kendimi. Yanıp kül olduğum kadınlar da oldu, sustum. Beni seven kadınlar da oldu sonra... Sırf kötü olurdum, iyi ol-

mamak için onlarla. Utandım kadın olmaktan, çok utandım bu kadınlığın içinde ayakları yerden kesik bir erkekliği rehin tutmaktan. Kadınlara bakıyor diye, kendi gözlerimi kapamaktan... Ne onlara vardım, ne secdeye, ne de senin dilediğin bir hayata sonunda. Çok yalnız kaldım babacığım. Ne bir kadın olabildim, ne de bir erkek. Biraz sen, biraz annem... İkinizin arasında başka bir şey olarak kaldım. Sırlı, gizemli... Anlaşılmamış. Kimsenin bilmediği yalnız, yapayalnız kaldım babacığım. Annemle senin aranda bile hep bir yabancı olduğumu bilerek üstelik. Kaldım yine de babacığım, kaldım. Ne olduğumu bilmeyerek, reddederek, bastırarak... Dinimden önce kendimi inkâr ederek...

Babacığım, canım babacığım... Sen torunlar bekle-din, bense çok genç yaşta ölmek istedim. Dünyaya genler bırakacak kadar dokunamadım kimseye. Dokunmadım. Tabiatım hiçbir erkeği alamadı bacaklarının arasına. Çocuklar doğuramayacak kadar çocuk kaldım. Kaderim avuçlarındaydı. Her şeyi sen yenden yazıyordun. Yoksa babacığım, bu kayıtsız sevdaları bana sen mi yazdın? Bu içimdeki beni bana karşı karşıma yine sen mi çıkardın? Okuduğum okulları, arkadaşlarımı hani hep sen seçerdin... Sevmediğim çorbayı içerdim babacığım. Sen isterdin diye, sırf sen isterdin diye, babacığım. Sen istemiyorsun diye, o yaz ağaçlara tırmanmayı bırakmıştım. Bisikletimi sonra... Cam bilyelerimi... Bunlara alıştıyordu insan. Bunlara alışmak çok kolaydı. Oysa bunların hiçbiri senin suçun değildi, ama kim sorsa, 'ilk gençliğim babamın dişleri arasında' derdim...

Babacığım, canım babacığım... Bağışla... Ben seni asla bağışlamayacağım! Artık bu halime dayanamaz oldum. İçimde beni hırpalayan bir adam var. Babacığım, ben bu kadınlığı bu erkekliğe zindan edemiyorum artık. Biliyor musun baba, görünmeyen, hani gereksiz olduğu için pek göze çarpmayan eşyalar gibi görünmez hissediyorum kendimi. Hani bir şeyi bir yerde unutursun ya, o unuttuğun yeri de unutursun. Hani o kadar gereksizdir. İşte öyle babacığım, kendimi öyle derin bir karanlıkta hissediyorum. Hayli zaman oldu baba, hayli zaman oldu kanserim akciğere kadar indi. Ben saçlarımı kısaltmak istedim, onlar iyice kazıldılar. Babacığım, ne diyecekler öldüğümde, "er niyetine" mi kılacaklar namazımı, "hatun niyetine" mi? Leyla mı ölecek, yoksa Mecnun mu baba? Sen ne dersin sorarlarsa komşulara? İnanırsın değil mi, bütün bunların

Adeleide Ivánova, *autotomy* (...)

"Babacığım, beni bağışla, ama ben seni asla bağışlamayacağım. Bağışlamayacağım seni, bağışlamayacağım... Beni böyle yetiştirip kabul etmediğin için. İnanıp inanmakta kararsız olduğun tanrıya beni kurban ettiğin için."

"Oysa sen de biliyordun, bu dünya bir tasarım hatasıydı. Bu dünya tanrının en büyük hatasıydı."

benim elimde olmadığına. Buna benzer bir şey anlatırsın değil mi soranlara?

Babacığım, beni bağışla, ama ben seni asla bağışlamayacağım. Bağışlamayacağım seni, bağışlamayacağım... Beni böyle yetiştirip kabul etmediğin için. İnanıp inanmakta kararsız olduğun tanrıya beni kurban ettiğin için. Baba, babacığım... Söylemiştim sana, bu dünya bir tasarım hatası. Söylemiştim sana, bu dünya tanrının en büyük hatası. İşte bak sen değil miydin, "seni tanrı yaratı" diyen? Şimdi kabul ediyorum baba ve ben bir hataysam eğer, işte o hata tanrının hatası. Ve ben tanrıyı hiç görmedim doğrusu. Peki ya şimdi günahı kimin boynuna, sarılıp öpemediğim kadınların? Babacığım, canım babacığım sen de rahat bırak artık içindeki kadını, bırak otursun ağlasın annemle bana.

Gözleri hiç yaşarmadan, vicdanı hiç sızlamadan okudu adam mektubu. Musalladaki tabuta baktı, bir kenara çekilip sustuğunu sandı. Öyle kolay şey değildi

susmak, hele ki içinde ağlayan, kendini yerden yere vuran bir başka adam varken. Nice şey gelip geçti içinden, ama sesiyle bir cümleyi vurmadı dışına. “Kızım” diyemedi, ama “oğlum” da... Baktı durdu tabuta. Kalabalığa baktı sonra. Gözü kimi görüyorsa, aklına kimi algılayıp sığdırabiliyorsa... Ne demekti, ‘İçi Leyla, dışı Mecnun’? Ne demekti, ‘Leyla’n başka bir Leyla’yı seviyor?’ “Herkesin mi başka içi dışıyla?” dedi, kendi kendine. “Neresi başka ağaç yontmakla, çocuk yetiştirmenin...” diye. Kendini hırpalasa mı, sorgulasa mı kararsız, devam etti tekrarlamaya mektupta yazanları... ‘Er niyetine mi, hatun niyetine mi kılınacak namazım...’ “Sahi” dedi, “kılınır mı böyle kişinin namazı?” Öfkeyle, anlayamamanın arasında tedirgin, hayretler içindeydi.

Avluyu dolduramayan bir kalabalık... Herkese tuhaf gelen bir ölüm... İnsan neden sığamaz ki kendine... Dünya dar gelecek kadar küçük müydü hem? En akıllılarımız ana rahmini teğet geçenlerdi belki de. Aklın da bir cinsiyeti var mıydı, peki ya ölüm bilincin kuşattığı bu evreni dağıtabilir miydi? Yaşamın neresinden dönülse kâr mıydı? Bu eşyalara, bu kokulara, bu elbiselere, ayakkabılara, iç çamaşırlara bu cinsiyeti kim giydirmişti? Kim neden nefret duymuştu kendi olana? Avludaki herkes ilk kendini tanımış, avludaki herkes en çok kendine yabancı kalmış. Onca sorunun içinde adam bir yanını delice sıyırdı. Beyaz ve yuvarlak yüzü kızardı. Sıktığı dişlerinin arasına ve avucuna boşluk doldu. İçinde ılık bir rüzgâr yanık bir türkü gibi dalgalandı... Göz kapakları hızlandı, yüzü iyice asıldı. Tabuta kapaklanmış ağlayan karısına baktı. Gözleri yaşarmaya başladı. Avludakiler birbirlerine sokulurcasına sık tuttular safları. İmam, iki yakasını kavuşturup girdi, tabutla cemaat arasına...

Olmuyor, olmuyor, olmuyordu. Ne yapsa, ne etse yazdığı öyküyü buradan daha ileriye götüremiyordu. Adam koşup tabuta sarılıns istiyordu. “Evladım” diye, haykırıns... Bu kelimenin cinsiyetsiz bir kelime olduğunu anlatsın istiyordu. İstiyordu ki, avludaki kalabalığa seslensin, “İnsan kişi niyetine densin!” desin, istiyordu... Yazmak istediği tam da buydu, ama yazamıyordu. Bunları yazmak hiç de kolay değildi onun için. Her öykücü biraz da kendini anlatırdı çünkü. Ve o, kimse onu böyle bilsin istemiyordu, en çok da bu yüzden bu öyküyü buradan daha ileriye götüremiyordu. İçindeki Leyla’yı görürlerse incitirler diye, çok korkuyordu. Çok korkuyordu, o ince,

narin kadın yanını fark ederlerse yıkılmaktan... Yara almaktan, kanamaktan. Evi taşlananların, reddedilenlerin, ekmeği elinden alınmışların çektiği acılara şahit geçmiş zamanları vardı. Çok normaldi bu korkuları içinde barındırması. Yine de yazmak, anlatmak özgürlüktü. Biri bunu nasılsa yapmak zorundaydı. Bütün bunları düşünürken, kollarını gerip gerindi, ağzını açıp esnedi. Beyaz ellerinden biriyle ağzını kapadı. Dağınık çalışma masasından kalkıp perdeyi araladı. Sokağın görünen ucundaki caminin avlusuna girip çıkan insanlara baktı. Küçük bir çocuğu bileğinden kavramış yaşlı bir adamı gördü. Bir çocuk parkıyla cami arasındaki farkı düşündü. Elini uzatıp boşluğa kendi bileğine baktı. Dedesinin avluda seher vakitleri basamaklarda ayakkabılarını fırçalarken söylediği türküyü anımsadı... Gözleri cami avlusundaki yaşlı adamla, bileğinden kavradığı çocukta; söyler gibi oldu aynı türküyü çok alçak bir sesle pencerede. Anneannesinin kulak memelerinden öptüğünü, annesinin avluya kilim serdiğini... Güneşin altında ağaçların gölgesini içerken toprak, annesinin dizine yatıp yazmasını çekip boynuna sardığını... Bir tez canlılıkla yazmayı kaptığı gibi koştuğunu avluda, o yana bu yana... Derken, babasının yüksekte düşer gibi kulaklarına dolan sesi: “Mustafa! Bırak oğlum onu.”

Yazıp bitiremediği öykü de, buna benzer bir yerde kalmıştı. Belki de bütün babalar bu çıkmazlarda beklerdi çocuklarını. Yüksek sesle, ünlemlerle, uyarı levhalarıyla... “Hazır ol!” tekbir ve tekmilleriyle. ‘Baba’ kelimesi bazen tek başına bile yetebilirdi kimi çocuklar için ‘korku’ kelimesinin anlamını karşılamaya. ‘Baba’ çok güzel kelimeydi elbette, ama güzel öğrenilmişse.

Babasından kaçarcasına annesine koşup sarılmıştı. Yazmasını boynundan çekip koklayıp annesine vermişti. Babasına bakarken, ona özenecek bir erkek çocuğundan ziyade, kız gibi titrek, nazlım nazlım bir oğlan çocuğuna dönerdi. ‘Baba’ sertlikten, ‘anne’ merhametten türemiş kelimelerdi sanki. Aynalarda tıraş olan babasından bir tikslenme duyar, annesini ondan daha üstün sayardı. Çünkü annesi güzeldi. Elleri hem yumuşacık, hem bembeyazdı. Babası eve gelince, ilk annesine sarılıp öperdi. Kimse hiç farkında değildi ve asla da olmayacaktı, annesini makyaj yaparken izlediğini. Aynada çiftlenen annesini izlerken ayakta kadın yaratıldığı rüyalar gördüğünü... Daha kötüsü de vardı, kuzeninin eskilerini giydiren-

di annesi. Tasarruf muydu bu, yoksa geleceğin ezası olacak bu geçmiş travmanın başlangıcı mı, kimseler bilmemişti... Kimseler asla bilmeyecekti bunu. O eskilerin arasında gök mavi bir pantolon da vardı. En çok onu sevmişti belki. Üstelik beyaz çorapları altına giyince ve hava güneşliyse ne de çok yakışır-
dı çocukluğuna gök mavi pantolon ve yaşamak... Bu sevincini çok çabuk kaybetmişti. Koridorlar ve apartman boşlukları da bu yüzden ona ölümü, ezilmişliği hatırlatıyordu hep. Yedi yaşındaydı. Ve tacize çok elverişliydi içinden geçtiği karanlık. Ondan yedi yaş daha büyük ve daha iri olan kuzeni onu ne zaman yalnız görse sıkıştırırdı. O gök mavi pantolonu kemer bağlarından tutup çekiştirirdi şiddetle. Düğmelerinin olduğu yerden kavrar, indirmeye çabalardı. Bacaklarını, kollarını mıncıklar, saçlarını çeker, onu doyasya bir zevkle tokatlar, yüzüne tükürüp ağlatırdı. Onun yalnızca sessizliği olurdu yüzünde bütün bu sapık ergenliğin zirvesinde olan kuzenine karşı. Ve kuzeni ona bunları yaparken, şunu hiç düşünmemişti: Mustafa bunları asla unutmayacak ve bir gün kuzeni Fatih'ten bir kitabında 'sapık-hasta' diye, söz edecek, erkekliğini-erkek olma hissine onun tecavüz ettiğini yazacaktı. Ne zaman bir çocuğu bileklerinden kavramış yaşlı bir adam görse, önce dedesini hatırlayacak, onun ölümünün ardından yalnızlaştığını

düşünüp bütün bu olanları buna bağlayacaktı. Ve bu her zaman böyle olurdu.

Yaşlı adam, çocukla birlikte içeri girdi. Mustafa, araladığı perdeyi yavaşça çekip mutfığa girdi. Dolabı açıp bir bardak su aldı. Elinde bir bardak su çalışma odasına girdi. Konsolun üzerindeki kutuyu açtı. İlaçlarını aldı. Bardakta yarılanan suyu konsolun üzerine bıraktı. Çalışma masasına doğru yöneldi, iskemleyi çekip oturdu. Masası duvarın dibindeydi. Yağmurlu havalarda loş ışıklı bir evdi. Yaz günleri bile yeterince ışık almayan fazla karanlık bir ev. Masanın üzerindeki telefon çaldı. Telefonu açtı, arayan doktoruydu. Telefonu kapattı. Yine masanın üzerindeki not defterini araladı ve yazdı:

1 Ocak Çarşamba

Saat: 10.00 / sabah

Onkoloji servisi Dr. Sema

Yaşamak mıydı bu? Bütün bu boşluklar yaşamak için miydi? Nice kadın bedene nice erkek, nice erkek bedene nice kadın... Derken, nice insana bu zalimliği tasarlayan bunca insanın inandığı, eğildiği tanrı mıydı? Her şeyi bilen tanrı, bu dünyanın bir tasarım hatası olduğunu bilmiyor muydu? Peki, tanrıyı kim bağışlayacak!

Edebiyat
Dizisi

YAĞMUR GÖLGESİ

■ SENEM DERE

Senem Dere'nin hikâyeleri duru, şiirsel bir dille yazılmış, gerçeğe düş, gündüzle gece arasında mekik dokuyan, hüznü ve sarsıcı hikâyeler.

Bu kitabında düşleri kâbusa dönenlerin, vaktinden önce ölümle yüzleşen çocukların, neyi, kimi beklediğini unutacak kadar uzun zaman bekleyen yahut bekledikleri prensin mavi sakal olduğunu fark eden kadınların, çocuğunun mezarını arayan annelerin hikâyesini birbirine örerek anlatıyor. Belki de anlatmaktan çok okuyucunun kulağına fısıldıyor.

Gürültüden arınmış bir sesle dinleyeceğiniz anlatılar için sessiz bir köşe sunuyor size.

ayizi kitap

Ayizi Basım Yayın Sinema Radyo ve Televizyon Danışmanlık Organizasyon Tic. Ltd. Şti.
Adres: Çankaya Mahallesi Bükreş Sokak No:17/3 06680 Çankaya/Ankara Türkiye
Tel: 312.467 16 18 Fax: 312.467 16 19 Web: www.ayizi.com.tr E-posta: bilgi@ayizi.com.tr

Ulrika Kestere, *Sporis*

"Bundan Böyle Ne Bacı Ne Bayan/ Hayatta Olmam Ben Adam!"*

Hüner Aydın

"Bizi pasifize edecek, cinsellikten soyutlayacak, cisimleştirecek bir mücadele bizim mücadelemiz değildir; önce bunda anlaşalım."

Bacı: Kız kardeş anlamında. Mahrem. Daha çok erkeklerin kullandığı bir sözcük. Solcu erkekler tarafından cinsellikten arındırılmış kadın devrimci anlamında kullanılıyor. Bacı kavramı solcu şairlerin şiirlerine zaman zaman konu oldu.

"Aşk ve bacı ne büyüü bir söz/ daha ilk oturumda yasak aşk ilan edildi" (Ali Yıldırım, Kimliksiz Asi Çiçek)**

Bacı edebiyatı: Görünüşte, devrimci kadınlarla erkeklerin özel ilişkilerini reddedip gizli kapaklı bir biçimde bu tür ilişkileri suistimal etme tutumunun genel adı.**

Bahoz filminde Asiye Dinçsoy ve Ali Geçimli'nin oynadığı iki devrimci karakter, baciya *yan gözle bakılmaması* gerektiği, bakılıyorsa da saklanması gerektiği *devrimci normu* gözler önüne sermişti. Peki Eylem Güzeli nasıl yazılmıştı? Haniydi *sevgilim, eylem güzelim benim?* Öte yandan devrimci bir erkeğin/kadının sevdiği insan amiyane tabirle etliye sütlüye karışmayan veya *burjuva kızı/oğlu* olunca da *davaya ihanetten* mimlenmişti kişi. Örneğin Çağan Irmak'ın yazıp yönettiği *Çemberimde* Gül Oya di-

“Bizi bacılaştırın şey bizim kadınlığımızla doğrudan ilgili değildir. Bizi bacılaştırın şey sizin erkekliğinizle doğrudan ilgilidir. Solun gizli ev toplantılarında bacının birinci vazifesi bacısı olduğu adamlara çay mı yapmaktı?”

zisinde Mehmet karakteri Yurdanur’la evlenme arifesindeyken oda arkadaşı Salih’in ona *davaya ihanet ettin* gibi bir sözle sırt döndüğünü görürüz. Bunun karşılığında Mehmet, sanki Selvi Boylum Al Yazmalım’a selam eder, sevgiden ve emekten dem vurur. O esnada hayat durur, demler çöker, çaylar konur.

1975 yılında kurulan Ankara Kadınlar Derneği, mücadelesini “Anayız, bacıyız, faşizme karşıyız!” sloganıyla hayata geçirmeye çalışırken bütün kaba-hatin solcu bıyığında olmadığını da söylemek durumundayız. Slogandan yola çıkar, kaynaklara da bir göz atarsak AKD kadınları mücadeleye dahil edip kadının mücadelesini göz ardı ediyor. Aynı şekilde Ankara Devrimci Kadınlar Derneği’nin de kadınların ikinci cins olarak görülmesi konusuna yeterince eğilmediğini öğreniyoruz. Fakat slogandan kurtarıyorlar: “Kadınların kurtuluşu işçi sınıfının kurtuluşuna bağlıdır.”

Bizi pasifize edecek, cinsellikten soyutlayacak, cisimleştirecek bir mücadele bizim mücadelemiz değildir; önce bunda anlaşalım. Kaldı ki mücadeleyi nereye çekerseniz oraya gider demek gibi bayağı bir laf edeceğim, bu da benim fraksiyon anlayışım.

Suçu bireylere atıyorum, aslına bakarsanız topluluğa veyahut mücadeleye değil.

“Okulda birdenbire kaybolup, birkaç gün sonra sifıra vurulmuş saçlarla okula dönen solcular vardı, “Bacım, forum var, gitmiyor musun?” diye sormuştu bir gün bir tanesi bana. Yanındaki arkadaşı beni şöyle, aşağıdan yukarıya doğru bir süzmüş ve “bak bakalım, onun hiç senin bacın olacak bir tarafı var mı?” demişti. Hangimizi daha çok aşağılamıştı? Daha sonraki günlerde bana “bacım” diyen çocukla karşılaşmıştık yine, yüzünü öne eğip geçmişti yanımdan.”***

Bizi bacılaştırın şey bizim kadınlığımızla doğrudan ilgili değildir. Bizi bacılaştırın şey sizin erkekliğinizle doğrudan ilgilidir. Solun gizli ev toplantılarında bacının birinci vazifesi bacısı olduğu adamlara çay mı yapmaktı? Bana sorarsanız kesinlikle değildi. Bize bacı misyonu yüklemek nereden icap etti? Nazım da kalbinin kızıl saçlı bacısına şiirler yazıyordu diyeceksiniz. Piraye’ye sormak gerekiyor diyeceğim; kalbindelik, kızıl saçlılık amenna fakat “bacılık?” demeyecek midir?

Geçtiğimiz günlerde Kaos GL ve Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı’nın birlikte düzenlediği “Heteroseksizm Eleştirisi ve Alternatif Politikalar” dersi, Esmeray’ın Yırtık Bohça oyunuyla açıldı. Bu oyunda Esmeray bir iki küçük yaşantısını paylaştı; bir tanesi, tacize verilen tepki karşısında korkup geri çekilen erkeğin, korkunun salisesinde bir kalkan olarak kullandığı “bacı” sözcüğüyle sonlanıyordu. Gülüyoruz ağlanacak halimize derler ya, hah işte tam da öyle, güldük biz de.

Kumru Başer’in Amargi’deki “Kim Tutar Seni Bacım? ‘Bacı’ya Sevecen Bir İç Bakış Denemesi” adlı yazısı şu cümlelerle sonlanıyor: “(..)erkek egemenliğinin kalıbına uymayan, sesini yükselten kadının nasıl doğru kişileri gerektiği gibi rahatsız ettiğini keyifle bir kenara not edebilir ve kendilerine ‘bacı’larla yüklü kâbuslar dileyebiliriz” *Aynen! vallahi ben de!* demek yeter mi hiç? *Yetmez ama: Aynen! Vallahi ben de!*

Notlar

* Olur Olmaz/ Bandsista

** Türkiye Solu Sözlüğü / İnönü Alpat

*** Ankara, Mon Amour!/ Şükran Yiğit/ İletişim Yayınları

Christoffer Relander

HANGİSİ BİZİM KÖY?

Derun İpek

“Küfür zannettiğimiz Ermeni meğer bizden önce köyümüzde yaşayan insanların adıymış. Ermeni köyü olduğunu babamdan öğrenmesine öğrenmişim de, kimdi bu Ermeniler, köyümüze nereden gelmişlerdi, şimdi nereye gittiler acep?”

Çocukluğumuzda, küfretmemiz yasaklanmıştı ebeveynlerimizce. Hele hele birbirimize “Ermeni” demek külliyen yasaktı. Çok kötü bir küfürdü ama ne? Bir defasında kardeşim beni çok kızdırmış, ben de ona “Ermeni” demiştim. Kardeşim beni annelere söylemekle tehdit ettiğinde o kadar çok yalvarmıştım ki...

İlkokul 3. sınıfta, hayat bilgisi dersinde, içinde okulu, camisi, muhtarı, ihtiyar heyeti, ineği, eşeği vs. olan yerlere köy denildiğini de öğrenmişim. Öğretmenimiz köyümüzü anlatan bir de ev ödevi vermişti.

Babam bir kamu kurumunda memurluk yapıyor, bazen iki üç gün eve gelmiyordu. Bana derslerimde yardımcı olurdu vakit buldukça. Bazen Balıkesir ili Sındırgı ilçesi Karacalar köyünü anlatırdı. O tane tane en ince ayrıntısına kadar anlattığı Karacalar köyünü ben görmüş gibi olurdu. Tasviri müthişti. Özlüyordu oraları, hayal meyal hatırladığı anasının mezarı da oradaydı.

Karacalar köyünün yemyeşil ormanlık alanı olduğunu babamdan biliyordum; çocukluk arkadaşlarını, genç yaşta ölen ağabeyini, oradaki insanların hayvancılık yapmadığını... Peyniri, çökeleği, yağı bizimkilerden öğrendiğini, komşuluk ilişkilerini anlatırken babamın o çakır gözleri hüzünlenir, buğulanır ve parlardı. Bize sık sık, kökenimizin Dersim, Hozat Karacalar köyünden geldiğini söylerken de dalar, iç geçirir, “kökenimizin geldiği yerde Karacalar köyü, sürgün olduğumuz yerde Karacalar köyü, bu tarihin oyunu mu, yoksa kaderin cilvesi mi, rastlantı mı bilemiyorum” derdi.

Birinci Karacalar köyü hiç bilmediği, salt büyüklerinden duyduğu bir yerdi. 3 yaşındayken kara vagonlara bindirilip ikincisine gelmişti. İki adaş köy. Tesadüf mü, kader mi, şans mı... Çocukluğumda babamın anlattıklarını heyecanla dinlerken bu göçün sebebini anlamazdım. Bunları sorduğumda, 38’de sürgüne gittiklerini, ya da “mafi” gittiklerini söylerdi. Mafi neydi, sürgün neydi? Çocukluğunun geçtiği köyü anlatırken “biz mafiyken ya da mafilikte” diye söze başladılar. Bu kadardı, başka açıklama yok.

Öğretmenimin, köyümüzü anlatmamızı istediği ödev beni nerelere getirdi. Akşam babamın evde olması benim lehimeydi, bana köyümüzü anlatacak ben de yazacaktım. Defterimi kalemimi alıp, divanda uzanan babamın yanına gittim. Ödevimi yapabilmem için yardım istedim. Elini siyah ve gür olan hafif dalgalı saçlarının arasında gezdirdi, kafasını kaşıyarak, anlatmaya başladı.

“Köyümüz, Ermeni’lerden kalan bir köy. Asıl adı Xohis (Xoxos), sonradan Oğuz olarak değiştirilmiş. Ermeniler gittikten sonra köye yerleşenler Tunceli’den (eski adı Dersim), Gümüşhane’den, Elazığ’dan ve çevre köylerdenlermiş. Köyün tek yerlisi Katik Hasanmış. Ermeniler zamanında pamuk ve pirinç yetiştiriyorlarmış ama biz buğday ve arpa yetiştirmişiz.” O gün en iyi ödev benim ödevim seçilmişti. Babam, tüm ayrıntıları ile yazdırmıştı çünkü.

Küfür zannettiğimiz Ermeni meğer bizden önce köyümüzde yaşayan insanların adıymış. Ermeni köyü olduğunu babamdan öğrenmesine öğrenmiştim de, kimdi bu Ermeniler, köyümüze nerden gelmişlerdi, şimdi nereye gittiler acep?

Köyümüzün tek yerlisi Katik Hasan’ı çok iyi tanıyordum. Bizimle kirveliği, ölen amcamla da musahipliği vardı. Katik Hasan, upuzun boylu, lacivert gözlü, kumral biriydi. Babamdan 20-25 yaş büyüktü. Bizim aileyi severdi ve değer verirdi. Üç kez evlendi. İlk eşi genç yaşta ölmüş; ikinci eşi de öldükten sonra, ömrünün son demlerinde üçüncü kez evlendi. Öldüğünde 104 yaşındaydı. Biz kirvemiz Katik Hasan’a kestirmeden “katik kivra” derdik. O buna hiç gocunmaz, “oy Katik kivran sana kurban ola” derdi. Bizden başka da kimse ona bu adıyla hitap etmez, edemezdi. Çünkü Hasan kivramız buna çok sinirlenir, Ermeni olduğunu kabul etmezdi. Annesinden de çok az söz ederdi. Bu gün ben bunları onunla konuşamadığım için çok pişmanım.

Nedense ben konuşmak için kıvranırdım, bir taraftan da çekingen davranıyordum. Büyük ihtimalle onu incitmek istemediğimdendir. Zira ara sıra laf açıldığında, “bana Ermeni demeyin, gâvur demeyin, anama sövün” derdi.

Annesinin adının Katik olduğunu söylerdi köylüler. Kendisi bu konu da hiç konuşmazdı. Bir gecede “buharlaştan” Ermeniler’den arta kalanlar, Katik Hasan ve annesi Katik(Sultan)’mış. Annem, “nereye gitmiş bu Ermeniler, bir gecede nasıl yok olmuşlar” sorularına, “bilmiyim kızım, zenginler bir gecede geçip gitmişler, faggırlar da kalmış” derdi. Cevabı beni tatmin etmezdi etmesine ya, araştırma gereğini de duymazdım pek.

Bir gece içinde yok olan bu insanlardan, ana oğul kalmış geriye. Bunlar da Alevilere yakın olmuş; Alevi inancına girmenin başını belaya sokmak olduğunu bilmiyorlar mıydı? Biliyor olsalardı bu inanca yönelirler miydi kim bilir? Belki de, Kızılbaşların inanç temeli insanlık olduğu için bunlara yaklaştılar?

Ermeni oldukları halde neden tehcir edilmeyip köyde kaldıklarını bilmediğim bu ana oğul, Alevi inancını seçmek zorunda bırakıldıkları için daha önce görmedikleri sürgünü bu kez 38’de görmüşlerdi maalesef.

Babam 38, sürgün ya da mafilik anılarını anlatırken, sıkça bu ana oğuldan da bahsederdi. Hasan Kirve askerde iken, Katik Sultan, (kadının adı yok sayılmış; Katik Sultan’dan söz açılınca hep “Kattigin anası ya da Katik’in karısı”denilirdi) babamı da yanına ala-

Christoffer Relander

“Katik Sultan’ın sesini duyan yok, ses tonu, ses rengi nasıl bilen yok. Hem sessiz, hem dilsiz. Adeta bir gölge gibi aralarında dolaşmış. Belki de herkes kendi derdine, tasasına düştüğü için onu gören, duyan olmamış.”

rak, çevre köylere dilenmeye gitmişler. Dilenmeye gidenlerin oralarda adı “hayırcıymış”. Dönüşte kadın, kocaman bir kayanın üstüne oturup bitlerini kırmış ilkin, önce sessiz, sonraları hıçkırarak, sarsıla sarsıla ağlamış uzun uzun. Ağlayıp, bir nebze olsun rahatladıktan sonra derinden bir “eö karışımı eöööfff ööfff” demiş.

Katik Sultan, oğlu askerde olduğu için mi, yoksa dilendiği için mi bu kadar çok ağlamıştı? Ayrıca babam da bu olayı anlatırken, gayet normal bir olaymış gibi bir dil kullanırdı; ama gözleri de yaşarırdı. Gözleri her zaman buğuluydu babamın, gözlerinin

içi gülse de, sevindiği zamanlarda da, mutlu olduğunda o buğu, hüznü vardı her daim. Hüznü olduğunu çok sonraları bir yakınımla fark ettirdi bana. Ben o tarafını görmek istememişim meğer. O farkındalığı yaşadığımda çok etkilenmişim. Zira yaşadığı acılarını ama bize anlatamadıklarını o çakır gözleri anlatıyormuş aslında.

Katik Sultan’ın sesini duyan yok, ses tonu, ses rengi nasıl bilen yok. Hem sessiz, hem dilsiz. Adeta bir gölge gibi aralarında dolaşmış. Belki de herkes kendi derdine, tasasına düştüğü için onu gören, duyan olmamış. Katik Sultan da ihtimal bunları biliyor, hissediyor olmalı ki, kimseyi acısına ortak etmemiş. Bunun yanı sıra sürgüne birlikte gittiği insanların acısına ortak olmuş. Birinci acısını ikincisine katık etmiş, etmiş de susmuş. Kimselere hissettirmemiş, içine atmış. Babamın “Kattiggin anası” diyerek anlattığı, birlikte dilenmeye gittikleri o anısının dışında, başka bir şey yok. O da yine sessiz, sözsüz. Çıkardığı yegâne ses; ağlama sesi ve hıçkırıklar haricinde, “eeöööffff,eöööfff”. Bu iç çekişin içinde neleri saklamış, neleri gizlemiş, oğluna da anlatamamış, anlatmaktan kaçınmış. Ne zaman öldüğünü kimsenin hatırlamadığı Katik ana, sessiz ve gölge gibi yokla var arası olan varlığını, derinden iç çekişini, acılarını, şiddetini de içine atarak, bu dünyadan göçüp gitmiş...

Şimdi bile bu satırları yazarken çok zorlanıyor, daralıyorum. Saatlerdir oyalanıp duruyorum, nasıl toparlayacağım nasıl yazacağım? Meğer Katik Sultan ana, çektiklerine, yaşadıklarına, bitmeyen çilesine, tarihin tekrar etmesine ağlarmış. Ağlarmış da sesini duyan olmuş mu? Duyup da cevap veren? Sesini duyan olmamış elbette! Olsaydı 1915’te yaşananlar, 1938’de yaşanmazdı. Babamlar, 38’de göçe zorlanmaz, hiç ziyaretine gidemediği anasının mezarı, yakınında bir yerde olurdu. Kıyımlar katliamlar yaşanmaz, tarih tekrar etmez, bunca acılar, bunca ölümleri görmez, duymazdık. Tarih tekerrürden ibarettir sözü de tarihin çöplüğüne gömülürdü.

Babam, ödevimi kendisinin ve benim doğduğum köyü yazdırmıştı. Sahi, Bizim köyümüz hangisiydi? Annemle babamın hiç görmediği Hozat’a bağlı Karacalar köyü mü? Babamın ve benim doğduğum Xoxis (Oğuz) mu? Yoksa 3 yaşından 9 yaşına kadar, toplam 6 yıl kaldığı ve unutamadığı Sındırgı’ya bağlı Karacalar Köyü mü?

DÜNYA ALEM

Hazırlayan
Ülkü Özakın

TANZANYA'DA TOPRAKSIZ KADINLARIN UMUDU YENİ ANAYASA

Tanzanya'da ülkenin tarımsal emeğinin yüzde 60'ını yüklenen kadınlar yeni anayasayı bekliyor. Daha önce yasalar değişmesine karşın, ülkede miras hakları büyük ölçüde geleneksel şekilde düzenlendiğinden ve miras paylaşımında yasalara uyulmadığından, kadınlar işledikleri toprağın sahibi olmakta büyük zorluk yaşamaya devam ediyor. Gelecek Nisan ayında tamamlanması beklenen yeni anayasada toprak haklarının güçlendirilmesi olasılığının gerçekleşmesini dört gözle bekliyorlar.

SİLAH TİCARETİNDE İŞLER TIKIR TIKIR

Dünyanın bir Silah Ticareti Anlaşması var ve kadın hakları savunucuları ilk kez Silah Ticareti Anlaşması'na cinsiyete dayalı şiddet konusunda bir

madde ekletmeyi başardılar. Halen 114 ülkenin imzaladığı anlaşmaya karşın, savunma endüstrisi için işler her zamanki gibi. 10-13 Eylül 2013'te imzacı ülkelerden olan İngiltere, Uluslararası Savunma ve Güvenlik Ekipmanları'nın 1500 silah üreticisi ile 30,000 silah alıcısını iki yılda bir biraraya getiren silah fuarına ev sahipliği yapmakta bir mahzur görmedi.

SOSYALİST VENEZÜELA'DA ESTETİK AMELİYATLAR ÇOK MODA

Venezüela'da vitrinlerde abartılı derecede büyük göğüslü mankenler işçi sınıfı kadınları butiklere çağırıyor. Bahsi geçen şekil büyüdükçe satışlar da artıyor. Mankenlerin üreticisi Alvarez, büyük göğüslü mankene bakan kadınların "ben de böyle görünmek istiyorum" dediklerini, şu an maddi gücü olmasa da bir gün estetik operasyon yaptırmaya karar vermenin kendilerine güven sağladığını söylüyor. Ülkede göğüs implantı olan kadınlara sıradan bir şekilde "ameliyatlı kadın" deniyor. Kadınlar geçirdikleri ameliyatlar hakkında serbestçe konuşuyor ve manken üreticileri ürünlerinin de "ameliyatlı" olduğu konusunda şaka yapıyor. Sanat hayatı taklit ediyor

ve bu tür imgelerle dolup taşan bir kültürde hayat da bu ilgiyi karşılıksız bırakmıyor.

Estetik ameliyatlar doğal olarak hükümetin sosyalist ideolojisiyle çatışıyor. Chavez ayın sonunu getiremeyen yoksul kadınların göğüs büyütme ameliyatları olmasını canavarca olarak nitelendirmişti. Feminist antropolog Lauren Gulbas'a göre Venezüela, petrol ve güzellikle tanınıyor. Özellikle 1970 ve 80'lerde ülkede uzun süredir ulusal bir takıntı olan güzellik kraliçeleri, üç kez Miss Universe seçilince güzellik iyice önemli hale geldi. Hatta bu konu, 1970'lerin petrol krizi dönemindeki büyük ekonomik hayal kırıklıklarına karşı ulusal güveni sağladı. Güzellik kraliçelerinin şöhreti de estetik ameliyatlara olan ilgiyi arttırdı. Geçen ay yapılan güzellik yarışmasını protesto eden kadın gruplarıysa, kadınları yapay güzellik anlayışına uymaya yönelten baskıları eleştirdi. (Kaynak: NYTIMES)

Şermin Oran yazdı:

ARAP KADINLARININ DURUMU: EN İYİSİ KOMORLAR, EN KÖTÜSÜ MISIR

Büyük uluslararası haber kuruluşu Reuters Thompson, Arap Birliği'ne üye ülkelerde kadının durumu üzerine kapsamlı bir araştırma yaptı. Araştırmada CEDAW kriterleri esas alınmış; şiddet, doğum ve doğum kontrolüne ilişkin haklar, aile içindeki durum, toplumsal hayata katılım ve iş hayatı ve politikadaki konum incelenmiş. Arap Birliği'ne üye 21 ülkeyle Birlik'ten çıkartılmış olan Suriye'de toplumsal cinsiyet meselesiyle ilgili 336 kişiyle derinlemesine mülakat yapılmış.

Araştırmanın Kasım'da açıklanan değerlendirmesine göre, Arap kadınları arasında en iyi durumda olanlar, Afrika'nın doğu sahillerindeki ada ülkesi Komorlar'ın kadınları. Arap Baharı görmüş ülkelere Libya 9., Tunus 14. sırada. Sonuncu sırada koca Mısır'ın olması çarpıcı. Mısır'la beraber kadınların durumunun en berbat görüldüğü ülkeler: Irak, Suudi Arabistan, Suriye ve Yemen.

Mısır'daki kadınların durumu Amargi'nin geçen sayısında da ele alınmıştı. Mübarek rejiminin çöküşünden sonra "sivil şiddetin" artışının kadınların durumunu kötüleştirdiği söyleniyor. Bir yandan da, yine Amargi'nin geçen sayısında Hoda Salah söyle-

şisinin gösterdiği gibi, ümit ışıkları da yok değil. Nitekim Reuters Thomson araştırmasını yorumlayan Mısır Kadın Hakları Merkezi başkanı Nihad Abul Komssan, Tahrir ayaklanmasının olduğu 2011'den beri kadın sorunlarının entelektüel elitte sınırlı bir konu olmaktan çıktığına dikkat çekmiş. Mısır'daki temel bir 'konu' da, Unicef verilerine göre kadınların % 91'inin sünete maruz kalmış olması.

Alt sıralardaki ülkelere Yemen'de en büyük sorun, 15 yaşındaki genç kadınların dörtte birinin evli ve bunların birçoğunun da cinsel organlarında tahrişlerden muzdarip olması.

Suudi Arabistan, onu sondan dördüncü sıraya taşıyan puanları, 150 kişilik göstermelik danışma meclisinde 30 kadının bulunması sayesinde kazanmış. Birkaç yıl önce hane içi şiddeti cezalandıran bir kanunun çıkmış olmasının ve iç çamaşırı dükkanlarında kadınların çalışmasına izin çıkmış olmasının da payı var. Araştırmayı yorumlayan bazı gazeteciler, aslında bunların Suudi Arabistan'ı Mısır'ın önüne geçirmeye yetmeyeceği kanısındalar.

Arap kadınlarının cennet ülkesi gibi görünen Komorlar'ın tek eksiği, politik temsil. Parlamentoda kadın oranı % 3'ten ibaret. Buna karşılık kadınların % 35'i çalışıyor, cinsel şiddet kararlılıkla cezalandırılıyor.

PERVEZ MÜŞERREF, BENAZİR BUTTO'NUN ÖLDÜRÜLMESİ İLE SUÇLANDI

Pakistan'da bir mahkeme bir zamanlar ülkenin en güçlü adamı olan askeri diktatör Müşerref'i 2007 yılında öldürülen eski başbakan Benazir Butto'nun öldürülmesi ile resmi olarak suçladı.

(Kaynak: Mail ve Guardian)

ARAP KADINLARI GÜVENLİK İÇİN BİR BÖLGESEL AĞ PLANLADI.

14 ülkeden 100 kadın lider Ekim'de Ürdün'de bir araya geldi. BM'nin kararlarının öngördüğü şekilde, kadınların çatışma sonrası dönemlerde haklarını ve yetkilerini nasıl kullanabilecekleri konuşuldu.

Arap dünyasının cehennemi bölümlerinde barış ufukta görüldüğünde kadınlar, toplumlarını yeniden kurmak ve şekillendirmek için orada olmak istiyorlar. Kahire'de şiddet karşıtı bir grubun kurucusu olan Hibaaq Osman diyor ki; "Kadınların barış ve güvenlik için yapılacak toplantılarda yer alabilmeleri için bir platform oluşmasını sağlamamız gerekiyor. Katılım göstermek için izin istememize gerek olmamalı." Osman'a göre, kadınlar gelecekteki savaş sonrası Suriye'nin geleceğinde rol almaya hazır. "Barış görüşmelerinde, geçiş dönemlerinde ve kararlarda kadınlar yer almazsa barış ve istikrar güvende olmaz. Katılımcılar bir bölgesel ağla birlikte dayanışma duygusunu da yarattı. Burada oluşturduğumuz güçlü ve birleşmiş koalisyon, kadınların seslerine kulak verilmesini talep etti." Katılımcılar kendi ülkelerinde çalışmalar yaptıktan sonra 2014 ün ilk çeyreğinde yine biraraya gelecekler.

Toplantıda son yıllarda savaşlarda ve sonrasında kadınların rolü konularında alınan BM kararlarını nasıl hayata geçirebilecekleri konusu ele alındı.

2000 yılındaki barış görüşmelerine kadınların katılımını talep eden ünlü 1325 sayılı karardan sonra yeni kararlar alınmıştı. Bu alanda son alınan BM kararı 2122 sayılı karar. Güvenlik Konseyi'nden Ekim ayın-

da geçen karara göre kadınların barış görüşmelerinde yer alması ile kaynak ve hizmetlere ulaşımında somut adımları tanımlıyor. İnsani yardımın, çatışmada tecavüz sonucu hamile kalan kadınların kürtaja erişimi gibi tartışmalı konular da dahil olmak üzere sağlık hizmetlerini kapsamı öngörüyor.

2008'de alınan 1820 sayılı karara göre uluslararası alanda cinsel şiddet, savaşta sadece kazananın zafereğini ispatlama aracı olarak değil bir savaş taktiği olarak da tanındı. Bir yıl sonra Hillary Clinton'un başkanlığındaki Güvenlik Konseyi, 1888 sayılı kararla üyelere cinsel şiddetin savaş taktiği olarak kullanılmasına karşı acil önlemler almasını öngören kararı aldı. 2012'de BM başkanı 1888 sayılı kararının uygulanması için özel ekip atadı.

(Kaynak: Womensenews)

GEÇEN YIL YOKTAN YERE ÖLEN HAMİLE KADIN, İRLANDA'DA HAYATI TEHLİKE OLAN DURUMLARDA KÜRTAJI SERBEST BIRAKTIRDI

Irish Times'in haberine göre bir İrlanda Hastanesi'nde gerçekleşen ilk yasal kürtaj Dublin'de yapıldı. Bu, ülkenin bir kadının hayatını kurtarmak için gerekli olduğunda izin veren tarihi yeni kürtaj yasasına göre yapılan ilk gebelik sonlandırması oldu. Temmuzda çıkan yasadan önce ülkenin kürtaj yasaları 1867'den beri değişmemişti. Şu an 25 İrlanda hastanesi hayati tehlike durumlarında ceza korkusu olmadan yasal kürtaj yapmaya yetkili. Geçen yıl acil kürtaj talebi reddedildiği için hayatını kaybeden 31 yaşındaki Savita Halppanavar vakasına çok benzeyen bu vakada kadının hayatı kurtarıldı.

(Kaynak: Mail ve Guardian)

Şermin Oran yazdı: MODERN BEKÂRET KEMERİ!

“İlk randevunuza mı gidiyorsunuz, gece kulübünde veya barda sarhoş mu oldunuz, yabancı bir ülkeye seyahat mi ediyorsunuz? Bir kadının potansiyel tecavüzcülere karşı tetik olması gereken riskli durumlar bunlar...” New Yorklu moda markası AR Wear, bu spotla, “Anti-Rape Underwear” reklamı yapıyor – yani tecavüze karşı iç çamaşırı! Bunun için bir bağış fonuna para yatırmaya da çağırıyorlar “duyarlı insanları”. “Hayatınızın kadınına verilecek en güzel Noel hediyesi” gibi spotlar da kullanıyorlar.

Hoş modeller, hem rahat ve şık, hem de çekiştirerek, asılarak, yırtarak çıkartılması mümkün olmayan sliplerin tanıtımını yapıyorlar. Açma mekanizmasının 132 farklı şekilde ayarlanabileceği bir klipsi varmış.

Bu modern bekâret kemeri için bir ay içinde 50 bin dolar topladılar. Ürünün satış şansının da iyi olduğunu düşünüyorlar.

Postmodern zamanları “yeni orta çağ” diye yorumlayan tarihçiler vardı biliyorsunuz. Bu arada, bu vesileyle görüşü sorulan tarihçiler, bekâret kemerinin Avrupa ortaçağında sanıldığı gibi kocasının evde yalnız bıraktığı evli kadınlar tarafından değil İngiltere’de hizmetçi kızlar tarafından takıldığını belirtme gereği duymuşlar.

ABD’li feministler, bu tecavüz karşıtı don “projesinin”, insanları ve yetkilileri tecavüze karşı daha duyarlı hale getirmek yerine, bu işi bir doğal afet gibi kabul etmeye katkıda bulunduğunu düşünüyorlar. Ayrıca “sarhoş olabilir, kendini kaybedebilir” diye tecavüzden kadını sorumlu tutan bakışa göz kırpmasına da kızıyorlar.

ALMANYA’DA BEBEKLERİN ARTIK İLLA CİNSİYET SEÇMESİ GEREKMİYOR

Almanya Avrupada doğumların kaydı sırasında “belirlenmemiş” cinsiyeti kabul eden ilk ülke oldu. Cinsiyeti belirleyen fiziksel karakteristiklere sahip olmadan doğan bebekler doğum sertifikalarında cinsiyetsiz olarak kaydedilebilecek. Almanya’da kendini karşı cinsine ait hisseden transseksüellerin halen tanınmasına karşın, her iki cinsin cinsel organlarıyla doğan hermafroditlerin zorunlu olarak iki cinsiyetten birinde kayıt olmaları gerekiyordu. Karar Anayasa mahkemesinin deneyimlenen toplumsal cinsiyetin yasal olarak tanınmasını kişisel insan hakkı olarak gören tavsiyesiyle alındı. Bu şekilde belirlenmemiş cinsiyetle kaydedilen kişiler ileride istediklerinde sertifikalarını istedikleri cinsiyete çevirebilecekleri gibi belirlenmemiş olarak da bırakabilecekler.

KENYA’DA TECAVÜZCÜLERİN CEZASIZ KALMASI İSYAN ETTİRİYOR

Kenya’da dedesinin cenazesinden dönen 16 yaşındaki Liz altı adam tarafından kaçırıldı, vahşice tecavüze uğradı ve bilinçsiz bedeni kanalizasyon çukuruna atıldı. Liz tecavüzcülerin üçünü teşhis etti ve “oğlanlar” cezalarını aldı: Karakolun önündeki çimleri biçmek! Adalet bu mu?

Polis, yoldan geçen biri tarafından farkedilip annesine götürülen Liz’e, adli tıp delillerinin yok edilmesi ve şüphelilerin ceza almaması için, temizlenmesini söyledi. Ne tecavüzcülerin ne de polislerin yargı önüne çıkmadığı bu tür durumlar Kenya’da sık sık görülüyor. İnternetteki imza kampanyasıyla 16 yaşındaki Liz için gerçek adalet çağrısında bulunuldu.

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ YANILSAMASI

Angela McRobbie ile Söyleşi

Social Science Bites

Çeviri: Biray Anıl Birer

“Genç kadınlar eşitliği elde etmiş, görünür olmuş ve önemli pozisyonlar elde etmiş vs. gibi görünüyor. Aynı zamanda, eskiden “patriyarka” ya da “erkek tahakkümü” veya Pierre Bourdieu’nun deyişiyle “maskülen tahakküm” olarak adlandırılan değerlendirme ölçütü de konu dışı olmuş gibi görünüyor.”

Kadınlar için eşitlik sağlandı mı? Feminizm pek çok amacını gerçekleştirmiş; kadınlar ve erkekler arasındaki bariz eşitsizlikler kaldırılmış gibi görünüyor. Ama gerçekten öyle mi? Goldsmiths Londra Üniversitesi Medya ve İletişim Departmanı’ndan Angela McRobbie araştırmasında bu konuyu inceliyor.

David Edmonds: Kadın-erkek eşitliği sağlandı mı? Pek çok kişi, eşitlik yolundaki büyük savaşların çoktan verildiğini ve kazanıldığını söylüyor. Bazıları ise feminizmin çok ileri gittiği görüşünde. Goldsmith Koleji’nden sosyolog Angela McRobbie feminizme tepkileri analiz ediyor.

Nigel Warburton: Angela McRobbie, Social Science Bites’a hoş geldin.

Angela McRobbie: Merhaba.

N.W.: Kadınlar için eşitlik yanılımasını konuşacağız. Öncelikle bu konuda yaptığın araştırmadan bahsedebilir misin?

A.M.: Son 10-15 yılda bir tür kadın-erkek eşitliği yanılıması oluştu ve ben de bu yanılısamanın oluşma biçimiyle yakından ilgilenmeye başladım. Daha önceki dönemde bir feministin, genç kadınların kesin olarak ayrımcılığa uğradığı ve bariz eşitsizliğin olduğu alanları işaret etmesi daha kolayken şu an farklı bir durum var. Dikkatimi asıl çeken şey, bu durumun nasıl tersine döndüğü. İnsanlar gerçekten kadınların, özellikle genç kadınların bir şekilde eşitlik elde ettiğini düşünüyor. Ben de bir sosyal bilimci olarak bunun üzerine gitmek istedim çünkü ortada şüpheli bir durum vardı.

N.W.: İş sahibi olma ve kazanılan para konusunda fırsat eşitliğinden bahsediyoruz, değil mi?

A.M.: Şöyle anlatayım. Mesela İngiltere’de, Batı Avrupa’da ve aynı zamanda Kuzey Amerika’da, 1980’lerin ortalarından itibaren feminizm toplumu gerçekten etkiledi. Benimle aynı kuşaktan kadınların verdiği mücadele, sonuçlarını aldı. Feministler sosyoloji, medya ve kültürel çalışmalar içine girip medya ve temsil alanlarını sorgulamaya, çözmeye ve analiz etmeye başladılar. Ardından medyada kadın imajı, cinselleştirilmiş imajlar ve cinsiyet normları konularında tartışmalar başladı. Bir şeylerin değişmesi ge-

rektiği aşıkardı. Benim kuşağımın feministleri için o çalışmaların bir ivmesi vardı. Bunlar, güçlü pozisyonlardaki insanları, dergi editörlerini, devlet görevlilerini bazı adımlar atmaya zorladı. Aynı şey mesela eğitim ve hukuk gibi alanlarda da meydana geldi. Yani feminizm kilit sosyal kurumlara meydan okudu. Bu durum 80'lerin ortasından 90'ların ortasına kadar sürdü. Sonra farklı bir şey yaşandı.

N.W.: Çok ilginç. Ne yaşandı 90'larda? Siz nasıl bunu araştırmaya koyuldunuz?

A.M.: 90'ların ortalarından itibaren bir ters tepme meydana geldi. Tabii ki feminizme güçlü bir tepki ve karşıt güçler her zaman vardı. Ama 1990'ların ortalarında bir şeyler kesinlikle yön değiştirdi. Benim kullandığım terim ise "karmaşılaştırılmış tepki"; çünkü durum, feministler bir köşede hâlâ aynı argümanları üretirken sürekli daha fazla insanın "Hayır, kadınlar eve dönmeli ve sadece anne olmalı" demeleri kadar basit değildi. Keskin bir yön değişimi söz konusuydu. "Karmaşılaştırılmış tepki" terimini kullandım çünkü cinsiyet eşitliğine ve kadınların güçlü pozisyonlarda görünmesine karşı çıkan güçler, sağduyu zemininde, feminizmin olumlu bir etkisi olduğuna hemfikirdi ama o rolün çok ileri gittiğini veya ters teptiğini düşündüler. Feminizmi çok fazla yuvanın dağılmasından, boşanma oranının yükselmesinden veya kadınların erkeklerin işlerini ellerinden almasından sorumlu tuttular. Yani bir erkeklik krizi oluştu. Spesifik olmak gerekirse, "okullarda müfredatın feminizasyonu" nun erkek çocuklarının okuldan soğumasına yol açtığı için okuldaki erkek çocukların performans düşüklüğünden feminizmin sorumlu tutulması gibi bir örnek verebilirim.

N.W.: Bu sizin okuduklarınızdan ve insanlarla konuşmalarınızdan çıkardığınız bir değerlendirme mi yoksa bu sonuçların dayandığı ampirik bir çalışma var mı?

A.M.: Bu bana ve benim nasıl bir sosyolog olduğuma dair güzel bir soru. *The Aftermath of Feminism* (Feminizmin Sonuçları) kitabını yazarken sürekli güncel feminist ampirik çalışmalardan yararlanıyordum. Bu çalışmaları filtreliyor ve tekrar okuyor veya 20 yıllık bir araştırma konusundan (mesela eğitimde feminizm ve toplumsal cinsiyet hakkında) bilgi ediniyordum. Yani yaptığım analizin ampirik çalışmalardan yola çıkarak geliştirdiğim kavramlarla ilgili olduğunu

söyleyebilirim. Ben anket veya ölçümlerde yer alan bir sosyolog değilim. Mesela 14-16 yaş arası kızlarda yeme bozukluklarını ölçmek için gerçekleştirilen bir devlet araştırmasında yer almam. Benim yöntemim bu değil. Yapmak istediğim şey bu sonuçları veya raporları alıp onlara yakından ve detaylı bir şekilde bakmak. Bu durumun benim tercihim veya metin analisti olarak uzmanlığımı gösteren bir şey olduğunu da söyleyebiliriz. Ben metinleri analiz etmeyi seviyorum, zaten temel eğitimim de İngiliz edebiyatı. Ardından sırasıyla sosyoloji ve kültürel çalışmalar geldi. Yani, en iyi olduğum alan yorumlayıcı ve niteliksel araştırmalar. Bununla beraber, bir etnograf olmadığımı da söylemeliyim. Ampirik temeli olan pek çok çalışma yaptım. İngiliz moda endüstrisiyle ilgili bir çalışmam var ve halen moda yeni atılmış genç kadınlarla ilgili araştırma yapıyorum. Ama metodolojim son derece hümanist. İnsanlarla konuşmayı, önceden yapılandırılmamış röportajlar ve gözlem yapmayı, kendimi işin gidişine kaptırmayı seviyorum.

N.W.: Moda endüstrisi konusundaki çalışmanızın sonuçlarını merak ettim çünkü endüstri, genç kadınlara sunduğu rol modelleri açısından yaygın bir eleştiri odağı.

A.M.: Kesinlikle. Bence moda endüstrisinin rolünün ne olduğuna dair soruya verilebilecek iki cevap var. *The Aftermath of Feminism* kitabında geliştirdiğim argümanlardan biri post-feminist bir toplumda iktidarın nasıl işlediği hakkındaydı. Genç kadınlar eşitliği elde etmiş, görünür olmuş ve önemli pozisyonlar elde etmiş vs. gibi görünüyor. Aynı zamanda, eskiden "patriyarka" ya da "erkek tahakkümü" veya Pierre Bourdieu'nun deyişiyle "maskülen tahakküm" olarak adlandırılan değerlendirme ölçütü de konu dışı olmuş gibi görünüyor. Kitapta savunduğum şey, sınır çizgisinin veya otorite anlayışının yerini moda ve güzellik kompleksinin aldığı gerçeği. Yıllar önce Naomi Wolf da benzeri bir şey söyledi elbette ama benim yaptığım moda ve güzellik kompleksine daha temel ve teorik terimlerle bakmak. Argümanım Foucault ve yönetimsellik fikrine dayanıyor. Gündelik yönetimsellik genç kadınlar için nasıl işliyor? Kendini yönetme nosyonları aracılığıyla kişisel bakım fikri ve bir görev olarak "özbenlik" ortaya çıkıyor. Tüketim kültürü, moda-güzellik kompleksiyle et ve tırnak gibi; ikisi beraber eski patriyarkanın yerini alarak varlığını sürdürüyor. Ve bu, eski tip patriyarka göre daha etkili; çünkü kimse "Bu durum er-

keklerin hatası” ya da “Hâlâ erkek tahakkümünün izleri var” diyemiyor. Bunun nedeni şu: Böyle bir mükemmellik ve beden bilinci yapısını oluşturmayı genç kadınlar kendileri seçiyormuş gibi görünüyor.

N.W.: Vücudunu şekle sokmaya ve nasıl görüldüğüne odaklanan genç kadınların yaptıklarının bir tür yanlış bilinçten kaynaklandığını mı söylüyorsunuz? Yani onlar bunun kendi seçimleri olduğunu düşünseler de ipleri yöneten başka bir şey mi var?

A.M.: Hayır. Bence yanlış bilinç fikri tamamen mekanik, tek boyutlu ve “Keşke insanlar feministlerin onlara sunacağı gerçeği, ışığı görse; o zaman sorun çözülecek” fikrine dayanıyor. Durum bundan çok daha karmaşık. Ben, iktidarın günlük biçimlerinin nasıl oluştuğundan ve bir yandan eşitlik yanılmasını, bir yandan da etkinlik fikrini, seçim fikrini ve güçlenme fikrini nasıl yarattığından bahsediyorum. Bu, genç kadınların, Judith Butler’ın deyişiyle “kültürel olarak tanınabilir” olmasını sağlayan çok yönlü ve çok katmanlı bir pratikler dizisidir. Yani, kadınlar için daha büyük bir eşitlik derecesi elde etme fırsatının olduğu düşünülen bir dönemde, moda-güzellik kompleksinin varlığı, saplantı derecesinde feminenlikle ilgili bir konu haline geliyor. Böyle organize bir hiper-kadınlık çalışması, genç kadınların siyasal kültüre katılım fırsatlarını da kesinlikle sınırlıyor. Benim argümanım, bunun izini devlet uygulamalarında sürebileceğimiz yönünde. İngiltere’de 90’ların ortalarında ve İşçi Partisi yönetimi döneminde ortaya çıkan günlük konsept ve fikirler genç kadınlara kendilerini “kapasite nesnelere” gibi hissettirmeye çalışıyordu. Yani “her şeyi yapabilirsin” veya “yapabilirsin, artık seni tutan bir şey yok” gibi fikirler aşılıyordu. Genç kadınlara yeni bir cinsiyet sözleşmesi sunulduğuna dair izleri görebiliyoruz. Bu sözleşme kadınlara “Okulda ve üniversitede başarılı ol, sonrası gelecek. İşe gir; ondan sonra önünde bir engel kalmayacak. Kendi maaşınla zaten maddi bağımsızlığını büyük ölçüde kazanmış olacaksın” diyor. Pek çok yönden ulusal ekonomiye faydalı bir durum; çünkü öncelikle feminist bir perspektiften bakarsak genç kadınların evin geçimini sağlayan erkeğe artık bağımlı olmayacağı anlamına geliyor. Ek olarak, ekonomi için de iyi bir şey. Neden? Çünkü kadınlara harcanabilir gelir sunuyor. Zaman sırasıyla meritokrasinin, eğitimde başarının ve iş erişiminin olduğu dönemin ardından harcanabilir maaş fikri geliyor. *Grazia* dergisinin, *The Evening Standard* gazetesinin veya güzellik program-

Muff March

larının tavsiye ettiği ürünleri almak için harcanabilir bir maaş. Bununla beraber genç kadınlara “Biliyor musunuz, hiçbir bedel ödemedem aktif bir cinsel hayatınız olabilir. Yeter ki genç yaşta anne olmayın” diyen cinsel bir çifte standart var. Bu bir devlet politikası; yönetimsellik derken bunu kastediyorum. Yani cinsellikte sorumluluğun olmadığı bir değerler sistemi var: “Dışarı çık, eğlen, istediğin kadar insanla seviş ama lütfen evlilik dışı veya tek eşlilik dışı hamilelik yaşama.” Tabii bu ekonomi için iyi çünkü harcanabilir gelirle ayakkabı satın alabilir, moda zincirlerini ayakta tutabilirsiniz. Çalışmamda bütün bunları içine alan bir tür cinsiyet sözleşmesi olduğunu savundum. Bunun amacı genç kadınları, gerçek siyasi müdahale içermeyen bir tür pratik hapsine sokmak. Genç kadınlar resmi siyasete sokulmuyor. Bu yönetimsellik süreci açık açık “Topluluk siyasetinde yer alın, feminizme kesinlikle bulaşmayın, çocuk bakımı tartışmalarında yer alın, eşit ücret konulu sektörel tartışmalarda yer alın” diyor (ki hâlâ eşit ücretlendirme yok bu arada). Devlet bir noktada kısa kesip “Biz size bakarız” diyor. Buradaki “biz” kim? Çok az sayıda kadın içeren eski erkek hiyerarşisi.

N.W.: Genelde, tahakkümün olduğu durumlarda bir tepki de ortaya çıkar. Farklı bir vizyona sahip avangard veya alt kültür ortaya çıktı sanırım.

A.M.: Çok iyi bir noktaya değindin. Feminizme sözde artık ihtiyacın olmadığı ve devletin sözde kadınlara baktığı bu yeni rejime insanlar öylece teslim oldu mu? “Karmaşılaştırılmış tepki” derken kast ettiğim bu. Popüler kültürde ve popüler medyada feminizme bilinçdışı bir düşmanlık var. Feminizm alaya alınıyor, sevilmiyor. Feminizmle özdeşleşmek kızların teşvik edildiği son şey ve o noktada ‘kültürel olarak tanınabilir’ olmak “Ben feminizmden hoşlanmıyorum, feminist değilim. Erkek arkadaşımınla striptiz kulüp-

lerine gidebilirim. Kucak dansının yapıldığı barlara karşı değilim. Eşitliğimi feminizme ihtiyaç duymayarak ispat edebilirim” demek anlamına geliyor. O post modern, sıklıkla alıntısı yapılan “Şaka yaptım, kötü bir niyetim yok” lafıyla Tarantino’nun bu konuda suçlu olduğu düşünüyorum mesela. Pek çok komedyen yeni, karmaşık ve zekice bir kadın düşmanlığı türüne hapsedi. Ayrıca daha genç kuşaktan kadınların da bir tür korkuya kapıldığını fark ettim. Erkekler tarafından onaylanmama korkusu içindeler. Cinsel siyaset fikri kaybolmuş gibi görünüyor; bu durum da genç kadınlarda korkuyu ortaya çıkarmış. Tüm bu sonuçlara varan sadece ben değilim elbette ama Judith Butler’ı, Foucault’yu kullanarak teorik açıdan yaklaşan ben oldum. Aynı anda pek çok şey olup bitiyor ama bence yavaş yavaş tekrar öfke sesleri yükselmekte. Normalde olabileceğinden daha az mücadele ve çekişme yaşanmasının sebeplerinden biri de sanırım queer teorisi ve politikalarının enerjiyi azaltmış olması. Bu bir yandan müthiş bir şey elbette ama ben mücadelenin cinsel kimliklerin sınırlarını aşan bir şey olmasını beklemiştim.

N.W.: Sorunlardan biri de tek bir feminizm çeşidi olmaması değil mi? Pek çok feminizm çeşidi var ve feminizm içinde öfkeli ve zorlu tartışmalar yaşanıyor. Yani herhangi bir konudaki feminist duruş altında çekişmeye açık, değil mi?

A.M.: Kesinlikle. Zaten tek bir feminizm türü olduğunu düşünmek medya klişesi bence. ABD’de liberal feminizmin büyük etkileri oldu. İngiltere’de sosyalist feminizm aynı şekilde. Bence ne kadar çok feminizm çeşidi olursa o kadar iyi. Bu, çoğuyla hemfikir olacağım anlamına gelmiyor elbette. Şu an asıl soru “Tek bir feminizm mi var yoksa pek çok feminizm çeşidi mi?” değil de “Globalleşme ve baskın neoliberalizm dünyasında ne tür bir feminizm var olabilir?” Birleşmiş kadınlar hareketi gibi bir şey görmek zor. Feminizm kendini parçalara ayrılmış, dağılmış, çelişkili olarak görüyor ve farklılık üzerinden tanımlıyor sanki. Bu yüzden Pussy Riot’ın Rusya’daki eylemleri çok hoşuma gidiyor mesela. Keza Muff Marcher’ların Londra’daki estetik cerrahi karşıtı yürüyüşlerine bayıldım. Eylem siyasetini ve toplumsal cinsiyet konularının drammatizasyonunu seviyorum. Bence epey etkili bir strateji.

N.W.: Farklı sosyal bilimcilerle röportaj yaptıktan sonra onların sık sık farklı disiplinlere çekildikleri-

ni fark ettim. Sanki sadece sosyolog, teorisyen veya bilim insanı değil. Bazen yaklaşımları daha edebî. Çalışmalarında da pek çok farklı alandan kaynaklar kullanıyorlar. Bu durum sizin çalışmalarınızda da geçerli. Kolay kategorize edilemeye konusunda eleştiriliyor musunuz?

A.M.: Bu soruya cevap olarak yaşamı ve bu işi ne kadar süredir yapıyor olduğumu söyleyebilirim. Çok uzun süredir bu işi yapıyorum ve ben de kendimi kültürel çalışmalarda buldum. Sanırım kendimi kültür sosyologu olarak adlandırabilirim. Yazılarımda beni en çok etkileyenler Pierre Bourdieu ve tarihçi/filozof Foucault gibi insanlar ve Judith Butler. AB destekli büyük projelerden ziyade kültürel forumlara dayalı politik argümanlar geliştiriyorum. Benim tarzım böyle.

N.W.: Pek çok sosyal bilimci, çalışmalarının siyasi politikaları etkilemesi gerektiği görüşünde. Sizin yaptığınız çalışmalar bu tür çalışmalar mı sizce? Protestoların öneminden, inandığınız şeyin arkasında durmaktan bahsettiniz. Peki, sizin de gerçek siyasi politikaları etkilemeniz gerekir mi?

A.M.: Çok iyi bir soru. Bakanlar Kurulu beni pek çok kez beden imgesi zirveleri için kahvaltıya davet etti. Sanırım Blair döneminde Patricia Hewitt bir ara feminizmin yaşadığına karar verdi ve bizi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı’ndaki yuvarlak masasına davet etti. Kısacası, politikadan soyutlanmış değilim. Moda endüstrisine, moda yeni atılan kadınlara ve genç kadın istihdamına bakacak tartışmalara seve seve katılırım. Ama bir soru işareti var; teorik bir soru aynı zamanda. Fikirleriniz nerede kullanılacak? Sosyoloji alanında geliştirdiğiniz fikirler bir kitleyi, algıları açık bir kitleyi nasıl oluşturacak? Kanunları şekillendiren biri olmak isteseydim sanırım kamu politikasında çalışırdım. Çok iyi olurdu ama aynı zamanda çok da moral bozucu olurdu; hayal kırıklığına uğrama riskiniz epey yüksek. Bu yüzden biraz geride durmayı tercih ediyorum.

N.W.: Angela McRobbie, çok teşekkürler.

A.M.: Ben teşekkür ederim.

Kaynak:

<http://www.socialsciencespace.com/2013/06/angela-mcrobbe-on-the-illusion-of-equality-for-women/>
(kısa url: <http://goo.gl/CJRwfg>)

Başkaldıran Bedenler / Türkiye'de Transgender, Aktivism ve Altkültürel Pratikler
Berfu Şeker
Metis Yayınları
Fiyatı: 24 TL
Queer Düşünce

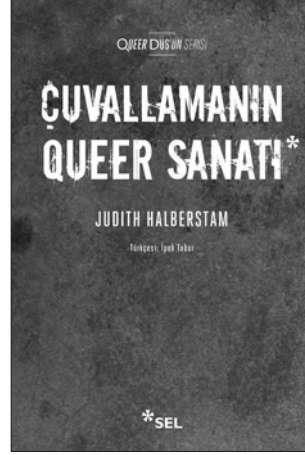
Trans kimlik kavramına odaklanan akademik çalışmalar ile trans bireylerin deneyimlerini bir araya getiren bu derleme, 2010 Kasım'ında Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen "Queer, Türkiye ve Trans Kimlik" konferansını temel alarak hazırlanmış. Söz konusu konferans, bir yandan Türkiye'de beden ve cinsellik ile ilgili trans kimlik bağlamında yapılan çeşitli çalışmalarını trans bireylerin kendi sesleriyle etkileşim halinde bir araya getirmeyi, diğer yandan queer teori üzerine çalışan, düşünen ve eyleyen kişileri buluşturarak, akademi ile aktivizm arasında varsayılan ayrımı aşan, queer düşünce ve pratiğin birbirleriyle konuşmasını sağlayan bir platform oluşturmayı amaçlıyordu.

"Başkaldıran Bedenler" kitabı da bu amacın bir devamı olarak konumlanıyor. Deneme, inceleme, anlatı ve söyleşi gibi farklı türlerdeki katkıları bir araya getiren kitap, Türkiye'de trans kimliklerin nasıl deneyimlendiğine, iktidar yapılarının trans kimliklerle nasıl ilişkiye geçtiğine ve bu mefhumun tarihten bugüne temsil alanına nasıl yansıdığına bakan çalışmalara ağırlık veriyor.

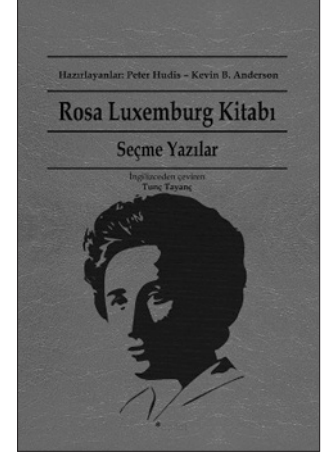
Beni Sorarsan
Gülten Akın
Yapı Kredi Yayınları
Fiyatı: 13 TL
Şiir

Son günlerin en heyecan verici edebiyat olayı, Gülten Akın. Kitaba adını da veren şiirler baş başa kalabiliriz: "Beni sorarsan, / Kış işte / Kalbin elem günleri geldi / Dünya evlere çekildi, içlere / Sarı yaseminle gül arasında / Dağların mor baharıyla / Sis arasında / Denizle gül arasında / Yanımda kediler, kuşlar / Fikrinden dolaşılıyor // Hiçbir iktidarı sevmesem de / Sobanın iktidarında / Çarpışa çarpışa nasılsa / Büyüeyebilen kızlar / Uslu, sakın, ölümü bekliyorlar / Yaşlılık / Dev mi oldular, / başkaları / Üstüne üstüne gelip korkusuz / Güçlerini deniyorlar"

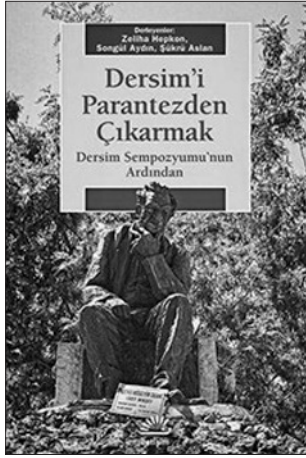
Çuvallamanın Queer Sanatı
Judith Halberstam
Çeviri: İpek Tabur
Sel Yayıncılık
Fiyatı: 18 TL
Queer Düşünce

"Heteronormatif, kapitalist bir toplumun geleneksel algılarına, bilmenin toplu tarafından tasdiklenmiş yöntemlerini teyit etmekten öteye gidemeyen akademik disiplinlere, çığır açtığını iddia eden ancak beylik iddiaları tekekkürden ibaret olan toplumsal eleştirilere alternatifler" sunduğunu söyleyen kitabın kendini yasadığı yer, "alçak teori". Doğrusu, merak uyandıran bu yaklaşım, özetle sıra dışı arşivlerden yola çıkılarak oluşturulan ve ciddiye alınmama riski de taşıyan, dolayısıyla çuvallamaya ve yolunu kaybetmeye meyilli bir teori ama o kadarla sınırlı değil. Bu teori yanı sıra, anlaşılması güç durumlara ilişkin yanıtı zor sorulan sormaya ve mantığa aykırı gibi görünen direniş biçimleri bulmaya da teşne. Bir slogan gibi sarılabileceğimiz cümlesiyse kitabın, şu: "Çuvallama bazen daha yaratıcı, yardımlaşmaya açık ve şaşırtıcı var olma yolları sunabilir".

Rosa Luxemburg Kitabı / Seçme Yazılar
Hazırlayanlar: Peter Hudis & Kevin S. Anderson
Çeviri: Tunç Tayanç
Dipnot Yayıncılık
Fiyatı: 30 TL
Siyaset / Düşünce

"O bir kartaldı"... Geçtiğimiz yüzyılın başlıca Marksist düşünürlerinden ve eylemcilerinden, Rosa Luxemburg'un seçme yazılarını bir araya getiren kitap, bir zamandır raflardan bize doğru bakıyor. "Yoğunluğu ve kapsamı değişmiş uzun bir çatışmanın" devamında olduğumuzu hatırlatan yazılarıyla tekrar ve tekrar ilham vermeyi sürdüren Luxemburg'un yazıları, kitabın editörleri Hudis ve Anderson'ın açımlayıcı dipnotlarıyla bir arada.

Dersim'i Parantezden Çıkarmak / Dersim Sempozyumunun Ardından
Zeliha Hepkon & Şükür Aslan & Songül Aydın
İletişim Yayınları
Fiyatı: 24 TL
Siyaset / Yakın Tarih

Yakın tarihin en önemli yüzleşmelerinden birine konu olan Dersim'le ilgili kitaplar da ardı ardına yayımlanmaya devam ediyor. "Dersim'i Parantezden Çıkarmak", kitabın alt başlığında da vurgulandığı üzere, 2010 yılında düzenlenen 1. Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu'nun ardından hazırlanmış ve sempozyuma yansıyan birikimleri damıtan bir seçki. "Kimlik, Sürgün ve Edebiyat" ile "Ekonomi, Gündelik Hayat, Çevre ve Basın" ana başlıkları altında bir araya gelen yazılar, Dersim'i içine sıkıştırıldığı parantezden çıkarma uğraşında.

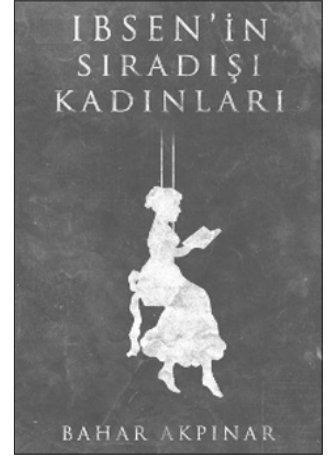
Yoldaş Ben İbneyim / Solun LGBT İle İmtihani
Yıldız Tar
Ceylan Yayınları
Fiyatı: 10 TL
Siyaset / LGBT

Nerden baksanız, ilginç bir kitap. Türkiye'de LGBT hareketinin kısa bir tarihi, LGBT'nin Gezi direnişiyle ilişkilendirilmesini anlatan yazılar ama, daha çok da LGBT'nin sol / sosyalist örgütlerle ilişkisi üzerine yapılmış söyleşileri bir araya getiren "Yoldaş Ben İbneyim", yazarının, kişisel deneyimlerinden hareketle hazırladığı bir kitap. Alt başlığına içeriğini kazandıran söyleşiler ise şu isimlerle yapılmış: Ezilenlerin Sosyalist Partisi Genel Başkanı Figen Yüksekdağ, Emek Partisi Genel Başkan Yardımcısı Ender İrmek, Halkevleri Genel Başkanı Oya Ersoy, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Başkanı Ümit Efe, Özgürlük ve Dayanışma Partisi Eş Genel Başkanı Alper Taş, Emekçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sibel Uzun, Sosyalist Yeniden Kuruluş Partisi Eş Genel Başkanı Tuncay Yılmaz ile Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Eş Genel Başkanı Sevil Turan.

Cinsel Tacizle Suçlanan Feminist
Jane Gallop
Çeviri: Alev Özkazanç
Dipnot Yayınları
Fiyatı: 10 TL
Feminizm

Kendisi de cinsel tacizle suçlana bir feminist yazar Jane Gallop'un kitabın adı, 'öğrencilerine cinsel taciz' gibi sansasyonel bir suçlamanın bilgisiyle okunduğunda, kuşkusuz daha da ilginç bir hale geliyor. Kitabının Türkçe çevirisi için şunları söylemiş Gallop: "Kitabımın Türkçeye çevrilmesinde ve böylece cinsel taciz politikalarının nasıl ele alınması gerektiğine dair yeni ve canlı bir tartışmanın yapıldığı bir ülkeye doğru yolculuk etmesinden dolayı çok mutluyum. Bu çevirinin, Türkiye'de cinsel tacize gösterilen tepkinin, kadınların ahlakçı şekilde korundukları geleneksel görüşle değil de kadının özgürleşmesine dair feminist bir hedefle uyumlu olacak şekilde gelişmesine katkısı olacağını umut ediyorum."

İbsen'in Sıradışı Kadınları
Bahar Akpınar
Foo Prodüksiyon/Ayrıntı
Basımevi

"İbsen, en yalın tanımıyla, gerçek bir öncüdür. Yazdığı oyunlarla 19. Yüzyıl burjuva toplumundaki kadın algısını sadece sergilemekle kalmaz, bu algının nasıl değiştirilebileceği yolundaki antitezlerini gerek oyun kurguları, gerekse kadın karakterleri ile açıkça ortaya koyar. Onun bu tavrı, yaşadığı dönemde toplumun tutucu kesimleri tarafından ağır biçimde eleştirilir. Bu nedenle yazarın 1881'de kaleme aldığı Hortlaklar, Avrupa tiyatrolarından geri çevrilmesi nedeniyle prömiyerini Amerika'da yapmaktan durumunda kalmıştır".

Tiyatro yazınının en büyük isimlerinden biri olan İbsen'in hayatı, oyunları, hayatındaki kadınların yarattığı kadınlar üzerindeki etkisi... O müthiş Hedda Gabler'in yaratıcısını biraz daha yakından tanımak için güzel bir fırsat.

Şairler Arasında Kadın Olmak KONUŞMALAR KİTABI

Kitapçının Günlüğü

andiregidegide@gmail.com

*“İçinde yaşadığım coğrafyanın bütün açmazları
ve sıkıntıları yüzünden şiir yazıyorum.”*

Aslı Serin

“Şairler arasında Kadın Olmak/KONUŞMALAR KİTABI” 2. baskısı 2013 yılının hemen başında Paradoks Kitap’tan çıktı. Genç Şair Ayfer Feriha Nujen’in editör ve yayıncılığıyla okurla buluşan kitap, *Edebiyat Sosyolojisi ve Kadın Şairler Poetikası* bazında ilk ve en kapsamlı röportaj kitaplar arasında yerini aldı. Şair Betül Dünder’in daha önce yaptığı tez çalışmasını genişleterek yazdığı kitap, 79 kadın şairle yapılan görüşmelerden oluşuyor. Kadının toplumdaki yeri ve kendi özel konumuna ilişkin sırları, geçmişi, düne ve bugüne dair düşünceleri, iç sıkıntıları, beklentileri, okurla arasındaki bağ ve ‘kadın şair’ olarak anılmanın sıkıntı ve avantajlarına ilişkin kimi zaman çok şaşırtıcı cevaplarla yol alan bir çalışma. “Şairler Arasında” şair ve kadın olmanın ağır ve hafifletici coğrafyasını okura gizli bir odanın kapısını aralar gibi açan bir kitap. Şairler arasında, *Birhan Keskin, Gülseli İnal, Dilek Değerli, Betül Tarıman, Gülce Başer, Pelin Batu, Deniz Durukan, Ayten Mutlu Lale Müldür, Sennur Sezer, Ayşe Nâlan, Zeynep Uzunbay, Elif Sofya, Gonca Özmen ve Aslı Serin* de var.

Kitap altını çize çize, kadının şiir de ve erkek egemen zihninde ne de kendi özel hayatlarında bir nesne olmadığını ve kendi başına kendi sesiyle var olduğunu vurguluyor. Geçmişten bugüne ve 2000’li yıllarda yazmaya başlayan genç şairler de dâhil, farklı kuşakların şairleri 37 ortak soru üzerinden özellikle edebi kamu ortamına ilişkin bu sorulara cevap vere-

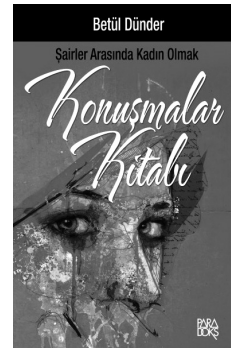
rek, kadın şairlerin “öteki”ler olarak değil, bizatihi var olduklarını gösteriyorlar.

Bir bölümde Birhan Keskin’in, kitaptaki 4. soruya (“Kendi cinsiniz ve bu cins üzerinden size devredilmiş ‘kimlik’, ‘toplumsal cinsiyet’ hakkında yoğun biçimde düşünmeye başladığınızda nasıl bir ‘miras’ı devraldığınız sonucuna vardınız?”) böyle içten ve düşündürücü bir cevap veriyor mesela:

“Kendi cinsim üzerine, ben, 30’larımın sonuna doğru düşünmeye başladım muhtemelen. Bütün dünyada kadın olmak nasıl bir miras devralıyorsa, üç aşağı beş yukarı aynı miras devraldım. Ama kadın olmanın mirasının üstüne eklenecek başka bir şey daha vardı; benim yönelimlerim... Bu ekstra bir şey... Bunu miras almadım. Bir de buna eklediğim kendi oluşum var. Ben annem gibi bir kadın olmadım sonuçta. Gördüğüm anneannem, teyzelerim gibi de... Ben ne annem gibi ne anneannem gibi ne de teyzelerim gibi oldum. Başka bir cins oldum...”

Kimi şairlerin kimi sorulara verdikleri cevaplarda gülümseyebilir, kiminde çok şaşırabilir, kiminde hüznenebilirsiniz... Aslında “KONUŞMALAR KİTABI” adını almasının bir sebebi de belki okurun şairle sanki birebir konuşuyormuş hissine kapılacağını yazarın biliyor olmasıdır. Ve kimi şairlerin cevaplarında çok net bir şeyi, yaşadığımız ülkenin, kadını statüsüne bakmaksızın ne kadar gaddar bir yalnızlığa ittiğini görebilirsiniz. Kim bilir, belki Nilgün Marmara’nın intiharına yine erkek egemen şairlerin sebep olduğunu ileri süren Gülseli İnal’ın cevaplarında da idrak edilebilir bir standart acıyla meşgul olunabilir...

Duyumlarımıza göre kitabın 2.cildi de basıma hazır ve yayımlanmak için bekliyor. Ve okurları olarak, 2.cildini de aynı ciddiyet ve özveriyle yayımlanmasını bekliyoruz.

Şairler Arasında Kadın Olmak
/KONUŞMALAR KİTABI
Betül Dünder
Paradoks Kitap
2013

Bir Benim Bedenim Benim Kararım Hikâyesi Olarak "GENÇ VE GÜZEL"

Alâra Çakmakçı

"Ferman tarihince

Göğe doğru uzanan bu beden de bizimdir icabında"

Didem Madak

François Ozon'un 2013 Filmekimi harikalarından "Genç ve Güzel" (*Jeune et Jolie*), orta-üst sınıf bir aile yapısında büyümüş Isabelle'in, filmin başladığı yaz aylarında bir erkekle yaşadığı ilk sevişmeden sonra, çevresindeki herkesten gizli olarak "fahişelik"i yapmaya başlamasını konu eder. Dört farklı mevsim

geçişini dört farklı şarkıyla anlatan film, 17 yaşındaki Isabelle'in, birçok anaakım filmde izlemeye alışık olduğumuz "doğru erkeği arayan kadın" dan oldukça uzak bir konumda varoluşunu, kadınlığını ve kendini bedeni üzerinden tanımlamasına ve tanınmasına tanıklık eder.

YAZ, ya da "L'amour d'un garçon"

İzleyici, sapsarı kumlara uzanıp sere serpe yatıveren genç ve güzel Lea'yı (Isabelle) kardeşinin dürbününden gözetlerken bulur kendini filmin başında. Bu, seyircinin Lea ile ilk karşılaşmasıdır. Bir önceki filmi "Evde"den (*Dans la maison*, 2012) alışık olduğumuz, yönetmenin de üzerinde epeyce kafa yordduğu bu gözetleme hali, izleyene, gözetlemenin verdiği rahatsızlığı ve hazzı bir arada yaşatır. Her iki filmde de gözetlenen ve gözetleyen sabittir, aralarında geçişlilik yoktur. Gözetleyen ne yaptığını bilir ve elbet onun ortağı seyirci de. Fakat gözetlenen yani dürbünün ucundaki veya "evde"ki, bunu bilmez. Tam da bu nedenle gözetleme/dikizleme sahicileşir ve izleyicide gereken/beklenen rahatsızlığı yaratır. Gözetlenenin her an her şeyi yapabilirliği, izleyicinin zihninin sınırlarını zorlar ve çoğu kez tedirgin eder. Ozon'un "Evde" filmi hakkındaki bir söyleşide, *dışarıdaki hayattansa filmlere ve kurguya ihtiyaç duyduğunu* söylemesi, yönetmenin sinemasının da bu denli cesur olabilmemesinin başlıca sebeplerinden olsa gerek.

Film, Fransa'nın güneyindeki bir sahil kasabasında başlar. Bu ilk bölümde, Isabelle'in ailesiyle birlikte yaz tatilini geçirdiği bu ev ve aile ortamı, aynı kasabaya tatile gelen bir Alman'la yaşadığı flört dönemi ve öncesi, ilk sevişmesi ve Lea'nın kendilik ve kadınlık keşfinin ilk kırıntıları yer alır. Bu ilk sahnelerdeki beden ve kadınlık meseleleri, film süresince sürekli olarak değişecek, bir tür red ve başkaldırıya evrilecektir. Yönetmenin bu sahnelerde kullandığı “*Un Amour D'un Homme*” şarkısında söylendiği gibi, Lea da “*her şeyden ve hiçbir şeyden korkan*”ⁱⁱ bir kadındır. Bir öğleden sonra evde herkes uyurken odasında mastürbasyon yapması, beden ve kadınlık keşfinin herkesten gizli, adeta herkesi uyutarak yapılacağını sinyallerini verirken; öte yandan tıpkı kumsaldaki ilk sahnede bikinisini çıkarmadan önce etrafında kimsenin olup olmadığını kontrol etmesindeki bir tür gizleme-saklama çabasını da yansıtır. Film boyunca Lea gözetlenendir. Dürbünün arkasında ise izleyici ve Lea'ya herkesten daha yakın gibi duran kardeşi Victor vardır.

Isabelle'in Felix'le geçirdiği ilk gece, birçok filmden alışık olduğumuz, bize defalarca gösterilen bir flört sahnesidir. Çok güzel bir kadın ile yakışıklı bir erkek birbirlerinden hoşlanmış, erkek bir akşam çıkmayı teklif etmiş, çıkmışlar, eğlenmişler, dondurma yemişler, sahilde dolaşmışlardır. Bu “romantik” sahneler, plajda sevişmeleriyle devam etmiş ve yakışıklı erkeğin güzel kadını eve bırakmasıyla sonlanmıştı. Fakat bu sahnelerde alışılmışın dışında olan, plajdaki sevişme sahnesidir. Mekân olarak ev ya da benzeri mahrem bir alan değil, herkese açık bir yer olan plaj seçilmiştir. Bu sevişme sahnesinde beklentilerinden ve hazlarından çok uzağa düşmüş Isabelle'i üzerinde yarı çıplak bir adamla izleyen de Isabelle'in kendisidir. Bu, kendini dışardan görme/izleme/gözetleme hali, filmin erken dönüm noktalarındandır. Çünkü tam da bu sahneden sonra kadın kendi hazzının ve bedeninin peşinden koşacak, Felix ve onun gibilerini temsil eden aklı ve ahlâkı arkasında bırakacaktır.

GÜZ, ya da “A quoi ça sert?”

Hazzın, beden ve kadınlığın peşinden otel koridorlarında koşma oyununa, kapıları birer birer açmaya ve ardındaki insanla bizzat kendiliğini keşfetmeye başlayan Isabelle'in annesinin ipek gömleğini giymesi bir tesadüften uzak olup, farklı yollardan da olsa annenin ve çocuğun kadınlıklarını aramalarının, kendiliklerini kurmalarının bir sonucudur. Anne-

nin kendi deyimiyle “hareketli” gençliği, Isabelle'in “okul sonrası” gömleğiyle tasvir edilmektedir.

Isabelle'in dolabına sakladığı, ilişkiler sonucu kazandığı parayı koyduğu kutu, Serazer Pakerman'ın “Film Dilinde Mahrem” kitabında söz ettiği, “*zamanda ve mekânda gizemli bir şekilde büyüyen ve hayal edilemeyen sırları saklayan kutu*”ya dönüşmüştür.ⁱⁱⁱ Bu kutu kapalı kaldığı ve fark edilmediği sürece kadın kendini oluşturacak, bedense bu oluşun temeli olacaktır. Ozon'un bu bölüm için seçtiği şarkıda, özellikle ilk bölümdeki “her şeyden ve hiçbir şeyden korkan kadın” artık “saklamak neye yarar” diyen kadına evrilmiştir.

Sevişme sahneleri, her ne kadar ilk bakışta erkek odaklı gözükse ve bu filmin anti-feminist bir noktada durduğunu düşündürtse de, bu sahnelerde plajdaki ilk sevişmenin aksine kadın her daim haz almakta ve farklı bedenlerde aslında kendi bedenini keşfe çıkmaktadır. Bu, filmde üzerinde en çok durulması gereken noktalardan biridir; çünkü kadın bütün bu sahnelerde, tek bir bedene hapsolmaz. Bunu reddetme biçimi olarak bir tercih yapmıştır. Ne kendi bedenine ne de tek bir insanın bedenine sıkışmadan kendiliğinin ve kadınlığının dilini kurmaktadır. Karşısında mastürbasyon yapmasını istediği erkekle de, aralarında duygusal bir bağ kurulduğu hissedilen kendisinden yaşça büyük erkekle de farklı bedenlerin/akılların istediklerini görmüştür. Sınırlarını çizmiş, kendi cinselliğini şekillendirmiştir ya da şekillendirecektir.

KIŞ, ya da “Première Rencontre”

Lea'nın bu arayışlarını ve keşiflerini Ortodoks Freudyan bir bakışla yalnız baba eksikliğiyle açıklamaktan kaçınan Ozon, bu noktada bu “arayışların” belirli bir “eksiklik”ten kaynaklanamayacağını göstermekle birlikte kadının özgürleşmesine ve özerkleşmesine de kapı aralamış oluyor.

Isabelle'in o kapıdan girip kendi tercihi doğrultusunda kurduğu “oluş” hikâyesinde, birlikte olduğu ve aralarında duygusal bir bağ da kurulmuş olabileceğini hissettiğimiz erkeklerden birinin, sevişme esnasında ölmesi filmin önemli dönüm noktalarından birisidir. Ölümle birlikte kapalı kutu açılır ve maskeler düşer. Kurum olarak “aile” çatırdar, yine Ozon'dan alışık olduğumuz orta sınıf ahlâkı çöker. Anne, kızına öfkelenir ve bunu sertçe püskürtür. Onun yaptıklarına anlam veremez. Kendisi ikinci

“İlk sahnelerdeki beden ve kadınlık meseleleri, film süresince sürekli olarak değişecek, bir tür red ve başkaldırıya evrilecektir.”

evliliğini yapmıştır. Ancak bu sırada başka biriyle, bir kadın arkadaşının kocasıyla flörtleşmekte ve bunu saklamaktadır. Isabelle ise buna tanık olmuştur hep birlikte tiyatroya gittikleri bir gece. Evdeki baba figürü, kızla ve yaşananlarla yüzleşmektense onu evden ve çevresinden uzaklaştırmayı önerir. Her ikisi de “ahlâk” ve “aile”yi korumak adına Lea’yı görmemeyi, gizlemeyi, yok saymayı tercih ederek çürümüşlüklerini, kokuşmuşluklarını ayan beyan gösterirler. Çoğaltılabilecek bu örneklerle yönetmen şunu sorar sanki: “Fahişe’ olan kimdir?” Tam burada, Isabelle’in yaptıkları, yeniden hem verili kadınlık rollerine, hem bu kokuşmuş ahlâka ve aile kurumuna kafa tutma, direnme halini alır.

Kapalı kutunun açılmasından, yani ailenin kızlarının “fahişe”lik yaptığını öğrenmesinden sonra modern zamanların “kurtarıcısı” addedilen psikoloji/psikiyatriye ve tedavi sürecine olan sonsuz inancın yıkımını izleriz. Bu tedavi süreci Lea’yı toplumun istediği normlara sokmayacak, onu “normal”leştiremeyecektir; çünkü kadın yaptıklarının “hastalıklı” olduğuna ikna olmayacak kadar neyi, niçin yaptığının bilincindedir. Bunlar onun tercihidir. Tedavi süreci sırasında katıldığı partiler ve yeni tanıştığı Alex de bu beden ve kadınlık arayışının bir parçası olmuştur. Film boyunca dikkat çeken bir nokta da, Felix’ten başlayıp partide tanıştığı son erkeğe kadar hayatındaki hiçbir erkek bu kadını ve ne yaptığını anlayamazken, onu ancak bir kadının -hem de seviştikleri sırada ölümüne sebep olduğu kişinin eşi-

nin- anlamasıdır. Filmin son sahnesinde bu kadınla diyalogları, kadının kocasının öldüğü yatakta Lea ile birlikte yan yana yatıp uydukları an bu yaşlı kadının yaşadıklarını, genç kadınınsa yaşayacaklarını ve her ikisinin de ömür boyu bitmeyecek kadınlık ve kendilik arayışlarını düşündükleri andır. Göge doğru uzanan bedenlerinin tek ve sonsuz sahibi bu iki kadın, filmin ne anlattığının bir özeti gibidir.

SON,

ya da “ne yapıp edip denizi görmek isteyenler”^{iv}

Aile, ahlâk, toplumu yıkıcı sorgulamalara tabi tutan; kadınlıktaki bu başkaldırı ve yıkımı, hiç olmazsa sorgulama anlarını seyirciye gösteren, bu da mümkün’ü bağıra bağıra değilse de fısıldayarak bile söyleyen filmlerin yok denecek kadar az olduğu bir coğrafyada, “genç ve güzel”lerin, “Adele”lerin, ve “Gündüz Güzel”lerinin^v hikâyelerini dinlemek herkes için zor olacaktır elbet! Erkeği ıssız, bilinmeyen; kadını bekleyen, akli ve mantığı, kendisine öğretilenler, kendisinin beklenenler ne derse onu yapan kişi olmaktan çıkarmak; bu kalıpların ve değişmezlerin ezberletildiği okul, aile gibi yapıları dönüştürmek, alışıktığımız eğitim, ale, toplum ve ahlâk anlayışından sıyrılmakla mümkün olacaktır. Bu noktada okul, ahlâkın inşa edildiği ve ezberlerin kusulduğu mekân; aile de bu ezberlerin pekiştirildiği kurum olmaktan çıkmalı ve örneğin, birey varoluşunu okulda değil, okulla arayabilmelidir. “Mavi En Sıcak Renktir”^{vi} filminin okul sahnesinden Marivaux, “Genç ve Güzel” filminin okul sahnesindeki Rimbaud tesadüf değildir. Çünkü, sahiden de, 17’inde ciddi değildir insan!

Notlar

i. Burada kullandığım “fahişelik” sözünü, toplum ahlakından bakan bir yerden değil, yalnızca para karşılığında seks yapmayı anlatmak için kullanıyorum. Filmde sözünü ettiğimiz pratiğin kavramsal açıdan ne seks işçiliği, ne de fahişelik gibi tanımlar tarafından karşılanmadığını düşünüyorum.

ii. “Moi qui avait peur/ de tout et rien”.

Ara başlıklarda kullanılanlar, filmde geçen dört şarkı olup, hepsi Françoise Hardy’e aittir.

iii. Serazer Pekerman, Film Dilinde Mahrem, sf. 30, Metis, 2012.

iv. Şu da var, Cemal Süreya, Üvercinka. (“Ben Uzunminareliyimdir doğma büyüme/ Ne yapıp edip denizi görmek isterim”)

v. “Belle du Jour, Luis Bunuel, 1967.

vi. La Vie d’Adele, Abdellatif Kechiche, 2013.

JİN, YAŞAM, TUTSAKLIK...

Çağla Karabağ

“Jîn, bir doğa – kültür ikiliği üzerine oturuyor. Fakat bu, kadını doğayla, erkeği kültürle özdeşleştiren özcü bir klişe değil.”

“Kadın filmi” denildiğinde akla birbirinden farklı şeyler geliyor: Kadın yönetmenlerin çektiği filmler, ticari sinemanın kadın izleyiciye yönelik olarak ürettiği melodramlar, kadına ilişkin sorunları ele alan filmler ve son olarak feminist teori ve pratiğin birikimiyle çekilen ana akım sinemaya alternatif filmler.

Anneke Smelik¹ (2008, s. xii) “feminist” filmleri, “cinsel farklılığı bir kadının bakış açısıyla sunan ve cinsiyetler arasındaki asimetrik iktidar ilişkisine dair eleştirel bir farkındalık sergileyen filmler” olarak tarif ediyor. Buna göre kadın yönetmenler tarafından çekilen her filmi feminist film kategorisi içinde düşüneyeceğimiz gibi, kimi erkek yönetmenlerin filmlerinin ataerkil ilişki biçimlerine eleştirel bir şekilde yaklaştığını ve meseleye kadının konumundan baktığını söyleyebiliriz. Ben *Jîn*'i (Reha Erdem, 2013) bu çerçevede ele alıyor ve eril şiddete eleştirel biçimde yaklaşan, “kadın bakış açısına” sahip bir film olarak görüyorum. Öncelikle filmde anlatının merkezinde bir kadın var. Başka türlü bir hayatın özlemini çeken

ama gidecek hiçbir yeri olmayan bir kadın... Üstelik doğadan ayrılıp kültüre her temas ettiğinde etrafını eril şiddet sarıyor... Ayrıca milliyetçi refleksleri olanlar için ne kadar geçerli olur bilmem ama film, izleyicisini örgütten ayrılmış genç bir kadın gerillanın konumundan ve gözünden bakmaya, görmeye davet ediyor (şahane bir alımlama araştırması, konusu!).

Filmin açılış sekansında yönetmen bizi doğayla baş başa bırakır. Bulutlarla kaplı gökyüzü, puslu manzaranın fonunda dağlar, yemyeşil bir vadi ve vadinin üzerinde ağır ağır hareket eden bulutların gölgesi, rüzgârda titreyen ağaç dalı, çekirgeye, kaplumbağaya, geyiğe, kertenkeleye yakından bakış, yaprakların sarısı, ağaçların yüceliği, tüm bunlara eşlik eden hüzünlü bir müzik. *Jîn*'i (Deniz Hasgüler) ilk kez ağaç dallarının arkasında yavaş yavaş başını yukarı doğru uzatırken görürüz. Aslında gördüğümüz, yüzünün ve kırmızı başörtüsünün küçük bir bölümü ve tek gözüdür. Yine son derece ağır hareketlerle aşağıya doğru eğilir. Sonra doğanın dinginliğinin üzerine bombalar, mermiler yağmaya başlar, film boyunca çok sık tekrar edecek bir imgedir bu. Askerî araçlar toprak yolda giderken, *Jîn*'in de aralarında bulunduğu bir grup gerillanın, önce ormanın içlerine doğru ilerlediğini sonra da yükseklerdeki mağaralara doğru tırmandığını görürüz.

Hava karardığında *Jîn* Kürtçe türkü söyleyen bir başka kadın gerillanın yanında oturmaktadır. *Jîn* kadına sarılır, o farkında olmasa da bu bir veda kucaklaşmasıdır. Kimseye fark ettirmeden mağaranın bulunduğu yerden ayrılır. Hızlı ve çevik hareketlerle uzaklaşır. Zaman zaman durup soluklanır, bir başına oturup ağlar. Hava aydınlandığında *Jîn*, tırmandığı ağacın gövdesinde uyumaktadır. Tıpkı *Hayat Var* (Reha Erdem, 2008) filmindeki Hayat gibi *Jîn* de ağacın, doğanın bir parçası gibidir. Zaten doğayla uyum, Reha Erdem'in sıklıkla işlediği bir temadır.

Kamerayla birlikte izleyici de *Jîn*'in peşine düşer, kimi zaman yakından kimi zaman uzaklardan, bazen alt açıdan bazen de üst açıdan bakarak onu takip ederiz. *Jîn*'in soluk alıp verişinin sesi, doğanın seslerine karışır. Önce bir tehlikenin yaklaştığını sanıp tüfeğine sarılır, sonra gelenin bir geyik olduğunu anlar. İlk kez genç kadının yüzünde bir gülümseme belirir.

Başka bir sahnede bir grup asker ormanın içlerinde dinlenmek için oturur. *Jîn* onlara tırmanmış olduğu

bir ağacın tepesinden bakar. Tıpkı Jîn gibi onlar da hayvanları inceler, içlerinden biri bir türkü söylemeye başlar. Filmin başındaki gerillaların görüntüsüyle bu görüntü arasındaki benzerlik, yönetmenin insanî düzlemde her iki tarafı eşitleme çabası olarak okunabilir. Başka bir biçimde düşünürsek yönetmen her iki tarafın da gözü dönmüş savaş makineleri değil, yorulan, türkü söyleyen, aslında “sıradan” insanlar olduğunun altını, Jîn’in bakışının dolayısıyla çizer.

Filmin yaklaşık ilk yirmi dakikası boyunca Jîn’in konuştuğunu duymayız. İlk diyalog dağda koyun otlatan bir çobanla geçer. Üzerinde gerilla giysileri, omzunda tüfeği varken genç kadına ürkek ve saygılı biçimde yaklaşan, önünde ellerini kavuşturarak duran, “bacı” diye hitap edip ekmeğini paylaşan çoban, ikinci karşılaşmalarında üzerindeki giysilerin değişmiş olmasından dolayı onu tanıyamaz. İlk karşılaşmada Jîn çobana arkadan yaklaşırken ikincisinde arkadan gelip seslenen çoban olur. Çobanın tacizkâr tavrı karşısında Jîn öfkelenir, adama bağırarak bir önceki karşılaşmayı hatırlatır. Çoban kadının kim olduğunu anlayınca ilk seferki gibi ürkek ve çekingen bir şekilde uzaklaşır. Üniforma Jîn için bir tür zırh gibidir, silah ise onu tehlikelerden uzak tutar. Silahsız ve üniformasızken karşılaştığı ilk erkek onu taciz etmeye yeltenecektir.

Çobandan yakınlardaki bir köyün yerini öğrenir. Bütün gece bekledikten sonra sabah bir eve girer, buradan yiyecek, bir avuç bozuk para, birkaç parça giysi, ayakkabı ve bir ders kitabı alır. İlk başta inceleyip bıraktığı bilekleri dantelli siyah taytı, ayrılmak üzereyken bir anlık hamleyle torbasına sokuşturur. Bu giysi, filmin son sahnesinde çarpıcı biçimde tekrar karşımıza çıkacaktır. Telefonla annesini arar. Bu arada kendisinden ilacını vermesini isteyen yatağa bağımlı durumdaki yaşlı bir kadına da yardım etmeye çalışır.

Jîn ayağına küçük gelen ayakkabıları giyebilmek için çoraplarını çıkarıp ayakkabıları giyerken önce askerî uçakların sesleri perdeyi doldurur, ardından bombardıman başlar. Jîn sığındığı mağarada yalnız değildir, çünkü burası bir ayının inidir aynı zamanda. Jîn ayıdan bir tehlike gelebileceği endişesiyle silahını ona doğrultur. Oysa ayı da onun gibi korkmakta ve bombaların yağdığı gökyüzüne doğru bakmaktadır. Jîn silahını indirir, ayıya torbasındaki elmalardan birini verir. Bir başka mağaraya geçer, çantasından çıkardığı coğrafya kitabının arasında genç bir erkek fotoğra-

fi vardır. Fotoğrafın arkasında “Leyla’ya en içten...” yazılıdır. Heceleyerek okuduğu bu kitap ve fotoğraf bize Jîn’in sahip olmadığı şeyleri gösterir: okul, arka daşlar, ilk aşk... Jîn’in neden gerilla olmaktan vazgeçtiğini bilmeyiz ama bu görüntüler bize sadece sıradan bir yaşam istiyor olabileceğini söyler.

Filmin pek çok yerinde Jîn’i çok uzak planlarda doğanın içinde minicik kalmış olarak bir yerden bir yere doğru yürürken görürüz. Ayrıntı planlarda gördüğümüz böceklerin imgesine benzer bir görüntüdür bu. Yönetmen bu çekimlerle insanı, diğer canlılar, hatta böcekler gibi doğanın küçücük bir parçası olarak sunar.

Jîn karşılaştığı vahşi hayvanlarla bile dostluk kurar; yemeğini onlarla paylaşır, yuvalarına sığınabilirken, başka deyişle doğanın bir parçası olarak, doğanın kollarında hiçbir canlıdan zarar görmeksizin yaşayabilirken, kültürün alanına girdiği her an onu kamyonuna alan adam dışındaki tüm erkeklerden taciz, tehdit ve şiddet görür. Karşısına çıkan kadınlarla ise yardımlaşır ve dayanışır. İlk olarak yaşlı kadına ilaç verir, minibüste karşılaştığı genç kadın hemen onun zor bir durumda olduğunu anlar. Evden kaçıp kaçmadığını sorar. Jîn kasabada ne yapacağını bilmez şekilde dolaşırken aynı genç kadın binmiş olduğu kamyonetin kasasından ona elini uzatır. Adını soran erkeklere kendisini Leyla olarak tanıtan Jîn’in gerçek ismini de, ilk kez Kürtçe konuştuğu bu kadına söylerken duyarız. Fazla söze gerek kalmadan sıcak bir tebessümle birbirlerine bakarak ve çikolatalı gofreti paylaşarak sessizce anlaşır. Genç kadın çapa yapmaya gittiği yerde Jîn’in komşusunun kızı olduğunu ve kendisiyle birlikte geldiğini söyler.

Diğer kadınlar çapa yaparken Jîn Mersin’e gidecek parayı denkleştirebilmek için erkeklerin yaptığı işi yapar, tarladaki taşları toplar. Burada işçileri çalıştıran genç adam Jîn’i yevmiesini verme bahanesiyle odasına çağırıp tecavüz etmeye kalkar. Jîn adamla boğuşur, adam baygın haldeki genç kadını ayaklarından tutup yerde sürüklerken, Jîn doğrulur ve adamın başına bir taşla vurup kaçar. Bütün bunlara, daha önce çıkardığı seslerle adeta tekinsiz bir şeyler olacağına dair Jîn’i uyarmaya çalışan at tanık olur (daha öncede filmde hayvanlar Jîn’e tehlikeyi haber vermiştir). Yönetmen atın tanıklığını işin içine katarak filmin temel izleklerinden biri olan doğa - kültür karşıtlığını bu sahnede de kurar. Doğa zararsız,

dost, yoldaş, kucak açandır. Buna karşın kültür eril şiddetle yüklüdür: Savaş uçakları, yağın bombalar, taciz, tecavüz, tehdit... Jîn uzun uzun koşar, kamera kaydırma hareketiyle Jîn'e paralel biçimde ilerler. Kameranın konumundan olayları takip eden izleyici Jîn'le beraber eril şiddetten kaçır. Sonra kameranın konumu koşmakta olan Jîn'in bakış açısına geçer ve izleyici onun konumuna davet edilir.

Bilet alıp Mersin'e hareket eden otobüsüne biner. Yanında oturan küçük bir kızla sohbet eder. Ardından kimlik kontrolü yapan askerler tarafından kendisi gibi kimliği olmayan yaşlı bir adamla birlikte otobüsten indirilir. Onu götürdükleri jandarma karakolunda komutanın Türkçe sorularına cevap vermez. Tercümanlık etmek için Kürtçe konuşan adama hasta ninesine giderken otobüsten indirildiğini söyler. Nezarethaneye yaralı olarak getirilen bir erkek gerilla Jîn'e Kürtçe "bitir" der. Jîn kameranın görüş alanından çıkar, ancak nezarethanede bulunan yaşlı adamın tepkisinden Jîn'in yoldaşını boğduğunu anlarız. Az sonra gelen doktor da "gitmiş bu" ifadesiyle adamın ölmüş olduğunu söyler. Jîn başını dizlerine yaslamış ağlarken az önce ona Kürtçe tercümanlık yapan adam nezarethaneye girerek genç kadını taciz eder. Yakınlarda bir çatışma olmaktadır, o karışıklıkta Jîn serbest bırakılır ve yine koşarak uzaklaşır.

Otostop yapmaya çalışsa da kimse durup onu almaz. Jîn yol kenarındaki kaplumbağayı takip ederken beyaz bir araç durur içinden bir el "gel" işareti yapar. Jîn bir süre duraklar, ardından iki adam araçtan iner. Tehlikeyi hisseden genç kadın kaçmaya başlar. Adamlardan birinin elinde telsiz olduğunu görürüz. Adamların indiği araç olan "beyaz Toros" '90'larda Kürt coğrafyasındaki faili meçhullerin belleklere kazınmış bir imgesi olarak görülebilir.

Jîn dağa tırmanır, uzaklara bakar ve elini ağzına götürüp ıslık çalacak olur. Sonra durur ve elini çeker. Jîn'in baktığı yönde bir gerilla grubu vardır. Jîn ıslık çalır çalmama arasında geçen bu birkaç saniyelik bu anda gerillaların arasına dönüp dönmemenin kararını vermiştir. İzmir'e dayısının yanına gidemez, savaş dönmeğ istemez ama bu genç kadın için gidecek hiçbir yer yoktur.

Bacağı yaralı bir eşeği yükünden kurtarır, yarasını temizleyip bezle sarar. Yine gökyüzünden bombalar yağmaya başlar. Sürekli tekrarlayan bu imgede

bombalar yalnızca Jîn'in üzerine değil, tüm canlıların üzerine yağmaktadır. Bir katırın sineklerle kaplı cansız bedeni, savaşın canlıları katledişinin göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Karanlık bastırır, ay ışığı altında bitmek tükenmek bilmeyen silah ve bombardıman sesleri ile sürer gece. Silah seslerine film müziğindeki yaylı çalgıların sesi karışır, Jîn oturup öylece bekler. Gün ağardığında eşyalarını gömdüğü mağaraya döner, kucağında coğrafya kitabı sessizce ağlar. Duyduğu sesle irkilip yukarı doğru bakar. Bu kez gelen kedigillerden vahş bir hayvandır (muhtemelen bir pars). Jîn ürkererek hayvanı gözetler, bir süre bakışır ve pars dönüp gider.

Yine bombalar yağır gökyüzünden, Jîn'in üstüne, dikenin, çiçeğın, ayının, kaplumbağanın, yılanın, böceğın üstüne. Bir geyik vurulup düşer... Helikopter sesi alçalıp tamamen yok olduğunda Jîn mağaradan dışarı çıkar. Yerde yatan bir askerin postallarını görür. Gidip sakladığı yerden tüfeğini çıkarır. Asker yaralıdır, bu sırada Jîn birkaç gerillanın aşağıda olduğunu fark eder ve sürükleyerek askeri bir mağaraya taşır. Mağaranın girişini ağaç dallarıyla kapatıp askeri gizler. Sonra yüksek bir ağaca tırmanıp gerillaların gitmesini bekler. Tıpkı eşeğe yaptığı gibi, askerin de yarasını temizleyip sarar. İncecik narin bedene inat, nasıl var gücüyle taş topladıysa tarladan, aynı güçle askeri sürükleyip dağın yukarılarına taşır.

Bir gece geçer, gün ağardığında Jîn gerilla kıyafetlerini giymiş hayatını kurtardığı askerin biraz ilerisinde uyumaktadır. Peki, bütün canlılara aynı şefkatle yaklaşan Jîn nasıl olup da savaşmak üzere dağa çıkmıştır? Bu sorunun yanıtını askerle arasında geçen konuşmada bulabiliriz. Asker mataraya uzanmaya çalışırken Jîn uyanır, matarayı alıp su içer. Matarayı yanına koyup bir süre oturur. O an artık savaşa dönmeye karar verdiği ve adamı düşman olarak gördüğü düşünülebilir. Sonra kalkıp askere su verir. Belki bu kısa anda (ıslık çalır çalmamaya benzer şekilde) yine savaşmakla savaşmamak arasında bir seçim yapmış olabilir. Askerin konuşma çabasına başta karşılık vermeyen Jîn, onun babasını hiç görmediğini söylemesi üzerine öfkeyle kendisinin de babasını hiç görmediğini, o daha 2 yaşındayken silahı bile olmayan babasını alıp götürdüklerini haykırır. Belli ki babası da götürölüp kaybedilenlerdendir ve Jîn bu öfkeyle büyümüştür. "Toprağı bol olsun" diyen askere "ne toprağı be, mezarı bile yok!" diye bağırır.

Mağarada bir gece daha geçiren asker sabah Jîn'in tarif ettiği yöne doğru yola çıkar. Gitmeden önce cep telefonundan annesini aramak ister, Jîn kartı takıp askere verir, kısa konuşmasını yoksa dalga-dan yerinin bulunacağını söyler. Asker konuştuktan sonra telefonu elinden alır ve kendi annesini arar. Genç adam uzaklaşırken bir yerlerde, mesela bir çay bahçesinde karşılaşmayı diler, Jîn'in adını öğrenmek ister. Başta sessiz kalan Jîn adamın ardından yüksek ses "adım Jîn!" der. İzleyicide yarattığı beklentiyi çok kısa bir süre içinde karşılayan ve oldukça klişe bulunabilecek bu diyalog, bana kalırsa Jîn'in bir çay bahçesinde asla oturamayacağını, hiçbir zaman sıradan bir hayat yaşayamayacağını ima etmesi bakımından çarpıcıdır (ki filmi sinemada izlerken bu diyalog sırasında tam da bunu düşünmüş ve derin bir sızı hissetmişim).

Müzik yükselir, Jîn yine gider, kamera yine peşine takılır... Filmin final sahnesinde Jîn ormanın içlerinde kendini doğanın kucağına bırakmıştır. Başındaki örtüyü çıkarıp suya yönelir. Sakin ve huzurlu görüntü fazla sürmez, gökyüzünden mermiler, bombalar yağmaya başlar, her zaman olduğu gibi çevik ve hızlı hareketlerle bir ağaca tırmanır. Görüntüde mermiler ağaçları yaralarken Jîn'in çığlığı duyulur, sonra ağaçtan düşen bedenini görürüz. Birkaç saniye bütün sesler kesilir, sonra yavaş yavaş müziği duymaya başlarız. Kuşbakışı çekimle Jîn'in yerde yatan bedenine bakarız. Sonra yukarı doğru çevrimme ile perdeyi ağaçlar doldurur. Jîn'in vurulduğu ağaçtan dumanlar çıkmaktadır. Kamera tekrar ağır ağır aşağıya doğru kayar, Jîn'in gözleri açıktır ve kameraya doğru bakmaktadır. Başında film boyunca karşılaştığı hayvanlar, bir sonraki çekimde yakından göreceğimiz, bence filmin en çarpıcı ayrıntısı: Jîn'in gerilla kıyafetinin altına giydiği bilekleri dantelli siyah tayt, ayağından çıkmış ayakkabı ve bacağından

akan kan... Gerilla üniformasının altındaki siyah tayt ben Jîn'in hiç deneyimlemediği bir kadınlığa duyduğu merakın sembolü olarak okuyorum: Cinsel arzuyu ve aşkı içeren bir kadınlık. Sonra yakın plan Jîn'in yüzü, kameraya doğru, bir bakıma izleyicinin gözünün içine bakıyor, Jîn'in son anları, siyah ekran, yükselen bomba ve mermi sesleri... Jîn'in öldüğünü görmüyoruz ama biliyoruz...

Daha önce de söylediğim gibi filmde genel olarak bir doğa kültür ikiliği kuruyor yönetmen. Fakat bu kadını doğayla, erkeği kültürle özdeşleştiren özcü bir klişe değil. Filmin doğada geçen kısımları bir tür "kırmızı eşarplı kadın" masalı. Görüntüler hem masalsı hem şiirsel. Jîn'in hayvanlarla kurduğu ilişki de tam bir masal atmosferi yaratıyor. Ancak kültürün alanına girince Jîn, masalsılık kayboluyor, sert bir gerçeklik çarpıyor yüzümüze: Eril şiddet. Kültür, erkeğe ait ve onunla özdeş olduğu için değil, eşitsiz ve erkek - egemen olduğu için, Jîn'i sürekli tehdit ediyor. Eğer izleyici filmin davetini kabul edip Jîn'in gözünden bakarsa olaylara, onunla beraber sürekli kendini tehdit altında hissediyor. Jîn doğanın kollarındayken ise, kültürün çeşitli yollarla sürekli yeniden ürettiği bir toplumsal inşa haliyle kadınlıktan uzak olduğu için biyolojik olarak kadın olması da önemsizleşiyor, yalnızca insan olarak, diğer canlılarla eşit biçimde var olabiliyor. Oysa patriarkal toplum içinde genç, güzel, yalnız ve savunmasız bir kadına, dolayısıyla erkeklerin güç kullanarak zapt etmediği bir arzu nesnesine dönüşüyor.

Peki, *Jîn* umutlu mu? Filmin çekildiği dönemde barışa ilişkin somut bir gelişme olmadığından çok umutlu diyemeyiz. "Bir gerilla savaştan vazgeçerse nereye gider?" diye soruyor yönetmen (ki bu hâlâ çok geçerli ve anlamlı bir soru), filmde bir gerilla ama ondan daha önce bir kadın olarak Jîn'in gidecek bir yeri olmadığı söylüyor. Filmin gösterdiği çıkışsızlığın kuşkusuz politik bir temeli var. Film değilse de ben umutluyum... Bir çıkışsızlık ve bu yüzden de bir tür tutsaklık hikâyesi yerine o çok sevdiğim slogandaki gibi Jîn, Jiyan, Azadî! (Türkçesi yaşam, kadın, özgürlük ama slogan Türkçe atılırken sıralama kadın, yaşam, özgürlük! biçiminde değişiyor) hikâyesi yazılacak bu topraklarda... Kadınlar birlikte barışı da yaşamı da yeniden kuracak...

i. "Feminist Sinema ve Film Teorisi: Ve Ayna Çatladı", Smelik, A. (2008). Çev: Deniz Koç, İstanbul: Agora.

SIRADAN İNSANLARDAN OLAĞANÜSTÜ HİKÂYESLER

Sema Aslan

“İki Tutam Saç / Dersim’in Kayıp Kızları”nın yönetmenlerinden Nezahat Gündoğan ile hem Dersim’i Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde Jüri Özel Ödülü’ne değer bulunan yeni çalışması “Hay Way Zaman”ı konuştuk.

Belgeselle ilişkinin tarihinden söz edebilir misin lütfen?

19 Aralık 2000 tarihinde hapishanelere yapılan katliamda ben de içerideydim. F tipi hapishaneye götürülünce, ölüm orucuna başladım ve 205. günümdeyken tahliye edildim. Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), bir yıl süresince tedavimi üstlendi ve takip etti. Hem sağlığımı yeniden kazanmaya çalışıyordum hem de 6 buçuk yıl aradan sonra dışarıya almışmaya, adapte olmaya çalışıyordum...

Böyle bir dönemde TİHV, hapisten çıkanlar için bir sinema kursu başlatmıştı. 6 ay kadar sürdü bu kurs; ilk belgeselim “Munzur Akmazsa” için kamera arkasına geçtim akabinde. Tesadüflerle yol ilerledi. Mimarlık eğitimim yarım kalmıştı, planlarım arasında sinema yoktu. Fakat bu tesadüfleri değerlendirmem

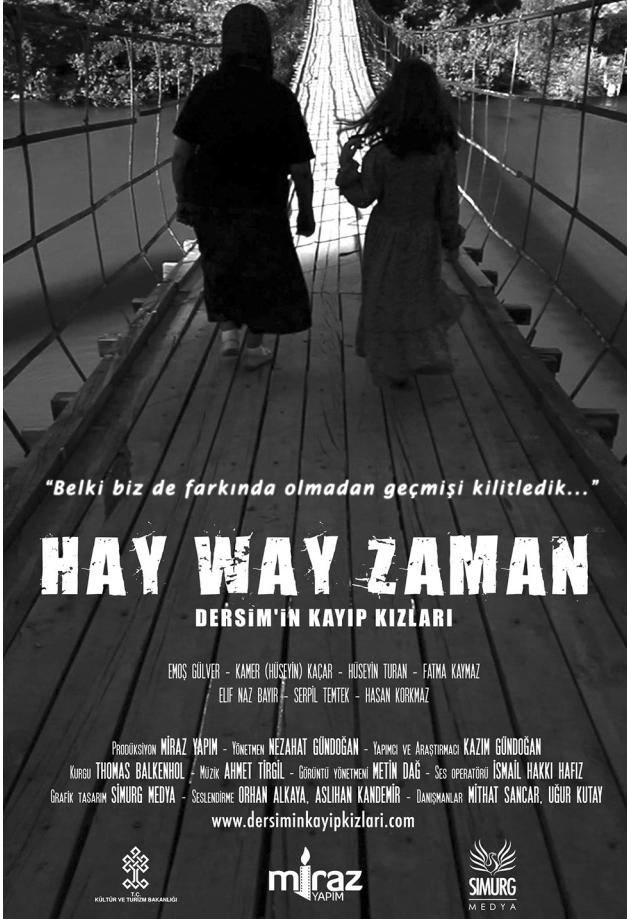
“Tanık ve mağdurlar, yıllarca bastırdıkları acılarını paylaşmaya başladı. Hatta onlar bizi bulmak ve konuşmak için çaba sarf eder hale geldi.”

“Yılların suskunluğundan sonra katliam hakkında konuşulmaya başlayınca anlatılacak o kadar çok şey çıkıyor ki. Her bir insan öyküsü çok değerli ve hepsinin filmi yapılabilir.”

iyi oldu. Düşünen, sorgulayan, söyleyecek sözü ve tavrı olan bir insan olarak düşüncelerimi ve duygularımı ifade edecek bir alanın mutfağıyla tanışmış oldum.

“İki Tutam Saç / Dersim’in Kayıp Kızları” belgeseli, ’37 - ’38 Dersim sürgününün / katliamının konuşulur olmasında büyük role sahip. Üzerine yazı yazmayan köşe yazarı kalmadı gibi... Ana akımda da çok ses getirdi ki, Türkiye’de belgesel yapımlar genelde bu kadar çok duyulmaz, bilinmez. Sonrasında bir de kitap yayımlandı -İletişim Yayınları’ndan... Süreç nasıl işledi senin açından? Öncesiyle, sonrasıyla...

Dersim 1937 - 38 tarihi ile ilgilenmem / ilgilenmemiz (araştırmayı Kazım Gündoğan ile birlikte yapıyoruz) ilk belgesel filmimizden sonraya denk geliyor. Dersim kökenli olmam ve konulara toplumcu bir açıdan bakmam nedeniyle genel hatlarını bildiğim bir konuydu ’38 Dersim’i. Fakat araştırma ve film yapma süreci bambaşka sonuçlar çıkarıyordu ortaya. Her şeyden önce ’37 - ’38’in ‘isyan’ değil ‘katliam’ olduğunu öğrendik. O andan itibaren bildiklerimizi ve genel tespitleri bir yana bıraktık. Tanıklar ve mağdurlarla görüşmeler yaparken özellikle kadın ve çocukların yaşadıklarına ve tanıklıklarına

yoğunlaştık. Katliamın hiç bilinmeyen bir boyutunu, asimilasyon amaçlı kız çocuklarının köklerinden koparılması politikasını ve sonuçlarını görmüş ve açığa çıkarmış olduk.

Tabii bu araştırma ve film sürecini, iki ayrı aşamada düşünmek gerekir. Basında çıkan ilk habere değin, biz mayınlı bir alanda olduğumuzu bilerek, sessizce yürütmeye çalıştık araştırmalarımızı. 70 küsur yıldır

yüzleşilmemiş bir konudan söz ediyoruz nihayetinde. Toplumun geniş kesimi devletin resmi düşüncesinin; mağdurlarsa hâlâ travmanın etkisinde... Bu koşullarda insanların konuşması çok zordu. Önemli ve anlaşılır kaygıları vardı. İnsanlardan tanıklıklarını paylaşmalarını istemek emek, zaman, doğru yöntemler gerektiriyordu.

Fakat 2009 yılının Eylül ayında “Dersim’in Kayıp Kızları” Sabah Gazetesi’nde manşet oldu ve Pandora’nın kutusu açıldı! Konu, tamamen meşru bir zemin buldu kendine. Tanık ve mağdurlar, yıllarca bastırdıkları acılarını paylaşmaya başladı. Hatta onlar bizi bulmak ve konuşmak için çaba sarf eder hale geldi. Film yapım aşamasına kadar tespit ettiğimiz ve öyküsünü öğrendiğimiz kişilerin sayısı hızla arttı.

Ve evet, bu gelişme ‘belgesel’ filmin önemini de göstermiş oldu.

“Dersim’in Kayıp Kızları”, nokta koyduğunuz bir iş değildi... Web siteniz işler durumda; hâlâ aranan kayıp kızların isimlerine rastlanıyor burada. Bu belgeselle ilişkilene biçiminden söz edebiliriz belki biraz. Yönetmen, ‘projesi’ni bitirip, bambaşka bir konuya odaklanabilir, oysa siz bir sürekliliğin içinde gibisiniz. Handikapları var mı mesela bu devamlılığın?

Elbette. Bahsettim, ağır ve yıpratıcı bir süreç. Bir süre sonra tanıkla çok özdeşleşiyorsunuz ve kendinizi konunun içinde buluyorsunuz. Biz, mesafelenebilmek için çalışmamıza ara vermiş ve bir psikiyatru danışmıştık. Konuştuğumuz insanlar bize de sorumluluklar yüklemeye başlamıştı; beklentileri vardı... Mesela “kayıp bürosu mu?” diye arayanlar, kayıplarını bulmamızı isteyenler oluyordu.

Diğer yandan, bizim tek amacımız sinema yapmak değildi. İnsani ve vicdani sorumluluklarımızın da farkında, bilincindeydik. Aslında devlet aygıtını ellerinde tutanlar karanlıklarla yüzleşme cesareti gösterebilse ve Türkiye’de demokrasi mücadelesi gelişip kurumsallaşsa, belki bize de böyle ağır sorumluluklar düşmez.

Yeni filmini anlatabilir misin lütfen? Ne üzerine çalıştın, daha önceki filmlerin ne ölçüde tetikleyici oldu ve süreç nasıl işledi?

Yılların suskunluğundan sonra katliam hakkında konuşulmaya başlayınca anlatılacak o kadar çok şey

çıkıyor ki. Her bir insan öyküsü çok değerli ve hepsinin filmi yapılabilir. Sıradan insanlardan olağanüstü öyküler... Özellikle köksüzleştirilen kızlar... Ayrıca öyle çok tema çıkıyor ki işlenmesi gereken. Hafıza, bellek ve yüzleşme temalarını işlemeye çalıştık yeni filmimizde.

“Hay Way Zaman” bugün 82 yaşında olan bir kadının, köklerinden koparılmış bir kızın geçmişine yolculuğunu konu alıyor. Araştırmamızın basına yansımından sonra haberdar olan birçok kişiden bilgiler gelmeye başladı. Bu filmin serüveni de bize gelen bir telefonla başladı. İlk görüşmemizde doğal olarak kaygılılardı. Kilitli geçmişi açmanın zorluğunu biliyoruz. Zamanla oluşan güven ve konuşma isteği ile bugüne kadar geldik.

Filmimizin kahramanı Emoş Gülver, 5 - 6 yaşlarında köklerinden koparıldığında Zazaca konuşan, Alevi bir aileye mensup bir çocuk. Anne, babası, abisi ve kardeşleriyle yaklaşık 100 kişilik kabileyle öldürülecekleri yere götürüldüklerinde, her şeyden habersiz. Bir tesadüf sonucu kurtuluyor. Yaptığımız araştırma sonucu bir de amcaoğlunun kurtulduğunu öğrendik, onları buluşturduk.

Hafıza, geçmişe yolculuk, yüzleşme... Dersim'deki bu buluşmayla bu temaları işlemeye çalıştık ve bu sefer yüzleşmeyi katliama katılmış askerlerin itiraflarıyla da işlemeye çalıştık. Ayrıca bu yolculukta Emoş Gülver'in kızı da vardı. İkinci kuşaklara taşınan travmayı, Serpil'de görmek mümkün.

Travma üzerine özel olarak çalışmış olmalısınız...

Geçmişe yolculuk, büyük travmalar yaşamış insanlar açısından büyük bir olay... İyi bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz ama onarılması zor yaralar da açmak mümkün. Onun için travmalar, travmalı insanlar üzerine okumaya, araştırmaya çalışıyoruz. O güne kadar arkasında toplumsal tarihsel bir gerçek olsa da insanlar kendi yaşamlarını kimseyle paylaşmamış. Birden bire, özel yaşamları hakkında birçok kişi bilgileniyor, bu nerden baksanız zor bir şey...

Bir yanıyla da kişiler de resmi düşünceyle şekillenmiş. Onların düşüncelerinde de ciddi bir sarsılma oluyor. Filmin yapım sürecinin her aşamasında Emoş ve kızı Serpil sarsılmalar yaşadı. Bir yanıyla yaşadıklarını paylaşmak istediler ama diğer yanıyla hep kaygılandılar. Serpil'in babası yaşasaydı bu film

kesinlikle olmazdı mesela. Çünkü Emoş'un kocası, kendisini bu gerçekliğinden dolayı aşağılayan, şiddet uygulayan biriymiş... Serpil'in abisi de sürecin uzanmasında kalmayı tercih etti.

Cesareti kadınlar göstermiş...

Şunu söyleyebilirim, hem aile fertlerinin isteksizliğine hem de sürecin tüm sancısına rağmen Emoş ve kızı büyük bir cesaretle adım attılar. Dersim'e gitmeyi çok istiyorlardı ama zorlanıyorlardı. Kadınlar daha cesur çıktı ve doğrusu çok iyi bir sınav verdiler... Kaygılarla gittikleri Dersim'den, çok iyi duygularla döndüler...

Biz, ön araştırmamızı yapmıştık, köyü tespit edip, katliam yerinin neresi olabileceğini araştırmıştık. Dersim'de o kadar çok katliam yeri var ki... Tesadüf, kurtulan amcaoğlunu bulduk, onları buluşturduk. Unutmayacağım bir şey, İstanbul'a döndükten sonra ilk bayramda bizi aradılar teşekkür ettiler. Serpil, “İlk kez annemin akrabalarından biriyle bayramlaşıyoruz” dedi.

Serpil, sürecin başından itibaren açık mıydı paylaşmaya?

Serpil'i başından itibaren filme dâhil etmek istemişim ama kabul etmemişti. Annesinin öyküsünü ondan dinlemek ve o öyküyü tamamlamak için İstanbul'da ve Dersim'de Serpil'le ses kaydı yapmıştım. Derken, Dersim'den dönüşte “İstersen sesi kullanabilirsin.” dedi. Kurgu aşamasındayken ismini de kullanabileceğimi belirtti. Film bitince ilk Altın Portakal Film Festivali'ne gönderdik. Onların da ilk gösterimde olmasını çok istiyordum. O heyecan, çok özel ve yaşanması gereken bir an çünkü. Kabul ettiler ve beraber gittik. Film Jüri Özel Ödülü aldı; ödül için onları da sahneye davet ettim. Yani ses kaydından TV'de canlı yayınlanan festival töreninde sahneye çıkmaya kadar uzanan süreç, aslında onların sağaltım süreci oldu.

Bizim için en büyük ödül bu oldu... Dileğimiz toplumun sağaltım sürecini yaşayabilmesi. Bu da ancak yüzleşmenin sağlıklı ve doğru işlemesiyle mümkün olur... İyileşmenin sadece mağdurlar cephesinde değil, failer ve/veya o günün katliam politikasını doğru bulan veya olanlara kayıtsız kalanların cephesinde de önemli bir hedef olarak belirlenmeli. Filmimiz bu sürece katkıda bulunabilirse, biz de kendimizi insani ödevimizi yapmış sayacağız.